L'AUDÀCIA DEL CONEIXEMENT

50 ANYS UAB

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

50

L'AUDÀCIA DEL CONEIXEMENT

50 ANYS UAB

L'AUDÀCIA DEL CONEIXEMENT

50 ANYS UAB

BORJA DE RIQUER I CARME MOLINERO
(DIRECTORS)

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

50

Amb el patrocini de

Sabadell

© Universitat Autònoma de Barcelona, 2018

DIRECCIÓ
Borja de Riquer i Carme Molinero

FOTOGRAFIA DE LA COBERTA
Colita

FOTOGRAFIES DE L'INTERIOR
Antonio Zamora (coord.), J. Casanova, Xavi Castro, Pierre Caufapé, Eva Jiménez, Roberto Molina, Pedro Moreno, Pau Moya, Jordi Pareto, Sònia Perelló i fons de l'Arxiu General i dels centres de la UAB.

DISSENY I MAQUETACIÓ
lacontragràfica

EDICIÓ I PRODUCCIÓ
Universitat Autònoma de Barcelona
Servei de Publicacions
08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès). Spain
Tel.: (+34) 935 811 022
sp@uab.cat

IMPRESSIÓ
Gráficas Rey

ISBN
978-84-490-8038-8

Aquest llibre està publicat amb llicència

Imprès a Espanya. Printed in Spain

ÍNDEX

PRESENTACIÓ

PRÒLEG 11
UAB, CINQUANTA ANYS D'EMPRENEDORIA, INNOVACIÓ, MESTISSATGE I TRANSFERÈNCIA 15
RECORDS DE L'AUTÒNOMA 19
PRESENTACIÓ 21

INTRODUCCIÓ

1. CRÒNICA DE MIG SEGLE 27

LA GENT DE LA UAB

2. EL PERSONAL ACADÈMIC 61
3. EL PERSONAL D'ADMINISTRACIÓ I SERVEIS 73
4. ELS ESTUDIANTS 81

L'OBRA REALITZADA

5. UNA ORGANITZACIÓ PECULIAR 95
6. ELS CAMINS DE LA RECERCA 107
7. ELS ESTUDIS I LA QUALITAT DOCENT 123
8. LLUNY DE LA TORRE D'IVORI: EL COMPROMÍS AMB LA SOCIETAT 133
9. LA PROJECCIÓ INTERNACIONAL 143
10. UN CAMPUS, UNA VIDA O UNA VIDA EN UN CAMPUS 155
11. LES UNITATS DOCENTS HOSPITALÀRIES 167
12. LA UAB I LES TIC 173
13. CINQUANTA ANYS DE BIBLIOTEQUES 181

UNA UNIVERSITAT JOVE DINS D'UNA SOCIETAT QUE CANVIA

14. ELS REPTES DE FUTUR EN L'HORITZÓ 2030 191

ANNEXOS

15. DADES ESTADÍSTIQUES 209

PRESENTACIÓ

A50

PRÒLEG

Quan l'any passat vam començar a fer les primeres passes d'aquest llibre, teníem com a objectiu oferir una mirada de proximitat a través dels cinquanta anys que han configurat el fenotip de la UAB. La intenció era escriure una breu història de la Universitat Autònoma de Barcelona amb l'objectiu de donar una visió general dels grans trets que han marcat la nostra trajectòria i que han permès configurar-ne el perfil propi. En definitiva, es tractava de reivindicar la història de la nostra universitat i donar-hi visibilitat.

Val a dir que els responsables d'aquesta iniciativa van ser els professors, historiadors, Carme Molinero i Borja de Riquer, i que el consell de professors, personal d'administració i serveis i alguns alumnes, creat *ad hoc* per al cinquantè aniversari, s'hi va implicar immediatament. Com es pot veure, tothom hi ha posat de la seva part perquè avui aquest llibre sigui una realitat.

La història d'aquests cinquanta anys de la UAB és plena d'esdeveniments, d'homes i dones que amb el seu esforç diari han marcat el desenvolupament de la nostra universitat i societat. Hem canviat de segle i el que és indispensable destacar són els grans canvis polítics que es van produir en aquest període al nostre país, que ens van permetre deixar enrere la dictadura i assolir la democràcia. Per tant, com us podeu imaginar, sense la voluntat d'abordar-ho tot, no ha estat fàcil seleccionar temes i moments significatius. Malgrat això, l'objectiu del llibre era oferir un breu resum del que ha passat en aquests cinquanta anys. Estic segura que tots trobarem a faltar algun fet que, per a cadascun de nosaltres, ha estat determinant per a la construcció de la UAB.

Aquest llibre pretén arribar també a totes les persones que al llarg d'aquests anys han passat per la UAB, com a professors, personal d'administració i serveis o alumnat, i que han contribuït a transferir a la societat el coneixement adquirit en la nostra institució; persones que, des de diferents mirades i responsabilitats, han contribuït a construir la UAB, aquest gran transatlàntic que ha creuat el món amb les seves aportacions a la societat, la ciència, les humanitats, la salut, la tecnologia, etc., i que és present en el desenvolupament humà, i molt en particular en el del nostre país.

Aquest llibre també vol ser un homenatge a totes les persones (PDI, PAS i estudiants) que avui, des de les facultats, departaments, instituts o serveis de l'administració, amb el seu esforç, fan possible que el projecte UAB no

s'aturi i sigui cada dia innovador, integrador, respectuós amb els drets humans, impulsor, sostenible..., i faciliti a les persones el seu desenvolupament integral.

Vull, des d'aquest pròleg, agrair sinceramente la feina de totes les persones que han fet possible l'edició d'aquest volum, que recull fets molt significatius de la història de la UAB i els aborda des d'una perspectiva molt propera, alhora que rigorosa.

El llibre que teniu a les mans ofereix una mirada, des de diferents angles, de la nostra evolució durant cinquanta anys: una crònica de mig segle protagonitzada pel personal acadèmic i d'administració i serveis i per estudiants de la UAB, i un relat al voltant de l'organització, els camins de la recerca amb els instituts i centres de l'esfera UAB, la innovació docent, la projecció internacional, el compromís amb la societat, el campus amb la seva vida trepidant i les unitats docents hospitalàries, les biblioteques, les TIC, etc. La lectura de cadascun d'aquests relats ens endinsa en els moments més difícils, complexos, brillants i enriquidors de la nostra trajectòria, i ens fa adquirir una visió general del que ha estat i ara és la UAB.

Caminar per la lectura d'aquestes pàgines et fa somriure, en certs moments et sorprèn el que va passar, et permet recordar els fets que ens van colpir, aprofundir en aspectes que potser ens van passar per alt i entendre coses que, en conèixer els fets concrets, es clarifiquen. En definitiva, permet assolir una visió més global i sòlida del que és la història de la UAB. Estic segura que ajudarà, a tots aquells que no ens coneixen bé, a entendre com i per què som on som i som com som.

La creació de la UAB, juntament amb les universitats autònomes de Madrid i Bilbao, es va produir en un moment crític del franquisme, amb moviments estudiantils molt potents arreu d'Espanya (el 1967 va tenir lloc la primera vaga general a totes les universitats) i d'Europa (Maig francès). Aquests centres es van portar fora de les ciutats per alleugerir les universitats existents, que estaven molt saturades i eren molt conflictives, i els van donar les capacitats «experimentals i autònomes». S'hi va incorporar professorat provinent del món professional, d'altres universitats (en particular de la UB), alguns dels represaliats dels moviments del curs 1966-1967, que es contractaven per concurs de mèrits, i molt personal investigador que venia d'universitats estrangeres: molts professors joves que venien amb un impuls renovador.

Cal destacar, en aquests primers anys, la transcendència del denominat Manifest de Bellaterra, que va néixer d'un grup de professors i estudiants i que posteriorment va entomar amb modificacions el Claustre de la UAB. Aquest document es va conèixer com a «Declaració de principis per una universitat nova en una societat democràtica», i és el primer document que reivindica un model d'universitat respectuós amb els principis bàsics d'autonomia, democràcia i compromís social. Aquest manifest es va convertir en el que avui podríem formular com a «missió», «visió» i «valors» de la Universitat, que, sense cap dubte, han marcar el seu avenç i desenvolupament al llarg d'aquests cinquanta anys.

Aquest període fundacional es va caracteritzar per un gran voluntarisme i entusiasme, amb els quals es va anar construint una organització acadèmica de funcionament. Aquesta universitat destacava per la utilització de sistemes democràtics de direcció i participació, que també van tenir una important repercussió en la posada en marxa de sistemes d'innovació docent i que van permetre una renovació de la docència, tant dels continguts com de la manera d'impartir-los, i de les relacions entre professors i estudiants.

L'organització que es va anar creant va posar ràpidament en evidència la necessitat de tenir un bon suport de personal tècnic (personal d'administració i serveis) en els diferents nivells de l'estructura universitària, que havia de garantir el bon funcionament de la docència, la recerca

i la transferència. Aquestes persones, que moltes vegades no es veuen, han estat des dels inicis l'espina dorsal del nostre funcionament i han format un nucli perfectament imbricat amb professors i estudiants que ha permès a la Universitat d'avançar, créixer i tenir prestigi.

Amb aquesta història, ja des dels inicis, la UAB va començar a caminar amb un «segell» que l'ha marcat per sempre: una universitat que té com a missió transferir el coneixement a partir d'una alta qualitat docent i investigadora; que té clar que és una universitat pública amb el compromís de contribuir a la millora social; i que forma part d'una comunitat on la llengua i la cultura catalanes imprimeixen caràcter.

Aquestes peculiaritats van fer que molts estudiants i les seves famílies apostessin per la UAB com a centre innovador i també que nombrosos joves compromesos amb els moviments socials i les activitats alternatives tinguessin interès per estudiar i treballar en aquesta universitat.

És un plaer la lectura de les diferents fases de la nostra història que es van descrivint i aprofundint, de forma pausada, en els capítols del llibre. Les dades, la descripció dels esdeveniments i les múltiples anècdotes ens atrapen i ens transporten al llarg d'aquests cinquanta anys i permeten al lector fer-se una imatge més precisa de qui som avui i com hem arribat fins aquí.

Han passat cinquanta anys! Ara ens trobem en uns moments en què sorgeixen moltes preguntes i sovint tenim poques respostes: quina universitat necessitem per als pròxims deu-vint anys?; quin ha de ser el paper de la universitat pública en la transformació social?; com han de ser els futurs estudis?; com hem de transmetre el coneixement?...

Com diu la UNESCO en els informes sobre l'educació: «Les antigues societats envelleixen, sorgeixen noves societats més joves, les desigualtats i les aspiracions en drets humans i dignitat s'eixamplen, la intolerància i el conflicte continuen estesos, el món està cada vegada més connectat, les oportunitats per a un desenvolupament sostenible i inclusiu són enormes, però les dificultats són exorbitants i complexes. El món canvia; l'educació també ha de canviar. Les societats viuen transformacions profundes arreu, i això exigeix noves formes d'educació per promoure les competències que necessiten les societats i les economies, avui i demà. («Repensar l'educació: vers un bé comú mundial?», informe presentat el 14 de juliol de 2015).

La UAB n'és conscient i comparteix l'anàlisi de la UNESCO, i així ho expressa en l'avaluació i revisió dels graus i màsters amb una visió de futur, creant noves titulacions, connectant la docència i la recerca amb l'evolució de la societat, amb les seves institucions, les estructures socials i productives, l'economia..., i també treballant en els primers documents, que comencen a tenir vida, sobre el pla estratègic 2018-2030.

La lectura del llibre i la reflexió sobre els fets i les respostes aplicades durant aquests cinquanta anys ens demostren que la UAB ha assolit una maduresa que ens assegura que la nostra universitat serà capaç d'abordar els reptes de la construcció del futur els pròxims cinquanta anys.

Estic segura que, amb la lectura i reflexió d'aquests fets històrics, tots sortirem convençuts que val la pena l'esforç que fem diàriament per impulsar aquesta nau i que cal continuar apostant perquè la UAB sigui una universitat capdavantera, de gran qualitat docent i investigadora, compromesa socialment i respectuosa amb els drets de les persones i el medi ambient, i perquè la nostra petjada envers la transferència del coneixement sigui ferma i decidida.

Enhorabona, Autònoma!

Margarita Arboix
Rectora

UAB

UAB, CINQUANTA ANYS D'EMPRENEDORIA, INNOVACIÓ, MESTISSATGE I TRANSFERÈNCIA

Quan, fa quatre anys, em van proposar d'assumir la responsabilitat de la presidència del Consell Social de la UAB, tot i les explicacions que em van donar i el que vaig tractar d'esbrinar pel meu compte, la veritat és que no sabia gaire bé a què m'enfrontava. El món acadèmic vivia —i encara hi continua— immers en una crisi econòmica profunda que ha afectat el camí de la nostra universitat i també el d'altres universitats públiques.

Un país com cal, un país que s'estimi, ha de cuidar, donar suport, finançar i fins diria que amanyagar el seu sistema educatiu, ja que és una de les grans columnes en què se sosté la societat i, per descomptat, el creixement i el futur de la seva comunitat. Al seu torn, la universitat ha d'estar molt atenta al que passa no només al seu voltant, sinó a tot el món, per reaccionar-hi oferint solucions a les necessitats i els problemes infinits que hi ha i continuen apareixent-hi.

La societat i el món acadèmic no poden viure separats —no han de fer-ho—, encara que és cert que l'ADN humà sempre ens condueix a crear guetos de la mena que sigui, en els quals les persones ens tanquem i ens protegim inconscientment de l'entorn, que de vegades considerem agressiu i agressor. Ha de ser tot el contrari, i aquesta —ho crec sincerament— ha de ser una de les missions fonamentals del Consell Social, a més, és clar, de vetllar per l'aplicació correcta dels recursos públics a la universitat.

La UAB va néixer en uns anys convulsos i de grans moviments socials a tot el món, com el Maig del 68, amb el moviment estudiantil a París, a la Sorbona, però també a Berkeley (Califòrnia), a la London School of Economics o a la Universitat Lliure de Berlín. Personatges tan influents i heterogenis com Chomsky, Sartre, Althusser, Simone de Beauvoir, Derrida, Foucault o Erich Fromm —per citar-ne uns quants— batallaven i difonien les seves idees pertot arreu. La lluita pels drets civils als EUA, amb els assassinats de Martin Luther King i Robert Kennedy, va ser una fita històrica, encara que, mig segle després, encara no s'hagi solucionat el problema del tot.

La Primavera de Praga el 1968 o el Festival de Woodstock el 1969 van ser signes de rebel·lió. El 1968 també va tenir lloc la brutal matança de la plaça de Tlatelolco, a Mèxic, avantsala dels Jocs Olímpics d'aquesta ciutat. Allí mateix es va destapar el Black Power, liderat pels carismàtics atletes nord-americans Tommie Smith i John Carlos, una altra fita rellevant. També ho van ser les protestes furibundes contra la guerra del Vietnam, que es van sublimar en la convenció del Partit Demòcrata de 1968.

El moviment hippy, nascut als EUA com a reacció a un sistema amb el qual molts estaven en desacord, es va gestar en aquells anys i va tenir una influència enorme, juntament amb l'aparició del moviment pacifista. La Primavera de Praga, aixafada pel règim soviètic, i fins la Revolució Cultural, liderada per Mao Tse-Tung dins del mateix Partit Comunista, són fites molt destacades que van ser silenciades i apagades pels seus guanyadors. No existia la tecnologia de comunicació actual...

S'estava gestant un canvi d'era, i també succeïa a Espanya, on els moviments antifranquistes començaven a mobilitzar-se. Europa, amb una mica de retard, va patir notables sacsejades, com la tardor calenta a Itàlia el 1969 o les mobilitzacions laborals al Regne Unit a principis dels setanta.

En aquells anys, per un cúmul de circumstàncies, va sorgir a Espanya la idea de crear universitats noves i diferents, especialment a tres grans ciutats: Madrid, Bilbao i Barcelona, i les poso en aquest ordre perquè, des del Govern, es va decidir crear un nou tipus d'universitat, anomenada autònoma, que servís per descongestionar les anomenades universitats centrals, que estaven col·lapsades i que, a més, començaven a ser nuclis conflictius per a un règim que ja albirava el seu declivi. Així, van néixer les «autònomes», situades fora dels nuclis urbans. Al principi, havien de ser les de Madrid i Bilbao, però l'interès del ministre Villar Palasí va acabar incloent-hi també la de Barcelona, de la qual el seu germà en va ser el primer rector i impulsor del projecte, al costat de molts altres famosos acadèmics de tot tipus de tendències i orígens.

A Barcelona, amb un esclop i una espardenya, amb pocs recursos, uns quants aventurers —avui en diríem emprenedors—, amb objectius, situacions i circumstàncies molt diferents, van unir la seva passió, il·lusions i somnis, i així va néixer, a batzegades, la UAB. Al principi, sense campus, aquesta s'albergava en llocs dispars: a les Drassanes, al districte cinquè (conegut popularment com Barri Xino), a l'Hospital de Sant Pau i a Sant Cugat del Vallès, al claustre del monestir d'aquesta ciutat. Després es va construir, per fases, l'actual campus de Bellaterra, que ha aconseguit ser proclamat el primer campus d'excel·lència internacional de tot l'Estat espanyol.

En aquells difícils anys del nostre país, previs a la Transició, el talent, la valentia i la voluntat d'entesa van aconseguir que orígens, idees, sentiments i voluntats molt diferents convergissin davant un objectiu comú: la creació d'un projecte disruptiu d'universitat que, amb els anys, es consolidaria i seria un èxit.

Avui dia, la UAB té quaranta mil estudiants i més de sis mil professionals al servei de la Universitat i apareix en tots els rànquings mundials en posicions destacades, tot i competir amb universitats amb pressupostos i recursos molt superiors.

La UAB és, des del meu punt de vista, una universitat diferent. Va néixer amb un segell i un ADN diferencials, però els seus orígens i, especialment, el seu mestissatge —en el sentit més ampli de la paraula— la fan especial i molt plural. L'Autònoma s'ha distingit sempre per ser una universitat diferent, lluitadora davant de *l'establishment*, però molt oberta i on conviuen, de vegades no pas sense certes dificultats, cultures i tendències diferents i fins i tot enfrontades. Governar i liderar la nostra universitat és una tasca no gens fàcil, però m'atreveixo a dir que el

mestissatge d'idees, orígens, cultures i objectius l'ha fet millor. Vam néixer en una etapa convulsa, i ara —després d'haver passat per una forta i impactant crisi econòmica, però també social— afrontem un futur incert i naveguem, de nou, per un present convuls i ple d'incerteses, no només en el nostre entorn sinó també a escala mundial. No us recorda el 68 del segle passat?

Doncs bé: és ara, en aquest canvi d'era que s'acosta —estant immersos en un caos i una entropia no gaire diferents dels que vam viure a mitjan segle passat—, quan hem de reinventar-nos i tornar a ser disruptius i innovadors. Només així afrontarem el futur amb garanties d'èxit i podrem servir la nostra societat, que és qui ens finança i demana els nostres serveis, la nostra transferència de coneixement. És ara quan, més que mai, des de la universitat, hem de bussejar en la nostra societat i intentar aportar la nostra experiència, talent i intel·ligència per trobar i aplicar les ajudes que la nostra comunitat exigeix.

Solucions i no pas problemes. Sortim del nostre núvol i barregem-nos amb el nostre entorn. Junts sumem i podem arribar més lluny. La societat ens necessita, ja que en som un dels pilars bàsics, però nosaltres necessitem la nostra societat, ja que és la que ha de transmetre'ns les seves necessitats i inquietuds perquè, plegats, puguem resoldre'n de la millor manera possible les dificultats i cobrir-ne les necessitats. Des de la universitat, ens omplim la boca amb la paraula «transferència», però m'atreveixo a blasfemar, i que em perdonin els acadèmics: la transferència ha de ser d'anada i tornada. Sense transferència de la societat a la universitat mai no podrem elaborar coneixement per transferir-lo de nou a la nostra comunitat i, així, progressar.

Actualment —i amb el guiatge de la rectora Arboix i del seu equip de govern, amb l'ajuda de bona part del campus universitari i, per descomptat, amb el suport del Consell Social—, s'està treballant amb passió en la definició del que serà la UAB els pròxims anys. Volem continuar sent tal com érem quan vam néixer: autònoms, emprenedors, innovadors, mestissos i integradors. El país ens necessita i nosaltres necessitem que el nostre entorn, la nostra gent i la societat que ens nodreix confiïn en l'Autònoma. No els defraudarem. Un país que s'estimi necessita institucions com la nostra.

Gabriel Masfurroll
President del Consell Social

RECORDS DE L'AUTÒNOMA

L'Autònoma es va crear el 1968. Eren temps en què els estudiants sortien al carrer per demanar canvis en la societat i en la universitat i més llibertats. Volien viure d'una altra manera.

En aquell moment, es va veure que la posada en marxa de l'Autònoma podia ser una oportunitat per fer una universitat diferent, de qualitat. Significava també la creació d'una segona universitat a Catalunya que, molt possiblement, tindria un campus principal a Cerdanyola del Vallès, a l'àrea de Bellaterra. Com a sabadellenc, que la nova universitat es pogués construir a prop de la meva ciutat era una gran notícia.

Jordi Nadal, que havia estat el meu professor d'Història Econòmica, i Antoni Serra Ramoneda van ser els primers a incorporar-se al nou projecte de la Facultat de Ciències Econòmiques i Empresarials. El rector de la Universitat era Vicent Villar Palasí. Els recordo mirant-se els plànols del que avui és la part més antiga del campus de l'Autònoma amb la il·lusió de construir una universitat fresca i jove.

Volien aconseguir una qualitat diferencial en l'ensenyament i també la millora i l'enriquiment de l'oferta universitària. Pensaven que els canvis demogràfics i del nivell de vida portarien un augment substancial de la població i la necessitat d'estendre l'educació universitària.

Quan vaig acabar la carrera d'Econòmiques a la UAB, i abans de marxar als Estats Units per fer-hi el doctorat, Jordi Nadal em va oferir la possibilitat d'incorporar-me a l'Autònoma durant un curs sencer com a ajudant del professor José Luis Sampedro. Aleshores, la Facultat de Ciències Econòmiques i Empresarials era a l'antiga Escola d'Idiomes, Rambla avall i cap al carrer de l'Arc del Teatre.

Va ser un any d'una experiència vital enriquidora, amb les dues primeres promocions d'economistes i la primera de sociòlegs. Nois i noies brillants i amb ganes de saber i d'elevar el nivell professional de la societat en què vivíem.

Però el més extraordinari va ser el luxe de compartir llargues passejades per la Rambla i el Raval amb el professor Sampedro. Llavors era professor d'Economia i havia estat un dels artífexs del Pla d'Estabilització de 1959, base sobre la qual es va afermar el desenvolupament d'Espanya i la seva sortida de l'estancament en què es trobava després de la Guerra Civil.

En el decurs de les nostres converses, vaig descobrir l'humanisme d'una persona d'una profunditat vital i intel·lectual extraordinàra, que després ell mateix va voler compartir amb tots aquells que han llegit les seves magnífiques novel·les.

L'any 1973 es va inaugurar el campus de Bellaterra, l'any següent al de la meva primera estada a l'Autònoma. Quan vaig tornar a Espanya, després de viure uns anys als Estats Units, el país havia canviat. L'Autònoma també i la Facultat de Ciències Econòmiques i Empresarials, per descomptat. I tot havia canviat a millor.

Ja hi havia facultats amb professors de prestigi, com ara les de Ciències, Filosofia i Lletres, Dret, Medicina a l'Hospital de Sant Pau i, naturalment, Ciències Econòmiques i Empresarials, a la qual em vaig incorporar com a professor.

Hi vaig trobar persones amb inquietud científica, formades moltes d'elles a Anglaterra i als Estats Units, i que tenien, com jo, un bagatge d'economia matemàtica i l'anhel de l'excel·lència en la recerca. Lluís Barbé, Joaquim Silvestre, Narcís Serra, Xavier Calsamiglia, Maria Antònia Monés, Salvador Barberà, Joan Maria Esteban, Pasqual Maragall i Isabel Fradera, entre d'altres, eren companys i membres del Claustre.

Van ser quatre anys rics i plens, fins que vaig guanyar la càtedra de Teoria Econòmica de la Universitat d'Oviedo i, més tard, vaig deixar la vida acadèmica. L'Autònoma, però, sempre forma part dels meus records, com també en formen part aquells joves amb els quals vaig tenir la sort i el goig de conviure.

Aquests records personals d'aquells que, a prop meu, van contribuir a la creació i el desenvolupament d'aquesta universitat, capdavantera a Catalunya i a l'Estat espanyol, volen ser també un homenatge a tots aquells professors i professores de totes les disciplines acadèmiques que han contribuït, al llarg d'aquests cinquanta anys, a conformar el que és avui la UAB.

L'enhorabona al gran col·lectiu de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Josep Oliu Creus
President de Banc Sabadell

PRESENTACIÓ

La idea de fer un llibre com el present neix de la consideració que commemorar el mig segle d'existència d'una institució tan rellevant com una universitat pública no pot ser ni un simple tràmit formal ni tampoc un exercici purament nostàlgic. La rellevància social de la Universitat Autònoma de Barcelona, un dels principals centres de recerca i de formació superior de l'Estat espanyol, obliga a posar, si se'n vol repassar la història, un especial èmfasi en l'avaluació de l'obra feta i en l'esforç intel·lectual esmerçat pels milers de persones que l'han integrada aquests cinquanta anys.

Considerem que el balanç de la tasca realitzada per un organisme públic, encara que sigui en un període de temps relativament curt, no pot defugir de donar comptes del que s'ha fet i com s'ha fet, tot situant la seva actuació dins les diferents conjuntures polítiques per les quals ha passat.

D'altra banda, l'Autònoma és una universitat relativament jove, en termes comparatius, i això li permet reconstruir la seva trajectòria d'una manera força fàcil i documentada. Sortosament, encara existeixen molts dels qui van ser els protagonistes destacats de la seva creació i del seu funcionament durant els primers anys, i, lògicament, encara són molts més els qui han contribuït a millorar-la i desenvolupar-la posteriorment. D'aquesta manera, és avui possible reconstruir la vida de la UAB mercès a la contribució de molts testimonis directes i a la nombrosa documentació conservada. La nostra universitat ha acumulat aquests anys un conjunt d'experiències força remarcables, que esdevenen avui una mena de patrimoni col·lectiu, i és pertinent explicar-ho àmpliament.

Així, creiem que és una obligació, i també una gran oportunitat, analitzar amb un cert aprofundiment la trajectòria de la UAB, avaluar-ne la significació acadèmica i cívica i l'aportació científica, i fer-ho amb la clara voluntat de posseir un balanç global de la tasca realitzada en tots els àmbits durant aquest mig segle.

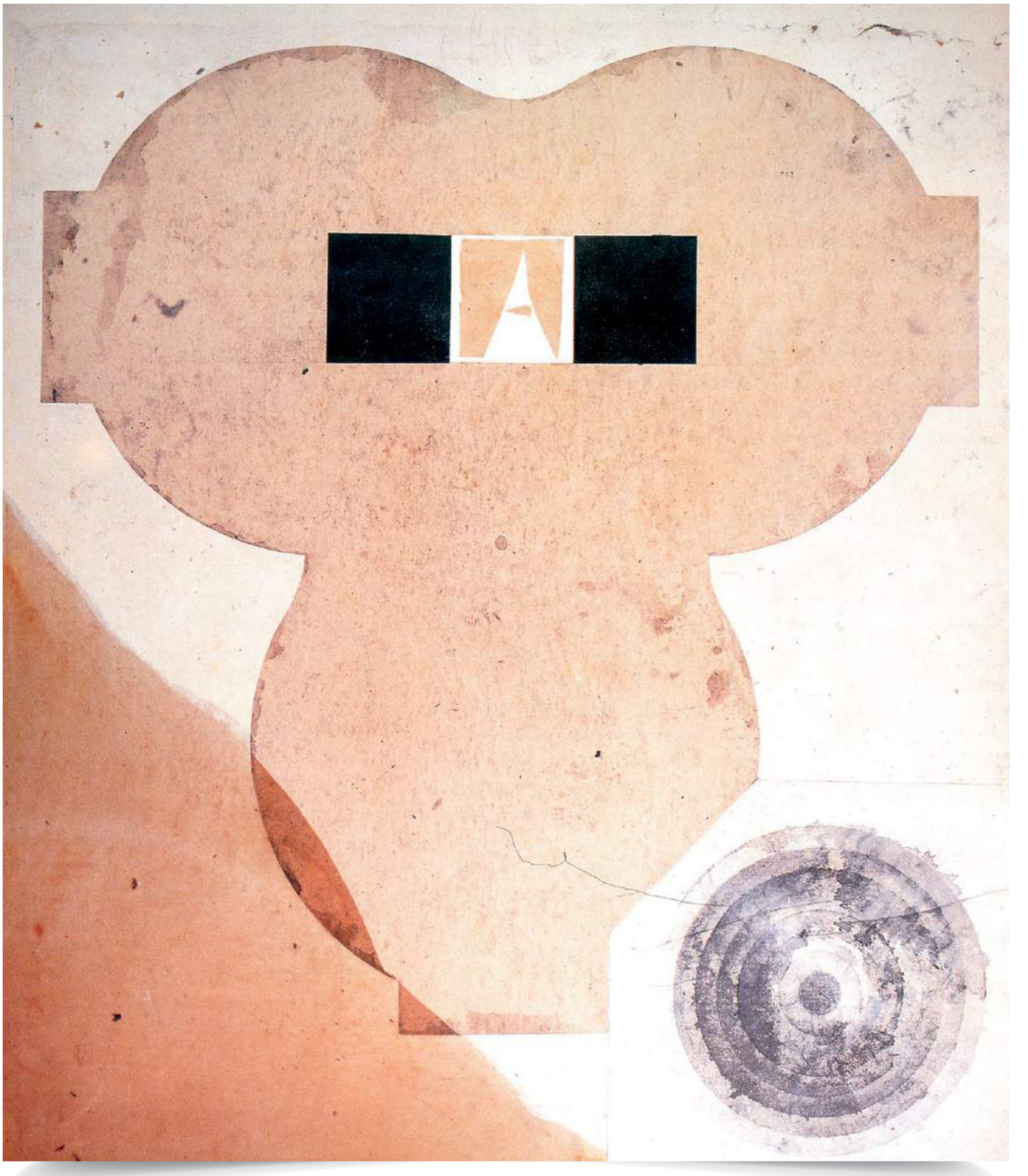
Per això, el present llibre va ser pensat inicialment com un instrument que servís per fer aquesta reflexió entre

els mateixos membres de la UAB. Havia de servir per forçar-nos a contrastar entre nosaltres experiències i visions i posteriorment sintetitzar-les per explicar com hem arribat a on som.

Així, a l'hora de dissenyar un llibre d'aquestes característiques, vam creure necessari que la redacció fos una tasca relativament col·lectiva i el fruit de sumar les experiències, els criteris i les opinions d'un ampli sector dels membres de la nostra comunitat. D'aquesta manera, els principals apartats d'aquesta obra són el resultat del treball d'unes comissions integrades per gent de diverses generacions i disciplines, per tal de poder reunir, així, les variades experiències i visions que hom pot tenir. Com es pot comprovar, més de mig centenar de persones han participar en la redacció dels diferents capítols. A tots ells cal agrair l'interès que, des del primer moment, van posar en aquesta feina i el notable valor dels seus redactats. Sempre hem considerat que, si aquest exercici de reflexió i de balanç era fet per gent representativa i coneixedora del que ha estat i és la UAB, més gran podria ser l'assentiment a les seves reflexions, avaluacions i propostes. Igualment creiem que cal agrair particularment a Imma Vilardell la feixuga tasca de localitzar i confegir la nombrosa informació estadística inèdita que s'ofereix en aquest llibre en forma de quadres, gràfics, etc.

La UAB va tenir uns inicis espectaculars i aviat va esdevenir un centre de referència acadèmic i polític. El Manifest de Bellaterra i els seus claustres democràtics, durant els darrers anys del franquisme, la van convertir en un destacat centre d'atenció dins de l'Estat espanyol. Després, la seva capacitat d'innovació va fer de la UAB un dels centres més dinàmics en l'etapa de construcció de les noves universitats autònomes, democràtiques, científiques i catalanes. I durant les dues darreres dècades és innegable que la seva projecció internacional ha fet que hagi esdevingut una de les universitats més descades d'Europa. Aquest llibre pretén oferir una sintètica, però variada, explicació de com ha estat possible assolir aquesta posició.

Borja de Riquer i Carme Molinero
Directors del llibre

Litografia de Lluís Lleó feta amb motiu del 25è aniversari de la UAB.

INTRODUCCIÓ

1

CRÒNICA DE MIG SEGLE[1]

UNA NOVA UNIVERSITAT EN TEMPS DE CONFLICTIVITAT I CRISI

La creació de la UAB es produeix en un dels moments més crítics de la universitat del franquisme.[2] En efecte, entre els anys 1965 i 1969 va tenir lloc una mobilització massiva del moviment d'estudiants a gairebé totes les universitats de l'Estat fins al punt de realitzar la primera vaga general d'universitats de la història, al principi de febrer de 1967. Les autoritats acadèmiques i polítiques, en veure's totalment superades, van recórrer a procediments exclusivament repressius. En el cas de la Universitat de Barcelona, centenars d'estudiants vinculats al Sindicat Democràtic van ser sancionats, expulsats i fins i tot processats, i seixanta-nou professors no numeraris van ser exclosos pel rector Francisco García Valdecasas.

Espantat per la situació, l'abril de 1968, el mateix ministre d'Educació i Ciència, Manuel Lora Tamayo, va abandonar el seu càrrec —de fet, va ser una fugida— i va ser substituït per un membre del grup tecnòcrata proper a l'Opus Dei, José Luis Villar Palasí. Aquest va anunciar que procediria a una reforma immediata de tot el sistema educatiu i especialment de la universitat.[3] A més, aquella era una conjuntura internacional propicia, atès que a bona part dels països de l'Europa occidental s'estaven iniciant processos de reforma de les universitats.[4]

Una de les primeres mesures del nou ministre va ser la creació, ja el juny de 1968, de tres noves universitats que s'ubicarien als afores de Madrid, Barcelona i Bilbao, i que serien «experimentals» i autònomes.[5] Com se sap, va ser el germà gran del ministre, el catedràtic de

1 Borja de Riquer i Carme Molinero.

2 Sobre aquests primers anys pot consultar-se el treball d'investigació de Raül Aguilar Cestero *El desplegament de la Universitat Autònoma de Barcelona entre 1968 i 1973* (UAB, setembre de 2006).

3 El *Libro blanco de la educación* (1969) feia un balanç negatiu de la situació universitària espanyola: inversió pública insuficient, saturació dels centres, manca de professorat, organització deficient, plans d'estudi obsolets, inexistència de política de recerca, etc. També concretava que de cada cent alumnes que van iniciar l'ensenyament primari l'any 1951, només tres havien acabat els estudis universitaris el 1967.

4 La Conferència de Rectors de Tòquio, de 1965, va assenyalar que els quatre drets que havia de tenir tota universitat eren: la llibertat per administrar els propis recursos, la llibertat per contractar professorat i personal de gestió i d'administració, la llibertat per admetre els alumnes i la llibertat per organitzar els plans d'estudis. El Pla Faure a França, posterior als fets del Maig del 68, anava en aquesta línia.

5 Al decret-llei del 6 de juny de 1968 que anunciava la creació de les tres noves universitats, el nom «autònoma» no hi apareix. Sortirà de seguida a la premsa i al full de presentació «La Universidad Autónoma de Barcelona. Curso 1968-69», on es deia: «en virtud de las recientes reformas universitarias, se ha establecido en Barcelona la Universidad Autónoma». El nom va despertar algunes suspicàcies per la referència a la universitat de l'època republicana.

la Facultat de Farmàcia de la Universitat de Barcelona Vicent Villar Palasí, qui va proposar de crear també una segona universitat a Barcelona, atès que el projecte inicial només preveia les de Madrid i Bilbao.[6] Però a ningú no se li escapava que l'objecte fonamental de la decisió era descongestionar les universitats més saturades i conflictives i allunyar els estudiants del centre de les grans ciutats.

El ministre Villar Palasí va intentar un impossible: la combinació d'una oferta reformista, que implicava negociar alguns aspectes de la reforma universitària, amb el manteniment de la política oficial, que prioritzava l'ordre públic. A més, hi havia la paradoxa de la coincidència d'un equip ministerial que pretenia impulsar una política moderada i reformista, fins i tot nomenant rectors disposats a acceptar algunes propostes dels estudiants —representants elegits, per exemple—, amb una acusada crisi i radicalització del mateix moviment estudiantil. Era massa tard per a la pacificació de les universitats, atès que el desmantellament dels sindicats democràtics d'estudiants havia transformat el moviment, que, notablement influït pel Maig francès de 1968, va passar a formes d'acció molt més radicals.[7] El reformisme universitari, que a més estava ple de contradiccions, arribava massa tard per aconseguir un mínim suport entre els estudiants i l'acceptació de la majoria del professorat, sobretot dels més joves.

Acte de signatura del conveni entre la UAB i l'Hospital de Sant Pau (octubre de 1968).

El 27 de juliol 1968, un nou decret ministerial establia la creació immediata de quatre facultats a la UAB: Medicina, Filosofia i Lletres, Ciències Econòmiques i Empresarials i Ciències. Immediatament es va constituir una Comissió Promotora presidida, amb funcions de rector, per Vicent Villar Palasí, de la qual formaven part coneguts catedràtics de la Universitat de Barcelona.[8] Els criteris que segons aquesta comissió havien d'inspirar la nova universitat eren: lliure contractació de personal docent, lliure admissió d'alumnes —però amb *numerus clausus*—, lliure redacció dels plans d'estudi i lliure administració del pressupost. Ben aviat la UAB es va dotar d'una institució nova, l'Institut de Ciències de l'Educació, un centre dedicat al disseny de les línies d'actuació a les noves facultats i a la preparació dels estatuts de la UAB en un moment en què el Ministeri ja preparava la Llei general d'educació que transformaria el sistema educatiu de tot l'Estat.[9]

6 Vicent Villar Palasí també era tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Barcelona i en la seva iniciativa de la UAB sempre va tenir el suport de l'alcalde Josep M. de Porcioles.

7 L'avantguarda estudiantil s'havia trencat i sorgien grups més radicals que el PSUC i el FOC, organitzacions que van patir crisis i escissions. Una mostra d'aquest radicalisme va ser l'assalt al Rectorat de la Universitat de Barcelona (17 de gener de 1969). Set dies després es va proclamar l'estat d'excepció durant sis mesos a tot l'Estat espanyol. En només dos mesos la policia va procedir a la detenció de 315 estudiants a tot l'Estat.

8 Els vocals eren Martí de Riquer, Pere Piulachs, Rafael Entrena, Enric Linés, Artur Caballero, Frederic Udina, Fabià Estapé, Carles Soler, Antoni Subies i Felip Calvo; com a secretari figurava Antoni Serra Ramoneda, i com a assessors, Joan Sardà Dexeus i Gabriel Solé Villalonga. Hi va haver igualment comissions promotores de les facultats de Medicina i Filosofia i Lletres, els responsables de les quals eren els doctors Piulachs i Udina, respectivament.

9 L'ICE de la UAB, que es va crear pel decret del 4 de juliol de 1969, seria dirigit per Francesc Noy.

A la propaganda sobre els estudis de la nova Facultat de Filosofia i Lletres, que s'ubicaria al monestir de Sant Cugat del Vallès, es posava èmfasi en la voluntat de superar els vicis de la vella universitat, en el seu caràcter experimental i innovador, amb cursos monogràfics dictats per professors convidats, i que hi hauria cinquanta alumnes per classe per tal de poder prescindir dels exàmens de final de curs. La dura crítica als vicis de la vella universitat i el fet de nodrir-se de professorat de la de Barcelona va provocar la protesta del rector d'aquest centre.[10]

La UAB va iniciar les seves activitats el matí del 30 d'octubre de 1968, quan es va fer la inauguració del curs de la Facultat de Filosofia i Lletres a la sala capitular del monestir de Sant Cugat davant cent vint alumnes.[11] Els nous plans d'estudis serien un cavall de batalla amb el Ministeri, atès que representaven una gran innovació i eren anteriors al Pla Maluquer que la Universitat de Barcelona aplicaria dos anys després.[12] La Facultat de Medicina es va instal·lar a l'Hospital de Sant Pau mercès a un acord amb el director d'aquest hospital, Carles Soler Durall, per convertir aquest centre en hospital universitari incorporant el seu cos facultatiu com a nou professorat.[13] Aquesta facultat va començar amb cent cinquanta alumnes de primer curs i disposava d'un pla d'estudis innovador, amb presència de temàtiques extramèdiques de caràcter social i humanístic, l'exigència del coneixement de l'anglès i un sistema de tutories.

La Facultat de Ciències, si bé havia estat creada pel mateix decret del juliol de 1968, no va començar les seves activitats docents fins al curs 1969-1970, també als locals de l'Hospital de Sant Pau i amb dos-cents estudiants.[14] Els seus plans d'estudi eren més tradicionals, similars als d'altres universitats, tot i que va incorporar algunes innovacions destacades, com la introducció de l'ensenyament d'informàtica l'any 1972, fins llavors reservat als enginyers. La Facultat de Ciències Econòmiques, que va tenir com a primer degà el prestigiós economista Joan Sardà Dexeus, es va instal·lar a l'edifici nou de l'Escola Oficial d'Idiomes, a l'avinguda de García Morato (avui de les Drassanes), però

Lliçó inaugural del curs 1968-1969 al monestir de Sant Cugat del Vallès (novembre de 1968).

10 A la propaganda de la UAB es deia que l'elecció de professorat s'havia fet amb total llibertat: «Los conceptos caducos de escalafón, antigüedad y otras rémoras han podido ser allanados».

11 A la tarda, a l'Hospital de Sant Pau, es procedia a un acte similar a la nova Facultat de Medicina.

12 Per primer cop després de la Guerra Civil, apareixien com a assignatures la Llengua i la Literatura Catalanes i també matèries noves a Filosofia i Lletres, com Sociologia. Hi havia assignatures obligatòries i optatives, cursos monogràfics i classes pràctiques, tot dividit en dos cicles, de tres i dos anys respectivament, a més del tercer cicle o doctorat. Aquest pla d'estudi de Lletres no va ser aprovat pel Ministeri fins dos anys després, el 5 de setembre de 1970.

13 L'any 1971 es va iniciar una nova experiència, pionera en el món universitari espanyol, consistent en la descentralització de la formació clínica, mercès a la incorporació com a centres hospitalaris universitaris de la UAB de la residència de la Vall d'Hebron —llavors Generalísimo Franco— i de l'Hospital de Nostra Senyora del Mar.

14 La Comissió Promotora de la Facultat de Ciències era presidida pel catedràtic de Termologia de la Universitat de Sevilla, Vicente Gandía Gomar.

no va començar fins al curs 1969-1970 i per als estudis de tercer cicle. També l'any 1969 es va anunciar la creació de l'Institut de Biologia Fonamental (IBF), que seria dirigit pel prestigiós científic Joan Oró i Florensa.[15]

A les juntes de govern de la UAB celebrades l'estiu de 1971 es va aprovar demanar al Ministeri d'Educació la creació de dues noves facultats: la de Ciències de la Informació i la de Dret.[16] La constitució de la primera era un fet sense precedents en el món universitari espanyol, atès que fins llavors només existia l'escola de periodisme oficial de Madrid, vinculada al Ministeri d'Informació i Turisme, i les dues escoles dependents de l'Església Catòlica, a Madrid i Barcelona. La nova Llei general d'educació, de 1970, incloïa aquests estudis com a universitaris, i les ràpides gestions dels responsables de la UAB van fer que la primera facultat creada fos a l'Autònoma.[17] D'aquesta època és la creació de l'Escola Universitària de Traductors i Intèrprets (EUTI), també pionera a l'Estat espanyol, tot i que el seu pla d'estudis no va ser aprovat fins a l'any 1973. També a iniciativa de l'ICE es va crear, el 1973, l'Escola de Mestres, que amb els anys es convertiria en la Facultat d'Educació.

Des d'un primer moment, l'Autònoma va tenir un clar suport de moltes institucions públiques i privades de l'àrea de Barcelona. Els ajuntaments de Barcelona i Sabadell, i després els de Sant Cugat i Cerdanyola, les diputacions de Barcelona i Girona, la Caixa de Pensions i la de Sabadell, els bancs Atlántico, Condal, Industrial de Cataluña i Banca Catalana i el Consorci de la Zona Franca van finançar part del seu funcionament i la primera adquisició dels terrenys a Bellaterra.

VOLUNTARISME I IDEALISME COM A ESPERIT INICIAL DE L'AUTÒNOMA

La UAB es va caracteritzar des del començament pel tarannà diferent existent entre el seu professorat, fruit d'unes relacions més obertes i més igualitàries. D'entrada, es va acabar amb les relacions jerarquitzades de subordinació al professorat numerari (catedràtics, agregats i adjunts) per part dels professors contractats temporals o interins, llavors coneguts com a PNN. Una mostra d'això va ser que els directors de departament fossin escollits per tots els professors i en resultessin elegits molts de no numeraris.

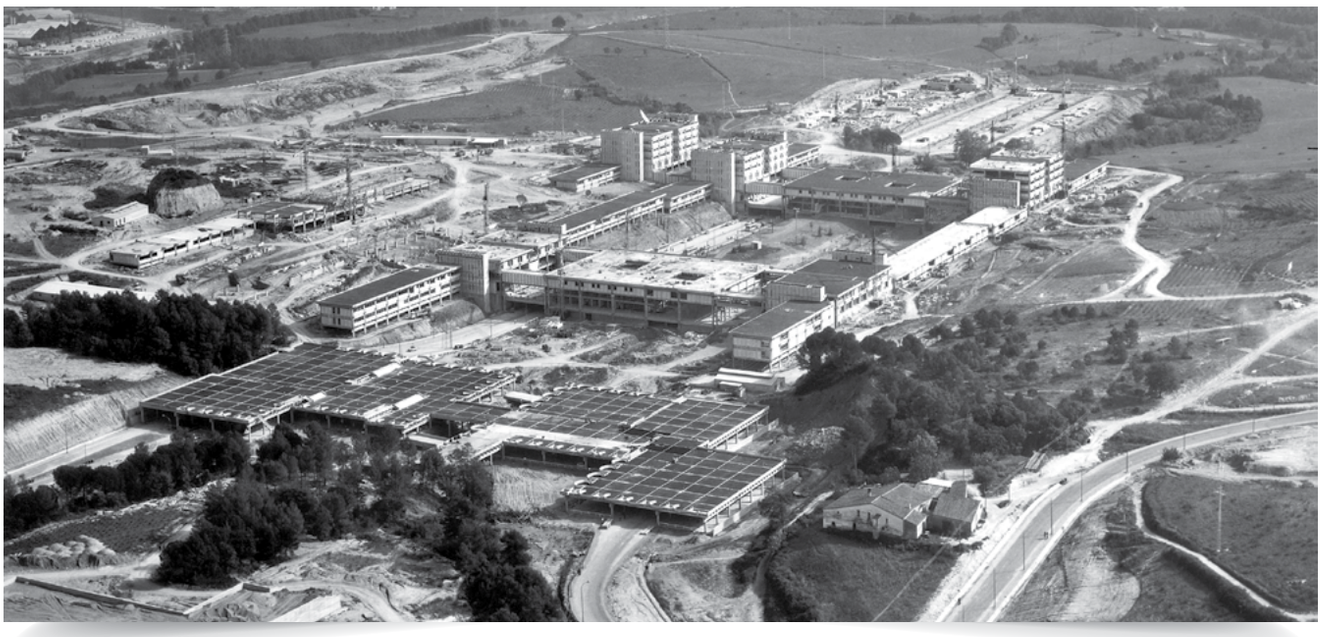
Bona part dels professors que es van integrar aquests primers anys a l'Autònoma van mostrar un voluntarisme i una dedicació notables. Tenien la sensació d'estar construint una universitat realment nova, que podia configurar-se democràticament, des de baix, i en funció d'un projecte avançat i força vinculat a les necessitats de la societat. Això explica que s'acceptessin càrrecs que durant molts anys no gaudien de cap remuneració o que es dirigissin departaments sense l'ajut de personal administratiu. Fins a l'anada massiva a Bellaterra, ja el curs 1972-1973, la gran majoria del professorat no tenia despatxos i els laboratoris eren força precaris.

L'esperit experimental i diferent dels plans d'estudi de la UAB també es va manifestar en el fet de prescindir de les assignatures anomenades «les tres maries» (Formación del Espíritu Nacional, Religió i Educació Física). A més, l'ús del català a les classes estava força generalitzat, sense que hi hagués cap indicació expressa sobre aquesta

15 Joan Oró era catedràtic de Biologia a la Universitat de Houston i durant uns anys, com que vivia a Texas, va fer de director nominal de l'IBF mentre n'exercia les funcions executives Jaume Palau.

16 El Govern va aprovar, el 13 d'agost de 1971, la creació de la Facultat de Ciències de la Informació, i el 17 de setembre del mateix any, la de Dret.

17 Hi va haver un notable control ministerial sobre el seu pla d'estudis i només es van autoritzar dues seccions, la Periodisme i la de Publicitat, tot i que més endavant es va crear la d'Audiovisuals. Aquesta facultat va iniciar les seves activitats el curs 1971-1972 als locals del CSIC al carrer de les Egipcíaques de Barcelona.

Vista general de les obres de construcció del campus de la UAB a Bellaterra (Cerdanyola del Vallès).

qüestió per part ni del Rectorat ni dels deganats. Es va deixar a la voluntat del professorat sense que es produís cap incident. Igualment, aquest ambient diferent es manifestaria en unes relacions més informals entre els professors i els alumnes.

Durant un cert temps l'Autònoma va ser criticada per alguns sectors de l'antifranquisme perquè la consideraven una universitat elitista i minoritària que podia permetre's certes llibertats a causa de gaudir d'una certa protecció oficial: era, es deia, «l'illa democràtica de papà Villar» o un «muntatge de l'Opus Dei».[18] Aviat, però, aquesta imatge va desaparèixer tant pel fet que una part del professorat era inequívocament antifranquista —molts d'ells havien estat sancionats l'any 1966— i difícilment es prestaria a una maniobra del règim, com perquè el mateix activisme polític dels estudiants i dels PNN de l'Autònoma mostraven escasses diferències amb els de la vella universitat. Un informe policial sostenia que a la UAB hi havia «numerosos profesores contratados cuya filiación es sobradamente conocida por sus vinculaciones anti-régimen, cuando no, por su procedencia del exilio».[19]

Ara bé, era evident que construir una universitat nova tenia avantatges, però també inconvenients. Possibilitava, certament, dissenyar unes estructures organitzatives noves, elaborar uns plans d'estudi diferents i poder seleccionar el professorat. Permetia, en teoria, dissenyar una institució relativament diferent sense bona part de les hipoteques i de les inèrcies de la vella. Això sí, sempre que el Ministeri de Madrid ho permetés. Els inconvenients, però, eren també notables. D'entrada, durant els quatre cursos de provisionalitat entre Barcelona i

18 Fins i tot un informe de la Policia de Barcelona enviat a la Direcció General de Seguretat qualificava l'Autònoma de «nuevo feudo del Opus». Vegeu Raül Aguilar, op. cit. p. 42.

19 Informe de la *Jefatura Superior de Policía* de Barcelona del 18 de novembre de 1972. Ídem, p. 154-5.

Sant Cugat, es va acusar la precarietat de recursos econòmics i de mitjans materials i humans. A més, s'havia d'improvisar tota l'administració, sovint amb gent amb poca experiència professional o en comissió de serveis. Després, ja durant l'etapa inicial a Bellaterra, calia acabar de construir un autèntic campus i lluitar contra l'inconvenient de la llunyania de Barcelona, d'on procedia la majoria dels estudiants. Les dificultats del desplaçament al campus, a causa de la precarietat del transport públic, va ser durant quasi una dècada un dels principals problemes de la UAB.

A partir de l'any 1970, la creixent pressió del Ministeri va forçar a admetre cada cop més alumnat, sobretot des del trasllat a Bellaterra: així, dels 250 alumnes admesos el primer any, el curs 1968-1969, es va passar a 1.050 dos cursos després,[20] de manera que el curs 1972-1973 es va arribar a 8.780 alumnes. D'altra banda, malgrat el reduït nombre d'alumnes, aviat hi va haver una clara vinculació del moviment d'estudiants de l'Autònoma amb tot el que passava a la Universitat de Barcelona, ja que s'adoptaven procediments —assemblees, vagues, cartells, etc.— i reivindicacions similars. Així, la primera vaga d'estudiants de l'Autònoma es va produir a les facultats de Medicina i Filosofia Lletres el febrer de 1970, motivada per l'oposició al projecte de la Llei general d'educació que preparava el Ministeri. Durant el curs següent va ser notable la mobilització dels estudiants contra el consell de guerra de Burgos, el desembre de 1970. Poc després del trasllat a Bellaterra, l'11 de novembre de 1972, es va produir un violent intent d'assaltar el Rectorat, amb trencament generalitzat de vidres, per part d'un reduït grup d'estudiants. Per la seva banda, el moviment dels PNN de l'Autònoma es construïa aquests anys estretament vinculat al moviment existent a tot el districte va protagonitzar una primera vaga reivindicativa de professors el maig de 1972.

L'EXPANSIÓ PER CATALUNYA I LA CONSTRUCCIÓ DEL CAMPUS DE BELLATERRA

Igualment va començar una ràpida expansió de l'Autònoma per Catalunya. Ja l'any 1969, els directius de la UAB van tenir la iniciativa, juntament amb les autoritats gironines, de crear el Col·legi Universitari de Girona, que va iniciar els estudis del primer cicle de Lletres l'octubre d'aquell any. L'any següent es va organitzar a Girona un nou tipus de primer cicle general de ciències que podia habilitar per fer el segon cicle a les facultats de Ciències, Medicina, Farmàcia i Veterinària. Els estudis universitaris gironins, que també incloïen l'antiga Escola de Magisteri convertida en Escola Universitària de Mestres, van estar vinculats a la UAB durant vint-i-tres anys, fins a la creació de la Universitat de Girona el 28 d'octubre de 1992.

També a iniciativa de la UAB, l'any 1972 es va crear l'Escola de Professorat de Lleida, malgrat que l'Estudi General d'aquesta ciutat estava adscrit a la Universitat de Barcelona. Finalment, per pressió d'aquesta universitat, a partir del curs 1975-1976, aquesta escola es va desvincular de l'Autònoma. D'altra banda, atès que les Balears no tenien estudis universitaris propis, l'any 1972 el Rectorat de la UAB va encarregar al catedràtic Antoni Roig i Muntaner d'organitzar els estudis de primer cicle de Ciències, Medicina i Dret a Palma, i posteriorment l'Escola Universitària de Ciències Empresarials. Aviat es va constituir el Patronat d'Estudis Universitaris de les Balears, que va tenir un conveni de col·laboració amb l'Autònoma fins a la creació de la Universitat de les Illes Balears l'any 1978.

Com ja s'ha assenyalat, la UAB, com les altres dues noves universitats creades l'any 1968, havia d'ubicar-se per

20 El MEC va proposar, el 1970, que en el primer curs s'admetessin 400 alumnes a Filosofia i Lletres, 300 a Medicina, 200 a Ciències i 150 a Econòmiques.

Aspecte que presentava el vial central del campus l'octubre de 1971.

raons polítiques en un nou campus construït fora de la ciutat de Barcelona. De seguida es van seleccionar com a possible ubicació tres zones del Vallès Occidental amb comunicació fàcil amb la Ciutat Comtal.[21] Entre el febrer de 1969 i el setembre de 1972, es va comprar un total de 267 hectàrees de terres de conreu i bosc a l'anomenada vall Moronta, a Bellaterra, al municipi de Cerdanyola del Vallès.[22] El fet que bona part dels terrenys adquirits pertanyessin a una única propietària relativament vinculada al règim va provocar algunes reticències.[23]

La construcció del campus de Bellaterra no va ser fàcil, atès que va estar plena d'entrebancs administratius i de problemes tècnics.[24] Inicialment es van preveure edificis per a les facultats de Ciències, Dret, Filosofia i Lletres, Ciències Econòmiques i Medicina, així com un per al Rectorat i la Biblioteca General. El projecte escollit va ser el dels arquitectes Guillermo Giráldez Dávila, Pedro López Íñiguez i Xavier Subias i Fages, i l'obra, que havia d'estar enllestida en quatre anys, va ser adjudicada a les empreses Cubiertas y Tejados, Fomento de Obras y Construc-

21 Albert Serratosa, en nom del Pla Director de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, va oferir tres ubicacions del campus: a Sant Cugat del Vallès, on avui hi ha l'Hospital General de Catalunya; a la mancomunitat de Sabadell-Terrassa; i a Bellaterra, a l'anomenat «centre direccional de Cerdanyola», que coincidia amb la sortida del projectat túnel del Tibidabo.

22 Els primers terrenys comprats, el febrer de 1969, eren 94,1 ha i van ser finançats per l'Ajuntament de Barcelona (Josep M. de Porcioles), el de Sabadell (Josep Borrull) i la Diputació de Barcelona (Josep M. Muller d'Abadal), amb crèdits concedits per la Caixa de Sabadell (Lluís Duran) i la de Pensions (Miquel Mateu). El desembre de 1971 es van comprar, ja amb pressupost del Ministeri, 14 ha més; el maig de 1972, 33,4 ha més; i finalment, mercès a un decret d'expropiació urgent d'interès públic, del 15 de setembre de 1972, es van adquirir les 124,4 ha que restaven.

23 Una bona part dels terrenys de Bellaterra van ser comprats a Maria del Carmen Julià Bacardí, duquessa de la Victòria, esposa de l'antic capità general de Catalunya José Luis Montesino-Espartero.

24 Així, si bé el concurs públic per a la construcció del campus va sortir publicat el 13 de març de 1969, el *Plan parcial de ordenación de la zona universitaria de Bellaterra*, enviat al Ministeri de l'Habitatge el 26 d'abril de 1971, no va ser aprovat fins al 21 de juny de 1974, quan al campus ja funcionaven diverses facultats.

ciones i Ingeniería y Construcciones Sala Amat. Ara bé, aviat va ser evident que el terreny era molt dolent i hi van haver molts problemes per a la construcció dels fonaments.[25] Igualment, una sèrie de vagues dels obrers que construïen el campus, motivades per les difícils condicions i els durs ritmes de treball, van significar també un cert retard.[26] El total d'obres realitzades durant la primera etapa del campus de Bellaterra, fins a 1974, van tenir un cost de 1.372 milions de pessetes, quantitat notablement inferior a la que s'havia invertit en les obres de la Universitat Autònoma de Madrid i en la de Bilbao. Era evident que hi va haver un tracte notablement desigual amb aquestes dues universitats.[27]

L'estiu de l'any 1971, el Rectorat i la Gerència es van instal·lar ja a Bellaterra a l'edifici que haurien de compartir amb la Biblioteca General i el Patronat. L'octubre de 1971 es va poder ocupar una part de l'edifici de la Facultat de Ciències, però de forma molt precària. I al llarg del curs 1972-1973 es van traslladar al campus les facultats de Filosofia i Lletres, de Ciències Econòmiques i de Ciències de la Informació. Medicina i Dret no ho van fer fins un curs després. Així, el campus de Bellaterra al final del curs 1973-1974 ja era la seu de 6 facultats i 21 departaments.

La polèmica però transcendental Llei general d'educació (LGE), aprovada el 4 d'agost de 1970, que significava una clara modernització de les estructures educatives, en l'ensenyament superior apostava per una autonomia universitària no gaire concretada i creava tres instruments i òrgans nous en la panoràmica universitària: els estatuts, els claustres i els patronats.[28] La UAB va actuar amb notable velocitat i el 6 d'octubre de 1970 ja es va constituir el seu Patronat, que finalment va ser presidit per l'empresari Josep Lluís Bruna de Quixano.[29] Els primers estatuts de la UAB, aprovats al final de 1970 a partir d'un text elaborat per Francesc Noy i Josep Grifoll, consagraven clarament l'autonomia del funcionament i de la gestió econòmica. Concretaven que els plans d'estudi serien elaborats per la Universitat, així com també els plans d'investigació, i que el seu govern estaria format pel Patronat, el Claustre, el Rector, la Junta de Govern[30] i la Gerència. [31] El Claustre, integrat per representants del professorat i dels estudiants, havia d'elegir una terna de catedràtics

25 Aquests problemes van obligar a rectificar parcialment la ubicació d'alguns edificis i a reforçar-ne notablement els fonaments. A més, el 29 d'octubre de 1972 va caure una de les bigues de la Biblioteca General.

26 La primera vaga de treballadors es va produir el febrer de 1971; posteriorment n'hi va haver d'altres l'octubre del mateix any i el gener de 1973.

27 A la Universitat Autònoma de Madrid s'havien invertit fins llavors 2.074 milions de pessetes, i a la de Bilbao, 1.553 milions, quan el nombre d'estudiants de la madrilenya era similar a la de la catalana —uns onze mil— i la basca només tenia uns set mil alumnes.

28 L'LGE va ser contestada fins i tot per alguns sectors del mateix règim franquista, els falangistes, cosa que explica que les Corts Espanyoles no n'aprovessin llavors el finançament.

29 Vicent Villar Palasí va pretendre presidir també el Patronat, però finalment el Ministeri va nomenar Bruna, que era el delegat del Govern en el Consorci de la Zona Franca de Barcelona. El 1980, Bruna es va veure implicat en l'escandalós cas de corrupció protagonitzat pel president d'aquest consorci, Antonio de la Rosa, i va ser condemnat per encobriment de malbaratament de recursos públics i falsedat documental. El primer Patronat de la UAB estava integrat per vocals representants de corporacions locals, procuradors a Corts del terç familiar, representants de l'organització sindical, de col·legis professionals, del professorat, dels exalumnes, de les associacions de pares d'alumnes, de les entitats que donaven suport a la Universitat, de l'ICE i dels alumnes i personalitats.

30 La Junta de Govern era molt nombrosa, atès que estava integrada pel rector, els vicerectors, el secretari general, el gerent, els degans de les facultats, el director de l'ICE i representants de les escoles, dels instituts i de les diferents categories de professors. No es preveia la presència d'estudiants.

31 En els estatuts apareixia per primer cop la figura del gerent, que descarregava el rector i el secretari general de bona part de la gestió administrativa i econòmica..

Edifici del Rectorat ja acabat i en servei, amb l'emblemàtic «pi de les tres branques».

com a candidats a rector, i era el Ministeri el que en nomenava un. El mandat era de cinc anys i el rector només podia ser reelegit un cop més. Els departaments, i no tant les facultats, serien les unitats bàsiques de docència i de recerca i es preveia la creació d'instituts d'investigació. La primera reunió del Claustre de l'Autònoma va tenir lloc el 29 d'octubre de 1971, a l'Hospital de Sant Pau.[32] Mesos després, el 15 de març de 1972, en el decurs de la quarta sessió del Claustre, es va procedir a l'elecció estatutària de la terna dels candidats a rector.[33] Aquella ja va ser una reunió força agitada, a causa de la protesta dels estudiants per la seva insuficient representació i contra l'LGE. Un mes després, el Ministeri anunciava la designació de Vicent Villar Palasí com a rector de la UAB.

LA CRISI DE 1973: L'AUTÒNOMA INTERVINGUDA PEL GOVERN

Des de mitjan 1972, el Ministeri d'Educació, desbordat per la conflictivitat que hi havia a la majoria de les universitats espanyoles, va abandonar la política de moderació i va procedir a assegurar-se el control de les universitats.

32 Mesos abans, el 4 de juny de 1971, en el curs d'una reunió de professorat, es van elegir com a representants al Claustre 12 catedràtics, 20 agregats i 16 adjunts numeraris, un nombre igual de contractats i interins, a més d'uns representants de les diferents facultats. També hi havia una reduïda presència de representants dels estudiants i del personal d'administració i serveis.

33 La terna elegida va ser Vicent Villar Palasí, Vicente Gandía i Martí de Riquer.

Per un decret del 21 de juliol d'aquell any, el Ministeri va recuperar la facultat de nomenar i cessar els rectors i els degans, alhora que pretenia reestructurar els departaments i imposar a totes les universitat uns nous plans d'estudi elaborats directament a Madrid: van ser els coneguts «plans Suárez».[34] Mesos després, la política ministerial es va adreçar concretament vers la UAB: pel decret del 16 de febrer de 1973 se suspenia la vigència dels estatuts universitaris ja aprovats segons l'LGE, que eren ben pocs. Els de l'Autònoma, que havien despertat notables reticències entre les autoritats ministerials i havien servit de pauta per a altres universitats, no podien continuar vigents. La reacció a la UAB davant aquest atac va ser ràpida: el 21 de febrer, la Junta de Govern i el Patronat, en mostra de protesta per aquesta mesura, van aprovar la suspensió d'activitats acadèmiques a tota la Universitat.[35]

Però el procés de rectificació política només havia començat. El 8 de juny de 1973 l'almirall Luis Carrero Blanco, que acabava d'assumir la presidència del Govern, va cessar José Luis Villar Palasí perquè el considerava massa condescendent amb el moviment universitari, i va nomenar com a nou ministre d'Educació Julio Rodríguez Martínez, el polèmic i repressiu rector de la Universitat Autònoma de Madrid. L'almirall Carrero, que ja havia manifestat en diverses ocasions la seva obsessió per la «perversión de la juventud» i per la «subversión universitaria», era ferm partidari d'una actuació repressiva i dura.[36] Un mes després, el 28 de juliol, el nou ministre va destituir Vicent Villar Palasí com a rector de la UAB, fet que va provocar una protesta vehement de tota la Junta de Govern i del Patronat, així com també la dimissió d'una part dels càrrecs acadèmics. El curs acadèmic ja estava, de fet, acabat i la reacció, per tant, es va limitar a uns pocs dirigents de la Universitat. A més, el Ministeri va convocar tota la Junta de Govern de l'Autònoma a una reunió a Madrid, a la seu del carrer d'Alcalá, on el director general d'Universitats va anunciar el nomenament del fins llavors vicerector Vicente Gandía com a nou rector. El 8 d'octubre, quasi en la intimitat però amb la presència del mateix ministre, Vicente Gandía prenia possessió del càrrec en un acte on Vicent Villar Palasí va pronunciar un emotiu discurs de comiat.

Per acabar-ho d'adobar, la vida universitària estava gairebé paralitzada per la genial idea del ministre Julio Rodríguez de començar el nou curs acadèmic el gener de 1974, amb l'argument que convenia fer-lo coincidir amb l'any pressupostari. Així, el denominat «calendari juliano» va suposar que tots els universitaris gaudissin d'unes vacances forçoses de set mesos, des del juny de 1973 fins al gener de 1974. Aquesta situació insòlita i greu va propiciar que es fessin reunions entre alguns professors numeraris i no numeraris de clares conviccions democràtiques amb representants electes dels estudiants per tal d'actuar conjuntament dins la Universitat. Començava a configurar-se llavors un nou moviment estudiantil de caràcter democràtic que volia mobilitzar la majoria dels alumnes contra la política ministerial i l'LGE i en favor d'un altre tipus d'universitat.[37] D'aquestes reunions conjuntes, en va sorgir l'acord d'oposar-se a la política autoritària del Go-

34 El nom provenia del llavors director general d'Universitats, el catedràtic d'Història Medieval Luis Suárez Fernández, que més endavant va presidir la Fundación Francisco Franco.

35 Juntament amb la protesta es van produir les dimissions d'Antoni Serra Ramoneda, secretari general, i de Joan Sardà Dexeus i Rafael Jiménez de Parga, degans de les facultats de Ciències Econòmiques i Dret.

36 En diverses intervencions en el Consejo Nacional del Movimiento, Carrero Blanco parlava d'una «juventud que se ha entregado a las drogas, al ateísmo y al anarquismo», i sostenia que «es absolutamente indispensable que salgan para siempre de la Universidad los profesores y los alumnos que llevan a cabo en ella la subversión».

37 Aquesta nova línia política democràtica i «de masses» estava liderada per grups com el PSUC i Bandera Roja, enfront d'altres de molt més radicals que parlaven fins i tot de l'abolició de la universitat perquè la consideraven un instrument de dominació capitalista.

vern i de preparar una alternativa democràtica que forcés la reunió d'un claustre i l'elecció d'un nou rector.

El nou curs no va començar fins al gener de 1974, però llavors ja s'havia produït l'assassinat de l'almirall Carrero Blanco i hi havia un nou president del govern, Carlos Arias Navarro, i un nou ministre d'Educació, un tècnic pragmàtic d'origen català, Cruz Martínez Esteruelas. A partir d'aquest moment, les universitat espanyoles van viure els tres cursos més conflictius de la seva història: vagues constants, ocupacions de centres i rectorats i assemblees d'estudiants i de professors i algunes de conjuntes. I va ser en aquesta complexa conjuntura que la Universitat Autònoma de Barcelona va tenir un paper destacadíssim. A Bellaterra, com a la majoria de les universitats, s'estaven polititzant totes les activitats, atès que semblava propera la mort del dictador i l'inici d'una conjuntura política radicalment nova i esperançadora.

A partir del març de 1974 van proliferar les assemblees a Bellaterra, unes motivades per la batalla de la selectivitat —la llei sobre les proves d'aptitud, que va motivar una vaga general universitària el 9 de maig— i d'altres en protesta pel deficient transport públic a Bellaterra. La Universitat ja tenia llavors 11.815 estudiants i la majoria agafaven els Ferrocarrils Catalans i havien de caminar des de l'estació de Bellaterra fins a les facultats per un camí estret i dificultós, que aviat va ser denominat la «ruta Ho Chi Minh», en al·lusió al famós camí bèl·lic existent durant la guerra del Vietnam.

EL MANIFEST DE BELLATERRA DE 1975

Al principi de l'any 1975 i davant la persistència de la suspensió dels estatuts de la UAB, 62 claustrals van demanar per escrit al rector Vicente Gandía la convocatòria d'un claustre per tractar la situació irregular en què es trobava la Universitat.[38] Aquest claustre, que va esdevenir un referent històric en la vida universitària de tot l'Estat, va tenir lloc el 15 de març de 1975.[39] Enmig d'una gran tensió, es va presentar i defensar la declaració de principis «Per una Universitat nova en una societat democràtica», que havia estat elaborada per una comissió de professors

Concentració i lectura d'un manifest en contra de la guerra de l'Iraq (abril de 2003).

38 Prèviament, l'11 de febrer de 1975, s'havia celebrat una «Diada de reflexió universitària» a la Facultat de Filosofia i Lletres, on es va aprovar el primer redactat del que després serà conegut com el Manifest de Bellaterra.

39 Hi havia tanta inquietud entre les autoritats que un comissari i diversos policies van estar durant tot el Claustre al despatx del rector per si calia intervenir per dissoldre'l per la força.

numeraris, no numeraris i estudiants. El Manifest de Bellaterra va ser aprovat per 70 vots a favor i 23 en contra. Reunia, com es va dir llavors, els tres principis bàsics que haurien d'inspirar els nous estatuts de la UAB i l'actuació d'unes autoritats realment democràtiques: la catalanitat, la democràcia i l'autonomia. Igualment es va aprovar per gran majoria l'adhesió del Claustre a la campanya pro amnistia dels presos i exiliats polítics, que incloïa també els professors i estudiants sancionats.[40] L'Autònoma va ser la primera institució pública de l'Estat espanyol que, encara en vida del dictador Franco, prenia oficialment aquest acord i es manifestava clarament en favor de les llibertats polítiques. Així mateix, el Claustre va aprovar l'elecció d'una comissió paritària de professors numeraris, no numeraris i estudiants per elaborar uns nous estatuts, així com la convocatòria d'un nou Claustre, per al dia 20 de maig, per procedir a elegir un nou rector.

El Manifest de Bellaterra va tenir una notable repercussió en el món universitari català i espanyol i va esdevenir un referent en la lluita per la democratització de les universitats espanyoles. Però també va despertar l'hostilitat de les autoritats ministerials, que van prohibir la celebració del Claustre que havia d'elegir el nou rector. A més, la conflictivitat es va incrementar aquell curs davant la negativa del Ministeri a negociar la plataforma reivindicativa del professorat no numerari.[41] Això va motivar una vaga generalitzada de professors a gran part de les universitats espanyoles, fins al punt que, des del final del mes de març de 1975, es pot dir que no hi va haver cap classe aquell curs, malgrat l'amenaça del Ministeri de procedir a un acomiadament massiu de professors. La culminació d'aquesta situació excepcional va ser la polèmica decisió de l'assemblea de professors de les universitats catalanes de concedir un aprovat general de caràcter polític a tots els alumnes. Aquesta decisió, que va generar una notable discussió entre el mateix professorat, a l'Autònoma va afectar la majoria dels estudiants de les facultats de Ciències Econòmiques, de Ciències de la Informació, de Dret i de Filosofia i Lletres, i un nombre més restringit d'alumnes de les facultats de Ciències i de Medicina.

El setembre de 1975, el ministre Martínez Esteruelas va acceptar la dimissió del rector Gandía i va designar el degà de Medicina, Josep Cabré Piera, com a nou rector. Com que es tractava d'una nova vulneració dels estatuts, es va produir una protesta força generalitzada que anava des del Patronat fins a una carta pública de tretze catedràtics demanant la dimissió de Cabré i exigint la convocatòria immediata d'un claustre per a l'elecció de rector. Josep Cabré va presentar la seva renúncia coincidint amb la mort del dictador, el novembre de 1975, però no va ser acceptada fins sis mesos després, el maig de 1976, pel nou ministre d'Educació, Carlos Robles Piquer. Durant l'hivern del curs 1975-1976, la UAB va viure uns moments de gran inquietud, atès que corrien rumors que el govern d'Arias Navarro pretenia la seva liquidació administrativa, perquè la considerava una universitat rebel i conflictiva, i tenia projectat d'incorporar-la a la Universitat de Barcelona.[42]

CAP A LA NORMALITZACIÓ: L'ETAPA LAPORTE

Aquells obscurs vaticinis no es van concretar i, finalment i amb un any de retard, el 3 d'abril de 1976, es va reunir el Claustre de la Universitat per escollir el futur

40 Van votar a favor de l'amnistia 84 claustrals i només hi va haver 4 vots en contra i 5 en blanc.

41 La plataforma reivindicativa del professorat de les tres universitats catalanes incloïa un augment lineal de 10.000 pessetes, l'escala mòbil de salaris i el contracte laboral. A més, s'exigia l'obertura de la Universitat de Valladolid i la readmissió dels professors i estudiants separats i expulsats de totes les universitats.

42 També es deia que el Ministeri havia elaborat llistes negres del professorat al qual no es renovaria el contracte.

El rector Josep Laporte agraint al Claustre la votació que el ratificava en el càrrec (novembre de 1976).

rector. Els claustrals havien de votar una terna, que havia estat consensuada prèviament, integrada pel catedràtic de Farmacologia, Josep Laporte Salas, el d'Història Econòmica, Jordi Nadal Oller, i el de Química, Enric Casassas Simó. Els tres candidats, que havien participat en les reunions de professors i estudiants demòcrates abans esmentades, coincidien a donar un suport total a la declaració de principis de Bellaterra del març de 1975. Josep Laporte va ser nomenat rector pel Ministeri i una de les primeres mostres de la seva independència va ser negar-se a anar a Madrid a prendre possessió del càrrec. Acabaven, així, tres anys de crisi greu en la curta vida de la UAB, amb rectors designats pel Ministeri, amb estatuts suspesos, claustres prohibits i l'obligatorietat d'emprar el castellà. S'iniciava una nova i complexa etapa, tampoc no exempta de tensions,[43] atès que el nou equip rectoral pretenia una certa normalització de la vida universitària i avançar en la democratització, en la catalanitat i en l'autonomia, però encara persistia un règim no democràtic.

En el Claustre constituent del 22 de juny de 1977, integrat per 410 persones elegides, Josep Laporte va dimitir però va seguir en funcions fins a ser reelegit en un nou Claustre el 12 de desembre del mateix any. El programa de l'equip Laporte se centrava en la democratització de les estructures universitàries, l'autonomia financera i acadèmica, la catalanitat i una clara aposta perquè les universitats depenguessin de la Generalitat ja restablerta.[44] Durant el curs 1977-1978, l'equip Laporte va proposar la creació del Consell Interuniversitari Català, integrat pels rectors de les tres universitats,[45] per coordinar l'acció política d'aquestes davant d'una possible nova llei universitària preparada pel govern Suárez. Igualment, davant la redacció de l'estatut d'autonomia de Catalunya, la UAB va fer la demanda explícita que totes les universitats depenguessin de la Generalitat.[46]

43 Així, el maig de 1977, es va produir la segona ocupació del Rectorat, realitzada per estudiants de Ciències de la Informació, en solidaritat amb la lluita del País Basc i en demanda d'una amnistia política total.

44 El programa que Josep Laporte va lliurar al ministre Robles Piquer, el 22 de desembre de 1977, incloïa la reiteració de la necessitat del lliure exercici de totes les llibertats, la readmissió dels professors i estudiants expulsats per raons polítiques i la denúncia de la manca de mitjans econòmics, d'instal·lacions idònies i de suport a la recerca i de l'inadequat règim d'accés del professorat a l'estabilitat.

45 El primer Consell Interuniversitari Català estava integrat, a més de per Josep Laporte, per Antoni M. Badia Margarit, de la Universitat de Barcelona, i per Gabriel Ferraté, de la Universitat Politècnica de Catalunya.

46 La UAB va ser també pionera en la catalanització de les seves activitats. Així, el Claustre del març de 1978 va ser el primer en què es va emprar bàsicament la llengua catalana. En aquest claustre també es van aprovar uns primers estatuts del professorat i del PAS.

L'11 de maig de 1979, el Claustre de l'Autònoma va procedir a l'aprovació dels nous estatuts, els primers de la democràcia, que substituïen els suspesos el 1973, i al principi de 1980 es van organitzar diversos actes contra el projecte de llei orgànica d'autonomia universitària preparat pel govern Suárez, considerat molt poc autonòmic —«regressiu», «antiestatutari» i fins i tot «anticonstitucional»—, atès que atorgava molts poders al Ministeri i menystenia la Generalitat.[47] El 25 de gener de 1980, Josep Laporte va dimitir com a rector perquè volia presentar-se a les primeres eleccions catalanes. El vicerector Ramon Pascual va actuar de rector en funcions fins al 9 de març, en què el Claustre va elegir com a rector el catedràtic d'Economia de l'Empresa Antoni Serra Ramoneda.

EL NOU MARC DE L'LRU I EL TRASPÀS A LA GENERALITAT

L'etapa del mandat de Serra Ramoneda, que va significar la consolidació de la línia política iniciada per Laporte, va estar marcada per la tendència a la normalització de la vida acadèmica,[48] i sobretot per l'aplicació de la Llei de reforma universitària (LRU). En efecte, després de la victòria electoral del PSOE l'octubre de 1982, el nou ministre d'Educació, José Antonio Maravall, va impulsar amb rapidesa l'LRU, que va entrar en vigència l'agost de 1983. Si bé la nova llei no incorporava bona part de les aspiracions de les universitats catalanes i no permetia desenvolupar una veritable autonomia universitària, sí que establia un nou marc democràtic funcional i permetia la dependència de les universitats dels governs autonòmics. També s'avançava en l'estabilització del professorat no numerari, però no mitjançant la generalització de la contractació laboral, com s'havia reclamat amb insistència, sinó ampliant la plantilla dels funcionaris.[49]

La UAB feia massa temps —més de deu anys— que no tenia un marc legal definit i havia mantingut una tensió constant amb tots els equips del Ministeri. A més, havia experimentat un creixement molt notable tant en el nombre d'alumnes —el 1984 n'eren més de 25.000— com de professors —1.560—, i es feien força paleses les insuficiències de les instal·lacions, dels plans docents i la pràctica inexistència d'una política de recerca. L'any 1981 es va aprovar el Pla Especial de Reforma Interior (PERI) de l'Autònoma, que va permetre planificar de forma integral el conjunt dels espais del campus.

Dinar de comiat del Sr. Anton Cañellas com a president del Consell Social de la UAB.

47 En un acte multitudinari a la plaça Cívica van parlar el rector Josep Laporte, dos diputats que eren professors de la UAB, Maria Rúbies, de CIU, i Eduardo Martín Toval, del PSC, i Eulàlia Vintró, professora de la UB i diputada del PSUC.

48 A partir del Claustre de l'1 d'octubre de 1980 es va introduir el costum d'iniciar el curs amb la presentació d'una memòria del curs anterior, llegida pel secretari general, i amb un discurs inaugural confiat a un professor destacat.

49 Es va obrir un procés general d'incorporació dels professors no numeraris al cos de titulars numeraris mitjançant les anomenades proves d'idoneïtat, un concurs de mèrits de caràcter estatal que es va realitzar durant l'any 1984. A la UAB es van presentar a aquestes proves 430 professors i les van aprovar 239.

Conferència del filòsof italià Norberto Bobbio en la inauguració de la Facultat de Ciències Polítiques i de Sociologia (novembre de 1986).

L'aprovació de l'LRU va implicar l'obertura d'un nou procés constituent, ja que s'havien de fer noves eleccions, tant de claustrals com per a rector, i després s'havia de passar al procés d'elaboració i aprovació d'uns nous estatuts adaptats a la nova llei. Per tercer cop en la seva curta vida, la UAB endegava un procés constituent, que aquesta vegada va ser relativament ràpid perquè, en menys d'un any i mig, el 17 de gener de 1985, la UAB aprovava els seus estatuts i esdevenia la primera universitat de tot l'Estat a fer-ho.

Tot i que la redacció d'aquests estatuts no va ser fàcil, a causa de l'oposició inicial dels estudiants i del PAS, que consideraven insuficient la seva representació en claustres i òrgans de govern, finalment es va arribar a un consens. L'aprovació dels estatuts va comportar la dimissió del rector Serra Ramoneda, que va ser reelegit immediatament d'acord amb la nova normativa. D'aquesta etapa és també la complexa, i finalment reeixida, pugna per aconseguir la nova Facultat de Veterinària.[50]

A les eleccions a nou rector celebrades el març de 1985, s'hi van presentar dos candidats, Julià Cufí i Sobregrau, catedràtic de Matemàtiques, i Ramon Pascual de Sans, catedràtic de Física, que havia estat fins feia poc director general d'Ensenyament Universitari de la Generalitat. En no obtenir cap dels dos la majoria suficient per ser elegit pel Claustre, el catedràtic de Psicologia Càndid Ge-

50 Com que només existien tres facultats de Veterinària, s'havia previst crear-ne tres o quatre de noves. Malgrat reticències del Consell de Rectors, la UAB va ser finalment una de les escollides perquè tenia el projecte ja força avançat i oferia professional preparat i disponible, com també laboratoris i terrenys. Altres localitats catalanes, com ara Lleida i Vic, també hi aspiraven.

novard Rosselló, que era vicerector, va passar a ser rector en funcions. Genovard ho va ser durant deu mesos, fins al 13 de febrer de 1986, quan Ramon Pascual va ser elegit nou rector després de pactar amb Julià Cufí, que va passar a ser vicerector d'Afers Acadèmics del nou equip.

L'etapa rectoral de Ramon Pascual (febrer de 1986 – març de 1990) es va caracteritzar en el terreny institucional per la vigència plena dels nous estatuts i pel fet que, traspassades des de 1985 les competències universitàries del Govern espanyol a la Generalitat, la UAB va començar a assumir funcions que fins llavors havia tingut el Ministeri.[51] De tota manera, passar a dependre de la Generalitat no va significar un canvi qualitatiu considerable, primer perquè l'autonomia continuava sent molt relativa, atès que les atribucions en matèries tan fonamentals com recerca i docència continuaven sent limitades i estaven controlades des de Madrid, i després perquè la política de creació de noves universitats a Catalunya es va fer sense tenir gaire en compte la possible qualitat docent i la rendibilitat científica dels nous centres.

Les dotacions econòmiques rebudes mercès a la bona conjuntura econòmica i al fet que tant el Govern espanyol com el català havien atorgat a les universitats una certa prioritat van experimentar un notable increment. Això va permetre donar un gran impuls a les activitats de recerca i aconseguir una important partida per a instal·lacions al campus gràcies al pla quadrianual d'inversions de la Generalitat. A més, com que la UAB tenia una economia relativament sanejada i no estava endeutada, com altres universitats, va poder incrementar el seu pressupost real de forma molt notable. En pessetes constants, es va passar de 761 milions l'any 1986 a 1.645 milions l'any 1990, és a dir, hi va haver un increment superior al 100 % en tan sols quatre anys, circumstància que mai més no es va tornar a donar en cap altra etapa rectoral. En aquesta especial situació de creixement, l'any 1988 la UAB va poder commemorar els seus vint anys amb l'edició del llibre *La recerca a la Universitat Autònoma de Barcelona*, que mostrava els grans avenços que s'havien aconseguit en aquesta matèria, sobretot els darrers sis anys.[52] Aquests anys també van ser els de la gran obertura de l'Autònoma cap a l'estranger, coincidint amb l'entrada d'Espanya a la Unió Europea l'any 1986. Això va permetre la implantació del programa Erasmus i beneficiar-se dels projectes europeus i de convenis de transferència tecnològica. Igualment, la major disponibilitat de recursos va permetre un notable augment de professorat i de PAS[53] i una millora en la planificació de les necessitats docents,[54] alhora que es procedia a la renovació dels plans d'estudi.[55] També durant aquests anys es van crear nous centres: la Facultat de Ciències Polítiques i de Sociologia, l'any 1985, i la de Psicologia, que sorgia de la de Filosofia i Lletres, l'any 1989. Igualment, l'antiga Escola de Mestres va passar a ser la Facultat d'Educació, l'any 1992, i l'EUTI va esdevenir la Facultat de Traducció i d'Interpretació, l'any 1993.

51 Es va fer una important modificació de l'estructura de la Universitat per adaptar-la als nous estatuts i a l'LRU, que va afectar especialment els departaments i els centres, i va suposar també l'enfortiment de l'administració, amb un gran increment de PAS, i la potenciació de la descentralització de la gestió administrativa i de les decisions.

52 Així, cal esmentar la creació del Campus de Recerca i de l'Oficina de Recerca i Convenis. Els diners per a promoció interna de la recerca van passar de 51 milions de pessetes el 1986 a uns 700 milions el 1989. Igualment, les beques d'investigació es van doblar aquests anys i es van produir importants inversions al Centre de Càlcul, al Centre de Ressonància Magnètica Nuclear i a l'Estabulari.

53 Entre 1986 i 1991, el nombre de professors va passar de 1.590 a 1.917, i el dels membres del PAS, de 556 a 912.

54 El 1986 es va elaborar el document «Criteris generals per definir la política de professorat de la UAB», que calculava la plantilla teòrica i feia propostes per aconseguir arribar-hi en un termini de sis anys.

55 La UAB va apostar llavors per les noves llicenciatures de quatre anys i va començar els nous postgraus, els títols propis i l'extensió universitària: la Universitat a l'Abast.

Però no per tot això la UAB va estar lliure de conflictes interns aquests anys. Una llarga vaga del PAS, l'hivern de 1986-1987, gairebé va coincidir amb una nova ocupació del Rectorat, el 3 de febrer de 1987, per un grup d'estudiants que protestaven per la nova Llei antiterrorista i exigien la millora del sistema de transport públic al campus i l'ampliació de les convocatòries acadèmiques. Després de dies d'ocupació, els estudiants van ser desallotjats pels Mossos d'Esquadra el 16 de febrer. El Claustre va intentar reunir-se dues vegades, a Bellaterra i a Barcelona, al Col·legi d'Advocats, però els estudiants ho van impedir. Finalment, el 25 de febrer, el Claustre va poder fer-se a Bellaterra i aquesta instància, per àmplia majoria, va ratificar la seva confiança en el rector Pascual.

El març de 1990 van tenir lloc les eleccions a rector de la UAB i de nou s'hi van presentar dos candidats: el matemàtic i vicerector Julià Cufí i Sobregrau i el politicòleg i degà de Ciències Polítiques i de Sociologia Josep M. Vallès Casadevall. Va guanyar aquest darrer, que va prendre possessió del càrrec el 26 de març de 1990. L'etapa en què Josep M. Vallès va ser rector (març de 1990 – març de 1994) va estar notablement marcada per les retallades pressupostàries realitzades per la Generalitat i pel Govern de Madrid com a conseqüència de la crisi econòmica, especialment dures els anys 1993 i 1994.[56] La voluntat d'avançar cap a una universitat més autònoma i crítica, però socialment responsable, atenta al dia a dia, es va concretar en un ambiciós pla estratègic que afectava el conjunt de l'aparell administratiu, atès que es pretenia adaptar les estructures de la UAB a les necessitats reals i a la modificació constant de les legislacions catalana, espanyola i europea. D'altra banda, calia una estratègia nova amb vista a una promoció més gran de la UAB dins del conjunt de Catalunya, ja que podria veure's molt afectada per l'ampliació del mapa universitari català. En efecte, la creació de la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona, l'any 1990, i de les universitats de Girona, de Lleida i Rovira i Virgili, l'any 1991, va penalitzar notablement l'Autònoma. La precipitació amb què es van crear aquests nous centres i l'absència d'una previsió programàtica sobre el finançament de totes les universitats per part de la Generalitat va acabar perjudicant la UAB, que es va trobar amb una notable limitació del pressupost normal i de les inversions que necessitava.

Tot i això, el mandat de Vallès va ser prou hàbil per saber aprofitar la proposta del Ministeri de l'Interior de construir uns habitatges al campus de Bellaterra, que provisionalment serien ocupats per les forces de seguretat desplaçades amb motiu dels Jocs Olímpics de 1992, però que després passarien a la UAB en propietat. Era una oportunitat històrica que no podia menystenir-se, atès que podia servir per completar la configuració d'un autèntic campus universitari. L'acceptació de la proposta va permetre la creació de la Vila Universitària, unes instal·lacions que ocupaven unes vuit hectàrees a la part nord del campus, on es va procedir a la construcció de 62.000 metres quadrats, 46.000 dels quals eren per a habitatges i 16.000 per a serveis (hotel, restaurants, etc.) i comerços. Així, a partir del curs 1992-1993, més de 800 nous apartaments van ser ocupats per uns 2.200 estudiants i professors, que van donar al campus de Bellaterra la vida que li mancava. El Ministeri de l'Interior es va fer càrrec del 60 % del cost total de la urbanització i de la construcció, i la resta va ser coberta per la UAB gràcies a un crèdit hipotecari que s'amortitzaria mitjançant els lloguers dels apartaments.

L'equip del rector Vallès també va haver d'actuar davant el palès desajust existent entre la creixent demanda social de noves titulacions i les que oferia la UAB. Calia mantenir una docència de qualitat i uns serveis eficients però adaptats als nous temps. Es va optar per iniciar un

56 Si l'any 1992 la UAB va disposar d'un pressupost de 27.012 milions de pessetes, el de l'any següent només va ser de 23.836, un 15 % menys.

procés de reforma de les titulacions, amb l'ampliació de llicenciatures i diplomatures i la renovació dels plans d'estudi, tot potenciant el tercer cicle. Malgrat les retallades pressupostàries, es va persistir en l'impuls a la recerca i en la necessitat d'una política científica més global. La UAB, que apareixia llavors com la segona universitat de l'Estat en el rànquing de recerca d'universitats fet per l'ANEP, no podia perdre pistonada.

LA UNIVERSITAT EN EL TOMBANT DE SEGLE

Durant el primer mandat de Carles Solà, iniciat el 1994, les dificultats econòmiques continuaven sent importants. En els anys anteriors, per assegurar el funcionament normal de la institució, s'havien fet inversions i dotat places de professorat sense partida pressupostària, la qual cosa formava part de la legalitat institucional. Però la tensió pressupostària va ser freqüent en aquells anys, ja que els recursos de la UAB procedien aleshores en un 75 % de la Generalitat i els pagaments no sempre eren puntuals; fins i tot en alguns exercicis, com el de 1994, en la discussió de les transferències la Universitat es va veure obligada a renunciar a determinades quantitats. Tot plegat va fer que, a mitjan anys noranta, els ingressos minvessin en termes reals; així, la subvenció per estudiant de 1995, després de disminuir en els dos anys anteriors, només va ser equivalent a la de 1991. També la subvenció per fer front a les despeses de personal era un 14 % inferior a la de 1991 en pessetes constants, i els recursos destinats a recerca van experimentar el 1995 un descens de prop del 15 % respecte de l'any 1994.[57] En el segon mandat del rector Solà, però, el finançament va millorar de forma significativa amb la signatura amb la Generalitat del primer contracte programa —1998-2001—, que implicava recursos addicionals a canvi d'un seguit de compromisos concrets tant en l'àmbit de la docència com en el de la recerca.

Les dificultats econòmiques no havien implicat, però, l'estancament d'iniciatives en els darrers anys noranta i, per començar, la UAB havia posat en marxa nous plans d'estudis. D'altra banda, el mateix any 1994 s'havia creat l'Escola de Doctorat i de Formació Continuada amb l'objectiu de coordinar els estudis de postgrau, donar suport administratiu als departaments i impulsar encara més els estudis de tercer cicle. Aleshores la UAB era, en termes relatius, la universitat que tenia més estudiants de postgrau de tot Espanya i la segona en xifres absolutes, després de la Universitat Complutense de Madrid. El 1995, dels 5.600 estudiants de tercer cicle, 3.300 ho eren de doctorat.[58]

La voluntat de la UAB de situar-se entre les universitats capdavanteres també quedava reflectida, d'una banda, en les noves titulacions que es van aprovar ja l'any 2001 amb l'objectiu de fer front als canvis que experimentava la Universitat —canvis demogràfics i de demanda estudiantil— i, també, per l'impacte de les tecnologies de la informació i de la comunicació, a més de l'aprofundiment dels processos d'internacionalització. Al mateix temps, l'aposta per la inversió en recerca es va veure estimulada pels bons resultats en la convocatòria europea de projectes FEDER i pels nous programes de recerca, tant del Ministeri de Ciència i Tecnologia com del Programa d'Inversions Universitàries de la Generalitat de Catalunya. Tot plegat va permetre fer un salt en la internacionalització, de manera que, a l'inici del segle XXI, la UAB era la primera universitat de l'Estat pel que fa a programes d'intercanvi europeus i era membre d'associacions selectives, com l'European Consortium of Innovative Universities.

57 Informes del rector Carles Solà al Claustre General del 13 de desembre de 1994, p. 1, del 4 de desembre de 1995, p. 4, i del 16 de desembre de 1996, p. 7.

58 Informe del rector Carles Solà al Claustre General del 4 de desembre de 1995, p. 6.

Acte d'investidura com a doctor *honoris causa* per la UAB de Miquel Martí i Pol (abril de 1999).

La celebració dels Jocs Olímpics a Barcelona el 1992 va donar a la UAB una bona embranzida per a l'articulació del campus. A més de la construcció de la Vila Universitària, el 1995 es va produir la connexió definitiva de l'estació de ferrocarril amb la línia Sabadell-Barcelona. L'any següent es va inaugurar la plaça Cívica, que, més enllà d'estar dissenyada com un espai central de serveis i d'edificis per a activitats culturals i associatives, permetia alliberar una àmplia zona per eixamplar la biblioteca de Ciències Socials. La inversió bibliotecària, que també afectava Humanitats, la biblioteca central i l'Hemeroteca, aconseguia augmentar les places de lectura més d'un 20 % en tres anys. Cal destacar també, tot i que en l'àmbit al·legòric, que el 1999 es van aixecar les emblemàtiques quatre columnes, obra de l'escultor Andreu Alfaro i símbol de la UAB. La seva ubicació fa visible la Universitat a bona part de la ciutadania en estar situades a l'entrada del campus, a prop de l'autopista B-30.

L'any 2000 es va impulsar el programa Universitat a l'Abast, creat de forma embrionària a finals dels anys vuitanta. Es tracta d'un programa sense validesa acadèmica destinat a persones més grans de cinquanta anys accessible a tothom que trobi punts d'interès per a la seva formació personal en les assignatures que cursen els estudiants convencionals. Aquest programa pot ser considerat un dels referents de la implicació de la Universitat en la societat de la qual forma part.

L'ESPAI EUROPEU D'EDUCACIÓ SUPERIOR I LA LOU

A les acaballes del segle xx existia la percepció que el considerable desenvolupament que havien tingut les universitats espanyoles des de l'entrada en vigor de l'LRU havia coincidit amb l'aparició de símptomes inequívocs de superació de postulats sobre els quals s'havia basat la universitat europea en els dos darrers segles.

Les quatre columnes de la UAB, obra de l'escultor Andreu Alfaro, inaugurades el setembre de 1999.

Així començava l'*Informe Universidad 2000*, encarregat per la CRUE al final de 1998 a qui havia estat rector de la Universitat de Barcelona, Josep Maria Bricall. L'Informe Bricall[59] pot ser considerat el major esforç realitzat en el canvi de segle per diagnosticar i analitzar els defectes de la universitat espanyola i reformar-la. En les recomanacions de *l'Informe* apareixien referències a la proposta d'adopció del sistema derivat de la Declaració de Bolonya, aprovada el 1999, que manifestava tenir com a finalitat fomentar el creixement econòmic d'Europa, la seva competitivitat internacional, la mobilitat i la cohesió social a través de l'educació i la formació dels ciutadans al llarg de la seva vida. L'espai europeu d'educació superior (EEES) va ser la plasmació d'aquell projecte i la integració en aquest espai comportava participar del model popularitzat com *Bolonya*, que implicava la introducció d'un mapa de titulacions organitzades en els nivells de grau i postgrau; l'adopció del sistema europeu de transferència de crèdits (ECTS); i l'establiment de mecanismes per assegurar la qualitat i l'acreditació. Per tant, l'EEES pretenia facilitar la mobilitat dels estudiants dintre de la xarxa d'universitats públiques mercès a l'existència d'una estructura d'estudis comuna i d'un sistema de crèdits també comú. Un sistema de crèdits que partia del còmput de l'esforç de l'estudiant i no només de les hores de classe impartides pel professorat.

L'Informe Bricall es va fer públic el març de 2000, coincidint amb la redacció de l'avantprojecte de la LOU. Existien coincidències essencials entre tots dos textos, com, per exemple, la voluntat d'aprofundir la cultura de l'avaluació, d'impulsar la mobilitat d'estudiants i professors i altres aspectes genèrics, com la desiderata d'assegurar la docència de qualitat i la recerca d'excel·lència. Però les diferències entre ambdós documents eren significatives, la qual cosa ajuda a explicar que el Consell de Rectors rebutgés rotundament el projecte de llei mentre es produïa el tràmit parlamentari.

De fet, els canvis normatius en l'espai europeu coincidien en el temps amb un canvi significatiu en la política espanyola. El 1996, el Partit Popular va aconseguir arribar al Govern central, després d'una llarga travessia política que va començar el 1982, moment a partir del qual, durant molt de temps, la dreta espanyola no va

59 *Informe Universidad 2000* (UAB, 2000).

millorar prou els seus resultats per desplaçar el PSOE del Govern, malgrat l'enfonsament de la UCD i el pas a Alianza Popular —transformada després en PP— de molts dels seus quadres.

Durant la primera legislatura del Govern en minoria de José M. Aznar, no es van produir canvis remarcables en la política universitària, tot i que les propostes que s'hi anaven perfilant provocaven un malestar creixent i una mobilització notable a diferents campus, entre ells el de la UAB. La majoria absoluta obtinguda l'any 2000, tanmateix, va permetre aprovar el projecte l'any següent, la Llei d'ordenació universitària (LOU), que derogava la Llei de reforma universitària (LRU), i que va ser la primera de les lleis educatives que la ministra Pilar del Castillo va impulsar al marge del consens tant polític com universitari.

Efectivament, la LOU era, des d'abans de ser aprovada, una llei polèmica que va desencadenar un rebuig intens i extens, del qual n'era mostra que 61 rectors de les 68 universitats existents rebutgessin el projecte de llei. A la UAB el debat va ser intens i, ja el 24 de maig de 2001, la Junta de Govern va acordar manifestar el seu desacord amb aspectes essencials de l'avantprojecte tot defensant el principi constitucional d'autonomia universitària. Tres setmanes després que el projecte fos aprovat al Congrés de Diputats el 31 d'octubre, el Claustre General va manifestar el seu desacord bàsic amb el contingut i va demanar-ne la retirada.

La Llei es va aprovar el 21 de desembre després d'aspres debats. Davant d'aquest fet, el dia 26, la CRUE va difondre un comunicat de premsa en el qual s'afirmava que la llei representava «una minva significativa de l'autonomia universitària, dret fonamental que la constitució de 1978 va consagrar com una aportació més a la recuperació de la democràcia a Espanya». La nota feia referència al deteriorament del clima acadèmic i institucional, ja que, davant de l'oposició al projecte de llei, la mateixa ministra no va dubtar a formular desqualificacions de la comunitat universitària. Efectivament, ni un sol claustre universitari va donar suport a la nova llei.[60] La mobilització estudiantil contra la LOU, el *pla Bolonya* i el que qualificaven de mercantilització de la universitat feien aleshores les primeres passes.

La Generalitat va encarregar a la Comissió de Reflexió sobre el Futur de l'Àmbit Universitari Català l'elaboració d'un informe que es va publicar el març de 2001 amb el títol "Per un nou model d'universitat". L'aprovació de la LOU va obligar a fer l'encaix dels dos textos, reflectit en la Llei d'universitats de Catalunya, aprovada el 2003. Alguns dels canvis destacats que s'hi van introduir –vinculats a la LOU– eren, d'una banda,, el sistema d'elecció del rector; anteriorment, el rector era elegit pel Claustre, però la modificació introduïa el sufragi universal amb el vot ponderat: els vots del personal acadèmic doctor permanent representaven el 51 %; els vots dels estudiants, el 30 %; els vots del personal acadèmic no permanent, el 9 %, i els vots del personal d'administració i serveis, el 10 %. D'altra banda, es modificava l'estructura de cossos de professorat de les universitats i es preveien noves figures de professorat contractat, que podien arribar a representar el 49 % de tot el professorat d'una universitat.

LA UAB AL SEGLE XXI

El mandat de Lluís Ferrer, iniciat el 2002, va estar condicionat per l'aplicació de la LOU, d'una banda, i per la introducció de l'espai europeu d'educació superior, de l'altra. La necessitat d'adaptació a la LOU va suposar que el 2003 el Claustre aprovés els estatuts actuals de la UAB. La vigència de la LOU es va considerar enormement perniciosa sobre la Universitat perquè asfixiava l'auto-

60 La llei va ser modificada sensiblement pel PSOE el 2007 mitjançant una llei d'article únic, coneguda com la LOMLOU.

nomia i la democràcia universitàries. Obligava a consumir recursos, temps i energies en reformes que, com assenyalava l'informe del rector al Claustre de 2005, no milloraven el funcionament d'aquest ni el del Consell de Govern. Tampoc els nous reglaments implicaven millores dels departaments. En la pràctica, la LOU va afavorir un índex alt de precarització del professorat en formació, un allargament del temps necessari per accedir a places de professorat permanent universitari i l'establiment d'una via complexa d'accés. Els docents estaven obligats a passar proves d'habilitació centralitzades per accedir als cossos funcionarials de professorat, amb la qual cosa, en teoria, es pretenia reduir l'endogàmia universitària. Tanmateix, en alguns àmbits, el sistema d'habilitació per a l'acreditació del professorat a la fi va facilitar la substitució de potencials pràctiques discrecionals a cada universitat per altres de centralitzades. La LOMLOU de 2007 va substituir el sistema d'habilitació per un altre d'acreditació que obria la porta a concursos posteriors.

Si l'aprovació de la LOU va desfermar importants resistències al campus, contràriament, des de l'inici, l'Equip de Govern encapçalat pel Dr. Ferrer va entomar amb entusiasme l'adaptació a l'espai europeu d'educació superior. El curs 2002-2003, la Comissió d'Ordenació Acadèmica de la UAB va aprovar el document «La UAB i la creació de l'espai europeu d'educació superior: eixos, perspectives i propostes d'actuació», en què es proposaven les línies d'actuació que calia seguir per reformar el sistema i situar l'Autònoma en el marc definit per l'acord de Bolonya. El curs següent, malgrat l'aturada de l'impuls legislatiu del Govern espanyol, la UAB va decidir iniciar el procés d'adaptació a l'espai europeu i en el curs 2004-2005 la UAB va iniciar el pla pilot d'adaptació de les titulacions a l'EEES, promogut pel Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació de la Generalitat de Catalunya. La UAB va participar en el pla pilot amb onze titulacions i tres màsters i va esdevenir la universitat que va adaptar un major nombre d'estudis dins d'aquest pla.

Un moment del concert de l'Orquestra Simfònica del Vallès celebrat a la Biblioteca d'Humanitats l'octubre de 2006.

Els equips de govern de la UAB consideraven el procés de convergència com una oportunitat per a la internacionalització de la UAB. L'impuls a la internacionalització de la UAB en l'àmbit estudiantil es va concretar aviat en la inauguració de l'International Welcome Point el gener de 2007. En altres àmbits, en els darrers vint anys la UAB ha dedicat molts esforços a la projecció exterior. Destaca el desenvolupament d'una política activa a favor de la incorporació d'investigadors externs, i d'obertura i ampliació de les relacions internacionals de la UAB. Així, des de 2008, la UAB disposa d'una oficina a Shanghai i forma part

d'aliances que diferents equips de govern han considerat estratègiques, com el Consorci Europeu d'Universitats Innovadores (ECIU, en anglès) i l'associació Aliança 4 Universitats (A4U), formada, a més de la UAB, per la UAM, la UPF i la Universitat Carlos III.

Indubtablement, només es pot difondre allò que es té i es fa. La UAB s'ha definit al llarg de la seva història com una universitat de servei públic amb vocació de qualitat en totes les seves facetes, en docència i en recerca en el sentit més ampli de la paraula (recerca bàsica, orientada i transferida). Dins d'aquest perfil, la UAB ha destacat des de fa anys en el seu afany per ser una universitat generadora de coneixement a més de complir la funció de transmetre'l. En l'àmbit de la docència, la creació de l'espai europeu d'educació superior va incentivar canvis notoris. El model d'arquitectura dels estudis de la UAB, el primer dissenyat i acordat en una universitat espanyola, va esdevenir un punt de partida per planificar l'oferta acadèmica i per endegar les revisions dels plans d'estudis, un model que es va convertir en referència per a altres universitats. En aquest marc, cal destacar que la UAB va optar per mantenir l'oferta existent de titulacions de grau, desoint les veus que propugnaven la desaparició d'alguns títols que, si bé tenien pocs estudiants, ajudaven a mantenir el caràcter d'universitat integral.

Igualment, els estudis de màster i doctorat van rebre un impuls important. La programació dels màsters oficials, iniciada el curs 2006-2007, responia majoritàriament a l'adaptació de la part formativa dels programes de doctorat als decrets governamentals per als nous títols. En l'àmbit dels estudis de doctorat, la UAB continuava mantenint una posició de lideratge notable, tant pel nombre d'estudiants i tesis doctorals llegides com pel nombre de mencions de qualitat assolides: 44. La internacionalització d'aquests estudis era destacada, com ho mostra el fet que, el curs 2004-2005, de cada tres estudiants de doctorat dos no s'havien llicenciat a la UAB i un 27 % (853 de 3.206) eren estrangers. D'altra banda, també la formació continuada va viure un creixement espectacular. En aquest terreny, tanmateix, una part de la comunitat universitària posava en qüestió la distribució del benefici econòmic que aquestes activitats generaven, la qual cosa va fer que posteriorment els equips de govern actuessin en aquest àmbit.

Igualment, el procés de convergència europea va incentivar la reestructuració d'alguns centres; en particular, el setembre de 2005, la Facultat de Ciències es va reorganitzar en dues facultats: la de Ciències i la de Biociències, que aplegava els estudis d'aquesta branca de coneixement, en què la UAB era pionera i una de les universitats de l'Estat amb més diversitat de títols. També en aquest marc, el 2009 es van crear la Facultat d'Economia i Empresa i l'Escola d'Enginyeria, resultat de la fusió dels centres de la UAB que existien fins llavors als campus de Bellaterra i Sabadell en cadascun d'aquests àmbits.

L'any 2002 es va presentar el Pla director, un document per impulsar la planificació estratègica a la UAB en el qual es concretaven els objectius i les línies d'acció que l'Equip de Govern s'havia compromès a desenvolupar durant el període 2002-2006. Derivats del Pla director i del contracte-programa amb la Generalitat, el Consell de Govern va aprovar implantar acords interns de planificació (AIP), que, com aquells, tenien com a finalitat establir compromisos entre les estructures bàsiques (facultats, escoles, departaments, instituts, CER i alguns serveis) i l'Equip de Govern, per tal d'assolir objectius específics. Eren, en definitiva, el darrer instrument de la planificació de caràcter estratègic de la Universitat i un estímul remarcable a l'activitat. De forma genèrica, els AIP van estar vigents entre 2003 i 2006 i entre 2006 i 2010, tot i que des de 2008, atès el desplaçament de la concreció dels exercicis i l'impacte de la crisi pressupostària, es van produir reduccions de les dotacions màximes previstes.

En tot cas, els AIP van insuflar oxigen en distintes estructures de la UAB. De fet, en l'àmbit de la recerca, la

primera dècada del segle XXI va ser especialment productiva, ja que es plasmava aleshores la massa crítica acumulada al llarg dels anys anteriors. En iniciar-se el segle XXI convivien a la Universitat diverses generacions que, globalment, s'havien format en dues etapes ben diferents: la dels anys seixanta i setanta, entre les quals, com s'ha dit, era molt present una concepció de la universitat com a instrument de crítica i transformació social, molt marcada per l'experiència de la dictadura franquista i el compromís cívic i polític a favor de la democràcia. Les generacions formades en la segona etapa, les dels anys vuitanta i noranta, en una proporció significativa tenien una visió més professionalitzada de la seva activitat. Tot i les sinergies i barrejadisses entre els membres de la comunitat universitària, tal com avançava el nou mil·lenni anaven predominant els trets d'una universitat en la qual la diversificació anava paral·lela a un alt grau d'especialització.

UNA UNIVERSITAT MADURA

Fins que les decisions governamentals associades a l'impacte de la crisi econòmica van reduir dràsticament els recursos de la Universitat, l'impuls pressupostari a la recerca va ser decidit. En termes de PIB, la inversió pública en educació universitària no va augmentar, de manera que, entre 1995 i 2006, el valor de la despesa en relació amb el PIB es va mantenir estancat en el 0,9 %, segons l'informe ministerial «Datos y cifras del sistema universitario español 2008-2009». Igualment, el 2005, la despesa pública en beques i ajudes destinades a l'educació superior representava el 0,08 % del PIB, tres vegades inferior a la mitjana de l'OCDE, que era del 0,25 %.

Però, encara que l'esforç públic només fos paral·lel a l'augment de la riquesa general, la realitat era que el finançament per a l'activitat universitària es va doblar i, amb aquest, les possibilitats d'actuació es van incrementar al ritme de la captació de recursos per a la recerca, tant públics com privats; dels 26.214 milions de pessetes aconseguits per la UAB el 1999, es va passar a 39.830 el 2001 i a 47.913 el 2003. El punt d'inflexió en el finançament de la recerca es va donar l'any 2001. Aquest fet va coincidir amb l'adopció del nou Pla nacional d'I + D + I (2000-2003) i del Pla de recerca català (2001-2004), més ambiciosos que els seus predecessors.[61]

D'aquest impuls a la recerca, se'n van beneficiar els grups disposats a esmerçar energies a fer créixer el seu àmbit d'especialització. El segle XXI veia com la generació de coneixement en els grups de recerca de la UAB —als quals, forçosament, s'ha d'afegir les aportacions individuals, particularment en l'àmbit de les humanitats— s'ampliava de forma sostinguda. En aquell moment encara era possible que la maquinària estigués greixada mitjançant l'aplicació de múltiples convocatòries, com la de tècnics de recerca, la incorporació d'investigadors dels programes Ramón y Cajal o ICREA, la renovació d'equipament científic o les convocatòries de material bibliogràfic.

Aquests resultats s'aconseguien —cal emfasitzar-ho— amb un esforç cada cop més gran dels equips de recerca, que és difícil de mantenir indefinidament, i més en un context tan hostil com el que es va imposar des de 2010. D'altra banda, els èxits també tenien costos, ja que van consolidar un escenari força competitiu en el qual les demandes als investigadors creixien a un ritme molt més intens que els recursos disponibles per realitzar la recerca, alhora que l'esforç burocràtic per gestionar els recursos creixia sense aturador. La percepció que cada vegada més la política universitària dels governs espanyol i català anava dirigida a impulsar grans centres en detriment relatiu de la recerca bàsica realitzada pels grups de recerca petits i mitjans, sigui al si dels departaments o de CER i instituts, era un component més de

61 *Avaluació institucional de la UAB per l'European University Association*, p. 8.

l'escepticisme que s'estenia en alguns sectors de la comunitat universitària.

Aquesta realitat no és obstacle perquè a la UAB la xarxa investigadora sigui molt diversa i profusa; no en va, malgrat ser una universitat integral, destaca com a institució de recerca. Tot i que les característiques de la investigació en àrees de les humanitats i les ciències socials facin que els seus resultats siguin molt més difícilment comptabilitzables i aplegables, des de fa anys l'Autònoma apareix de forma regular en els rànquings universitaris internacionals com una universitat destacada en aquest tipus de recerca. En el camp de les ciències experimentals, una fita pot ser considerada emblemàtica de la importància de la recerca en marxa: el 2003 va començar la construcció del parc per a la font de llum de sincrotró Alba, després que la Generalitat de Catalunya i el Ministeri de Ciència i Tecnologia signessin el conveni per tirar endavant el projecte, inaugurat el 2010.

Paral·lelament, en els primers anys del segle XXI es van crear dues estructures orientades a coordinar les activitats de recerca i facilitar la participació de la UAB i dels seus socis en projectes i convocatòries de recerca i en el desenvolupament d'estratègies conjuntes. D'una banda, es va formar el Parc de Recerca de la UAB (PRUAB), una plataforma amb personalitat jurídica pròpia constituïda per les tres institucions públiques ubicades al campus de Bellaterra: UAB, CSIC i IRTA, i que es va inaugurar l'octubre de 2007 amb l'objectiu de lligar més estretament determinats àmbits de la recerca universitària amb la societat. L'altra és l'esfera UAB, un paraigua que aixopluga totes les institucions vinculades a la Universitat.

D'altra banda, els esforços realitzats els anys anteriors es van veure recollits el 2009 amb el reconeixement de Campus d'Excel·lència Internacional (CEI), un dels primers cinc campus amb aquesta consideració de l'Estat espanyol. La sol·licitud de CEI, ja durant l'etapa rectoral de la doctora Ana Ripoll —iniciada aquell any—, va haver d'adequar-se als interessos de la convocatòria, de manera que la UAB va haver de definir unes línies d'especialització prioritàries per aconseguir una singularitat i una especialització que li permetessin situar-se de forma diferenciada en el mapa de la recerca del país. En aquest sentit, el CEI va fixar dues línies d'especialització: la nanotecnologia i nanociència i la biomedicina i biotecnologia. Tanmateix, el Govern del PP, constituït l'any 2011, va reduir el programa CEI a la mínima expressió al final de març de 2012.

Una universitat integral ha de complir diverses funcions, totes elles complementàries entre si. Com es reitera amb certa freqüència des de fa anys, la UAB pràcticament des dels seus orígens fa bandera d'un doble compromís —de centre d'excel·lència i de servei públic— que la Universitat pretén conjuminar. En l'àmbit de la responsabilitat social i com a institució inserida en el medi en què actua, del mandat del rector Lluís Ferrer cal destacar la posada en marxa, d'una banda, de dos programes socioeducatius per acostar els estudiants d'ensenyament secundari a la universitat: el Programa Argó i el programa Campus Ítaca, el curs 2003-2004; i d'altra banda, la creació, el curs 2005-2006, de l'Observatori per a la Igualtat, que té com a objectiu assegurar les bones pràctiques des de la perspectiva de gènere tant a la docència com a la recerca.

Argó va ser dissenyat com un programa de transició entre la secundària i la universitat, el nom del qual s'inspira en la llegenda dels argonautes i, més en concret, en el nom del vaixell que els va portar als confins del món. Aquest programa, entre d'altres, ofereix assessorament i suport als estudiants de batxillerat i de cicles formatius en el seu pas a la universitat. El programa Campus Ítaca ja va néixer amb un caràcter socioeducatiu i progressivament s'ha orientat a la defensa i la promoció de l'equitat, ja que s'adreça a estudiants de tercer d'ESO amb potencial acadèmic però amb unes circumstàncies socioeconòmiques que poden dificultar el seu accés als estudis superiors.

Estudiants en un moment de descans a la facultat.

Aquestes activitats, coordinades per l'ICE, han agafat volada en anys recents, en els mandats de la rectora Ana Ripoll (2009-2012) i el rector Ferran Sancho (2012-2016). El programa Aules de la Gent Gran està integrat per Universitat a l'Abast i les Aules d'Extensió Universitària. Ambdues propostes s'han consolidat en els darrers cursos i també s'ha incrementat el nombre de participants, que el curs 2014-2015 han arribat a 405 persones matriculades a Universitat a l'Abast i a 4.000 persones inscrites a les Aules. En el curs acadèmic 2015-2016, es van oferir més de 380 assignatures provinents de 40 titulacions, un increment en l'oferta d'un 59 % respecte del curs acadèmic 2013-2014.

En l'àmbit dels estudis, els programes de mobilitat han permès l'intercanvi de professorat i d'estudiants; pel que fa a aquests, ha estat una constant al llarg dels anys que els que marxaven a una universitat europea eren menys que els que havien decidit venir a la UAB; així, des que al final dels anys vuitanta es van iniciar els programes fins al 2015, han marxat més de 22.000 estudiants i n'han arribat més de 27.000. En un altre terreny, el desplegament de titulacions adaptades a l'EEES va comportar la modificació o la creació de diverses normatives en relació amb la permanència i avaluació dels estudiants a la Universitat. Atès que es limitava el nombre de vegades que els estudiants podien matricular-se de la mateixa assignatura, el 2011 es va introduir una via lenta per facilitar la compaginació d'estudi i treball.

D'altra banda, a partir de 2011 les noves normes ministerials van portar que els màsters fossin concebuts com a formació de segon cicle, definitivament separats del doctorat, que contenia exclusivament el període de realització de la recerca de la tesi doctoral. Com a resultat, el 2014 l'Escola de Doctorat i l'Escola de Postgrau van començar a treballar de manera independent. Pel que fa al professorat, l'abril de 2012 el Govern central va aprovar un decret que modificava el règim de dedicació de la LOU. L'aplicació del decret va donar lloc a un model de dedicació variable del professorat en incorporar a les activitats docents les de recerca en funció del nombre de sexennis de recerca reconeguts. A la UAB aquest marc general ha derivat en un model propi.

ELS REPTES DE LA INFRADOTACIÓ PRESSUPOSTÀRIA, UNA DÈCADA PERDUDA?

La darrera dècada, iniciada el curs 2008-2009, ha estat força traumàtica, particularment per a una part de la comunitat universitària. Les esperances apuntalades la primera dècada del segle d'avançar en la consolidació d'una universitat adaptada a les necessitats del segle XXI i socialment responsable s'han vist bloquejades pels efectes draconians que en el pressupost universitari ha tingut el daltabaix en les finances públiques a partir de 2008. Cal destacar, però, que la situació de la Universitat no deixa de ser el reflex del que ha succeït en altres sectors, on les reduccions pressupostàries han tingut conseqüències socials encara més greus, com en la sanitat o en l'educació obligatòria. La tensió a què s'ha vist sotmesa la societat, com a resultat d'una implosió del capitalisme especulatiu, encara no s'ha superat i les conseqüències a mitjà i llarg termini previsiblement seran radicals.

La UAB ha intentat mantenir en els darrers anys el nivell de les activitats que havia desenvolupat anteriorment, tot i que la reducció dràstica de recursos ha afectat tots els àmbits. Un repte fonamental per a la UAB, com per a la major part d'universitats, és en l'actualitat la inversió de la piràmide que s'està configurant en el perfil de les seves plantilles com a resultat de la manca de renovació. Durant el primer mandat del Dr. Ferrer es va impulsar un programa per assegurar que el reemplaçament de professorat es pogués fer de forma planificada per assegurar el bon funcionament de la docència i de la recerca. El perfil d'edat del professorat permetia preveure que, a partir de 2010, aniria arribant a l'edat de jubilació una part destacada del professorat, que, en gran manera, ha fet créixer la UAB des dels anys setanta i vuitanta. Per assegurar el relleu progressiu que la demografia no afavoria, es va impulsar un programa d'emeritatge voluntari destinat a permetre la incorporació esglaonada d'investigadors joves en substitució dels que es jubilaven. Paral·lelament, es va establir un programa de sabàtics per estimular la formació continuada del professorat, tant del més sènior com d'aquell d'incorporació recent. De la mateixa manera, pel que fa al personal d'administració i serveis, es va elaborar un programa tant de consolidació laboral com de qualificació.

Però la retallada en sec del finançament públic de la Generalitat va comportar la desaparició del programa. Poc després, el Govern central va aprovar la Llei d'estabilitat pressupostària de 2012, que establia un mandat de congelació del volum de la despesa de personal en les administracions públiques, i la imposició d'una taxa de reposició zero en la Llei de pressupostos generals de l'Estat. Ambdues mesures, actuant conjuntament, van tenir efectes nefastos sobre les plantilles de la UAB: envelliment progressiu en no poder efectuar totes les substitucions per jubilació, incertesa en l'accés a plaça per concurs, increment de les interinitats, impossibilitat de fer promocions, etc. Tot plegat va incidir en el fet que el PDI permanent de la UAB s'hagi reduït entre 2011 i 2014 del 42,8 % al 39,2 %.

Efectivament, les plantilles de la Universitat es van precaritzar de forma sobtada. Durant aquests difícils anys, a la UAB va augmentar el nombre de figures de personal precari, tot i que sovint molt qualificat, que en circumstàncies normals hauria esdevingut lector, la figura de contractat doctor establerta en la Llei d'universitats de Catalunya de 2003 com a inici de la carrera acadèmica. D'altra banda, aquells lectors contractats en la fase inicial prèvia a la crisi van arribar a la finalització del seu vincle amb la Universitat, de manera que el risc d'acomiadament era gran. Finalment, la UAB va minorar la pèrdua de les capacitats acumulades en les figures dels lectors establint contractes interins en l'expectativa que el Govern central modifiqués la política de contractacions, cosa que no va succeir fins al 2017.

La impossibilitat de renovar les plantilles va afectar igualment el personal d'administració i serveis, fins i tot més que el PDI, atès que les taxes de reposició per al PAS

van ser del 0 % fins al 2015. Forçosament, l'envelliment de la plantilla i l'aprimament progressiu en les places d'accés per concurs, a més d'alimentar el malestar del PAS, han tingut els darrers anys uns efectes clarament perniciosos per a la institució. Si el 2011 el PAS estava format per 2.502 persones, el 2014 n'eren 2.350.

El malestar entre el PDI i el PAS per les condicions en què havien de fer la seva feina era paral·lel a l'estès entre els estudiants, que des de 2012 han hagut de fer front a un increment radical de les taxes acadèmiques, resultat de la regulació ministerial i de l'opció política del Govern de la Generalitat d'anar als extrems més alts dins de la franja de preus, tant per a grau com per a màster. Efectivament, per contribuir a l'estabilitat pressupostària en temps de crisi, el reial decret-llei 14/2012 va establir que els estudiants paguessin entre el 15 i el 25 % del cost del seu ensenyament universitari, amb la qual cosa s'apropava el sistema universitari espanyol a aquells en què els estudiants financen un percentatge més alt de la docència i, per tant, als que tenen uns efectes potencialment més negatius sobre l'equitat.

A Catalunya, la pujada de les matrícules i taxes que paguen els estudiants va ser d'un 47 %. Aquest increment va permetre que la reducció de la despesa total de les universitats públiques fos menor que la caiguda de les transferències públiques, que es van reduir un 45 % entre 2009 i 2012 i es van situar a nivells similars als de 2003, un retrocés equivalent a nou anys en termes reals. Els ingressos per transferències, que provenen majoritàriament de les administracions públiques, van passar de cobrir un màxim del 77,8 % dels ingressos del sistema universitari català el 2009 al 66,9 % el 2012. Contràriament, la forta pujada de les taxes és la que va permetre que la minva de la despesa fos d'un 21 %.[62]

Com a resultat de l'escenari de crisi, les tensions polítiques i socials al campus es van disparar. Una part del professorat i del PAS i sectors amplis entre els estudiants exigien una actitud més ferma dels equips rectorals davant els governs, no tan sols en l'exigència dels recursos indispensables per a l'imprescindible funcionament de la institució, sinó també en la defensa de l'autonomia universitària davant del que era percebut com una invasió continuada de competències.

Davant de l'increment substancial de taxes, la UAB va crear les beques equitat, el cost de les quals sufraga amb fons propis atès que, com passa en l'actualitat, es financen amb ingressos de matrícula que ha rebut la Universitat. Igualment es finança a partir dels ingressos propis de la Universitat el diferencial entre el descompte en les matrícules de tots els estudiants de grau que reben beques del Ministeri (i que correspon al preu que fixa el decret de preus de la Generalitat) i l'import que el Ministeri liquida a les universitats (en la franja més baixa dels preus que s'apliquen a tot l'Estat). Els recursos destinats a aquesta partida han estat significatius en relació amb el pressupost de la UAB. Així, el 2015, la xifra global dedicada a aquestes partides va ser de 13,9 milions d'euros, quan la xifra d'ingressos de la UAB per a projectes competitius de recerca és d'uns 16 milions anuals.[63]

Tampoc les mesures preses han pogut compensar el cost social de la crisi, de manera que el nombre global d'estudiants de grau va disminuir en els anys més durs i, si en el curs 2011-2012 la UAB en tenia poc més de 29.000, en el curs 2014-2015 no arribava als 27.000. L'única variable «positiva» destacable és que, globalment, el procés cap a la igualtat entre homes i dones té en la Universitat un esglaó fonamental: en els estudis de grau i màster

62 Sergio Espuelas, Alfonso Herranz i Enric Tello, *El finançament de les universitats públiques a Catalunya, 1996-2014* (Barcelona: Observatori del Sistema Universitari, 2015), p. 11.

63 Ferran Sancho, *La UAB durant el mandat 2012-2016. Retiment de comptes a la comunitat* (Bellaterra: UAB, juny de 2016), p. 5.

Accés al campus de la UAB des de l'estació dels Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya (FGC).

la presència femenina és majoritària els darrers anys —entorn del 60 %— i també en els estudis de doctorat, on l'equilibri és més gran, ja que la presència masculina augmenta fins al 45 %.

En definitiva, tant la Generalitat com el Ministeri d'Economia han imposat polítiques sistemàtiques de reduccions pressupostàries adreçades a les universitats. La Generalitat va reduir el finançament ordinari i el d'inversions; el Ministeri, el finançament de la recerca. El resultat va ser l'escanyament dels ingressos de la Universitat i una acumulació de dèficit que sobre el paper era de 65,4 milions d'euros el desembre de 2011. Contràriament, la Generalitat mantenia un important deute amb la UAB, de 48 milions d'euros el 2012 i encara de 15,1 milions d'euros el desembre de 2015. Aquest marc pressupostari va condicionar de forma absoluta el mandat de Ferran Sancho, elegit rector el 2012.

La reducció de la despesa pública en universitats ha fet retrocedir Catalunya a nivells propers a l'inici del segle XXI. Durant aquests anys, el sistema universitari públic català ha estat dels pitjors finançats en termes relatius dins l'Estat espanyol, ja que les transferències de la Generalitat al sistema públic d'universitats catalanes corresponien el 2015 al 0,392 % del PIB català, mentre que en el conjunt del sistema universitari espanyol eren del 0,577 % del PIB.[64] D'altra banda, dins el model de finançament de les universitats públiques, els paràmetres de distribució més determinants (el 90 % de la subvenció bàsica) es basen en

64 Ibíd., p. 7.

indicadors relacionats amb l'activitat docent: el nombre de crèdits matriculats, el nombre d'estudiants de nou accés per a cada estudi i el nombre de titulats, aplicant-hi després una ràtio d'experimentabilitat que, a vegades, ha estat qüestionada des d'alguns departaments de la UAB per la seva discrecionalitat. La dràstica reducció en la subvenció que la UAB rebia de la Generalitat portava els equips de govern a vincular algunes convocatòries a la capacitat d'autofinançament dels destinataris, fet que provocava i continua provocant en força ocasions aprofundir la desigualtat d'oportunitats entre diferents camps de la recerca, sempre latent.

En aquestes circumstàncies, com assenyalava l'informe balanç de l'Equip de Govern encapçalat pel rector Ferran Sancho el 2016, «és l'esforç, la dedicació i la cultura de compromís professional dels nostres universitaris el que explica els bons resultats, especialment en recerca, on la UAB és la primera universitat espanyola en rendiment investigador».

A TALL DE BALANÇ

No és un fet corrent que, en el marc d'una dictadura, el Govern creï una nova institució pública i ben aviat es trobi que n'ha perdut el control polític. Aquest va ser el cas de la UAB, una universitat nascuda per iniciativa del Ministeri d'Educació franquista, davant una necessària modificació de la política universitària que a mitjan anys seixanta feia aigües pertot arreu. Aviat, però, les diferències entre el que pretenia el Govern de Madrid i les intencions i l'actuació dels promotors de la nova universitat havien de topar i, al cap de cinc anys de la seva creació, l'Autònoma va ser intervinguda i va estar a punt de desaparèixer.

Els pioners de l'Autònoma havien provat de fer, amb un notable idealisme, una universitat nova, sense les hipoteques que limitaven la capacitat d'actuació de les velles, amb una organització més democràtica, més autònoma i més vinculada a la realitat catalana. Un centre universitari que fos també conegut per la seva capacitat innovadora en el terreny docent i per la qualitat de la seva recerca, amb el plus de novetat de ser una universitat de campus, allunyada de Barcelona, certament, però amb la voluntat d'esdevenir una comunitat cohesionada i on hi hagués una gran relació entre els seus centres i entre la gent que hi treballava i hi estudiava. Ambicionava, igualment, una concepció global de la universitat i no ser un centre especialitzat en unes poques branques.

Els primers vint-i-cinc anys de vida de la UAB coincideixen amb un temps de canvis accelerats i de transformacions radicals no sols de la situació política —d'una dictadura centralista a una democràcia descentralitzada—, sinó també del sistema universitari i de la mateixa societat i economia catalanes. Si l'Autònoma, amb fites com el Manifest de Bellaterra, va esdevenir un referent per a tots els universitaris demòcrates de l'Estat espanyol, també ho va ser ben aviat en el terreny de la docència i la recerca, on de seguida el campus de Bellaterra va destacar com una de les àrees d'investigació més potents del sud d'Europa.

La UAB va assolir al final del segle xx una maduresa molt notable, sostinguda en un increment de recursos paral·lel al creixement econòmic que experimentava el país. Es van desplegar programes de recerca, docents i d'altres per afavorir la inclusió social. Iniciada la present dècada, tanmateix, només l'esforç col·lectiu dels membres de la comunitat universitària, com el de la resta de professionals dedicats a altres serveis públics, és el que ha permès que el sistema no es ressenti en la mateixa proporció de la disminució de recursos soferta. En aquest sentit, cal destacar que la UAB ha aparegut sempre entre les tres primeres universitats espanyoles, tant si es mesura per volum com per rendiment. De la mateixa manera, la projecció internacional de la UAB s'ha consolidat els darrers vint anys, tal com es reflecteix en els rànquings existents. El futur de la UAB en els propers cinquanta anys ja s'està construint avui.

NOMBRE DE PDI DE CENTRES PROPIS, PER ÀMBITS

	1970-1971	1985-1986	2000-2001	2016-2017
Arts i Humanitats	120	253	482	507
Ciències de la Salut	71	402	793	1.124
Ciències Experimentals	70	430	481	587
Ciències Socials i Jurídiques	22	505	977	1.162
Enginyeries			143	201
Total	283	1.590	2.876	3.581

L'agrupament per àmbits és el que figura a les memòries de cada curs acadèmic.

NOMBRE DE PAS, PER ÀMBIT DE TREBALL

	1979-1980	1995-1996	2005-2006	2015-2016
Facultats i escoles	214	444	636	798
Serveis de suport a la recerca i a la docència	51	75	122	195
Departaments		186	431	617
Instituts i centres de recerca	19	53	124	176
Àmbits de gestió centralitzada	139	298	420	520
Altres serveis	14	93	155	42
Total	437	1.149	1.888	2.348

El curs 1979-1980 el PAS dels departaments està inclòs a facultats i escoles.

NOMBRE D'ESTUDIANTS DE GRAU MATRICULATS EN CENTRES PROPIS, PER ÀMBITS

	1970-1971	1985-1986	2000-2001	2016-2017
Arts i Humanitats	1.010	6.052	4.998	3.869
Ciències de la Salut	671	5.094	5.234	5.506
Ciències Experimentals	383	3.481	4.649	4.082
Ciències Socials i Jurídiques	135	11.985	15.006	10.538
Enginyeries			2.949	2.160
Total	2.199	26.612	32.836	26.155

LA GENT DE LA UAB

MEDIUM 2006

2

EL PERSONAL ACADÈMIC*

L'evolució en el nombre i les característiques del personal acadèmic ha estat constant al llarg dels cinquanta anys de la UAB. Tanmateix, aquesta evolució podria agrupar-se en tres grans períodes. El primer, des de la seva creació fins a la promulgació de l'LRU (1968-1983). El segon, fins a la promulgació de la LOM-LOU (1983-2007). I el tercer, des de la promulgació de la LOM-LOU fins a l'actualitat (2007-2018). Períodes que, a grans trets, correspondrien al desenvolupament de l'entitat, al seu creixement i estabilització en un moment de forta demanda d'estudis i recerca, i, finalment, a la difícil adaptació de la institució als darrers canvis legislatius i a les conseqüències de la crisi econòmica i financera.

EL PERÍODE FUNDACIONAL: DE 1968 A 1983

La creació pràcticament simultània de quatre facultats i dos instituts universitaris va fer que la UAB, en els seus inicis, necessités un nombre molt significatiu de professorat. El professorat inicial es componia de professionals en exercici (p. e. metges, periodistes de la premsa escrita), de personal docent d'altres centres educatius (Escola Oficial de Periodisme, l'embrió de l'Escola de Mestres «Rosa Sensat») i de professorat provinent d'altres universitats. Es van oferir places a professorat dels cossos estatals, que van incorporar-se a la Universitat a través de concursos de mèrits, i a professorat contractat, reclutat pels deganats dels centres esmentats. Una part era professorat de la Universitat de Barcelona fruit de les represàlies del curs 1966-1967, i una altra part significativa va ser personal investigador provinent d'universitats estrangeres. Aquesta primera selecció es va fer basant-se en la seva reconeguda qualitat professional i científica.

Aquest període es va caracteritzar per un gran voluntarisme i entusiasme per part de tots els docents. En aquells anys no existien pròpiament els departaments i el professorat s'agrupava en les anomenades seccions, on es discutien tots els afers acadèmics. La direcció de la secció era elegida democràticament entre tots els docents i la responsabilitat de l'assignatura era per acords. Tanmateix, en les facultats on s'havien incorporat professors que provenien del cos de funcionaris existia una certa tensió entre el model clàssic de les universitats espanyoles i el professorat amb contracte laboral, que manifestava una certa resistència a fer oposicions per integrar-se en el cos universitari de professors funcionaris. Aquesta tensió es va esvair en promulgar-se l'LRU el 1983.

La diferent organització acadèmica va permetre innovacions docents, com ara impartir de forma integrada la docència de diferents assignatures o la preparació de seminaris per part d'alumnes, a més de convertir algu-

* Lluís Ferrer (coordinador), Jordi Barbé, Santiago Estaún, M. Lluïsa Hernanz, Santiago Hidalgo, Xavier Navarro, Josep Oliver, Laia Saumell i Antoni Tulla.

Professor fent classe a la Facultat de Ciències durant el període de construcció del campus.

nes assignatures en conferències setmanals impartides per científics, humanistes i persones de la cultura i de les arts. Una altra diferència entre la nova UAB i les altres universitats del moment era l'existència de *numerus clausus* i el nombre elevat de pràctiques amb grups reduïts d'estudiants.

Aquest projecte il·lusionant i innovador va durar pocs anys, fins al curs 1974-1975, en què l'autonomia universitària va quedar anul·lada i la UAB va haver d'adaptar-se a la normativa estatal. Van desaparèixer els *numerus clausus* i la integració d'assignatures, i la governança de la UAB es va adequar al model existent a la resta de l'Estat. Tot això va fer que les facultats fossin més semblants a les d'altres universitats, malgrat que es pogués incorporar en els nous plans docents alguna de les peculiaritats pròpies d'aquests anys, com va ser el manteniment de pràctiques externes a Psicologia.

L'any 1973 es va produir un augment notable del nombre de professors ajudants que preparaven les tesis de doctorat, juntament amb un limitat nombre de becaris predoctorals del Ministeri d'Educació i Ciència (MEC). A partir del curs 1974-1975, el gran increment en el nombre d'alumnes matriculats va obligar a una contractació a corre-cuita de «professorat encarregat de curs». Aquesta nova figura s'havia creat pel *Decreto 2259/1974, de 30 de julio, sobre régimen de contratación y retribución del personal docente contratado universitario superior*, que definia les categories de professorat i que especificava que: «Quan les universitats no puguin atendre les tasques docents o cursos especials o monogràfics amb el personal contractat o funcionari, llavors podran contractar professorat especial encarregat de curs». Tot i el seu inicial caràcter provisional, els professors encarregats de curs van tenir una gran importància en la construcció de la Universitat Autònoma de Barcelona. Era un cos de professorat jove, entusiasta, que en general no provenia de les burocratitzades estructures de la universitat de la dictadura i que va impulsar una renovació en la docència i la democratització de la vida universitària en tots els aspectes.

En els estatuts de la UAB (art. 67) es considerava que el professorat ho era per designació o contracte atorgat per la Junta de Govern. L'accés a la Universitat del professorat funcionari es feia mitjançant un concurs de mèrits, d'acord amb l'art. 114 i següents de la *Ley 14/1970*, quan el professor pertanyia als cossos especials dependents del Ministeri d'Educació i Ciència o mitjançant un *concurso nacional* (les anomenades «oposicions»). De forma gradual, es va anar imposant l'accés als cossos estatals de professorat d'acord amb la normativa dels *concursos nacionales* i es va reduir el nombre de places d'accés per mèrits. El nomenament de professorat que no pertanyia als cossos docents esmentats el feia el rector a proposta dels departaments o de les comissions que havien valorat els mèrits dels concursants. Els catedràtics i agregats d'universitat s'encarregaven de l'explicació general de les disciplines, de la direcció dels programes d'investigació i de la coordinació o direcció dels departaments. Els professors adjunts col·laboraven amb els catedràtics i agregats en les tasques docents i de recerca, i els ajudants col·laboraven en la forma que assenyalava el director del departament amb l'objectiu de fer la tesi doctoral en un dels programes d'investigació. No obstant això, en alguns dels centres hi havia el consens que l'elecció del coordinador de departament es realitzés entre tot el professorat. En alguns centres i departaments fins i tot es va arribar a fer una «borsa comuna» de salaris durant uns quants anys.

El primer rector del període democràtic, Josep Laporte (1977-1981), va promoure l'elaboració d'uns nous estatuts, que van ser aprovats en el Claustre d'Universitat de l'11 de maig de 1979. Els aspectes bàsics nous tracten de l'organització i competències dels diversos òrgans de govern i de gerència de la UAB. En l'àmbit del personal acadèmic es manté la forma d'accés i les mateixes categories, que no es modificaran fins a l'LRU (25-08-1983). Tanmateix, es dona una major autonomia a les diverses categories de professorat funcionari i contractat. Es permet tenir responsabilitats de recerca, docència i gestió en totes elles, amb excepció del professorat encarregat de curs, que té únicament la funció docent i de tutories pel fet de ser un «reforç» davant del gran creixement de l'alumnat, i dels ajudants, que han de concentrar-se a fer la tesi doctoral i iniciar la carrera docent.

EL PERÍODE DE CREIXEMENT I ESTABILITZACIÓ: DE 1983 A 2007

1983-1985

L'aprovació de la Llei de reforma universitària (LRU) el 1983 per part del govern socialista va suposar probablement el canvi normatiu més important en l'àmbit universitari durant els darrers cinquanta anys a l'Estat espanyol. Pel que fa al professorat universitari, l'LRU va introduir tres elements fonamentals: va consolidar la via funcionarial d'accés a places estables modificant les categories, va establir les normes per a la constitució de departaments universitaris i va establir vies democràtiques per a la participació i el govern de la universitat.

Respecte del professorat, amb l'LRU es van tancar les pretensions del moviment de professors no numeraris (PNN), molt actiu a la UAB, de promoure una via contractual, subjecta a avaluació, per al professorat estable de la Universitat, que bona part de la UAB contemplava amb simpatia. L'LRU establia dues categories de professors funcionaris a les facultats i escoles tècniques superiors: el cos de catedràtics d'universitat (CU), que va absorbir els catedràtics i els professors agregats, i el de titulars d'universitat (TU), que va absorbir els anteriors professors adjunts; i les mateixes dues categories a les escoles universitàries (CEU i TEU). La carrera acadèmica s'iniciava amb la categoria dels ajudants, amb dues etapes de dos i tres anys. La resta de figures contractuals es va limitar als professors associats i als professors visitants, i van desaparèixer els antics encarregats de curs.

Per suavitzar la transició, es van oferir unes «proves d'idoneïtat», en bona part fruit de negociacions amb les coordinadores de PNN, que permetien l'accés a places de TU o TEU als PNN doctors, mitjançant una avaluació curricular per a cada àrea de coneixement. Malgrat diferències en algunes àrees, les idoneïtats van permetre l'estabilització d'un alt nombre de professors durant el curs 1984-1985. A la UAB, una universitat jove amb una plantilla amb predomini de PNN, això va tenir com a conseqüència la incorporació massiva de professorat d'un mateix segment d'edat, la qual cosa va condicionar posteriorment la piràmide d'edats del professorat de la UAB.

Assemblea estatal de professors no numeraris (PNN) en vaga a Madrid (març de 1982). Fotografia: Raúl Cancio, *El País*.

Els concursos d'accés van passar a ser controlats per cada universitat, que proposava dos dels cinc membres del tribunal avaluador, mentre que els altres tres eren escollits per sorteig entre els professors del cos a escala estatal. D'aquesta forma, es va trencar el control centralitzat per part del «gremi» de catedràtics de cada àrea. S'entenia que el professor podia fer tota la seva carrera acadèmica a la mateixa universitat, en contra de la tradicional peregrinació per diverses universitats.

En relació amb els departaments, l'LRU va establir que «els departaments són els òrgans bàsics encarregats d'organitzar i desenvolupar la investigació i les ensenyances pròpies de la seva àrea de coneixement respectiva». Malgrat que es deixava a l'autonomia de cada universitat la seva determinació, es va marcar un mínim de dotze professors CU i TU per constituir un departament. Es pretenia, així, configurar unitats acadèmiques suficientment àmplies per oferir ensenyances de primer i segon cicle, un programa coherent de tercer cicle i portar a terme activitats investigadores. A la UAB es va apostar per departaments grans, agrupant fins i tot més d'una àrea de coneixement, i perquè tots els professors d'una àrea de coneixement estiguessin en un mateix departament. Aquesta opció va donar lloc als departaments interfacultatius, alguns dels quals persisteixen avui en dia. Així, es va generar una nova estructuració del campus en què els professors tenen una doble dependència de centres i de departaments.

1986-1992

El Ministeri d'Educació i Ciència va elaborar l'anomenat *Documento 3*, que dotava d'un pressupost addicional les universitats públiques per cobrir la plantilla teòrica de professorat calculada a partir de l'LRU. A la UAB li van pertocar 770 milions de pessetes, una quantitat equivalent a una quarta part del pressupost de professorat de la Universitat. També marcava una estructura de la plantilla dels departaments sobre la ràtio 1 CU / 3 TU / 1 contractat. La proporció de professors associats, amb vinculació a sectors externs, no podia ser superior al 20 % de la plantilla homologada.

Per abordar la distribució interna del crèdit aportat via el *Documento 3*, el Claustre de la UAB va aprovar, el desembre de 1986, uns criteris generals partint de la determinació del nombre teòric de professors necessaris per impartir, de manera uniforme, la docència del curs 1985-1986. Aquest càlcul es va fer per a cada departament o unitat de plantilla i homogeneïtzant la seva estructura a les proporcions d'1/3/1. Així, a l'inici de 1988 es va establir la plantilla teòrica de les diferents unitats i, com a suma, del conjunt de la UAB. També es va implementar un pla de promoció per al PNN jove que no havia pogut accedir a les idoneïtats, conegut com a Pla Nadal, i es van treure places a concurs de forma programada entre 1988 i 1991. Es van transformar els professors contractats com a encarregats de curs i col·laboradors abans de l'LRU en professors associats a temps complet i TEU interins. Es va forçar, així, que finalitzessin la tesi doctoral per convocar el concurs de TU corresponent. D'aquesta manera, es va regularitzar la situació dels antics PNN. En aquest període, l'increment de plantilla estable va ser notable: es va passar de 634 professors numeraris el 1986 a 1.203 el 1990 i la plantilla de professorat homologat va passar del 39 % al 72 %, superant fins i tot els càlculs fets pel MEC. En conjunt, però, es va aconseguir l'objectiu principal d'estabilització de la plantilla, encara que també va representar el seu estancament, que, juntament amb la relació 1/3/1 i la piràmide d'edat, s'anticipaven com a dificultats per a una renovació normal del professorat i el desenvolupament d'una carrera acadèmica per al professorat jove.

La UAB, a diferència d'altres universitats, va acceptar com a norma que el primer nivell de carrera acadèmica fos el d'ajudant, amb un màxim de cinc anys, per a la seva formació i l'exigència de desvinculació de la Universitat durant un mínim de dos anys per poder accedir a places de TU. De tota manera, l'adaptació a les normes de l'LRU va implicar durant aquest període la mala utilització de les figures d'ajudant d'escola i de professor associat.

Cal destacar també que, a partir de 1986, es va regularitzar la representació sindical a les universitats. Així, es van celebrar les primeres eleccions per constituir la Junta de Personal Docent i Investigador (JPDI), que va retenir la representació de tot el personal acadèmic fins al 2005, any en què, amb el desenvolupament del primer conveni col·lectiu del PDI laboral, també es va constituir el Comitè d'Empresa. Les tasques de representació sindical s'han mantingut des del seu inici formal a la UAB.

El 1989, fruit de negociacions de les forces sindicals amb el MEC, es va aprovar el RD de retribucions del professorat universitari, que va incorporar com a novetats els trams docents i els de recerca. Els primers es van considerar un increment de sou que recompensava l'antiguitat, mentre que els segons volien ser un incentiu a la dedicació a la recerca i estaven —i encara ho estan— subjectes a avaluació per l'Agència Estatal.

1993-1998

En aquest període es va continuar una política expansiva, però amb recursos més limitats. Les tipologies contractuals i els mecanismes d'accés no van variar substancialment. Cap a 1992 es va assolir la plantilla teòrica fixada pel MEC i adoptada pel Claustre de 1986. Atès que no es va aconseguir actualitzar els càlculs de plantilla teòrica amb l'Administració, considerant l'augment del nombre d'alumnes i de titulacions, els anys següents es va anar incrementant la proporció de professorat contractat sobre la de numeraris. L'increment de necessitats sense l'increment de recursos va conduir a la utilització de contractes dels nivells retributius més baixos, tant d'ajudants (Y3) com d'associats.

La creació de noves universitats i la proliferació i diversificació dels ensenyaments no es van veure acompanyades d'un increment proporcional en els recursos destinats a l'ensenyament universitari públic i van ocasionar una insuficiència econòmica progressiva. Aquest context va determinar que, per cobrir les majors necessitats

docents, derivades del desplegament dels nous plans d'estudi i d'algunes noves titulacions, s'utilitzessin sobretot figures de contractats; així, la proporció de professors numeraris respecte a la dels contractats va passar del 71/29 % el 1990 al 65/35 % el 1998. La desacceleració del creixement de la plantilla docent es va acompanyar també d'una progressiva reducció de les possibilitats de promoció a places de TU i de CU.

La rígida proporció entre el professorat de diferents categories que marcava l'LRU tancava la promoció a molts professors i professores i òbviament va generar frustració. Per tal de generar oportunitats de promoció acadèmica basada en mèrits i no en les plantilles o en les «vacants» del funcionariat tradicional, es va implementar el programa especial de càtedres, que establia els mecanismes de preselecció entre els professors TU, basada en mèrits, per poder treure la seva plaça a concurs públic de CU. Aquest programa, aplicat de forma discontínua, va afectar primer els departaments amb superàvit de places de CU i va permetre desbloquejar les possibilitats de promoció dels TU; després va actuar com a mecanisme normalitzador en les àrees de coneixement amb dèficit de càtedres. Encara que tímidament, l'any 1995 es van iniciar algunes actuacions dirigides a millorar la qualitat de la plantilla, com ara el programa de normalització amb la transformació de TEU en TU, la correcció dels contractes d'ajudants d'escola a facultats, la inclusió de la direcció de tesis i treballs d'investigació al còmput de la dedicació docent, i el programa d'anys sabàtics per al professorat amb més de vint-i-cinc anys de dedicació a la UAB. Tot i així, es continuaven mantenint forts desequilibris interns entre departaments, no sols en la quantitat de recursos sinó també en la qualitat de la plantilla. Per reduir aquests desequilibris, durant els darrers anys del període es van afavorir les noves dotacions als departaments amb un dèficit més gran de professorat.

1999-2003

El desembre de 1998, el Claustre va aprovar un nou document de «Línies generals de política de professorat» que pretenia donar resposta i corregir els principals problemes acumulats. Així, es va revifar el programa especial de càtedres establint que totes les places de CU que es traguessin a concurs resultarien d'un procés de dotació basat en l'avaluació de la qualitat docent i investigadora. Amb el propòsit de dissenyar una carrera docent que s'articulés amb la renovació de la plantilla, es va iniciar el mecanisme pel qual les places de professor estable vacants les havia d'ocupar un professor ajudant o un professor doctor contractat com a associat a temps complet (ATC2), que completés la seva formació abans de treure la plaça a concurs de TU.

A fi de corregir les inadequacions de places i millorar l'estructura de la plantilla, es va accelerar l'eliminació de la figura de TEU i dels ajudants Y3 amb docència a facultats. Als TEU se'ls va donar un màxim de deu anys per disposar de la tesi doctoral i, d'aquesta manera, poder transformar la seva plaça en TU. Ara bé, sens dubte, l'actuació principal va ser la normalització dels nombrosos contractes de «falsos» associats, que s'havien acumulat per raons pressupostàries. Les protestes d'aquest col·lectiu van pressionar per trobar una solució; les places de falsos associats es van amortitzar i es van convocar a concurs les corresponents places com a ajudant Y2 o, en el cas d'antics ajudants, es van transformar en una plaça d'ATC2 per un màxim de tres anys.

En el mateix context es va definir una «clàusula de garantia» de la possibilitat de dur a terme una carrera docent dins la UAB. Aquesta clàusula es va concretar en el compromís que tots els ajudants de segona etapa (Y1) i que havien estat contractats durant sis o més anys en finalitzar el seu contracte tindrien l'oportunitat de concursar a una plaça de TU. Es convocaria almenys una plaça per cada tres professors afectats per la clàusula.

Finalment, per contrarestar l'envelliment de la plantilla i iniciar una renovació pautada, es va inaugurar un pla d'incentivació de la jubilació anticipada pel qual els pro-

fessors funcionaris podien anticipar la seva jubilació a partir dels seixanta-cinc d'anys i gaudir d'un contracte com a emèrit i d'un complement econòmic per limitar la pèrdua salarial. Aquest programa inicialment va tenir poca repercussió, però a partir de 2005, amb l'ampliació de l'anomenat Pla d'Emeritatge a partir dels seixanta anys i amb un complement salarial especial més important, el nombre de professors que s'hi van acollir va augmentar apreciablement. El pla de jubilació anticipada es va complementar amb la intenció de finançar una plaça de professor ajudant o de lector com a reemplaçament per rejovenir la plantilla. Aquest programa es va mantenir fins a l'any 2012, quan l'informe de fiscalització de la UAB va posar en qüestió que el pla de jubilació complís amb la legalitat vigent i la Universitat el va paralitzar.

El desembre de 2001 es va aprovar la Llei orgànica d'universitats (LOU), que modificava substancialment la regulació de les universitats i, en particular, del seu professorat. Pel que fa al professorat contractat, es van establir les figures d'ajudant, ajudant doctor, professor contractat doctor, professor associat i professor visitant. En conjunt, el professorat contractat podria arribar a un 49 % de la plantilla de PDI en equivalents a temps complet. Quant a les figures que exigien el doctorat, també es va establir el requisit de ser favorablement avaluat per l'Agència Nacional d'Avaluació de la Qualitat i Acreditació, a Catalunya l'AQU. Pel que fa al professorat numerari, la LOU mantenia les categories de CU, TU, CEU i TEU. Per accedir a aquests cossos, es va introduir el sistema d'habilitació prèvia, amb proves públiques davant d'una comissió nacional *ad hoc* per a cada àrea. Les universitats assumien la convocatòria de concursos per a l'accés a les places a les quals es podien presentar els candidats prèviament habilitats. El sistema va introduir una excessiva complexitat a causa de la limitació de places per habilitar lligada a les places que les universitats preveien treure a concurs, i també de la poca agilitat de les proves. D'altra banda, suposava un entrebanc a la política de programació de places a la universitat, i molt ràpidament es va mostrar com un sistema molt poc eficient, que consolidava pràctiques de la universitat endogàmica del passat i que no oferia garanties de selecció dels candidats amb més mèrits acadèmics.

2003-2007

A l'inici de 2003, la Generalitat de Catalunya va dictar la Llei d'universitats de Catalunya (LLUC). Un dels aspectes més innovadors d'aquesta llei és la regulació del professorat contractat. S'obria una nova via de carrera acadèmica, basada en la contractació laboral, complementària de la funcionarial. Així, la carrera acadèmica després del doctorat s'iniciava amb un contracte com a professor lector (ajudant doctor). A més, es regulaven per primera vegada les figures de professorat amb con-

Professora impartint classe a l'aula.

tracte laboral indefinit: la de catedràtic i la de professor agregat (ambdues, dins la tipologia de professor contractat doctor). El professorat d'aquestes tres categories era seleccionat directament per les universitats, tot i que es requeria una acreditació prèvia emesa per l'Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya.

El 2004 es van introduir els trams autonòmics de docència (basat en mèrits), de recerca («automàtic» si s'ha rebut l'estatal) i de gestió, que se sumen als complements salarials del professorat estable, tant funcionari com laboral. El desenvolupament de la via paral·lela de professorat contractat es va veure afavorit inicialment pel primer Programa Serra Hunter, que va atorgar finançament addicional a les universitats catalanes per dotar places d'agregat (fins a vuitanta-quatre places noves entre 2004 i 2007 per a la UAB). La UAB, a diferència d'altres universitats, va optar per la via de lector com a punt d'inici de la carrera acadèmica. Les places de professors estables que quedaven vacants passaven a minoritzar-se a places de lector. D'aquesta manera, es va generar el compromís que els lectors podrien optar a consolidar-se, en finalitzar el seu contracte, si els seus mèrits acadèmics eren valorats com a adequats.

La limitació, establerta per la LOM-LOU de 2007, de la dedicació docent dels ajudants d'universitat a seixanta hores anuals sense cap aportació addicional de recursos per pal·liar la reducció de la capacitat docent que se'n derivava, va ser causa determinant de l'extinció de les places d'ajudant a la UAB. A partir d'aquí, es va donar l'opció als departaments de bescanviar una plaça d'ajudant per dues de becari d'investigació en formació (PIF), procés que va incrementar notablement el nombre d'investigadors en formació (predoctorals) de la UAB. Paral·lelament, es va recollir la figura d'investigador postdoctoral, que es va incorporar a la plantilla docent amb una capacitat docent de 180 hores anuals. Així, apareixien dues figures noves per cobrir les etapes inicials de la carrera acadèmica, que s'han anat consolidant posteriorment com les primeres etapes de l'actual carrera docent i investigadora de la UAB.

EL PERÍODE POST LOM-LOU: DE 2007 A 2018

L'IMPACTE DE LA LOM-LOU

De la LOM-LOU de 2007, se'n van derivar tres conseqüències importants per a la política de professorat:

1. Desaparició de la figura del professor col·laborador. Aquesta figura tenia un perfil professionalitzador més que no pas de recerca i anava lligada sobretot a les antigues diplomatures. Tenint en compte el mapa de titulacions de la UAB i la importància atorgada a la investigació en el currículum del seu professorat, l'extinció de la figura del col·laborador no va crear especials distorsions, a diferència del que va succeir en altres universitats.

2. Eliminació dels TEU. Tot i que en aquest període no era una categoria molt freqüent a la UAB, els TEU eren comuns en alguns centres. La desaparició de la figura del TEU va obligar la UAB a desenvolupar plans especials per facilitar-los la realització de la tesi doctoral i el desenvolupament d'un currículum d'investigació. El procés va ser una mica més llarg del que s'havia previst inicialment, però es va desenvolupar sense dificultats greus. Tanmateix, l'eliminació dels TEU va portar a concebre de forma uniforme el currículum de dos tipus de professors força diferents: *a*) els que provenien dels graus/antigues llicenciatures, l'activitat docent dels quals està lligada típicament a la recerca, i *b*) els que procedien de les antigues diplomatures, la idoneïtat dels quals per exercir la seva funció no depenia de forma prioritària del seu historial investigador. Un cop més, la tendència crònica de la funció pública a homogeneïtzar suposava una font inevitable de disfuncions.

3. Substitució del sistema d'habilitació pel sistema d'acreditació. Ja s'ha fet esment que el sistema d'habilitació de la LOU molt ràpidament es va manifestar com un sistema molt disfuncional, i el mateix ministeri va impulsar una reforma del sistema cap a un sistema més racio-

nal d'acreditació prèvia al concurs. Tot i que el sistema d'acreditació neix també de la manca de confiança en les universitats per seleccionar el seu professorat i resultaria de difícil acceptació en universitats anglosaxones, en el marc espanyol i especialment amb el record recent de les habilitacions es va veure, en general, com una notable millora. Es tracta d'un sistema més objectiu i transparent, amb més garanties, que deixa també espai a les universitats per conformar la seva plantilla de personal docent i investigador. En aquest sentit, cal no perdre de vista que l'acreditació només és un pas previ en la selecció del professorat. Haurien de ser les universitats qui realment decidissin el valor afegit —perfils de recerca, de docència, etc.— que han de tenir els professors que s'integrin a les seves plantilles. Tanmateix, valdria la pena reflexionar sobre si les universitats, i en concret la UAB, han fet realment ús d'aquesta possibilitat o si més aviat han tendit a reavaluar els candidats i a adoptar mimèticament els patrons emprats per les agències de qualitat, sense la voluntat de definir un perfil propi del que hauria de ser el seu professorat.

LA PRECARITZACIÓ DEL PROFESSORAT DE LA UAB

La reducció de la subvenció a les universitats catalanes iniciada el 2011 va generar la necessitat d'aplicar dràstiques mesures d'estalvi en els pressupostos de la UAB per tal d'assolir l'equilibri pressupostari demanat per la Generalitat. Entre aquestes mesures va destacar l'Ajust de PDI que es va aplicar el 2011 i el 2012, que va representar una reducció de prop del 15 % del cost de la plantilla. L'ajust de despesa del PDI es va fer atenent al model de distribució de recursos de professorat en l'espai europeu d'educació superior (EEES), de manera que els departaments excedentaris van haver de reduir els seus recursos. La restricció pressupostària s'ha mantingut els cursos posteriors i s'ha generat la necessitat de reformular els criteris i mecanismes per determinar les necessitats de professorat als diferents departaments. Aquest procés ha permès disposar de dades comprovables i transparents, malgrat que ha incrementat la tasca de gestió. Lligat a aquest procés, hem assistit a una progressiva precarització de la plantilla, en usar fonamentalment figures d'associat *low-cost*, i a la pèrdua del concepte de plantilla dotada.

El desenvolupament de l'EEES va determinar també la necessitat de modificar el patró de càlcul de la dedicació docent del professorat. Així, des de 2008 s'han anat aprovant i aplicant tres models de dedicació acadèmica del PDI, que han integrat la dedicació a la docència de graus i màsters, més la diversificació en funció de trams de recerca i reduccions principalment per mèrits de recerca. La dedicació real, però, s'ha mantingut supeditada a les possibilitats de la plantilla de cada departament i als factors de les fórmules de càlculs ajustats a la limitació pressupostària.

La greu crisi econòmica en què ha estat immers el país els darrers deu anys ha restringit dràsticament l'entrada de nous professors tant a la UAB com a les altres universitats. Les plantilles estan congelades; hi ha un envelliment progressiu del professorat i, en definitiva, una manca de renovació generacional. La consecució per part de la nostra universitat de l'autorització de la Direcció General d'Universitats per nomenar professors titulars o agregats interins el novembre de 2012 va ser un petit baló d'oxigen per fer front a la dramàtica situació de molts professors de la UAB que finalitzaven contractes havent aconseguit les acreditacions que la nostra institució els havia requerit. Això ens retorna al punt plantejat anteriorment: la manca de recursos no ha generat l'oportunitat de desplegar una política pròpia de professorat. Una altra qüestió és si, en un context favorable, les coses s'haurien fet millor.

Les penúries econòmiques han tingut altres efectes negatius, com ara la perversió de la figura del professorat associat, que en moltes ocasions s'ha utilitzat com una via barata per incorporar docents a mesura que s'anava

jubilant la plantilla. S'ha fet i s'està fent, per tant, un ús inadequat d'aquesta figura, que genera una massa important de professorat precari, amb un perfil que no es correspon amb el que marca la llei.

Igualment, la forta reducció pressupostària i les dràstiques mesures per al control del dèficit públic del govern de l'Estat han impedit que, en els darrers anys, la institució pogués anar incorporant part del talent que existeix a l'exterior. Ha resultat especialment dolorós veure que no es podien oferir contractes a joves investigadors formats a la UAB i que havien completat i ampliat la seva formació postdoctoral en centres estrangers. Aquesta pèrdua de talent té conseqüències dramàtiques i les seves repercussions seran difícilment neutralitzables en un futur immediat. Igualment, els recursos destinats a la formació i promoció del professorat més jove, especialment els lectors, han estat molt minsos. Aquesta primera figura de la carrera docent, prèvia a l'estabilització (*tenure* a les universitats americanes), hauria de ser objecte de molta atenció i suport, atès que és personal acadèmic en plena maduresa investigadora i representa el futur de la Universitat.

L'ENVELLIMENT DEL PROFESSORAT DE LA UAB

Per raons fundacionals ja comentades, el professorat de la UAB és molt homogeni des d'un punt de vista generacional. Això determina que en els propers anys s'hagin de produir jubilacions massives que previsiblement deixaran la Universitat empobrida i que alhora generaran una sobrecàrrega de feina als professors en actiu. Tot i que aquesta situació era del tot previsible, la realitat és que no s'ha permès a la institució implementar polítiques per fer-hi front. I no sembla exagerat afirmar que els resultats seran catastròfics a curt i mitjà termini. És molt preocupant que la substitució dels professors sèniors que es van jubilant no impliqui anar rejovenint gradualment la plantilla amb l'entrada de professors joves formats, sinó que es «resolgui» mitjançant la contractació de professors associats.

Malgrat aquesta enorme evolució i tots aquests canvis, al llarg d'aquests cinquanta anys, el professorat de la UAB ha mantingut un tarannà característic que es podria vincular amb la voluntat, ben palesa des dels orígens de la institució, de bastir una universitat més oberta i més moderna, amb una forta convicció en la democràcia com a instrument per a la gestió de la vida universitària i la irreductible concepció de la universitat com a servei públic. També ha incidit en el perfil del professorat de la UAB l'aposta permanent de la nostra universitat per potenciar l'activitat docent de forma molt vinculada a la recerca i per promoure sistemes alternatius de selecció del professorat —com ara la contractació—, enfront dels models més convencionals que han regit en moltes altres universitats. En gran manera, la UAB que avui coneixem és el reflex d'aquesta gent.

DISTRIBUCIÓ DEL PDI PER TRAMS D'EDAT (PERCENTATGE SOBRE EL TOTAL)

	1982-1983	1995-1996	2005-2006	2016-2017
menys de 35	47,1%	28,8%	15,9%	6,8%
de 35 a 55	46,6%	60,0%	61,4%	56,7%
més de 55	6,3%	11,3%	22,7%	36,5%

DISTRIBUCIÓ PER ÀMBITS DEL NOMBRE DE PDI DE CENTRES PROPIS (PERCENTATGE SOBRE EL TOTAL)

	1970-1971	1985-1986	2000-2001	2016-2017
Arts i Humanitats	42,4%	15,9%	16,8%	14,2%
Ciències de la Salut	25,1%	25,3%	27,6%	31,4%
Ciències Experimentals	24,7%	27,0%	16,7%	16,4%
Ciències Socials i Jurídiques	7,8%	31,8%	34,0%	32,4%
Enginyeries			5,0%	5,6%

NOMBRE DE PDI PER ÀMBITS I GÈNERE, CENTRES PROPIS

	2005-2006*		2010-2011		2015-2016	
	Home	Dona	Home	Dona	Home	Dona
Arts i Humanitats	53,5%	46,5%	53,3%	46,7%	53,3%	46,7%
Ciències de la Salut	69,3%	30,7%	66,7%	33,3%	60,5%	39,5%
Ciències Experimentals	67,0%	33,0%	64,4%	35,6%	61,5%	38,5%
Ciències Socials i Jurídiques	57,9%	42,1%	56,1%	43,9%	54,2%	45,8%
Enginyeries	80,5%	19,5%	78,8%	21,2%	77,6%	22,4%
Total	63,1%	36,9%	64,3%	35,7%	58,6%	41,4%

* Primer any del qual es disposa de dades desagregades.

DISTRIBUCIÓ DEL PDI PER CATEGORIA I GÈNERE (PERCENTATGE SOBRE EL TOTAL)

	2005-2006*		2010-2011		2015-2016	
	Home	Dona	Home	Dona	Home	Dona
Professorat permanent	65,3%	34,7%	65,3%	34,7%	63,5%	36,5%
Professot temporal	64,1%	35,9%	59,2%	40,8%	54,5%	45,5%
Professorat emèrit	85,0%	15,0%	81,0%	19,0%	63,8%	36,2%
Ajudants*	51,0%	49,0%				
Total	64,2%	35,8%	62,0%	38,0%	58,6%	41,4%

* A partir de 2004-2005 han estat substituïts per Investigadors en formació.

3

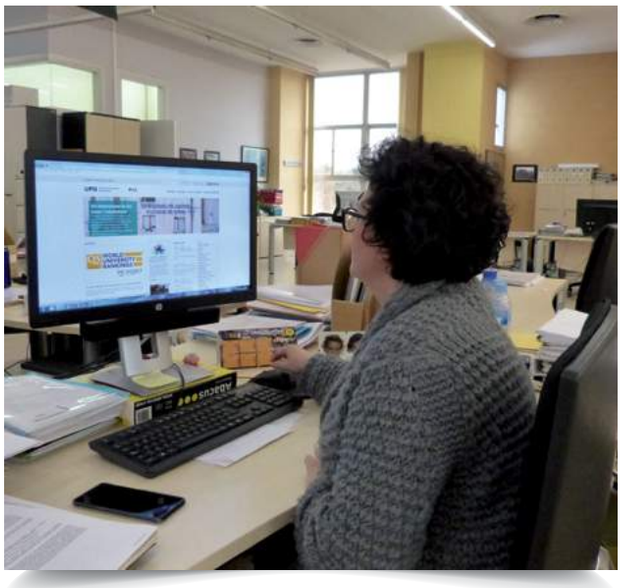
EL PERSONAL D'ADMINISTRACIÓ I SERVEIS[1]

Un total de 2.577 persones: 1.620 dones i 957 homes. La gent de la UAB. Aquest és el personal d'administració i serveis en nòmina a la UAB el 2017. Un petit exèrcit de persones que cada matí, tarda o nit, en funció del torn, arriben a la Universitat, ocupen el seu lloc de treball i exerceixen la funció que tenen encomanada.

Les unitats de mesura de totes les activitats que fan les universitats són sempre acadèmiques. És lògic que sigui així, ja que es tracta d'organitzacions que tenen com a raó de ser la docència, la recerca i la transferència de coneixements; activitats que fa el personal acadèmic. Però tota aquesta activitat acadèmica necessita un treball organitzat de suport, com el full que suporta el text que llegim. Per a la societat i moltes vegades per al mateix personal acadèmic, el treball complex de fer rutllar una organització de la mida de la UAB, de tan evident, passa desapercebut.

Així, la pàgina que descriu un dia a la UAB i que s'afegeix a moltes altres pàgines de la seva història podria ben bé explicar que, sovint, diumenge a la tarda, la Marta Canons planifica la setmana. Aquest any participa en dos projectes de recerca, s'ha compromès a escriure un capítol d'un llibre, té dos articles en revisió i s'ha compromès a innovar una part de la docència portant els estudiants a fer casos pràctics a l'aula d'informàtica. Fa uns dies va fer una reserva de l'aula per a tots els dilluns del mes. Des de casa es connecta al campus virtual i posa un avís que tots els estudiants matriculats al seu grup rebran immediatament: «Benvolguts estudiants, benvolgudes estudiants: recordeu que demà dilluns tenim classe a l'aula d'informàtica F. Farem el cas 3. Llegiu-lo. Sigueu bons minyons. Marta». Dilluns, cap a les vuit, la Marta surt de casa. Els Ferrocarrils van plens. Baixa a l'estació Universitat Autònoma de Barcelona, camina amb el ramat. Entra a l'edifici. «Ja tocava», pensa, «han canviat el rètol atrotinat de la Facultat!». Saluda la Conxa de l'SLIPI i en Mateo, que entra per la porta de la Biblioteca. Les netejadores van acabant la feina. Han matinat molt per deixar-ho tot net i polit. Obre el despatx i engega el PC. Avui no fa gaire fred, tot i que ja es necessita la calefacció, que per sort ja està en marxa quan arriba, encara que s'ha de reconèixer que els dilluns fa una mica més de fred que la resta de dies. Surt cap a l'aula. Els estudiants van arribant. Hi ha una bona temperatura. Tothom fa la pràctica i l'entrega en pdf en una «tasca» oberta a l'aula Moodle. En tornar al despatx, aprofitant la transparència del Summa, revisa els comptes del centre de cost del projecte: caldrà comprar uns bitllets d'avió per a ella i el seu col·laborador, que fa la tesi. Arriba l'hora de dinar. La cafeteria de la Facultat no és el Celler de can Roca, però és digna i el menjar

1 Santiago Guerrero (coordinador), Carlos Alonso, Anna Barragán, Albert Busquets, Sílvia Melgarejo, Juan Montesinos i Carles Sexmilo.

A l'oficina, consultant el web de la UAB.

no li produeix cremor d'estómac, com li passa a vegades quan dina fora. A més, la Manu sap com fer-li el tallat: amb molt poc cafè. De camí cap al despatx, aprofita per fer baixar el dinar tot passejant deu minuts. Sempre es fixa en els til·lers majestuosos. De tornada a l'ordinador, escriu uns paràgrafs del capítol del llibre que li reclamen. Ai!, el correu. Li agrada marxar a casa deixant-lo net, tot i que demà tornarà a estar ple de missatges. Ja es fa tard i ha d'anar cap a casa. Ha estat un dia raonable. Demà, més. Mentre marxa, un missatge al mòbil li anuncia la nòmina. Acabem bé el dia, pensa. Cap a l'estació.

Aquesta pàgina imaginària però no impossible podria descriure un dia habitual en la vida dels milers, sí, milers de professors i professores de la UAB. Una universitat no pot ser millor que els seus acadèmics, però la vida acadèmica necessita molt treball paral·lel i molt ben organitzat per poder-se dur a terme. El teixit que suporta aquesta activitat és d'una gran complexitat i hi ha una multitud de persones molt ben coordinades que el construeixen amb el seu treball. La pàgina de la Marta no seria possible sense el disseny d'un campus virtual, el control de l'accés, l'actualització del programari i de les llicències, o bé la matriculació i el control del pagament de taxes dels alumnes, la distribució en grups, l'habilitació d'un compte de correu electrònic, la creació i gestió del seu expedient acadèmic, i també la distribució dels espais de docència, l'adequació de la llum, la temperatura, l'equipament i la higiene de les aules i despatxos. O d'altra banda, la coordinació amb els proveïdors de serveis, la gestió de les compres, l'adequació de les normatives que les regulen i la gestió econòmica dels comptes. I encara el disseny de l'oferta dels serveis de restauració, l'elaboració dels menús, la gestió dels residus que es generen. I per si no n'hi hagués prou, el manteniment de l'entorn natural i artificial de la Universitat, la poda dels arbres i el reg de la gespa o la neteja dels més de 170.000 m^2 de terrats i cobertes... Tot això a més de la gestió documental, tant de creació pròpia com aliena, des de la creació i actualització d'un dipòsit digital de documents fins a l'etiquetatge dels teixells dels llibres de les biblioteques... Si Bertolt Brecht escrivia a *Preguntes d'un obrer que llegeix llibres*: «El jove Alexandre va conquerir l'Índia. Ell tot sol? / Cèsar va vèncer els gals. No duia amb ell ni tan sols un cuiner?», també hauríem de fer-nos aquestes preguntes quan observem l'activitat acadèmica de la nostra universitat, de qualsevol universitat, de fet. Qui fa totes aquestes feines no estrictament acadèmiques que fan funcionar la universitat? Ho heu endevinat: el personal d'administració i serveis, el famós PAS. I ho fa des de fa cinquanta anys, és clar.

UNA HISTÒRIA DEL PAS, BREU, PER DESCOMPTAT

En aquests cinquanta anys de vida de la nostra universitat que ara celebrem les coses no han estat sempre com escrivíem als paràgrafs anteriors. L'actual UAB, malgrat les mancances si la comparem amb universitats més riques amb les quals ens toca competir, és una universitat molt professionalitzada, amb uns llocs de treball especi-

alitzats que donen resposta a les necessitats de servei i rendició de comptes que tot servei públic ha de garantir. Però, com dèiem, els inicis de la Universitat, com tots els inicis, van ser molt difícils. No ens equivocarem si qualifiquem de «pioner» aquell reduït grup d'acadèmics i de PAS que, tossudament, empenyia la UAB cap endavant.

De fet, tot mirant l'evolució de les xifres de personal administratiu i de serveis de la UAB, sembla impossible de creure que la nostra universitat pogués funcionar raonablement bé amb un nombre tan reduït de PAS, o de personal no docent, com aleshores en deien.

Mirem les dades històriques amb un somriure quan pensem en com era la vida de la UAB, per exemple, durant el curs 1969-1970, quan tenia 1.021 estudiants, 55 professors[2] i 33 PAS.[3] Ben mirat, era una organització molt eficient! I sense sistemes d'informació, ni ordinadors, ni *management!* Ara, que tenim més de 25.000 estudiants de grau, si tinguéssim les mateixes ràtios d'estudiants per PAS i professorat, ens sobraria la meitat del personal. Amb una mica d'ironia podem afirmar que en els darrers cinquanta anys hem perdut molta productivitat.

Les dades també ens mostren com va créixer la Universitat quan es va democratitzar l'accés a l'ensenyament superior a Espanya. En una dècada (1970-1980), el nombre d'estudiants de la UAB es va multiplicar per vint (de 1.021 a 21.485);[4] va ser quan a moltes llars es va poder penjar, amb orgull, el primer títol universitari de la família. Haver contribuït a aquesta fita, haver proporcionat formació de qualitat en condicions difícils a totes aquestes cohorts de joves afamats de coneixement és, sens dubte, un èxit absolut de la nostra universitat i de la resta d'universitats del país.

Les anècdotes del professorat i PAS més veterà, quan rememoren la jove UAB, podrien ser objecte de novel·les amb arguments hilarants i increïbles, plenes d'enginy i estratègies no gaire legals (esperem que prescrites) per poder esquivar les cotilles burocràtiques i tirar endavant la casa. Aquest PAS veterà explica com es compraven els llibres de contraban (eren més barats que amb una llicència d'importació) o també on es comprava i com es pagava la sang de mico que necessitava algun investigador (el lector no necessita conèixer l'ús que se'n feia). Com creu el lector que es canviava el terra d'un laboratori quan s'havia acabat la partida pressupostària corresponent? Doncs molt senzill: comprant un «antropoforo» com a material científic, amb la connivència de l'interventor: «Tranquilos, que a los del Tribunal de Cuentas les sonará muy científico». Es podrien explicar mil històries com aquestes que demostren el compromís genuí d'un conjunt de professors i PAS que treballaven en equip en un projecte comú: fer avançar i consolidar la Universitat malgrat totes les dificultats econòmiques, polítiques i legals. I podem assegurar que ho van aconseguir: van posar les bases de la nostra gran universitat. A ells devem el que ara som.

UN COP D'ULL A LES DADES

Les dades del PAS ens mostren una plantilla majoritàriament femenina a partir de mitjan anys noranta. Fins aleshores la norma havia estat una certa paritat home-dona del PAS, tot i que una anàlisi més acurada de les dades ens mostra que en realitat les dones eren majoria en l'àmbit funcionarial i minoria en les categories laborals. Va ser a partir de mitjan anys noranta que, mantenint-se relativament estable el nombre de laborals, es va incrementar substancialment el nombre

2 Frederic Udina i Martorell, *Notes històriques de la Universitat Autònoma de Barcelona* (Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 1995).

3 Dades de l'Àrea de PAS de la Universitat. Vegeu dades.

4 Vegeu la nota 2.

EVOLUCIÓ DE LES XIFRES DE PERSONAL D'ADMINISTRACIÓ I SERVEIS

Any	Dones	Homes	Total Cap. 1	Dones	Homes	Total cap. 6	PAS Total
1968	4	3	7				7
1969	9	10	19				19
1970	15	18	33				33
1971	27	34	61				61
1972	37	40	77				77
1973	48	50	98				98
1974	81	67	148				148
1975	97	83	180				180
1976	108	98	206				206
1977	121	106	227				227
1978	150	135	285				285
1979	185	161	346				346
1980	197	176	373				373
1981	208	176	384				384
1982	211	180	391				391
1983	236	192	428				428
1984	258	205	463				463
1985	300	229	529				529
1986	318	261	579				579
1987	357	305	662				662
1988	409	351	760				760
1989	481	383	864				864
1990	567	436	1.003				1.003
1991	631	466	1.097				1.097
1992	693	500	1.193				1.193
1993	641	480	1.121				1.121
1994	688	498	1.186	2		2	1.188
1995	718	528	1.246	3	2	5	1.251
1996	750	537	1.287	9	13	22	1.309
1997	774	549	1.323	36	44	80	1.403
1998	805	616	1.421	84	68	152	1.573
1999	836	618	1.454	175	121	296	1.750
2000	855	573	1.428	216	143	359	1.787
2001	878	584	1.462	216	164	380	1.842
2002	923	626	1.549	206	170	376	1.925
2003	941	640	1.581	216	161	377	1.958
2004	1.043	683	1.726	263	184	447	2.173
2005	1.051	677	1.728	247	170	417	2.145
2006	1.091	694	1.785	305	205	510	2.295
2007	1.111	707	1.818	346	255	601	2.419
2008	1.186	727	1.913	436	303	739	2.652
2009	1.184	744	1.928	499	348	847	2.775
2010	1.200	748	1.948	543	372	915	2.863
2011	1.189	729	1.918	577	409	986	2.904
2012	1.172	703	1.875	601	425	1.026	2.901
2013	1.153	686	1.839	577	443	1.020	2.859
2014	1.156	691	1.847	523	403	926	2.773
2015	1.179	689	1.868	490	370	860	2.728
2016	1.190	687	1.877	495	345	840	2.717
2017	1.163	657	1.820	457	300	757	2.577

de funcionaris, en realitat de funcionàries, ja que van ser dones les que van ocupar molt majoritàriament les places a concurs. Val a dir que l'estructura de la nostra universitat deixa a les categories laborals els treballs tècnics, mentre que són funcionaris els treballadors de l'àmbit administratiu.

Una part rellevant de la plantilla del PAS és el que anomenem el PAS de capítol 6, fent referència a l'epígraf pressupostari que finança aquests treballadors de la casa. Es tracta de PAS contractat a càrrec dels projectes de recerca i convenis i que, per tant, no forma part de la plantilla estable de la Universitat. És important destacar de quina manera la seva existència comença a mitjan anys noranta, amb els canvis legislatius que ho van permetre i amb els increments substancials de despesa pública i privada en I + D al país. I també és prou visible en la seva evolució de quina manera ha fluctuat aquesta despesa en I + D en funció de la crisi econòmica.

L'evolució de les xifres de PAS de la Universitat, tant el que forma part de la plantilla estable (capítol 1) com el temporal (capítol 6), té un màxim el 2011. A partir d'aquest any, la plantilla ha tornat a tenir aproximadament els números de 2007. És, efectivament, un reflex quasi perfecte de la dinàmica que ha tingut la crisi econòmica al nostre país, amortida només per les inèrcies de la despesa pública.

DE PAS, ENCARA N'HI HA MÉS

Però a la nostra universitat hi ha encara més persones que s'ocupen, en un sentit ampli, de l'administració i dels serveis de la casa. No en són poques, prop de 560, i moltes fa molts anys que són amb nosaltres, compartint el lloc de treball. De fet, encara que no estiguin a les nòmines de la UAB, se senten de la UAB. Si els preguntem on treballen totes responen: a l'Autònoma. Ningú no cita el nom de l'empresa per a la qual realment treballa. Són

Membre del PAS al seu lloc de treball.

els més de cent empleats de les empreses de manteniment (lampistes, calefactors, paletes, pintors, fusters, serrallers, jardiners), els dos-cent cinquanta empleats de la neteja i els més de cent vint dels restaurants, a més d'altres treballadors d'empreses que ofereixen els seus serveis a la UAB. La seva aportació ha estat i és força important per tenir-los en compte.

UNA HISTÒRIA D'ACORDS (PASSANT PELS DESACORDS CORRESPONENTS)

Com hem vist, el PAS aporta a la Universitat el treball material que permet que funcioni, ja que manté en marxa tant l'administració com els serveis. No cal dir que entre el personal d'administració i serveis també hi ha personal altament qualificat. Com qualsevol grup de treballadors, durant aquests cinquanta anys el PAS de la UAB s'ha organitzat per defensar i millorar les seves condicions de treball. Les relacions laborals a la Universitat segurament són molt peculiars. La patronal

Grup de treballadors del PAS durant una protesta al Rectorat.

és, de fet, un equip de govern format per acadèmics i el gerent; un equip escollit encara que sigui parcialment pels mateixos treballadors. És a dir, que els treballadors són companys de feina de la patronal. En aquest sentit, de vegades es fa difícil delimitar una línia clara entre les funcions d'un i altre col·lectius. I encara més quan parlem del personal docent que depèn del capítol 6, d'una banda, i del personal de suport a la recerca, de l'altra. Un bon embolic. Però la vida laboral de la nostra universitat mostra els mateixos trets característics de qualsevol altra vida laboral; no està exempta del conflicte col·lectiu: es demana, es dialoga, es negocia, es reivindica —si cal, pertorbant el funcionament normal de la institució— per arribar finalment a pactes que milloren la vida laboral. Durant aquests processos apareixen fases de soroll agut, que també han evolucionat amb el temps en la manera com es gestionen, tal com ha evolucionat la cultura de les relacions laborals. La crisi dels darrers anys, per exemple, i les mesures de control que s'han establert per contenir-la han desplaçat part d'aquesta negociació fora dels centres de treball. Malgrat tot, però, i no sempre amb la mateixa celeritat, el natural estira i arronsa de les negociacions sobre la vida laboral acaba en acords i convenis col·lectius que se signen i posteriorment ratifiquen les autoritats laborals. De fet, una mostra d'aquesta capacitat negociadora de la nostra universitat és que, des de l'any 1986, data a partir de la qual disposem de dades, s'han signat 197 acords, dels quals 59 han afectat el personal funcionari, 88 el personal laboral i 50 han estat acords conjunts de funcionaris i laborals. Si fem les divisions oportunes, la Gerència, que és qui representa la Universitat en aquestes qüestions, i els sindicats, que són els representants legals dels treballadors, han dialogat, negociat i signat un acord cada dos mesos els últims trenta anys. I continuen. Déu n'hi do!

DISTRIBUCIÓ PER ÀMBITS DE TREBALL DEL NOMBRE DE PAS (PERCENTATGE SOBRE EL TOTAL)

	1979-1980	1995-1996	2005-2006	2015-2016
Facultats, escoles i departaments	49,0%	54,8%	56,5%	60,3%
Serveis de suport a la recerca i a la docència	11,7%	6,5%	6,5%	8,3%
Instituts i centres de recerca	4,3%	4,6%	6,6%	7,5%
Àmbits de gestió centralitzada i altres serveis	35,0%	34,0%	30,5%	23,9%

EVOLUCIÓ DEL PAS PER CATEGORIES, CENTRES PROPIS

	1979-1980	1991-1992	2005-2006	2016-2017
Bibliotecaris	45	73	66	65
Administratius i auxiliars administratius	207	482	662	716
Personal de gestió i altre personal funcionari	73		108	214
Personat tècnic especialitzat	112	487	972	1.295
Altre personal laboral			80	85
Total	437	1.042	1.888	2.375

DISTRIBUCIÓ DEL PAS, PER TRAMS D'EDAT (% SOBRE EL TOTAL)

	2002	2009	2016
Menys de 35	54,6%	31,9%	17,7%
De 35 a 54	43,5%	58,9%	64,9%
De 55 a 65	1,9%	9,2%	17,4%

4

ELS ESTUDIANTS[1]

INTRODUCCIÓ

La universitat es crea, és, funciona i evoluciona perquè hi ha estudiants; no és només retòric afirmar que són ells els que fan que cada universitat, en diferents moments històrics, sigui com és. És cert que no participen gaire en la presa de decisions acadèmiques i polítiques dels equips rectorals, que tampoc ho fan en les que determinen l'engranatge de l'administració i els serveis que garanteix que cada dia es pugui «apujar la persiana»; ni tan sols es fan càrrec de les dificultats que això comporta. Però sí que constitueixen una comunitat viva, potser poc articulada, però que és sensible a les disfuncions de la institució, que es reflecteix en els nivells acadèmics assolits i en l'oportunitat de les accions que emprenen en l'àmbit de participació de què disposen. Reconeixem, d'antuvi, que la forma de participació que els estudiants universitaris escullen generalment en les universitats espanyoles, també a Catalunya, és ser crítics amb les decisions de govern, tot i que ha anat canviant al llarg dels anys.

PRIMERA ETAPA: MOTIVACIÓ

La creació de la UAB el 1968 va suposar, per als seus primers estudiants, una invitació a una universitat diferent. Universitat Autònoma és un nom que ressona, que connecta amb un moment important de Catalunya: la Universitat de la República. La Comissió Promotora (amb Vicent Villar i Palasí i Frederic Udina i Martorell, degà de Lletres) va establir com a base de la nova universitat (8 d'octubre de 1968) quatre principis autonòmics: contractació del personal docent, lliure admissió dels estudiants, lliure redacció dels plans d'estudi i lliure administració dels diners.

Eren temps força convulsos. L'any 1968 ha quedat en la memòria com un referent de lluites universitàries (recordem el Maig de París) i fins i tot de canvi d'estil, de manera de viure. Havia tingut lloc la Caputxinada (1966), havia caigut el SEU i s'havien creat noves organitzacions dels estudiants, com ara els comitès de curs, menys estructurades per evitar detencions fruit de la forta repressió policial d'aquell moment. Havia augmentat el nombre d'estudiants universitaris a Barcelona, reflex potser d'una època de bonança econòmica i d'expansió educativa que va permetre l'accés a la universitat de fills de classes populars, la petita burgesia no obrera. La UAB era una universitat nova amb menys alumnes per aula, amb plans d'estudis flexibles, amb professorat jove i il·lusionat (alguns d'ells expedien-

1 Mercè Izquierdo (coordinadora), Maria Jesús Espuny, Carlota Falgueras, Martí Marín i Rafael Merino.

tats o apartats de l'altra universitat però que donaven prestigi a la nova Autònoma), ambient catalanista, una formació i una metodologia docent diferent, més protagonisme dels estudiants...

Aquestes peculiaritats inicials van influir en la tria que van fer els primers alumnes, compromesos alguns d'ells o les seves famílies amb la lluita política, i que havien militat en els partits o sindicats clandestins o en comitès de curs (semiclandestins) des del curs preuniversitari. Malgrat que a la UB l'ambient era fortament reivindicatiu de canvis polítics, la UAB hi afegia l'oferiment de noves metodologies didàctiques i una proposta de contracultura que va generar festes de campus (quan n'hi va haver) i activitats culturals amb un regust alternatiu i un aire més modern i progressista.

La ubicació de la UAB en un descampat mal comunicat amb Barcelona segurament hauria dissuadit alguns estudiants, però oferia un espai tranquil i agradable, espaiós i envoltat de gespa, amb menys policia que a la UB. En canvi, els estudiants del Vallès ho tenien una mica millor. Un altre motiu per triar la UAB pot haver estat el fet de ser de comarca. Si bé aquesta característica no sembla haver estat el principal ham per als primers estudiants, sí que ha anat prenent importància al llarg del temps, a mesura que els alumnes de Lleida i Girona han disposat de la seva pròpia universitat.

PRIMERA ETAPA: PARTICIPACIÓ

Des del primer moment, els estudiants van ser part activa d'una universitat[2] que, fins al 1973 (amb la destitució fulminant del rector Vicent Villar i Palasí, que es va oposar al fet que la policia entrés a les facultats),[3] va ser una illa de democràcia, un illot de llibertat que va donar lloc a mobilitzacions reivindicatives, polítiques i laborals que fins i tot es van concretar en canvis dels plans d'estudi. Ja des del segon curs (1969-1970), els aldarulls a la UB van repercutir a la UAB amb vagues i baixades massives a les manifestacions de Barcelona per les ànsies dels estudiants d'ajuntar-se en una mateixa lluita contra la repressió i les detencions i solidaritzar-se amb les lluites obreres i populars. Al final del curs el Rectorat va donar instruccions per regularitzar les assemblees.

Aquest inici participat ha marcat tota la història de la UAB. Però els estudiants encara no tenien, com a estament, un lloc assignat en el conjunt de forces polítiques de la UAB. La participació s'organitzava en assemblees amb forta presència dels partits encara clandestins i estava molt marcada per la lluita antifranquista. Juntament amb grups de filiació política, començaven a aparèixer grups de base social, ONG, grups propis de les facultats, comissions de solidaritat, comissions culturals (assemblees a l'Aula Kelsen de la Facultat de Dret), etc.

Des de la mateixa fundació de la UAB, l'espai de màxima concentració de mobilitzacions estudiantils antifranquistes va ser la Facultat de Filosofia i Lletres, amb quatre característiques bàsiques. En primer lloc, una elevada presència de militants de partits clandestins, especialment de les diferents esquerres marxistes, amb predomini del PSUC, com a tot arreu en la dècada dels setanta, però sense que n'hi faltés cap ni una, des de la Lliga Comunista Revolucionària (LCR) fins al Moviment Comunista (MC), passant per totes les altres. En segon lloc, un notable nivell de complicitat amb sectors del professorat i del personal d'administració i serveis, amb els quals alguns estudiants podien compartir militància. En tercer lloc, un ús habitual del sistema d'assemble-

2 Frederic Udina i Martorell, degà de Lletres, ho va manifestar així en la reunió inicial a l'Axiu de la Corona d'Aragó.

3 En aquell moment, l'ordre públic corresponia a la Guàrdia Civil, subjecta a un reglament més militaritzat que la Policia Nacional.

Estudiants manifestant-se durant la visita al campus de Javier Solana, ministre d'Educació i Ciència, amb motiu del 25è aniversari del Manifest de Bellaterra.

es, en part per mimetisme amb el moviment obrer, per organitzar-se i decidir les lluites, i en part per manca d'una alternativa millor d'agitació i propaganda. I, finalment, un nombre creixent d'alumnes matriculats —el més elevat del campus la major part del temps— concentrats en un espai que no creixia al mateix ritme.

A causa d'aquest ambient de llibertat i reivindicació, el curs 1971-1972, la Junta de Govern va acordar repartir carnets d'estudiants per tal de ser exigits a l'entrada de les facultats, i que les classes perdudes com a conseqüència de les vagues havien de ser recuperades. El curs 1972-1973, les relacions amb el Ministeri d'Educació i Ciència es van complicar per l'adhesió dels estudiants a les reivindicacions dels professors no numeraris: el nombre de professors a precari havia augmentat molt i les mobilitzacions van acabar amb suspensió de feina i sou de molts d'ells. Després de les vacances de Nadal, el mes de febrer de 1973 els vehicles de la Policia van aparèixer per primera vegada al campus per buscar i dissoldre una assemblea d'estudiants que finalment no van trobar. La UAB havia deixat de ser una illa de pau i tranquil·litat, tot i que mai va experimentar la fúria repressiva de la policia a la UB.

En els cursos següents van aparèixer diversos decrets sobre participació estudiantil en el nivell universitari (decret 2925/1974 de 17 d'octubre i ordre de 21 d'octubre) amb la intenció de constituir consells de curs, de facultat i de districte per reestructurar el moviment universitari que lluitava contra el franquisme. Una altra ordre ministerial organitzava el moviment estudiantil per al curs 1975-1976. Val a dir que els decrets no van aconseguir els seus propòsits i els estudiants van continuar amb la seva pròpia organització.

El curs 1974-1975 es va inaugurar, en un descampat que després va ser la plaça Cívica, amb un multitudi-

nari recital de Raimon en el qual es va posar música i lletra a la voluntat de posar fi a la dictadura i de trencar amb l'estil repressiu de les universitats franquistes. Recordem que l'any 1974 havia tingut lloc la Revolució dels Clavells a Portugal, i al març d'aquell mateix any havien executat Salvador Puig Antich: urgia el canvi, es demanava la llibertat dels presos polítics. Es va decretar vaga general, però les assemblees d'estudiants van continuar actives i es van organitzar activitats paral·leles amb l'ajut del professorat compromès. Els problemes van arribar a extrems molt greus: la continuïtat de les vagues i l'excepcionalitat de poder assistir a classe van donar lloc al plantejament de la qualificació dels estudiants, atès l'escàs nombre de classes impartides, i es va pensar en l'aprovat general polític, que es va concedir al juny enmig de fortes crítiques (no es va concedir ni a Ciències ni a Medicina).

Amb la mort del dictador el novembre de 1975 es van començar a concretar les noves estructures democràtiques per les quals s'havia lluitat. Van aparèixer a la UAB associacions d'estudiants amb una vinculació més o menys evident amb els partits polítics.

Durant els anys 1976-1980, el moviment estudiantil (assemblees, vagues) es va implicar en fets polítics aliens a la Universitat dins l'etapa de transició: atemptats a Madrid i al País Basc, protesta per l'assassinat dels advocats laboralistes del carrer d'Atocha de Madrid i campanya pro amnistia al País Basc (maig de 1977).

Els estudiants van promoure diverses publicacions clandestines: *Autònoma Crítica* (editada pels estudiants de la UAB), *Revolta* (òrgan del PSUC a la UAB) o *Lluita Autònoma* (relat de l'ocupació del Rectorat el 1977).

Estudiants treballant a la Biblioteca de Ciències Socials (any 2009).

SEGONA ETAPA: MOTIVACIÓ

Aquesta etapa correspon a un període en el qual s'estrena democràcia i LRU i en el qual la UAB gaudeix de possibilitats que es manifesten de maneres diverses en una etapa de creixement: es construeix la plaça Cívica i es creen i construeixen noves facultats... Les notes de selectivitat comencen a limitar la possibilitat d'escollir els estudis i els estudiants protesten.

El nombre d'estudiants matriculats augmenta i milloren les comunicacions amb l'arribada, el 10 d'octubre de 1984, dels Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya al campus. L'acte inaugural d'aquest fet va ser boicotejat per estudiants de Ciències de la Informació en protesta per les limitacions d'accés al primer curs.

Es creen noves titulacions i comença una etapa amb més interès per la professionalització dels estudis. Els estudis professionals atreuen nous perfils d'estudiants.

Eleccions d'estudiants al Claustre de la UAB (novembre de 2010).

La UAB continua sent una universitat atractiva a causa del seu campus i de l'activitat extraacadèmica, que rep el suport dels diferents equips rectorals d'aquesta etapa malgrat les protestes que s'organitzen motivades per la presència al campus de bancs i caixes (caixers) i per l'aliança amb entitats comercials externes a la Universitat, valorada negativament pels representants dels estudiants en les assemblees i associacions.

SEGONA ETAPA: PARTICIPACIÓ

A mesura que la dictadura es va anar asfixiant, per la pressió social i política, i sobretot a partir del moment en què es va poder anar construint un nou ordenament democràtic, el moviment estudiantil de la Facultat de Filosofia i Lletres es va anar esllanguint, com en el conjunt de la UAB i com a la resta de Catalunya i d'Espanya.

Grup d'estudiants treballant a l'aula d'informàtica.

La mateixa dinàmica de construcció institucional, que afectava la universitat tant com a qualsevol altre organisme públic, va fer que les mobilitzacions estudiantils anessin modificant la seva naturalesa de manera progressiva. Així, a mitjan anys vuitanta no quedaven sinó les restes d'aquella antiga militància d'esquerres —ara ja gens clandestina— per la mateixa lògica que havia anat ensorrant les seves organitzacions en el *món exterior*. Igualment s'havien anat desfent bona part de les complicitats polítiques estudiants/professors de la dècada anterior —al mateix ritme que les *socials*, amb la democratització de l'accés als estudis superiors— i la dinàmica d'assemblees sobrevivia de forma inercial per manca d'un nou model de representació i de mobilització en cas de conflicte. Després del referèndum de l'OTAN, la primavera de 1986, la mobilització política de les esquerres va tocar fons per esgotament.

El vot dels estudiants, tot i ser minoritari,[4] tenia importància per les aliances que es podien establir amb el PAS o amb grups de professors en les eleccions a Claustre General, i els estudiants van anar augmentant la seva presència en els òrgans de govern. També van augmentar les propostes dels diferents equips rectorals per afavorir la participació d'estudiants en els afers de la Universitat. Es van crear consells d'estudiants a les facultats que dis-

4 Els estudiants han demanat reiteradament tenir una representació paritària en les comissions.

posaven de locals propis, així com d'altres de campus per a les associacions d'estudiants i assemblees. Quan es va remodelar la plaça Cívica, s'hi va construir un edifici on s'ubiquen aquests locals. Les memòries de Claustre al llarg de tot aquest període reflecteixen l'atenció creixent que mereixien les activitats dels estudiants, sense que s'aconseguís una participació regular en la gestió de la institució.

La participació dels estudiants en els òrgans de govern de la UAB respon a una concepció doble i enfrontada. L'aposta de les joventuts dels partits de l'arc parlamentari per la constitució d'associacions polítiques d'estudiants sempre va ser de mínims, però, tot i així, associacions com la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya (FNEC), més o menys *convergent*, l'Associació d'Estudiants Progressistes (AEP), amb més o menys *iniciativa*, o l'Alternativa Estel tenien representació al Claustre General. Però un bon nombre d'estudiants lluitaven per una representació assembleària a les facultats i per una coordinació de les assemblees, la CAF.

Un factor que augmenta les diferències entre tots dos estils és el compromís que prenen davant el servei militar obligatori. Els assemblearis van defensar la insubmissió com a objecció de consciència al servei militar, mentre que les associacions van optar per la prestació social substitutòria (PSS). La PSS a la UAB va proporcionar un gran nombre de voluntaris que van dur a terme accions solidàries importants, coordinades per l'OAS (creada el 1994-1995), com, per exemple, l'ajuda als camps de refugiats durant la guerra dels Balcans, accions de suport docent a les presons o l'atenció a estudiants que requerien atencions especials... També, en casos extraordinaris, com l'atenció als immigrants que van ocupar el campus durant una festa major. Els judicis als objectors de la UAB van tenir importància perquè, per qüestions derivades d'un procediment incorrecte de l'Administració que se n'ocupava, que es va posar en evidència en el judici a un PAS de la UAB, es va acabar el servei militar obligatori.

Les mobilitzacions dels estudiants en aquesta etapa (cursos 1986-1987 i 1993-1994) van ser fonamentalment de naturalesa interna dels estudiants: purament sindicals, per dir-ho així, de continguts centrats en l'espai físic, les

Estudiants fent pràctiques al laboratori.

Estudiant de medicina consultant un llibre a la biblioteca.

condicions de treball, les taxes, les convocatòries i la seva fórmula d'anul·lació, etc. Les mobilitzacions van culminar amb l'ocupació del Rectorat, que va haver de ser desallotjat les dues vegades, però també es va anar concretant en una actitud de rebuig a les estructures econòmiques i, en general, de poder, especialment visible en la dinàmica de les assemblees (referèndum de l'OTAN, les lluites a Chiapas, el rebuig als caixers del campus, l'oposició a la visita de determinats polítics (la d'Aznar, uns anys més tard, va provocar protestes que van motivar que fos declarat pel Claustre persona *non grata*).

La conseqüència més permanent de les mobilitzacions del curs 1986-1987 en algunes facultats (Filosofia i Lletres, Ciències, Educació) va ser la institucionalització de l'assemblea com a òrgan representatiu i d'acció dels estudiants. La Facultat de Filosofia i Lletres atura la seva activitat acadèmica quan hi ha una assemblea ordinària, un parell de cops per semestre.

L'any 1986 es va instaurar la Festa Major amb la intenció d'afavorir la implicació festiva dels professors, alumnes i PAS en la institució i fer-la més familiar. A redós d'aquesta festa, que s'ha mantingut fins ara, van sorgir els diferents grups culturals que, al començament dels anys noranta, van donar lloc a Cultura en Viu (1991-1992), una aposta de la UAB per una formació transversal en art que encara és una promesa que espera concretar-se per permetre desenvolupar les possibilitats que comporta el fet de disposar, a més, d'un teatre i un cinema. A la darreria dels anys noranta es van crear nous grups: de dansa, una orquestra... Els grups

culturals participen de manera institucional en la Festa Major, com també l'OAS (esdevinguda una fundació, la FAS), que s'ha ocupat de fer-la més solidària i sostenible.

En ocasió dels Jocs Olímpics es van construir edificis finançats pel Ministeri de l'Interior per allotjar-hi la Policia. Aquests edificis es van convertir en habitatges per a estudiants (Vila Universitària) de fora de la província i sobretot estrangers.[5] El programa ERASMUS (1987) va mobilitzar un gran nombre d'estudiants. Tot i això, l'europeïtzació de la Universitat (EEES i pla Bolonya) va ser rebuda amb desconfiança pels estudiants amb representació política, com va quedar palès amb manifestacions dins i fora del Claustre. Els estudiants consideraven que els estudis es degradaven i s'encarien, i no van trobar beneficioses les noves propostes docents.

TERCERA ETAPA: MOTIVACIÓ I PARTICIPACIÓ

Les notes de tall per accedir als estudis i la preinscripció condicionada per aquesta nota van fer que els estudiants escollissin venir a la UAB. Aquesta etapa la considerem marcada per la LOU i pel reial decret de 2007, que instaurava el pla Bolonya, precedit per informes diversos que proposaven noves formes de governança i de relació entre les universitats i les empreses, com l'informe Bricall (2000). Aquestes propostes de canvis en els estudis i en el govern de les universitats van ser motiu de mobilitzacions dels estudiants, com també ho va ser la guerra de l'Iraq i, ara, els referèndums per la independència.

En aquest període es van incrementar les pràctiques professionals dels estudiants en diversos estudis que havien començat en l'etapa anterior; abans només havien format part dels estudis de Magisteri i Dret. El reial decret 1497/1987, de 27 de novembre, havia establert les directrius generals comunes dels plans d'estudi dels títols universitaris de caràcter oficial amb l'objectiu d'apropar la formació universitària al mercat de treball. Amb això, es plantegen unes pràctiques curriculars externes amb uns bons resultats institucionals i docents. Els primers permeten enfortir les relacions entre la universitat i el context socioeconòmic que l'envolta, i faciliten a la universitat i als seus tutors el coneixement de les noves titulacions i la formació dels futurs professionals. Els resultats docents permeten a molts estudiants la seva incursió en la pràctica en un sector professional relacionat amb la formació teòrica rebuda a les aules i també els permeten conèixer quina és l'activitat laboral que més els agradaria desenvolupar en el futur.

A partir de la implantació de les pràctiques externes s'ha donat a conèixer la UAB i els estudis que s'hi imparteixen i diverses entitats col·laboren amb projectes de les titulacions superant amb escreix les expectatives inicials. Les pràctiques docents han obert el camí, per a molts estudiants, cap a una professió que comencen a conèixer abans d'acabar els estudis gràcies a la relació amb el tutor, que li permet valorar les sortides professionals amb un enfocament real i pràctic i es manté després del temps: sovint el posen al corrent de la seva trajectòria professional.

Les pràctiques tenen un vessant d'inserció laboral i es fan servir com a selecció de personal perquè és la manera de conèixer realment la persona. Això donarà lloc a una valoració de la competència en les avaluacions dels estudiants, amb una confusió molt notable tant pel que fa al contingut pedagògic del terme com pel que fa a l'acceptació de la proposta per part de professors i estudiants. Cal dir també que un sector d'estudiants les ha vist

5 Aquest origen policial de la Vila va promoure també protestes.

amb recel i ja han sortit algunes reclamacions perquè les pràctiques siguin remunerades.

La Universitat ha estat greument afectada per la crisi econòmica. Han augment les taxes universitàries i això ha motivat protestes dels estudiants en el marc de les lluites contra el 3 + 2 i també contra la política restrictiva de beques. Es tendeix ara a reglamentar més els serveis, segons una política de control de qualitat que ha disminuït la llibertat de maniobra de professors i estudiants. L'Edifici d'Estudiants ara s'anomena Àgora perquè ja no acull les associacions que en portaven la gestió sinó entitats institucionals com el SAFOR, la FAS i Cultura en Viu, i es gestiona com un servei més.

La Festa Major es continua celebrant malgrat haver patit moments de crisi. Havia anat perdent el suport institucional i s'hi havien produït desordres diversos que van culminar el 2012 quan es va dur a terme sense el permís del Rectorat. Superat aquest atzucac, la festa ha tornat a renéixer; ha augmentat la participació espontània d'estudiants, que aprofiten la festa per vendre menjar i begudes per finançar els viatges de final de carrera i els actes de la graduació; aquests darrers s'han anat implantant amb un gran èxit per iniciativa dels mateixos estudiants, fins i tot amb una certa sorpresa per part del professorat.

Aquests fets fan evident la dificultat d'institucionalitzar la participació dels estudiants, tot i que les acreditacions promogudes per les agències de qualitat proporcionen un nou requeriment perquè aquesta participació existeixi i es mantingui. L'AQU va promoure una formació específica per als estudiants que havien de formar part de les comissions avaluadores a totes les universitats. A la UAB aquesta formació s'ha consolidat, mentre que altres actuacions de reforç docent en què també calia que els estudiants tinguessin una funció important s'han perdut.

La promulgació de l'Estatut de l'Estudiant Universitari (reial decret 1791/2010 de 30 de desembre) impulsa la creació del Consell d'Estudiants a la UAB, empresa que s'havia intentat abans reiteradament sense èxit. L'article 46.5, modificat de la llei orgànica 6/2001, de 21 de desembre, ja indicava que el Govern aprovaria un «Estatut de l'Estudiant Universitari, que haurà de preveure la constitució, les funcions, l'organització i el funcionament d'un Consell de l'Estudiant Universitari com a òrgan col·legiat de representació estudiantil, adscrit al ministeri al qual tingui atribuïdes les competències en matèria d'universitats». El Consell d'Estudiants de la UAB es va crear el 2012.

I la vida no continua igual però, almenys de moment, tampoc no canvia gaire...

DISTRIBUCIÓ PER ÀMBITS DEL NOMBRE D'ESTUDIANTS DE GRAU MATRICULATS EN CENTRES PROPIS (PERCENTATGE SOBRE EL TOTAL)

	1970-1971	1985-1986	2000-2001	2016-2017
Arts i Humanitats	45,9%	22,7%	15,2%	14,8%
Ciències de la Salut	30,5%	19,1%	15,9%	21,1%
Ciències Experimentals	17,4%	13,1%	14,2%	15,6%
Ciències Socials i Jurídiques	6,1%	45,0%	45,7%	40,3%
Enginyeries	0,0%	0,0%	9,0%	8,3%

NOMBRE D'ESTUDIANTS DE GRAU MATRICULATS EN CENTRES PROPIS, PER GÈNERE

	1979-1980*		1984-1985		2000-2001		2016-2017	
	Home	Dona	Home	Dona	Home	Dona	Home	Dona
Arts i Humanitats	37,9%	62,2%	34,8%	65,2%	30,4%	69,6%	33,6%	66,4%
Ciències de la Salut	58,8%	41,2%	43,7%	56,3%	24,4%	75,6%	25,7%	74,3%
Ciències Experimentals	63,0%	36,9%	59,4%	40,6%	42,6%	57,4%	51,0%	49,0%
Ciències Socials i Jurídiques	52,8%	47,2%	49,4%	50,6%	36,3%	63,7%	38,4%	61,6%
Enginyeries					84,7%	15,3%	84,3%	15,7%
	51,9%	48,1%	46,3%	53,7%	38,7%	61,3%	40,8%	59,2%

* Primer any del qual es disposa de dades desagregades.

DISTRIBUCIÓ PER ÀMBITS DEL NOMBRE D'ESTUDIANTS DE MÀSTERS OFICIALS MATRICULATS EN CENTRES PROPIS (PERCENTATGE SOBRE EL TOTAL)

	2007-2008*	2010-2011	2013-2014	2016-2017
Arts i Humanitats	27,8%	19,8%	20,7%	17,5%
Ciències de la Salut	15,7%	12,8%	13,8%	16,0%
Ciències Experimentals	24,3%	18,5%	18,5%	15,6%
Ciències Socials i Jurídiques	25,6%	43,5%	44,2%	43,7%
Enginyeries	6,6%	5,4%	2,8%	7,1%

DISTRIBUCIÓ PER GÈNERE DEL NOMBRE D'ESTUDIANTS DE MÀSTERS OFICIALS MATRICULATS EN CENTRES PROPIS

	2007-2008*		2010-2011		2013-2014		2016-2017	
	Home	Dona	Home	Dona	Home	Dona	Home	Dona
Arts i Humanitats	42,1%	57,9%	39,1%	60,9%	37,7%	62,3%	32,0%	68,0%
Ciències de la Salut	31,5%	68,5%	32,3%	67,7%	34,3%	65,7%	21,7%	78,3%
Ciències Experimentals	46,7%	53,3%	47,2%	52,8%	49,2%	50,8%	51,8%	48,2%
Ciències Socials i Jurídiques	40,7%	59,3%	39,8%	60,2%	37,6%	62,4%	40,2%	59,8%
Enginyeries	83,1%	16,9%	86,8%	13,2%	83,3%	16,7%	70,5%	29,5%
	43,9%	56,1%	42,6%	57,4%	40,6%	59,4%	39,7%	60,3%

* No inclou els màsters del programa de postgrau.

L'OBRA REALITZADA

5

UNA ORGANITZACIÓ PECULIAR*

GOVERN I GOVERNANÇA. ENTRE ELS CANVIS CONTEXTUALS, NORMATIUS I L'ESPERIT FUNDACIONAL

Començarem distingint entre els conceptes de «govern» i «governança». En qualsevol institució, el concepte «govern» sempre implica un tipus d'autoritat central —individual o col·legiada— amb diversos sistemes de divisió de poder i de participació; contràriament, el concepte «governança» al·ludeix a mecanismes diversos de presa de decisions o de participació en una institució, els quals no sempre impliquen exclusivament autoritat central. Al segle xx, tal com succeeix en la majoria d'institucions, en les universitats, i en concret a la UAB, es combinen ambdues coses.

Des de la seva creació medieval, el sistema de govern de les universitats europees preveu una figura central, el rector o la rectora, com a responsable últim de la política universitària. Històricament, en funció del context i de la diversitat de cultures i de normatives de cada moment, la figura del rector o rectora s'ha vist complementada per diversos òrgans col·legiats (juntes o consells de govern, consells socials, claustres, etcètera). Addicionalment, més enllà del previst a les normatives i segons el tarannà de cada universitat, s'hi han anat afegint altres sistemes de governança —formals i informals— que articulen la participació dels estaments universitaris (estudiants, personal docent i investigador, personal d'assistència i suport), de les estructures descentralitzades (facultats, departaments, escoles de postgrau, unitats o àrees administratives) i fins i tot de persones interessades en l'activitat universitària amb un paper rellevant en la societat civil i en el món empresarial (parts interessades).

Altrament dit, els sistemes de govern i de governança de les universitats varien en funció d'una combinació de models propis i tarannà específic, de variacions del context i, finalment, de l'adaptació de les diverses normatives reguladores multinivell, concretament d'àmbit europeu, estatal i català.

La UAB, com ja s'ha vist, ha estat marcada des de l'inici, en l'etapa de la dictadura, per un tarannà fortament social, compromès, participatiu i democràtic, un esperit fundacional, recollit a les declaracions i Manifest de Bellaterra, que sempre ha donat molt de pes als mecanismes de governança, inclosos els informals. Els diversos estatuts de la Universitat han recollit aquest esperit atorgant una gran importància al Claustre General i, durant molts anys, a l'existència de claustres de facultats/escoles, que eren un tret específic de la UAB i que

* Joan Botella Corral, Joan Carbonell Manils, Rafael Grasa Hernández i Antoni Serra Ramoneda.

Sessió del fòrum de debat del Consell Social, moderat per Antonio Franco, periodista i president de l'Associació d'Amics de la UAB (novembre de 2007).

van desaparèixer amb els estatuts actualment vigents (2003). En aquest sentit i d'acord amb la tradició de la UAB de promoció i defensa dels drets dels diferents col·lectius, cal considerar la creació de la institució del Síndic de Greuges.

Diversos canvis en el context sociopolític i en els desenvolupaments legislatius han marcat fortament l'evolució de les instàncies i dels instruments de gestió de la Universitat. En podem destacar alguns.

El primer canvi va ser el de la legislació universitària, esdevingut en el marc de la transició política, a l'empara de l'autonomia universitària recollida a la Constitució de 1978 com a part dels drets i llibertats fonamentals. El canvi es va concretar en la Llei de reforma universitària (LRU) de 1983, que va posar la base per a la modernització de la universitat espanyola. En la direcció de preservar l'autonomia d'aquestes institucions recollida en la Constitució, cal subratllar la sentència del Tribunal Constitucional 26/1987, que va concretar la manera d'exercir-la i la seva regulació mitjançant lleis orgàniques; la sentència garantia que l'autonomia era aplicable a la tota la institució i no només als seus membres, alhora que establia el dret de cada universitat a dotar-se de mecanismes específics de govern, gestió i administració, sempre amb el respecte a la jerarquia normativa de lleis superiors. Una conseqüència del canvi va ser el creixent paper del Consell Social com a òrgan de participació de la societat en el govern de la Universitat, al qual al·ludirem seguidament.

Un segon canvi va ser l'evolució de la Junta de Govern vers el Consell de Govern. Aquest havia de disposar d'un nombre limitat de membres que procedissin, en funció de la regulació específica dels estatuts de cada universitat, de l'Equip de Govern (que auxilia el rector o la rectora), del Claustre, dels departaments i de les facultats, i del mateix Consell Social.

La modificació del procediment d'elecció del rector o de la rectora per un sistema de votació universal ponderat per sectors, amb preeminència del professorat perma-

nent, derivat de la Llei orgànica d'universitats (LOU), va significar un tercer canvi molt important, en la mesura que va minorar dràsticament el paper del Claustre General, que fins aleshores era l'òrgan col·legiat que l'elegia.

Un quart canvi, derivat en part dels anteriors, ha estat originat pel debat constant sobre el paper i la relació que han de tenir els òrgans centrals i les estructures descentralitzades; en particular, sobre la importància que cal concedir a departaments i centres, atès que els primers són els responsables del personal docent i investigador i els segons, els encarregats d'organitzar la docència i impartir els ensenyaments que permeten obtenir els títols de grau i de postgrau.

El cinquè canvi fa referència al paper dels consells socials en el govern de la institució universitària. Amb una presidència externa a la Universitat, designada pel Parlament de Catalunya, tenen una funció cabdal en l'aprovació del pressupost, després que hagi estat elaborat per l'Equip de Govern i n'hagi emès un informe favorable el Consell de Govern, alhora que supervisen tots els temes econòmics i vetllen per la relació de la Universitat amb la societat.

Un darrer canvi, en part derivat de les transformacions significatives introduïdes per la LOU, ha estat la pèrdua progressiva de paper dels claustres universitaris, que han passat a ser simples òrgans de participació i representació, caracteritzats com a òrgans màxims de representació. Tot i que la normativa els permet posar en marxa un sistema extraordinari d'elecció de rector o rectora, la regulació concreta fixada per llei orgànica, i que els Estatuts han hagut de respectar, fa ben difícil que s'activi.

L'any 2005 la UAB va acollir-se voluntàriament a una avaluació externa a càrrec de l'European University Association (EUA). Aquesta avaluació parteix d'un informe d'autoavaluació i es fa pel sistema de revisió d'experts, amb total independència dels programes i les agències nacionals i governamentals d'avaluació, i amb criteris europeus i internacionals. L'informe final va assenyalar com a trets positius de la institució l'ambient, el compromís, les activitats acadèmiques referides a tots els camps del coneixement i l'atractiu que la Universitat manté des de la seva fundació entre les persones que hi treballen i hi estudien.

Tanmateix, va assenyalar alguns riscos generals (per exemple, l'impacte de l'evolució demogràfica minvant, la manca d'autonomia financera o la insuficiència de finançament), un parell dels quals estan molt vinculats amb el govern i la governança. En concret, va posar en alerta la institució sobre un problema estructural que les diverses normatives no han ajudat a resoldre: la manca d'estructures intermèdies administratives de gestió entre els òrgans territorials (departaments, facultats, instituts) i l'estructura central del Rectorat, amb un clar impacte en els costos d'oportunitat per a l'adaptació a l'espai europeu d'educació superior i de recerca. En segon lloc, va advertir sobre la necessitat de reflexionar i preparar el canvi institucional que suposaria la progressiva jubilació de la generació fundadora, la qual havia sabut mantenir l'esperit primerenc, havia afavorit polítiques de consens tàcit i n'havia fet una forma d'actuar característica dels primers quaranta anys d'història de la Universitat. Assenyalaven aleshores quelcom que és encara més evident en ocasió dels cinquanta anys: la necessitat d'aconseguir un altre consens tàcit, un esperit UAB compartit i interioritzat per les noves generacions. Finalment, insistien en la importància de gestionar, de manera positiva i com un valor addicional, l'heterogeneïtat de la institució, una cosa que afecta directament la sempre complexa relació entre centres i departaments.

És clar, doncs, que, cinquanta anys després de la seva creació, la UAB ha anat adaptant els sistemes de governança i de govern al nou context i a les normatives canviants, sense perdre l'essència del seu esperit fundacional, creant mecanismes de cogovern i de cogovernança entre les diverses estructures i ens. No sembla, però, que sense

Claustre per a l'elecció del nou rector (març de 1990).

canvis importants estiguin en condicions de continuar sent funcionals de manera òptima cinquanta anys més.

EL CLAUSTRE GENERAL

Històricament i en termes comparatius, el Claustre General ha tingut un paper molt més rellevant a la UAB que en altres universitats. El 1976 l'elecció del rector Josep Laporte, encapçalant un equip (element insòlit a l'època) que integrava reconeguts membres de partits polítics encara il·legals, va ser possible pel suport obtingut en el Claustre. Aquest va fer valer el caràcter electe del seu candidat per damunt de les restriccions i dels procediments de nomenament de l'etapa franquista; val la pena recordar que aleshores els rectors de les universitats tenien la condició de procuradors a corts.

Aquest paper inicial, potenciat pel procés constituent que es va viure posteriorment a Espanya, va generar una percepció de l'òrgan com a ens central d'elecció, de control i d'elaboració doctrinal; percepció que es va perllongar fins a l'aprovació dels primers estatuts de la Universitat l'any 1985; la UAB va esdevenir, així, la primera universitat que va completar el seu procés estatutari.

Aquest paper nuclear es va mantenir legalment fins a l'entrada en vigor el 2001 de la LOU, que en va reduir l'abast. Finalment, l'aplicació el 2007 de la Llei orgànica de modificació de la Llei orgànica d'universitats (LOMLOU) ha llevat als claustres universitaris les funcions electives i decisòries sobre el govern de la Universitat. El seu paper actual es limita a funcions consultives, la més important de les quals és l'aprovació de l'informe anual del rector o rectora; tanmateix, no resulten clares les conseqüències que comporta una eventual desaprovació, més enllà de l'efecte de la desautorització de la tasca d'un govern concret.

No és només aquest record històric el que ha operat poderosament en la memòria de molts membres i ens organitzatius de la comunitat de la UAB; són també algunes característiques pròpies de l'Autònoma les que van afavorir aquella centralitat.

En primer lloc, cal esmentar un element «d'època». A l'inici de la dècada de 1970, els medis intel·lectuals i polítics tenien una visió dominant molt «parlamentarista» sobre l'organització de les estructures de govern. Els parlaments, en efecte, són àmbits més oberts, més públics i més plurals que els governs, que operen en circuit tancat i amb una elevada homogeneïtat política. Aquesta visió s'aplicava al Claustre, concebut com el parlament de la Universitat, que, com els parlaments dels sistemes democràtics, havia de ser sobirà, havia de controlar el govern de la institució, tenia dret de discussió i de formació d'opinió sense límits, etc. Tot això es reforçava encara més en el context historicopolític de la transició i de l'inici de l'etapa democràtica, moment en què es reclamava més llibertat i més debat, i que patia també d'una certa inexperiència institucional.

Aquest element «d'època» es completava amb un element geogràfic. Les característiques d'una universitat de campus, compacta, relativament reduïda i amb contrarietats innegables —com ara les dificultats d'accés amb transport públic, la mala qualitat de la xarxa de carreteres o la moderada qualitat de serveis imprescindibles per a la confortabilitat— generaven un clima poc habitual de solidaritat i d'interrelació entre els estudiants, els docents i el PAS, i també entre les diferents facultats. Aquest element és extremament diferenciador si es compara amb la situació d'altres centres universitaris existents a la Catalunya d'aleshores. En aquests centres la unitat rellevant era la facultat o l'escola i el Rectorat era vist com una cosa llunyana i aliena a la quotidianitat de la vida universitària. Contràriament, a partir de la ubicació dels centres al campus de Bellaterra, a la UAB es van donar les condicions òptimes per generar més fàcilment perspectives globals sobre la vida universitària; la proximitat física dels edificis, la facilitat d'accedir-hi, el fet que les persones de les diverses facultats poguessin compartir els espais de lleure (menjadors, cafeteries, instal·lacions esportives, etc.) van fomentar la relació i el coneixement entre acadèmics, estudiants i PAS de diferents àmbits. La comparació amb els rectorats de la mateixa etapa de les altres universitats barcelonines —Antoni M. Badia i Margarit (UB) i Gabriel Ferraté (UPC)— mostraria diferències significatives.

La centralitat del Claustre, entès com a «quasiparlament», va servir per mobilitzar i canalitzar aspiracions i moviments polítics i socials i, ben aviat, forces sindicals. Si el Claustre era l'òrgan decisori per excel·lència, també podia ser el lloc òptim per prendre acords, per negociar i, és clar, per exercir pressions per part dels diferents col·lectius organitzats. A partir de 1985 això es va projectar enèrgicament sobre els processos electorals; per exemple, entre març de 1985 i febrer de 1986, hi va haver un rector en funcions perquè cap dels dos candidats successius que es van presentar a les eleccions va obtenir més vots favorables que contraris; o el 1994, en què un gir d'última hora en el si del Claustre va suposar la derrota del rector sortint —que havia tornat a presentar la seva candidatura— enfront del candidat rival.

En resum, es pot dir que fins al 2001 el Claustre va ser la peça institucional clau en la vida política de la UAB; els processos d'elecció dels claustrals i el funcionament intern de l'òrgan expressaven una aspiració participativa força intensa, que progressivament va anar minvant per donar protagonisme a les organitzacions col·lectives per damunt de l'acció dels claustrals individuals. Novament, una similitud comparable a l'evolució de les cambres parlamentàries. A partir de 2001 i encara més des de 2007, aquest paper central del Claustre General ha continuat minvant en benefici d'una lògica més centrada en el Rectorat i en l'acció de l'Equip de Govern,

així com en la inserció de la Universitat en xarxes generals interuniversitàries (com el Consell Interuniversitari de Catalunya, la Conferència de Rectors, el Consell d'Universitats, etc.).

Seria injust no esmentar un altre element que ha contribuït a la reducció de la rellevància dels claustres: la creixent importància de la recerca en la vida universitària. Si bé en un altre capítol de l'obra s'analitza detalladament la panoràmica de la investigació, aquí és necessari esmentar l'efecte que la seva preeminència puixant ha comportat en el procés col·lectiu de participació. Ha accentuat la dimensió «privada» de la vida dels universitaris, intensificada per una percepció cada vegada més competitiva de la universitat: d'una banda, s'emprenen investigacions cada vegada més cares (i, per tant, cal fer-ne un seguiment més detallat i quotidià); d'altra banda, encara que no es pugui dir que estem en un sistema de «publicar o desaparèixer», el nostre sistema universitari, sobretot pel que fa a les etapes inicials de la carrera docent i investigadora, sotmet els joves acadèmics a una multiplicitat de controls, supervisions i acreditacions que els allunyen de la voluntat o, fins i tot, de la possibilitat d'una participació més intensa en la vida institucional.

Aquest element finalment es connecta amb un canvi més profund: la pèrdua relativa de pes dels ens macro (centres o fins i tot departaments) en favor d'unitats de recerca més petites, més especialitzades i, en definitiva, poc visibles. Així, els instituts, els centres d'estudi i de recerca, els SGR i els grups de recerca competitius són els protagonistes cada vegada més essencials de la vida de la Universitat. Com que la recerca guanya pes sobre la docència, les unitats que organitzen i estructuren l'activitat de recerca esdevenen més importants. Aquests àmbits de vida acadèmica i de relació interpersonal més estrets, més reduïts, més allunyats de l'àmbit polític de direcció de la Universitat s'han constituït en una seriosa alternativa a la perspectiva tradicional sobre la UAB com a conjunt. Com s'ha observat en altres àmbits socials i administratius, on s'ha parlat de vegades de la «fugida del dret» cap a lògiques de funcionament més privades, es pot parlar d'una certa «desinstitucionalització» de la Universitat, cosa que es tradueix en menor visibilitat, menor transparència i, en definitiva, una reducció de la participació.

Claustre General de la UAB (març de 2009).

ELS CENTRES DOCENTS

Les facultats i escoles han estat i són els centres encarregats de l'organització dels ensenyaments de pregrau (i actualment de postgrau) i dels processos acadèmics, administratius i de gestió que condueixen a l'obtenció dels títols corresponents. El decret de creació de la UAB, a diferència del de la Universitat Autònoma de Madrid, no va definir quines havien de ser les facultats que la compondrien; això va permetre exercir de manera determinant, ja des de l'inici, l'esperit d'autonomia que la Universitat duia en el seu nom. La Comissió Promotora, presidida pel Dr. Villar Palasí, va pensar a constituir una universitat d'impacte territorial extens, com ho era la Universitat de Barcelona, amb una oferta d'estudis que inclogués tots els grans àmbits del coneixement. Un senyal clar en aquesta direcció va ser la constitució el 1968 dels quatre primers centres de la Universitat —Filosofia i Lletres, Medicina, Ciències i Ciències Econòmiques i Empresarials—, que representaven respectivament l'àmbit de les humanitats, de les ciències de la salut, de les ciències experimentals i de les ciències socials, el qual es va veure immediatament ampliat amb la Facultat de Dret (1971). Val a dir, però, que l'activitat de les dues darreres facultats creades va començar el curs 1969-1970. D'aquesta manera es va apostar d'entrada per una universitat que fos homologable als grans centres d'educació superior nacionals i internacionals, que agrupen estudis de tota mena. Villar Palasí va tenir l'habilitat de formar una comissió promotora amb professorat de prestigi reconegut —per blindar acadèmicament les eventuals crítiques que pogués rebre la flamant institució— i de captar professorat no numerari que per les seves idees polítiques es mantenia allunyat de la Universitat. Així, en aquesta etapa fundacional trobem noms molt significats —veterans o joves— en cadascun dels centres esmentats: Martí de Riquer, Pere Piulachs, Carles Soler i Durall, Francesc Noy, Josep Pallach, Oriol Bosch, Frederic Udina, Joan Sardà Dexeus o Antoni Serra Ramoneda.

Ja des del moment fundacional, la UAB ha vetllat sempre per equilibrar l'oferta d'estudis tradicionals amb la d'estudis de caràcter innovador i pioner, per donar resposta a la formació en noves professions. La primera conseqüència directa d'aquesta voluntat va ser la creació de l'aleshores anomenada Facultat de Ciències de la Informació, primera en tot l'Estat espanyol, inaugurada només tres anys després de la creació de la Universitat (1971). Val a dir que en aquest primer moment es volia que aquesta facultat aixoplugués uns estudis exclusivament de segon cicle, als quals es pogués accedir des de qualsevol primer cicle; la negativa ministerial a aquesta proposta va empènyer les autoritats acadèmiques a dissenyar una formació en dos cicles. En el mateix sentit es va crear per primera vegada a l'Estat l'anomenada Escola Universitària de Traductors i Intèrprets (1972), que va ser l'origen de l'actual Facultat de Traducció i d'Interpretació (1993); l'experiència va servir de model per a la creació de centres similars a la resta d'Espanya.

La UAB no ha estat reticent a la creació i, quan ha calgut, a la reestructuració de centres en funció de l'oportunitat de cada moment i de l'evolució dels diferents àmbits del saber. Així, els estudis de l'àmbit de la psicologia i la logopèdia, que originàriament havien estat adscrits a la Facultat Filosofia i Lletres mitjançant la creació de la Secció de Psicologia, es van adscriure a una nova Facultat de Psicologia (1988-1989), a partir del moment en què es van allunyar de l'òrbita de les humanitats i es van apropar a la de les ciències de la salut. Igualment, la creació més tardana de la Facultat de Ciències de l'Educació (1992) va servir per agrupar tota la formació de la UAB relacionada amb els processos educatius, és a dir els estudis de l'originària EU de Formació del Professorat d'EGB a Sant Cugat del Vallès (de 1970 a 1980) i els de pedagogia, que fins aleshores havien estat impartits a la Facultat de Filosofia i Lletres. L'any 1998, la Junta de Govern va impulsar la creació de l'Escola Tècnica Superior d'Enginyeries a Bellaterra i de l'EU d'Informàtica a Sabadell, estudis que havien arrencat a la Facultat de

Ciències el 1972, on s'havia acabat constituint una Secció d'Informàtica, germen de la nova Escola Tècnica Superior. La creació d'estudis tècnics era un repte pendent de la Universitat, ja que era l'únic àmbit del coneixement que no estava degudament singularitzat. Per un procés similar, l'any 1986 es va posar en marxa la Facultat de Ciències Polítiques i de Sociologia, sorgida a partir d'estudis de sociologia i ciència política, que fins aleshores havien estat impartits a les facultats de Dret i d'Economia. La darrera operació en aquesta mateixa direcció ha estat la creació de la Facultat de Biociències (2006), desagregada de la Facultat de Ciències, per agrupar els títols relacionats amb les ciències de la vida, a partir del moment en què han sorgit nous perfils professionals en aquest àmbit. En sentit contrari, cal assenyalar com a tret distintiu de la UAB la voluntat històricament ferma de la Facultat de Filosofia i Lletres de mantenir sota un únic paraigua els estudis que tradicionalment s'hi han impartit, que n'agrupen uns de l'àmbit de les humanitats (filologia, història, arqueologia, història de l'art, musicologia i filosofia) i d'altres de l'àmbit de les ciències socials (antropologia i geografia).

L'any 1982 es va crear la Facultat de Veterinària, d'implantació exclusiva a tot el territori català fins a l'any 2015; la creació d'aquest centre va suposar una fita important no solament per a la UAB, sinó també per al país, ja que fins aleshores només s'impartien aquests estudis a Madrid, Còrdova, Saragossa i Lleó.

En el capítol d'intents fallits, val a dir que a mitjan dècada del 2000 hi va haver damunt la taula, a proposta de l'equip de govern, la possibilitat no reeixida de conformar una Facultat de Ciències de la Terra a partir dels estudis de geologia, geografia i ciències ambientals.

La UAB també és responsable de sis unitats docents hospitalàries on s'imparteixen els quatre darrers cursos del grau de Medicina: a Barcelona, els hospitals de la Vall d'Hebron, de la Santa Creu i de Sant Pau i del Mar; a Badalona, l'Hospital Germans Trias i Pujol, i a Sabadell, l'Hospital Parc Taulí, d'incorporació recent (2008-2009).

De forma paral·lela, la UAB també ha estat el germen d'estudis en centres que després han esdevingut universitats. Així, simultàniament al moment de la fundació (1969), va ser responsable del que acabaria sent el Col·legi Universitari de Girona (1977), que va oferir el primer cicle de diverses llicenciatures d'humanitats i de ciències, i va constituir l'EU d'Estudis Empresarials (1973) i l'EU de Formació del Professorat d'Educació General Bàsica (1971). La UAB també va tutelar en un primer moment una secció de Lletres i la formació dels mestres a l'EU de Formació del Professorat d'Educació General Bàsica de Lleida (1972-1975) i, a Mallorca, els estudis de Dret i de Ciències i l'EU d'Empresarials (1971-1976). Finalment, l'aleshores Facultat de Ciències de la Informació va disposar d'una delegació d'estudis de periodisme a la Universitat del País Basc (Bilbao) fins al curs 1980-1981, en què es va convertir en facultat.

La UAB també ha estat i és la garant dels estudis superiors impartits en diverses escoles adscrites i vinculades de titularitat pública o privada, que en el moment actual són: el Centre Universitari de Disseny i Art Eina, l'Escola Massana, l'Escola de Prevenció i Seguretat Integral (FUAB), l'Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents (FUAB), l'Escola d'Infermeria de Sant Pau, l'Escola d'Infermeria i de Fisioteràpia Gimbernat, l'Escola Universitària d'Infermeria i Teràpia Ocupacional de Terrassa, l'Escola de Turisme i Direcció Hotelera (FUAB), l'Escola Universitària Salesiana de Sarrià i l'Escola d'Informàtica Tomàs Cerdà.

En el model de governança de la UAB els centres han tingut sempre un paper fonamental, que va més enllà de l'organització i la impartició dels estudis que els atorguen els estatuts, que en el moment actual són els de grau i els de postgrau oficials. Tot i que en l'època fundacional els seus responsables (degans i deganes, directors i direc-

Debat entre els candidats a rector o rectora amb Margarita Arboix, Joaquim Coll, Ferran Sancho, i Pere Solà (maig de 2012).

tores) eren proposats pel rector, ben aviat van ser escollits per les respectives juntes de centre (en època pretèrita, els claustres de facultat) amb absoluta independència dels òrgans centrals de govern. Des de la primeria del segle XXI, les facultats i l'escola, a través d'un òrgan informal com és el «col·legi de degans i deganes», s'insereixen en el nucli del govern de la Universitat, de manera que tots els equips de govern han cercat sempre el consens màxim amb els centres per tirar endavant les seves línies d'actuació política i, en tot cas, els canvis més substancials que afecten el present i el futur de la institució.

Aquesta cerca i consecució de consens ha estat propiciada per diversos factors. Primer, la unitat de la majoria de centres en un únic espai físic (amb l'excepció de les unitats docents hospitalàries i les aules de Sabadell), que fa molt més propers els ens de la Universitat i ajuda a crear les complicitats necessàries per a un bon govern. Segon, la consideració igual dels centres a l'hora de prendre decisions que afecten tota la institució, independentment del pes relatiu que hi té cadascun quant a nombre d'estudiants i professorat i estudis organitzats. Tercer (potser el més intangible però decisiu), l'elevat sentit identitari i d'identificació amb la institució, conreat, en general, per tothom que hi ha treballat durant els cinquanta anys de la seva existència; aquest va ser precisament el que l'European University Association va valorar com un dels grans actius i distintius de la Universitat en el seu informe d'avaluació.

ELS DEPARTAMENTS

Actualment el professorat de la UAB està distribuït en cinquanta-set departaments, que són les estructures creades per promoure i organitzar la docència i la recerca, amb l'encàrrec de coordinar els ensenyaments d'un o diversos àmbits del coneixement en un o diversos centres i de donar suport a les activitats investigadores del professorat.

L'expansió històrica d'aquestes estructures ha estat molt més evident que no pas la de les facultats, que han tendit a mantenir-se permanents una vegada formades. En el moment fundacional lògicament les estructures departamentals van tendir a agrupar grans àrees de coneixement a través de la creació del que es van anomenar «seccions», que és el nom que van adoptar generalment els departaments durant les dues primeres dècades; les seccions van anar compartimentant-se al llarg de la dècada dels anys setanta i inicis dels vuitanta, a mesura que va augmentar el nombre de professorat i d'àrees d'especialització.

Aquesta denominació es va abandonar definitivament a mitjan dècada dels vuitanta, moment en què l'LRU va establir el departament com a única forma organitzativa per assolir les funcions suara descrites. El posterior RD 2360/1984 que va desenvolupar l'article de l'LRU sobre departaments universitaris va establir que el departament havia de disposar com a mínim de dotze professors o professores a temps complet, d'una mateixa àrea o àrees afins. La Universitat no hi va posar limitacions suplementàries, amb la qual cosa es va produir, en alguns casos, una segona eclosió departamental que va identificar cada estructura amb un nom més concret i definitori. Aquesta compartimentació, tanmateix, no ha afectat tots els àmbits de forma similar; per exemple, enfront d'una divisió quadripartida del Departament d'Història o bipartida del Departament de Comunicació Audiovisual i de Publicitat, les àrees de química, de física o d'empresa continuen agrupades en sengles departaments únics.

La tendència a «microorganitzar-se» per àrees d'especialització en forma de departament xoca actualment amb les disponibilitats pressupostàries de la Universitat, en la mesura que tota nova estructura implica la distribució d'un mínim de recursos, que són escassos.

Des del punt de vista orgànic hi ha hagut i hi continua havent punts mal resolts quant a l'encaix dels departaments en les facultats i, en general, en la Universitat. Per norma general, un departament s'adscriu a una facultat, tot i que pot crear unitats diferents d'acord amb el volum de docència que imparteix en altres centres. Tanmateix, les excepcions a aquesta consuetud són considerables. Ens trobem des de departaments amb una organització única a cavall entre dues facultats (p. e. el Departament de Ciència Política i de Dret Públic) fins a departaments únics amb una divisió en unitats gairebé estanques (p. e. el Departament de Bioquímica). Val a dir també que no sempre la formació de nous departaments ha obeït als criteris i objectius que fixa la normativa esmentada en el primer paràgraf d'aquest apartat; en casos singulars ha estat més fruit de motivacions personals o relacionades amb quotes d'influència i poder, en sentit ampli, que no pas estrictament acadèmiques o de recerca. Igualment, l'emergència en les darreres dècades dels instituts i centres d'investigació vinculats a la UAB ha posat damunt la taula la qüestió de l'adscripció de la recerca del professorat dels departaments; en aquest sentit, la Universitat ha hagut d'elaborar normativa per regular la relació d'aquestes estructures amb la dels instituts esmentats; hi ha, doncs, una certa tensió entre l'opinió de qui pensa que el departament ha de continuar sent l'estructura bàsica d'investigació —relacionada estretament amb la docència— i la de qui pensa que ho han de ser els instituts o centres de recerca, amb poca o nul·la relació amb la tasca docent de pregrau.

Per facilitar la presa de decisions referides als departaments (sobretot pel que fa a assignació de recursos humans, política de contractació de PDI i dedicació docent del professorat), existeix des de mitjan dècada del 2000 un «col·legi de directors i directores de departament» informal, paral·lel al «col·legi de degans i deganes».

En el panorama actual quant a la captació i gestió de recursos per a la recerca —cada vegada més dependent dels grups i dels seus IP—, la Universitat s'haurà de plantejar a mitjà termini el paper de les estructures departamentals.

INGRESSOS I DESPESES LIQUIDADES (% SOBRE EL TOTAL)

	1979	1995	2005	2016
Ingressos corrents	90,7%	69,7%	75,5%	91,6%
Ingressos de capital	9,3%	30,3%	24,5%	8,4%
Despeses corrents	90,4%	74,2%	69,9%	89,6%
Despeses de capital	9,6%	25,8%	30,1%	10,4%

COMPOSICIÓ DE LES DESPESES CORRENTS CONTRETES (% SOBRE EL TOTAL)

	1979	1995	2005	2016
Despeses de personal	84,4%	76,3%	80,6%	76,3%
Béns corrents i serveis	15,4%	17,8%	15,0%	17,5%
Altres despeses corrents	0,2%	5,9%	4,4%	6,2%
Total despeses corrents	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

COMPOSICIÓ DELS INGRESSOS CORRENTS LIQUIDATS (% SOBRE EL TOTAL)

	1979	1995	2005	2016
Taxes i altres ingressos	16,8%	23,8%	29,7%	37,9%
Transferències corrents	82,2%	75,6%	69,9%	61,6%
Ingressos patrimonials	1,0%	0,6%	0,4%	0,5%
Total ingressos corrents	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

6

ELS CAMINS DE LA RECERCA*

1968-1975. DEL FRANQUISME AL MANIFEST DE BELLATERRA

Quan es va crear la UAB l'any 1968, el panorama que oferien les universitats espanyoles era decebedor. Hi havia les dotze universitats tradicionals, totes dirigides des d'un ministeri de Madrid, amb uns nivells de recerca tan pobres com les mateixes universitats. Sense democràcia ni autonomia universitària, no es podia parlar, pròpiament, de política de recerca. Aquesta estava limitada als esforços individuals i a petits grups de recerca que tenien com a únic suport ministerial l'anomenat Fondo de Investigación Universitario, que concedia uns ajuts de 100.000 pessetes amb un petit complement del sou d'un col·laborador.

La nova UAB creada per la iniciativa del ministre José Luis Villar Palasí no semblava tampoc enfocada a incrementar els nivells de recerca, sinó que més aviat tenia una motivació política deslocalitzadora: la Universitat fora de la ciutat per evitar aldarulls.

Les primeres contractacions de personal acadèmic es van fer, fonamentalment, per atendre les necessitats docents immediates de les primeres facultats i escoles. En la gran majoria de casos, els nous professors no tenien despatx on poder treballar, ni disposaven de llocs de reunió o d'espais de recerca. Només hi havia alguns laboratoris per fer-hi, estrictament, les pràctiques docents en el cas dels centres amb un cert grau d'experimentalitat. Els laboratoris de recerca i una biblioteca propera van trigar anys a arribar. Tampoc no hi havia gaires becaris de doctorat.

El primer institut de recerca es va crear el 1970, l'Institut de Biologia Fonamental, actual Institut de Biotecnologia i de Biomedicina «Vicent Villar Palasí». Els altres primers instituts propis van ser el de Ciències de l'Educació, que estava més aviat orientat a altres nivells educatius, i el d'Estudis Medievals. Va ser un període en el qual la recerca que es feia a la UAB responia més a l'interès personal i a la il·lusió d'alguns que no pas a una política que ho facilités.

La destitució del primer rector, Vicent Villar Palasí, el 1973 tampoc no va millorar la situació de la recerca. Dins de la lògica de l'oposició al franquisme, les primeres reivindicacions, com ara el Manifest de Bellaterra, del febrer de 1975, «Declaració de principis per a una universitat nova», anaven més enfocades a la democratització i restabliment de les llibertats que no pas a potenciar la recerca. És cert que ja es demanava «una especial atenció a la investigació, mitjançant la potenciació de la comissió d'investigació».

* Ramon Pascual (coordinador), Salvador Barberà, Joan Ramon Laporte, Miquel de Moragas, Ignasi Morgado, Montse Ponsà i Isabel Rodà.

1976-1980. DEMOCRATITZACIÓ DE LA UNIVERSITAT I DEFENSA DE L'AUTONOMIA. LA CREACIÓ DE LES BASES PER A LA RECERCA

La primera instància de suport a la recerca en l'àmbit de l'Estat va ser la Comissió Assessora d'Investigació Científica i Tècnica, creada l'any 1958. Es limitava a distribuir reduïts fons d'investigació, algun ajut d'infraestructura i, uns anys més endavant, alguns (incipients) projectes de recerca. En termes de percentatge del producte interior brut, el que es dedicava a la recerca rondava unes dècimes (2 o 3) percentuals. Aquests ajuts es distribuïen de forma genèrica entre les universitats i els sol·licitants segons criteris no gaire rigorosos i estaven molt centralitzats.

En alguns camps existien altres aliats fora de la Universitat, com ara algunes fundacions, com la Jaume Bofill, cases editorials que publicaven els treballs dels professors i l'ajut dels instituts estrangers, com ara l'Institut Italià de Cultura, l'Institut Francès, l'Institut Britànic, l'Institut Alemany i el programa Fulbright (amb centenars de beques des de 1959).

En aquests anys la UAB va prosseguir amb la incorporació de molts docents i investigadors que eren a l'estranger i que van representar una gran aportació a la recerca.

1980-1990. DÈCADA DE CANVIS. LA PLANIFICACIÓ DE LA RECERCA

A la dècada de 1980 a 1990 es va produir un increment de l'organització i la planificació estratègica de la recerca en els àmbits català i estatal, que va ser àmpliament aprofitat per la UAB. Va ser probablement la dècada de major creixement dels recursos dedicats a la recerca, que, amb un ritme constant, van arribar a l'entorn de l'1 % del PIB. També a finals de la dècada les universitats catalanes van veure incrementats els seus recursos amb el Pla Plurianual d'Inversions de 25.000 milions de pessetes, que una universitat no endeutada com la UAB va poder aprofitar bé.

El primer rector elegit en democràcia, el Dr. Josep Laporte, ja va nomenar en el seu equip un vicerector d'Investigació, però el seu suport administratiu, fins a mitjan dècada dels vuitanta, es va limitar a una persona a temps parcial.

A finals de 1980, la Generalitat va crear la Comissió Interdepartamental de Recerca i Innovació Tecnològica (CIRIT) i la Direcció General d'Ensenyament Universitari, per entomar la transferència de les universitats que havia de seguir la dels altres nivells educatius i havia d'organitzar la recerca. Però la transferència de les universitats es va aturar en sec després de l'intent de cop d'estat del 23 de febrer de 1981 i la transferència dels centres de recerca va topar amb totes les tensions degudes a una concepció centralista de la política científica espanyola, que sempre es va negar a cap transferència de fons per a la recerca, que encara avui són en mans de l'Estat.

Les primeres dotacions simbòliques de la CIRIT es van aplicar a un modest programa de beques a l'estranger, a potenciar les biblioteques universitàries i a crear serveis comuns de suport a la recerca, alguns dels quals s'anirien consolidant a la UAB. Fruit d'aquelles actuacions van ser el Servei de Tractament d'Imatges, que posteriorment va esdevenir el Centre de Visió per Computador, la millora del Servei de Microscòpia Electrònica i del Servei de Ressonància Magnètica Nuclear (finançats principalment per convocatòries del Ministeri), el Laboratori de Fonètica, el Laboratori per a l'Estudi dels Materials Lapidis en l'Antiguitat, i una primera dotació per a mitjans audiovisuals a l'Institut de Ciències de l'Educació.

La Llei de reforma universitària de 1983, tot i les seves mancances, va ser una llei possibilista que va donar una certa autonomia a les universitats i en alguns aspectes va

permetre una millora de la recerca. L'article 11 va obrir als professors universitaris la possibilitat de signar contractes de recerca amb institucions i empreses, la qual cosa significava una nova forma d'ingressos i la necessitat de crear un nou sistema de suport administratiu a la recerca. Cal dir que aquesta obertura, amb els seus aspectes positius, també va obrir la recerca universitària als interessos externs, que no sempre són els socialment més desitjables.

Això es veu més clarament en alguns camps, com el de la recerca hospitalària, on, globalment, la indústria farmacèutica és el principal promotor de recerca mèdica. Això implica que les prioritats globals i nacionals són marcades per la indústria i no pas per les necessitats dels pacients i del sistema sanitari públic, i els recursos de la indústria són més fàcils d'aconseguir que els de convocatòries competitives.

Després de l'LRU, el 1986 es va aprovar la Llei de coordinació i planificació de la recerca científica i tècnica (Llei de la ciència), que si bé formulava per primer cop una política científica i va representar l'inici de la concessió dels ajuts de manera competitiva basant-se en criteris científics objectius, també era de marcat caire centralitzador. Caire que es va augmentar encara més després de la sentència sobre el recurs que va interposar la Generalitat pel fet d'envair les seves competències exclusives; si la Generalitat volia promoure la recerca ho havia de fer amb els seus propis mitjans.

Durant el mandat d'Antoni Serra Ramoneda, es van posar les bases per a la formalització de consorcis, fundacions, convenis i acords de cooperació, que van permetre la creació de nous centres i instituts de recerca i es van constituir amb altres entitats i amb una visió àmplia, ja que van donar entrada a altres universitats o a investigadors d'altres institucions. Pensem en el Centre d'Estudis Demogràfics, relacionat amb diversos departaments de lletres i de ciències socials; el Centre de Documentació Europea i l'Institut d'Estudis Europeus, relacionat amb departaments de dret i d'economia aplicada; el Centre de Recerca Ecològica i d'Aplicacions Forestals, relacionat amb la Generalitat; l'Institut d'Estudis Metropolitans, dedicat als estudis econòmics regionals i relacionat amb la Corporació Metropolitana de Barcelona; el Centre de Recerca Matemàtica, relacionat amb l'Institut d'Estudis Catalans; l'Institut de Ciències Polítiques i Socials, relacionat amb la Diputació de Barcelona; o la Fundació Empresa i Ciència, relacionada amb la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona.

Els intents d'augmentar les activitats de recerca i d'apropar-les al seu entorn van millorar amb la inauguració, el 1984, de l'estació Universitat Autònoma dels Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya (encara amb un servei limitat), la creació del Parc Tecnològic del Vallès (encara que només amb una participació simbòlica de la UAB) i col·laboracions amb altres entitats i amb el sistema sanitari.

Després de molts anys de paràlisi constructiva, el campus es va enriquir amb la construcció del Laboratori General d'Assaigs i Investigacions (avui Applus). Això va obrir el camí a atraure centres i serveis de recerca, especialment de centres del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC), començant pel Centre Nacional de Microelectrònica, l'Institut de Ciència de Materials de Barcelona, l'Institut d'Anàlisi Econòmica i l'Institut d'Investigació en Intel·ligència Artificial.

A finals dels vuitanta, l'establiment dels convenis amb l'Institut Català de la Salut i els seus centres hospitalaris (Hospital Vall d'Hebron i Hospital Germans Trias i Pujol més tard), amb l'Hospital de la Santa Creu i de Sant Pau, amb l'Ajuntament de Barcelona (Hospital del Mar i Hospital de l'Esperança) i als anys noranta amb l'Hospital Parc Taulí ha anat institucionalitzant les unitats docents hospitalàries i incorporant els esforços investigadors del professorat assistencial clínic. Aquestes accions han cristal·litzat en la formació, més endavant, dels instituts de recerca dels hospitals esmentats.

Presentació a la premsa del Centre Nacional de Microelectrònica (abril de 1991).

El programa electoral de l'equip de Ramon Pascual per al període 1986-1990 ja presentava una pla detallat de política de recerca. El nou mandat va dur a terme una intensa activitat per aprofitar la dinàmica creada a partir de la promoció de la recerca endegada per la Generalitat, la nova Llei de la ciència i l'entrada d'Espanya a la Unió Europea. En aquest sentit, es va crear un vicerectorat de recerca bicèfal per potenciar tant l'àmbit de les ciències experimentals com l'àmbit de les ciències socials i humanitats. Es va crear la Comissió de Recerca, amb representants de tots els camps científics, així com també l'Oficina de Recerca i Convenis per facilitar la recerca, gestionar més racionalment els recursos i posar a l'abast de tots els investigadors una infraestructura i un personal tècnic especialitzat i qualificat. Aquesta oficina va augmentar espectacularment els seus recursos, ja que va passar de gestionar 51.773 milions de pessetes l'any 1986 a gestionar-ne 497.875 milions l'any 1988.

Es van desenvolupar els serveis comuns de recerca i diversos centres i instituts consorciats. Al costat dels instituts propis o adscrits es van establir altres unitats per afavorir la recerca, com ara els centres especials de recerca.

L'activitat de recerca va quedar recollida als respectius informes anuals i, amb motiu del vintè aniversari de la UAB, es va editar una memòria que recollia tota l'activitat investigadora dels trenta-set departaments, instituts i serveis de recerca de la UAB: *La recerca a la Universitat Autònoma de Barcelona 1988*.

Cal destacar l'impacte de l'ingrés a la Unió Europea l'any 1987, que va conduir a crear el Vicerectorat de Relacions amb Europa. Si bé la Unió ha tingut un mandat limitat en matèria de recerca, va influir decididament en l'increment de recursos i en les noves lògiques de competitivitat a partir de la inserció en els projectes europeus com a forma de finançament de la recerca.

1990- 2007. CREIXEMENT

En aquest període, amb motiu de les commemoracions dels trenta i quaranta anys de la UAB, es van organitzar els fòrums de la recerca, de debat i reflexió. El primer, el 1997, el Fòrum de la Recerca. Deu Anys de Recerca a la UAB, i el segon, el 2007, el Fòrum de la Recerca 06-07. La publicació dels debats va recollir contribucions de persones amb responsabilitats rellevants en el camp de la política científica i de diferents institucions i va posar de manifest el paper de la UAB dins el conjunt de les universitats de l'Estat.

Es van incrementar notòriament els recursos de l'Oficina de Recerca i Convenis per a projectes competitius dels investigadors en totes les àrees de coneixement. Les noves formes d'avaluació personal i els trams de recerca (dels quals es parla més endavant), així com la política de promoció a catedràtic d'universitat establerta van ajudar a incrementar la dedicació a la recerca del professorat, tot i que això va generar crítiques per la pèrdua de dedicació a les activitats més pròpiament docents.

Durant aquest període es va prosseguir amb la creació i instal·lació al campus de nous centres de recerca en col·laboració amb la Generalitat, el CSIC i altres institucions, com ara l'Institut de Física d'Altes Energies, el Centre de Nanociència i Nanotecnologia i el Centre de Recerca d'Agrogenòmica, l'Institut Català de Paleontologia Miquel Crusafont i tots els instituts de recerca dels hospitals.

La implantació d'algunes titulacions pròpies noves, com ara Biotecnologia o Ciències Ambientals, va constituir el nucli per a la fundació de centres de recerca com l'Institut de Ciència i Tecnologia Ambientals, l'Institut de Neurociències o el canvi de nom de l'Institut de Biologia Fonamental per Institut de Biotecnologia i de Biomedicina, i va donar impuls a la recerca en aquestes àrees. La creació de la Facultat de Veterinària l'any 1982 va obrir un nou front de recerca sobre sanitat animal que ha estat l'origen de l'Hospital Clínic Veterinari, del Centre de Recerca en Sanitat Animal, de la Planta de Tecnologia dels Aliments i del Centre de Biotecnologia Animal i de Teràpia Gènica.

D'altra banda, cal esmentar els impulsos de la Generalitat, sovint més qualitatius que quantitatius, que també han estat significatius i facilitadors. Esmentem la creació el 2001 de la Institució Catalana de Recerca i Estudis Avançats, que ha injectat un nombre apreciable d'investigadors de prestigi a la UAB i als centres del campus.

Després dels acords europeus de Lisboa de 1997, l'any 2000 es va crear l'Espai Europeu de Recerca, que és un sistema de programes de recerca científica que pretén integrar els recursos de recerca de la Unió Europea amb una perspectiva mai assolida d'arribar a uns recursos d'R+D de prop del 3 % del PIB. A aquests objectius han estat dirigits els nous programes marc fins a l'actual, el vuitè, l'*Horizon 2020*.

Un element que ha contribuït a la internacionalització de la UAB ha estat l'existència de la Vila Universitària i de l'Hotel Campus, gràcies als equipaments per als Jocs Olímpics de 1992, que han facilitat molt els intercanvis amb investigadors d'altres països per períodes més o menys llargs.

També ajudava a la recerca el fet de disposar de locals a la ciutat de Barcelona, primer amb una petita casa al carrer de Pomaret i després amb la recuperació de la Casa de Convalescència, gestionada per l'Agència de Promoció d'Activitats i de Congressos, que facilita l'assessorament i l'organització de congressos, convencions i reunions de tot tipus.

Per fomentar la recerca es van emprar els Fons Europeus de Desenvolupament Territorial, tot just quan Espanya es va adherir als tractats, quan la UAB era l'única de les universitats catalanes que entrava a l'Objectiu 2 de dinamitzar zones amb dificultats socioeconòmiques.

Vista aèria del Sincrotró Alba, inaugurat el març de 2010.

2007-2017. L'ESFERA UAB I EL PARC DE RECERCA

L'augment de centres de recerca, instituts i parcs científics i tecnològics al voltant de la UAB, en col·laboració amb els hospitals i municipis del seu entorn i amb tots els departaments i serveis cientificotècnics propis, va conduir a constituir l'anomenada Esfera UAB, que s'organitza en tres nivells: els seus propis grups de recerca, departaments, instituts universitaris de recerca, centres d'estudis i de recerca i serveis cientificotècnics; els centres de recerca amb NIF propi, adscrits o participats, els centres de recerca del campus, les noves empreses de base tecnològica del Parc de Recerca UAB, els centres i instituts de recerca participats en l'anella hospitalària, els centres i instituts de recerca adscrits i altres centres de recerca adherits; i els agents del territori, com ara empreses externes, ajuntaments o organitzacions empresarials i veïnals de l'entorn.

La UAB, seguint la tendència més general de la ciència, s'ha internacionalitzat de manera molt significativa al llarg de la seva existència. Aquesta expansió és el fruit de l'impuls institucional i, tanmateix, de les iniciatives del professorat. El seu origen o el seu lloc de formació postdoctoral, els seus contactes i col·laboracions amb centres estrangers, els programes sabàtics i la sortida de professors cap a universitats d'altres països han conformat la imatge d'una universitat oberta i de qualitat.

En aquest entorn d'internacionalització de la recerca, la UAB ha establert oficines a Shanghai i Seül i l'oficina Opera a Brussel·les. També té un conveni amb el China

Scholarship Council per atreure els millors estudiants xinesos a realitzar la tesi doctoral a la UAB, del qual ja s'han beneficiat més de 250 estudiants. També s'ha adherit a xarxes de recerca, com ara l'European Consortium of Innovative Universities i el Consortium of Advanced Studies in Barcelona, i a aliances estratègiques, com ara l'associació Aliança 4 Universitats.

La UAB és reconeguda internacionalment per la qualitat i el caràcter innovador de la seva recerca i disposa del segell HR EURAXESS com a institució compromesa en la millora de la carrera professional dels investigadors.

La mateixa condició de campus de la UAB ha facilitat el foment de la interdisciplinarietat i la col·laboració. Són nombrosos els projectes de recerca interdisciplinaris que afavoreixen l'estudi de fenòmens transversals.

L'any 2007 la UAB, juntament amb el CSIC i l'IRTA, va crear el Parc de Recerca UAB, situat a l'Edifici Eureka. L'objectiu era facilitar i promoure la transferència de coneixements al sector productiu dels coneixements generats pels grups d'investigació de l'esfera UAB, intensificar la relació amb el sector empresarial i fomentar l'emprenedoria. El Parc de Recerca és una peça important en la transferència mitjançant patents, la recerca en col·laboració i la creació de noves empreses.

L'any 2009, en una convocatòria competitiva, la UAB va ser seleccionada com a Campus d'Excel lència Internacional amb el projecte «Una aposta pel coneixement i la innovació». Es reforçava, així, la dimensió internacional de l'Esfera, identificada ara com Esfera UAB-CEI, que recalca la vocació internacional dels seus instituts, tant per la seva temàtica (estudis europeus i estudis orientals) com pels seus lligams amb la recerca més capdavantera.

Malgrat la crisi dels darrers anys, que ha colpit fortament la recerca, la UAB ha pogut continuar promocionant importants centres de recerca. Per exemple, ha pogut dotar d'espais convenients l'Institut de Ciència i

Excavacions al jaciment neolític de la Draga, a Banyoles, amb la participació d'investigadors i estudiants d'arqueologia de la UAB.

Tecnologia Ambientals, amb un edifici reconegut com un dels millors projectes d'arquitectura sostenible del país. També ha pogut promocionar el Centre de Recerca d'Agrogenòmica, l'Institut de Ciències de l'Espai del CSIC, que forma part de l'Institut d'Estudis Espacials de Catalunya, o el Centre d'Investigació en Nanociència i Nanotecnologia. A això, cal afegir-hi la consolidació dels instituts de recerca lligats als hospitals.

Per afrontar els reptes de la societat actual, que requereixen l'aportació d'una ciència multidisciplinària i innovadora, s'han posat en marxa les Comunitats de Recerca Estratègiques (CORE), xarxes generadores de coneixement, formades per grups i centres de recerca de l'entorn del Campus d'Excel·lència Internacional de la UAB.

Les xarxes CORE s'estableixen segons un repte estratègic identificat a escala europea i internacional (Horizon *2020* o *Research and Innovation Smart Specialisation Strategy, RIS*). En aquest sentit, la UAB ha definit tres grans reptes socials com a prioritaris: ciutats intel·ligents, patrimoni cultural i salut mental.

Aquest gran creixement de centres i iniciatives està conduint a un esgotament de l'espai disponible al campus, que probablement obligarà la UAB a creuar la B-30 i a estendre's pel Parc de l'Alba i apropar-se a la font de llum de sincrotró Alba, en la creació de la qual la UAB va tenir un paper important.

EVOLUCIÓ DE LES POLÍTIQUES DE FORMACIÓ DELS INVESTIGADORS

A partir del curs 1969-1970, es va poder disposar de les beques ministerials de formació de personal investigador, d'una durada màxima de tres cursos i que llavors eren compatibles amb el fet de ser ajudant de classes pràctiques. Les beques es repartien amb un biaix centralista, ja que a Madrid és on hi havia més pes d'investigadors i d'on sortia la majoria de membres de les comissions de distribució.

Recuperada l'autonomia, tant la Generalitat com la mateixa UAB van establir els seus propis programes, no sempre del tot coordinats. Aquest tipus de beques tenia un paral·lelisme amb els contractes d'ajudant, figura que tenia certs avantatges però també algunes obligacions docents, considerades excessives per molts. Així, hi havia una certa descoordinació sobre la manera d'iniciar una carrera investigadora. Amb tot, es va augmentar el nombre de beques per fer la tesi i es va anar estenent la possibilitat i el costum de fer estades postdoctorals a l'estranger; així mateix, va augmentar molt el nombre de catalans que desitjaven tornar al país.

Per això, l'any 2000 es va crear el programa Ramón y Cajal per repatriar investigadors o portar investigadors estrangers, seguit d'altres programes com el Torres Quevedo, el Juan de la Cierva o el Beatriu de Pinós. Si bé l'acció va ser molt positiva, els problemes van aparèixer quan les universitats, entre elles la UAB, van haver d'estabilitzar aquests investigadors, a la qual cosa va ajudar el programa I3.

Aquests problemes s'han anat agreujant amb el temps i avui un dels principals problemes de la recerca de qualitat és la recuperació del talent, tenint en compte, a més, que la recerca del sector privat no ajuda precisament a la incorporació de doctors i investigadors.

La crisi dels darrers anys i les restriccions pressupostàries han incrementat les dificultats de la recuperació dels investigadors joves que haurien de ser els professors de demà.

Una peça important en la formació d'investigadors és la legislació sobre els programes de màster i de doctorat,

Investigadora treballant al laboratori.

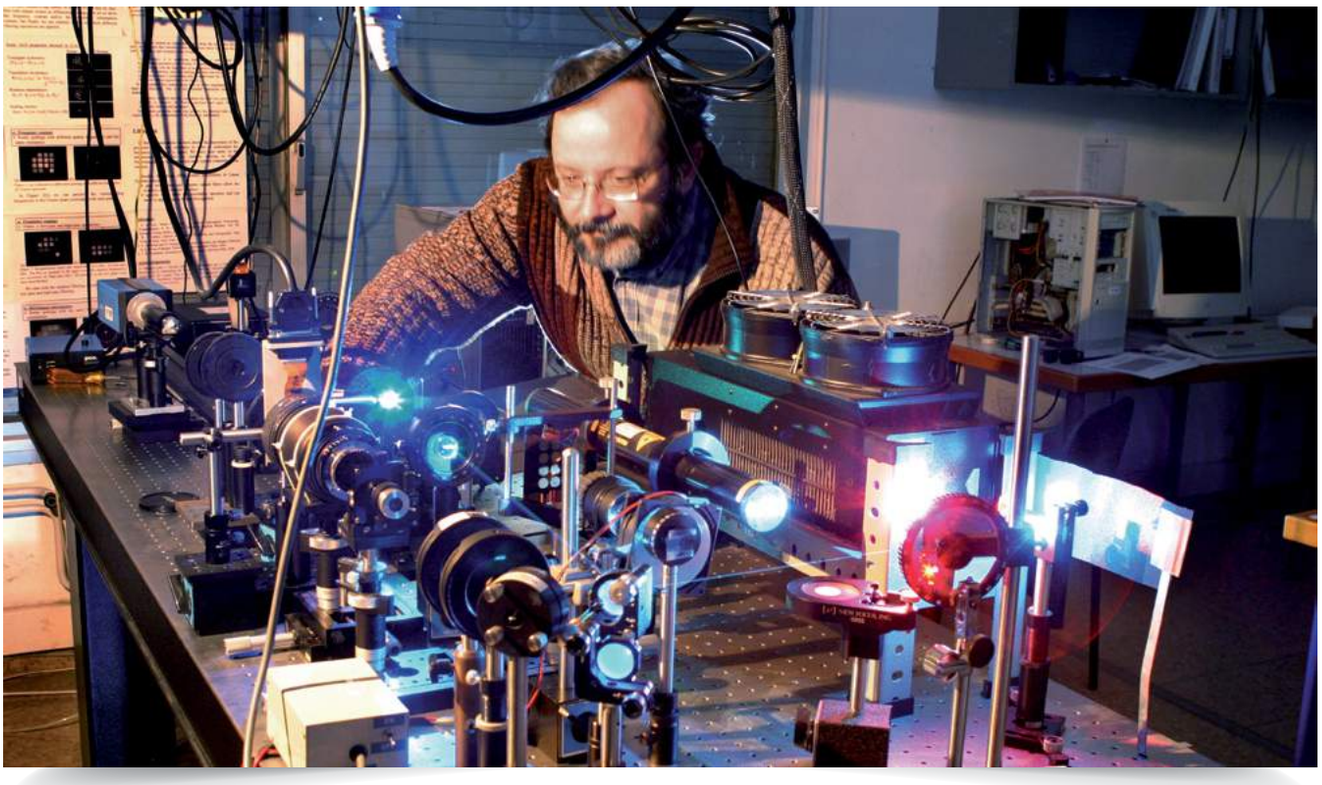
que ha variat i no sempre en bones direccions. Una de les mesures encertades de la UAB va ser la creació de l'Escola de Postgrau. A la UAB, el nombre de tesis llegides augmenta i, lentament, es va assolint l'equilibri de gèneres.

L'AVALUACIÓ DE LA RECERCA. ELS SEXENNIS DE RECERCA

Els darrers anys, les universitats han estat objecte d'anàlisis comparatives, el que coneixem com rànquings, molts d'ells —no pas tots— més basats en nivells de recerca que en la qualitat de la docència. Com a quasi tots els països del nostre entorn, la recerca de la universitat es nodreix dels projectes que presenten els professors a les entitats finançadores, especialment els plans nacionals. En general, els nombres indiquen que la recerca de la UAB és de qualitat, ja que sol obtenir més recursos que no pas els que obtindria en un repartiment igualitari.

A banda de l'avaluació dels projectes de recerca, des de finals dels anys vuitanta també es va avaluant la recerca individual dels professors permanents amb un complement salarial cada sis anys, els «sexennis de recerca», als quals després s'afegeixen els que atorga la Generalitat amb la intervenció de l'Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari.

A Espanya, aquesta difícil tasca d'avaluació i concessió dels sexennis de recerca es va encomanar a l'Agència Nacional d'Avaluació, que va implantar una nova cultura d'avaluació de l'activitat científica i tecnològica amb la creació i el desenvolupament de la Comissió Nacional Avaluadora de l'Activitat Investigadora (CNEAI). Els criteris nuclears d'aquestes avaluacions han estat paràmetres bibliomètrics relatius a revistes indexades en fons de dades de prestigi internacional, com ara les incloses en índexs de citacions com el *Science Citation Index Expanded*, el *Social Sciences Citation Index* i l'*Arts & Humanities Citation Index*.

Investigador al Laboratori de Ciències.

Malgrat que l'aplicació pràctica d'aquests criteris no ha deixat de ser criticada per diferents col·lectius dels investigadors implicats, la CNEAI i el procediment dels sexennis s'han consolidat amb el temps a l'espai universitari espanyol i els seus resultats han esdevingut índexs de referència, no únicament com estaven concebuts, per l'aplicació d'un complement salarial als investigadors, sinó també com a mèrit de qualitat i dedicació en altres activitats de promoció científica i professional.

Des que es va crear, la UAB participa activament tant en les composicions de les esmentades comissions de la CNEAI, amb un bon nombre de presidents i membres titulars d'aquestes. Els professors de la UAB presenten un nombre important de sol·licituds i resultats satisfactoris en moltes àrees de coneixement.

Un indicador de l'impacte i la qualitat de la recerca dels investigadors de la UAB és el nombre d'articles publicats mesurats segons els estàndards usuals. En cinquanta anys, la producció de recerca ha crescut de manera exponencial i ha passat d'uns pocs treballs inclosos a la *Web of Science* el 1972 als més de quatre mil de 2016. Altres indicadors són el nombre de professors de la UAB que han estat distingits amb premis de prestigi o que han encapçalat grans projectes de recerca.

SITUACIÓ ACTUAL I PERSPECTIVES

Del que s'ha exposat fins ara es desprèn que s'ha fet un llarg camí, però encara en queda un bon tram per recórrer. Mirant enrere i fent balanç del que han estat aquests cinquanta anys, se'ns fa palès l'enorme canvi

aconseguit, que ha costat esforços ingents gràcies als seus investigadors i en entorns no sempre favorables. I aquí no només s'inclouen els investigadors que participen en instituts, centres de recerca i grups de qualitat, com alguns dels que s'han esmentat, sinó també la gran quantitat de persones que treballen des de tots els seus departaments i que contribueixen al bon nivell de la recerca de la UAB.

Per posar unes xifres, podem dir que, als recursos per a recerca de l'Administració de l'Estat, s'hi van afegir els recursos de la Generalitat i sobretot els que venien de convenis, de manera que l'import dels projectes va passar dels 13.642,96 € de l'any 1986 als 3.246.583,73 € de 1990, amb un creixement relativament continuat, i els recursos totals de recerca (incloent-hi els ajuts internacionals) han passat de menys d'un milió d'euros abans de 1988 a 76.839.971 euros l'any 2006.

La UAB és una universitat relativament atractiva i el seu entorn, Barcelona i les ciutats del Vallès, també ho és, com ho demostra el progressiu nombre d'estrangers que venen a la UAB per seguir un programa de màster o de doctorat o per fer-hi un postdoctorat atrets per la qualitat de la recerca d'alguns grups.

Però això no és suficient. D'una banda, constatem les insuficiències pressupostàries lligades a un abús de voler fer les coses «a cost zero», que paradoxalment té un gran cost. També constatem el fet que els pressupostos de la Universitat en general i de la recerca en particular, que mai van estar al nivell que haurien d'estar, han sofert una forta davallada els darrers anys. Això és una dura amenaça al futur de la recerca, ja que el que ha costat molt de construir pot derruir-se fàcilment, si és que ja no ha començat a fer-ho.

Veiem amb preocupació que, per raons econòmiques, es prioritzen figures de professorat mal pagades i en precari o amb dedicació parcial per cobrir les vacants del professorat estable, que s'està jubilant de manera massiva; tornem als PNN de la fase inicial de la UAB? Això impedeix la incorporació de joves ben preparats que puguin continuar fent gran la UAB i també recuperar aquells que han hagut de marxar del país i han treballat en centres de prestigi a l'estranger. És possible fer compatible l'assoliment de l'excel·lència que se'ns demana arreu a preu de saldo? Tots sabem que l'excel·lència no és barata. Aquest és el dur panorama que ara cal afrontar i reconduir perquè els joves, ben preparats però amb contractació insegura o esperant-ne una, puguin continuar fent gran la UAB.

Amb el just desig de transparència, a vegades es cau en la dita de «penjar-se amb la pròpia corda» i veiem com la burocràcia ens devora i es confon la veritable avaluació

Investigadores treballant a l'Institut de Neurociències.

de la recerca amb un augment innecessari de la burocràcia, amb ajustos comptables sota l'excusa d'haver de donar compte dels recursos públics i d'evitar corrupteles o amb un abús d'índexs bibliomètrics no sempre fets servir de manera racional.

Amb vista al futur, serà necessària la continuïtat dels esforços individuals dels investigadors i dels grups de recerca, reclamant, però, que això es pugui combinar amb un millor finançament, una disminució de la complexitat administrativa i una política científica que reconegui el paper estratègic que correspon a la ciència en la societat actual, com diu l'eslògan del cinquantè aniversari de la UAB, que clama per «l'audàcia del coneixement».

LA UAB ALS RÀNQUINGS

En els darrers anys, la UAB ha vist com es reconeixia el seu esforç per impulsar la qualitat de la docència, per atreure talent internacional i per obtenir un impacte creixent de la recerca amb una millora progressiva de la classificació en els rànquings internacionals més prestigiosos i influents. Així, la UAB es troba entre les universitats espanyoles líders en rànquings mundials, com els QS World University Rankings (QS WUR), els Times Higher Education World University Rankings (The WUR) i l'Academic Ranking of World Universities (ARWU), i ocupa una posició destacada a escala mundial entre les universitats joves segons les classificacions específiques per a universitats de menys de cinquanta anys elaborades per QS i Times Higher Education. **http://www.uab.cat/web/conoce-la-uab-cei/la-uab/la-uab-en-los-rankings-1345670592413.html**

Scimago Institution Rankings World Report (SIR WR 2014)

La UAB és la segona universitat espanyola per volum d'activitat científica quant a publicacions indexades a SCOPUS, segons el rànquing de l'activitat investigadora SIR WR 2014. A escala mundial, la UAB ocupa la posició 166 de les universitats en nombre de publicacions.

Rankings I-UGR de Universidades Españolas según Campos y Disciplinas Científicas 2014

La UAB és la segona universitat amb millors classificacions per camps i disciplines científiques en la cinquena edició d'aquest rànquing, elaborat per un grup de recerca de la Universitat de Granada. En concret, la UAB està entre les tres millors universitats en 7 dels 12 camps científics establerts pel rànquing, i en 15 de les 37 especialitats. La UAB és la millor universitat en les especialitats d'Ecologia i Medi Ambient, Geografia i Veterinària.

Scimago Ranking Iberoamerica (SIR IBE 2015)

La UAB és la segona universitat espanyola per volum i la tercera per impacte de publicacions i ocupa el setè lloc quant al nombre de publicacions en l'àmbit dels països iberoamericans. És la segona universitat espanyola en volum i la tercera en impacte de la producció científica, segons l'edició de 2015 del rànquing Scimago SIR Iberoamericano.

Center for World University Rankings (CWUR 2016)

La UAB és la segona universitat espanyola i ha millorat la seva posició mundial, ja que ha passat de la posició 241 a la 222, mentre que en l'àmbit espanyol també avança cap a la segona posició en la cinquena edició del rànquing que publica el Center for World University Rankings, situat a l'Aràbia Saudita.

NTU Performance Ranking of Scientific Papers for World Universities 2016

La UAB ha assolit el lloc 172 a escala mundial en l'indicador global publicat per la Universitat Nacional de Taiwan (NTU) l'any 2016, basat en l'activitat investigadora. Amb aquest resultat, la UAB es consolida entre les 200 millors universitats del món i es manté en la segona posició espanyola.

Leiden Ranking 2016

En l'edició de 2016 del Leiden Ranking de productivitat científica, la UAB ocupa la segona posició es-

panyola en volum de publicacions i la cinquena en col·laboració internacional. A escala mundial se situa en la posició 155.

University Ranking by Academic Performance (URAP 2016-2017)

La UAB és la segona universitat d'Espanya, la 50 d'Europa i la 126 del món segons l'edició de 2015-2016 del rànquing URAP, que publica anualment la Universitat Tècnica de l'Orient Mitjà (Turquia). Aquest rànquing classifica dues mil universitats del món segons el nombre i la qualitat de les publicacions científiques.

Academic Ranking of World Universities (ARWU 2017)

La UAB és la quarta millor universitat d'Espanya i se situa entre les posicions 301 i 400 del món en la classificació que elabora la Universitat Jiao Tong de Shanghai. En l'àmbit espanyol, la UAB apareix en el quart lloc.

The Top 200 under 50 Ranking (The 200u50 2017)

La UAB ocupa el divuitè lloc a escala mundial, el dotzè a escala europea i el segon a escala espanyola en la sisena edició de la classificació de les dues-centes millors universitats del món de menys de cinquanta anys. Aquest rànquing es basa en el The WUR 2017.

Best Global Universities 2017

La UAB és la 167a universitat a escala mundial, segons el rànquing Best Global Universities que publica el diari nord-americà *U.S. News*. A Europa ocupa la 66a posició i a Espanya, la segona.

Cybermetrics Lab CSIC 2017

El Dipòsit Digital de Documents (DDD) de la UAB és el vintè del món i el primer d'Espanya entre els repositoris de les universitats espanyoles, segons l'edició de gener de 2017 del rànquing web de repositoris del món elaborat pel CSIC, i se situa en la vintena posició entre els repositoris institucionals a escala mundial.

Rànquings ISSUE 2017

La UAB, entre les primeres universitats espanyoles en recerca. Ocupa la segona posició en el rànquing de productivitat (ISSUE-P) de recerca. A més, se situa en la quarta posició en el rànquing global de productivitat ISSUE-P, que agrupa els rànquings de docència, de recerca i d'innovació i desenvolupament tecnològic. El sistema de rànquings ISSUE 2017 «Indicadors sintètics de les universitats espanyoles» és publicat per la Fundació BBVA i l'Institut Valencià d'Investigacions Econòmiques.

QS WUR By Subject 2017

La UAB té 12 especialitats entre les 100 millors universitats del món: Veterinària (situada entre les 50 millors del món, en el lloc 21), Arqueologia, Idiomes Moderns, Agricultura, Ciències Ambientals, Geografia, Sociologia, Antropologia, Comunicació, Ciències Polítiques, Economia i Ciències de l'Esport, segons el rànquing per disciplines científiques que elabora QS a partir d'alguns indicadors del QS WUR 2016-2017. Globalment, la UAB està entre les 200 primeres universitats en 26 de les 46 matèries classificades per QS.

The World University Rankings (The WUR 2018)

La UAB se situa en la posició 147 mundial i com la segona universitat de l'Estat espanyol en el rànquing The WUR 2018. En l'àmbit europeu, la UAB es consolida entre les cent primeres, en la posició 68.

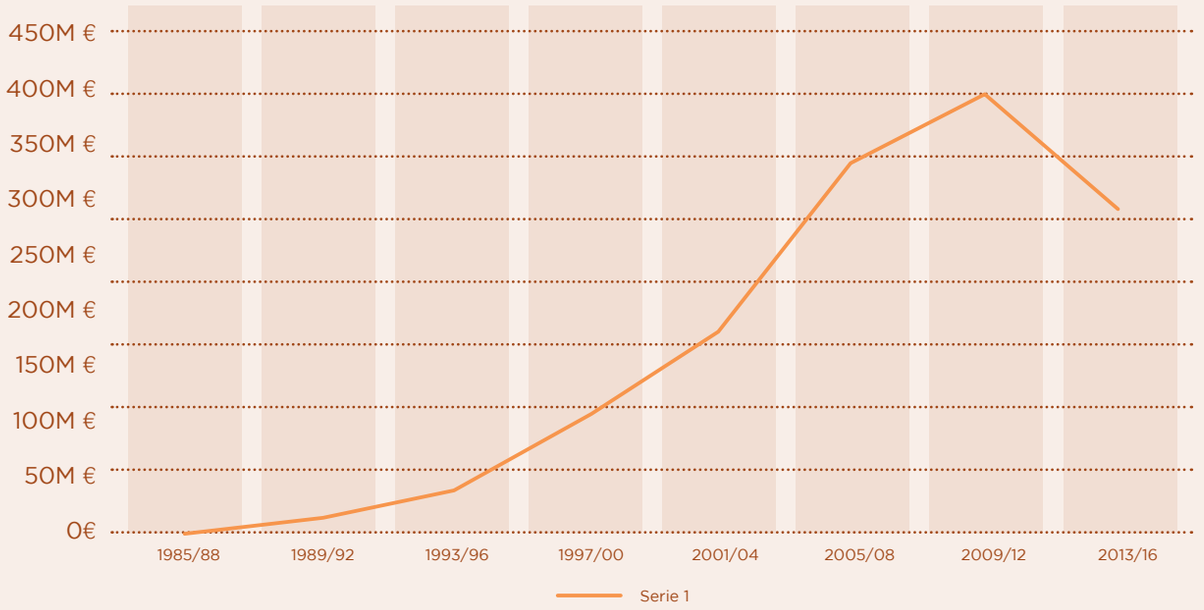
QS Top 50 Under 50 Ranking (QS 50u50 2018)

La UAB es troba en la 12a posició a escala mundial i en la 5a a escala europea, i és la segona universitat espanyola en el rànquing de les cinquanta universitats del món de menys de cinquanta anys elaborat a partir dels resultats del QS WUR 2018.

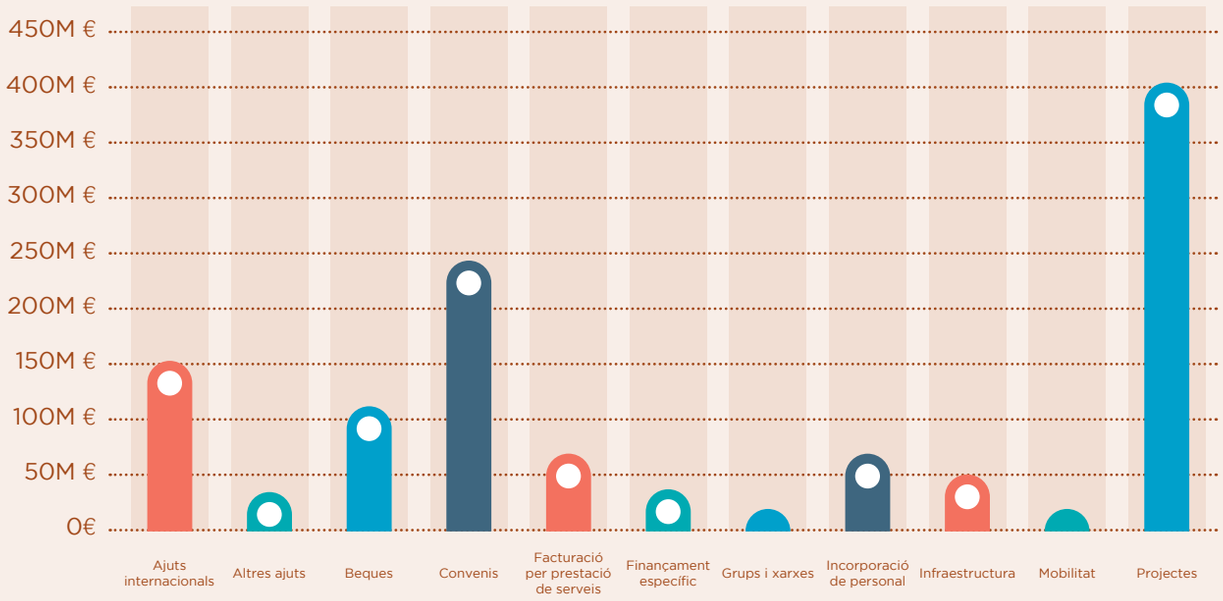
QS World University Rankings (QS WUR 2018)

La UAB és la tercera universitat d'Espanya i se situa en la posició 195 mundial (i en la 89 a escala europea), segons el rànquing QS WUR 2018, que classifica les 500 millors universitats del món.

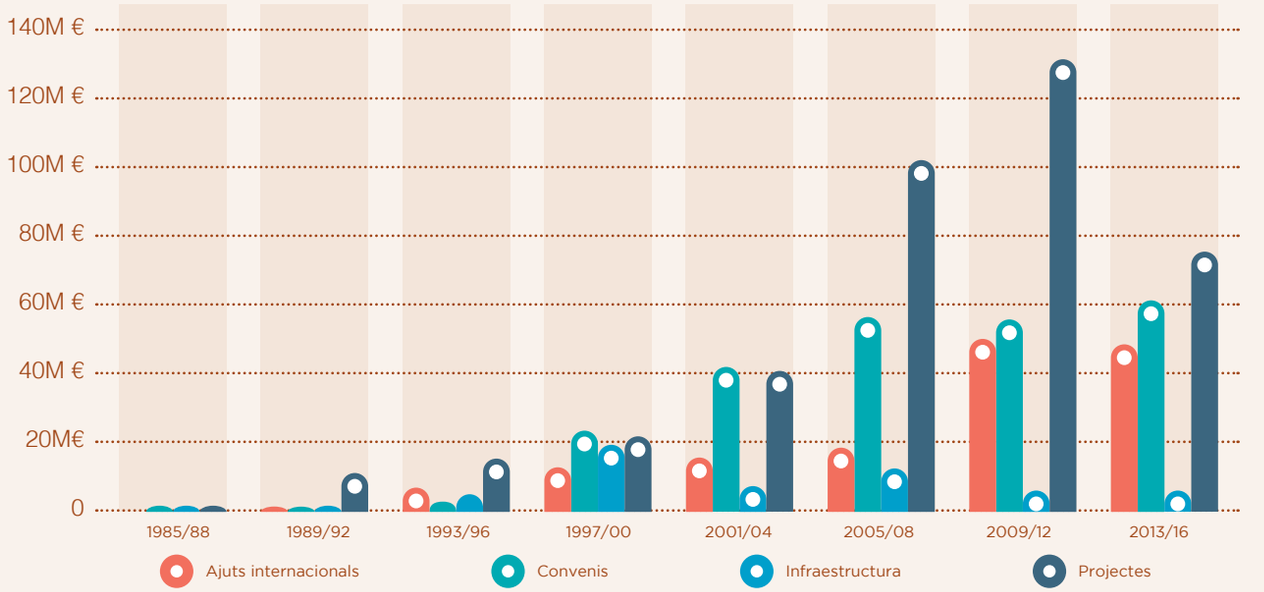
RECURSOS TOTALS DE RECERCA EN MILIONS D'EUROS (1985-2016)

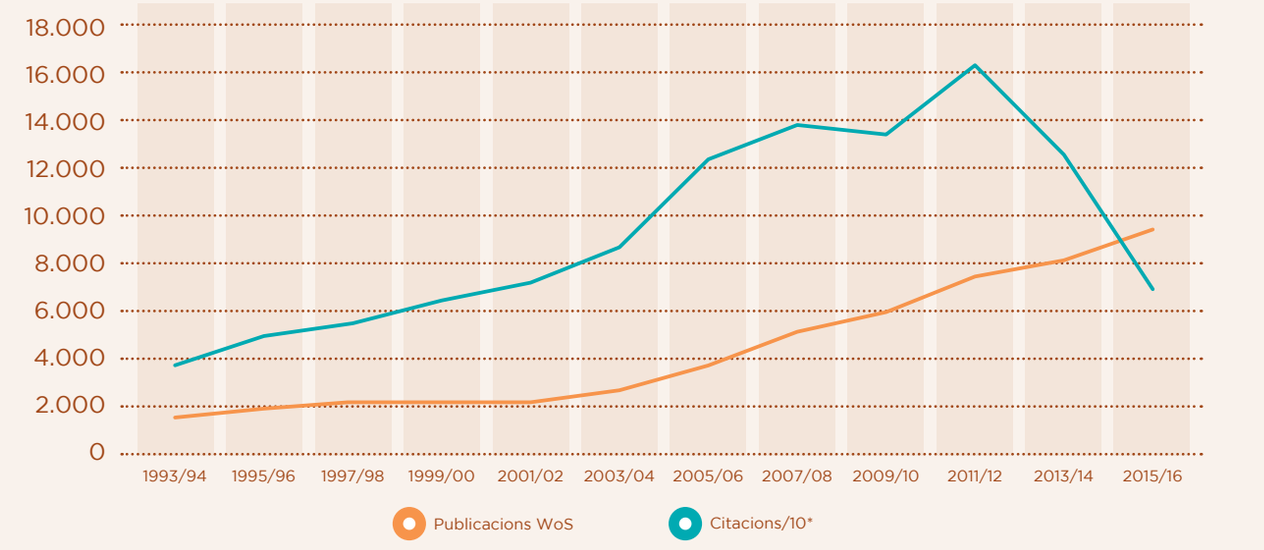
RECURSOS DE RECERCA PER CONCEPTES EN MILIONS D'EUROS (1984-2016)

RECURSOS DE RECERCA PER CONCEPTE EN MILIONS D'EUROS (1985-2016)

DADES BIBLIOMÈTRIQUES (1993-2016)

* El nombre de citacions s'ha dividit per 10 per facilitar-ne la representació gràfica.

7

ELS ESTUDIS I LA QUALITAT DOCENT*

LA PEDAGOGIA DE LA RESISTÈNCIA I DE LA RECUPERACIÓ. LA UAB, DELS INICIS ALS ANYS VUITANTA

La UAB va ser, des del principi, l'any 1968, una universitat diferent, ja que va recollir les tradicions progressistes del primer terç del segle xx i va buscar part del seu professorat entre persones expulsades de la Universitat de Barcelona amb motiu de la Caputxinada, entre intel·lectuals i professionals que havien treballat de manera significada en les noves orientacions acadèmiques i culturals i també entre acadèmics que havien fet estudis o estades a l'estranger. Les diferents facultats de la nova universitat es van orientar prioritàriament cap a les tradicions renovadores amb el propòsit de crear una universitat més democràtica, rigorosa científicament, basada en la col·laboració i la participació de tots els estaments i orientada a la defensa de la igualtat social i de la llengua i la cultura catalanes.

En educació, aquestes orientacions i la necessitat de propiciar un canvi de mentalitat en els alumnes i de model educatiu va ajudar a donar una gran importància a la docència, i a pensar que l'educació era una peça fonamental per a la regeneració política i social del país.

Aquestes prioritats van propiciar:

1. Uns estudis organitzats per les facultats i els departaments per donar una formació científicament rigorosa, però amb un nombre suficient d'optatives per aconseguir una formació àmplia i bàsica que afavorís els treballs en equip i la cooperació entre facultats i entre altres universitats.

2. Uns estudis que relacionaven teoria i pràctica amb la finalitat de posar fi a un academicisme memorístic i buit. Per això es va treballar amb dificultats però amb decisió per tenir laboratoris, sessions pràctiques, hospitals i escoles de pràctiques amb estreta relació amb la teoria. Aquest objectiu s'ha mantingut al llarg dels anys a mesura que es creaven noves facultats i nous estudis.

3. Es va posar en qüestió el model exclusiu de classes magistrals per propiciar els dubtes, el diàleg amb els alumnes, l'argumentació sobre possibles alternatives als problemes, l'experimentació i el treball de camp. La nova manera d'entendre els estudis universitaris va comportar un esforç per a la dotació de biblioteques organitzades per grans àrees de coneixement.

* Pilar Benejam (coordinadora), Josep M. Brucart, Carles Jaime, Dolors Riba i Esther Zapater.

4. Es va intentar fer un projecte participatiu. Representants dels professors, alumnes i personal d'administració i serveis formaven part dels claustres i van organitzar conjuntament marxes, vagues i actes per protestar quan les decisions del Govern afectaven els principis democràtics de llibertat, igualtat i participació.

A partir de l'any 1970 i fins a la mort del dictador (1975), la innovació més notable per a la docència va venir de la Llei general d'educació (LGE). Aquesta llei, feta amb l'assessorament de la UNESCO, va representar tres aportacions importants: va intentar fer de les ciències de l'educació disciplines científiques proposant la programació per objectius ben definits, dels quals es derivaven les propostes curriculars i la justificació de l'avaluació; la creació dels ICE amb el propòsit de donar formació professional als futurs professors de secundària i estimular la investigació educativa; i l'ampliació de l'escolaritat obligatòria fins als catorze anys i, com a conseqüència, la integració de les escoles de mestres a la Universitat.

Tanmateix, l'LGE va fracassar per moltes i diverses raons i la reforma qualitativa no es va generalitzar a l'Estat espanyol. No obstant això, aquest no va ser el cas de la UAB. Els moviments de renovació pedagògica, fins aleshores en la semiclandestinitat, van veure reconeguts els seus principis pedagògics i l'ICE de la UAB i la nova Escola de Mestres de Sant Cugat es van integrar plenament a la Universitat en temps del Dr. Laporte.

La renovació pedagògica entenia la llibertat com la capacitat de pensar de manera entenimentada i respectant la pluralitat d'opcions. En una educació democràtica no hi cabien els simplismes, l'adoctrinament ni el partidisme, perquè són radicalment deseducatius. El coneixement s'entén sempre en construcció i per això és relatiu, complex, intencional i admet el dubte i l'alternativa. Aquesta pedagogia demana un discurs informat, basat a buscar les raons, causes i efectes de les coses i dels problemes, amb un pensament crític per descobrir les seves intencionalitats i amb un debat obert del qual es poden derivar acords i possibles alternatives.

Un dels principis bàsics de la democràcia ha estat la defensa de la igualtat tant d'oportunitats com d'una educació per a tothom, entesa com un servei públic. El principi d'igualtat no pot admetre discriminacions per raons d'ètnia, gènere, estatus social o religió. La UAB es va iniciar en un moment de creixement de la demanda d'estudis universitaris per part de sectors socials que fins aleshores no havien accedit a la universitat per raons econòmiques o de gènere. Aquesta demanda sempre va

IV Jornades d'Innovació Docent organitzades per la Unitat d'Innovació Docent en Educació Superior (IDES), el setembre de 2007.

Presentació d'Aulatecnia, un projecte per fer arribar les TIC a les aules, a la Facultat de Ciències de l'Educació (juny de 2010).

anar unida a la reivindicació d'una política de beques i a moviments feministes.

La participació demana un equilibri entre la llibertat i la responsabilitat i es basa en el treball en equip. Aquest principi suposa la participació activa de l'alumne en el seu procés d'aprenentatge, demana comunicació i diàleg. A la UAB, les reunions tant de professors com d'alumnes es multiplicaven. A les reunions de departament, hi participaven activament els representants dels estudiants i del personal d'administració i serveis. En aquesta primera etapa de la UAB, part del professorat eren funcionaris i part eren contractats. El professorat no numerari (PNN) tenia contractes que es renovaven anualment i un règim retributiu molt inferior.

A partir de l'any 1973, els estudiants accedien a la universitat aprovant la selectivitat per evitar la massificació atès el gran creixement de la demanda. Cal considerar que als anys cinquanta, una universitat classista reunia, a tota Espanya, uns seixanta mil estudiants, que als anys seixanta ja eren cent cinquanta mil, i als anys setanta sumaven uns tres-cents mil. La ubicació dels centres de la UAB i el seu trasllat a Bellaterra van condicionar en gran part l'àrea d'atracció de l'alumnat.

CANVIS EN LA CONCEPCIÓ DE LA UNIVERSITAT. CREIXEMENT I EXPANSIÓ

Els canvis en la concepció de la universitat deguts a la crisi econòmica no van començar a la UAB fins a la dècada dels vuitanta, quan la Llei de reforma universitària (LRU) de 1983 va declarar l'autonomia de les universitats i va donar més protagonisme als departaments davant del paper que fins aleshores havien tingut les facultats. Aquesta crisi, seguida d'una altra als anys noranta, va provocar que l'economia, per mantenir i augmentar els beneficis, anés evolucionant cap a

un capitalisme neoliberal, sistema que demana menys control de l'Estat i més llibertat per als mercats. El neoliberalisme, orientat a la creació de riquesa privada, busca l'augment de la productivitat i la rendibilitat de les empreses, objectius que van propiciar un gran desenvolupament de les noves tecnologies, de la gestió, de la innovació i de la recerca.

A partir de mitjan anys vuitanta, la UAB va perdre gradualment part de la seva personalitat i el seu caràcter humanista va començar a cedir terreny a l'eficàcia i la racionalitat econòmica de caràcter liberal i transnacional, mercantilista i individualista. La UAB va resistir en part l'onada neoliberal però va quedar immersa en el sistema per diversos motius:

1. Perquè, a desgrat de la teòrica autonomia universitària, tant l'Estat, amb les seves lleis orgàniques, com la Generalitat van tendir a una lògica centralista, uniformista i burocràtica en l'organització dels centres, en els estudis i currículums, i en la contractació del professorat, sense deixar espai a la diversitat.

2. Perquè va haver-hi en aquests anys una sagnia de recursos vers el sector privat i una multiplicació de centres. Aquesta proliferació de centres universitaris, creats sense aturador ni distribució racional i justificada de titulacions, va fer difícil el repartiment dels escassos recursos i va afavorir la creació de molts centres privats. La manca de recursos va fer molt difícil la gestió correcta de la UAB.

3. Perquè va existir un excés de corporativisme que va portar els sindicats a defensar prioritàriament els interessos del personal enfront de les exigències socials de les titulacions i de la qualitat docent. També l'excés de corporativisme entre els mateixos professors, sempre decidits a lluitar per més crèdits per a la seva matèria. El fet que gran part dels antics PNN passessin a ser funcionaris gràcies a un procés d'idoneïtat va desactivar la lluita pel contracte laboral.

Estudiants observant una operació a l'Hospital Clínic Veterinari.

4. I en part també per la incompetència de les administracions, sempre interessades a canviar les lleis i les normatives sense preocupar-se de fer possible la seva aplicació i sense comprendre que el vertader canvi en educació ha de sortir de la qualitat del professorat, aspecte que mai no ha interessat gaire ni a la universitat espanyola ni a l'Administració.

L'EVOLUCIÓ DE LES FACULTATS DES QUE ES VAN CREAR FINS A L'ARRIBADA DEL PROCÉS DE BOLONYA

Des dels inicis, la UAB havia apostat per una dualitat que pot semblar contradictòria: tenir estructures grans (facultats i departaments) i ser pionera en la creació d'estudis. La UAB sempre va procurar mantenir unides facultats i departaments, tot i que el temps ha donat la raó a les escissions, i crear noves titulacions (n'existeixen molts exemples que no anomenarem per no deixar-nos-en cap). Aquesta innovació docent ha estat copiada en nombroses ocasions per altres universitats, aspecte que ens omple d'orgull.

A l'inici hi havia un esperit de col·laboració que es plasmava en l'agrupació de les disciplines per edificis i en el fet que les dues facultats més grans (Ciències i Lletres) tenien una organització per seccions que agrupava les principals disciplines. Malgrat això, la interconnexió no era gran, a causa de la rigidesa dels plans d'estudis del moment, centrats en una disciplina, tot i que tenien una estructura semblant a la que va arribar uns trenta anys més tard (el model 3 + 2 del procés de Bolonya); fins i tot es deia que hi hauria un diploma en finalitzar el tercer curs, cosa que va tenir lloc en molt pocs estudis.

La Facultat de Ciències Polítiques i de Sociologia i la de Psicologia van representar els primers casos de facultats creades a partir de seccions, o de professorat, pertanyents a una facultat més gran, aspecte que semblava anar en contra de l'esperit de grup que imperava a l'inici de la UAB, però que el temps ha confirmat encertat.

Es van necessitar vint anys perquè dues escoles universitàries, la de Mestres «Sant Cugat» i la de Traductors i Intèrprets es convertissin en dues facultats emblemàtiques, la de Ciències de l'Educació (1992) i la de Traducció i d'Interpretació (1993).

L'Escola Tècnica Superior d'Enginyeria (l'actual Escola d'Enginyeria) va ser creada l'any 1998 i agrupava els estudis d'Informàtica i d'Enginyeria Química. Aquest va ser el segon cas de fractura d'una facultat gran i unificada, però que va permetre incorporar noves disciplines a la UAB.

Finalment, l'any 2005 la Facultat de Biociències va iniciar la seva trajectòria en segregar-se de la Facultat de Ciències. Aquesta darrera segregació va permetre que la UAB fos una de les universitats que oferien una major diversitat de títols d'aquesta branca del coneixement.

L'ESCOLA DE DOCTORAT I DE FORMACIÓ CONTINUADA

El concepte d'universitat, originat a l'edat mitjana, es va mantenir estable fins al segle XIX, quan van aparèixer tres models clars: el napoleònic, el humboldtià i l'anglosaxó. La UAB, napoleònica en els orígens, de mica en mica es va anar convertint en una barreja humboldtiana-anglosaxona; és humboldtiana per la forta importància que es dona a la investigació i és anglosaxona pel concepte de campus unificat que ofereix totes les necessitats sense haver de sortir-ne (Servei Assistencial de Salut, escola bressol, escoles d'educació primària i de secundària, Vila Universitària, cinema/teatre, farmàcia, comerços i oficines bancàries). Una altra característica de la universitat anglosaxona és l'existència d'una clara separació entre el grau i el postgrau —les universitats dels Estats Units arriben a tenir degans de postgrau.

La UAB va ser, un cop més, pionera i l'any 1994 va crear l'Escola de Doctorat i de Formació Continuada. L'objectiu era coordinar els estudis de postgrau de la UAB, formats pels estudis de doctorat i pels estudis propis que s'oferien als diferents centres/departaments. La creació d'aquesta escola va permetre donar suport administratiu als departaments i facultats i centralitzar i homogeneïtzar els processos d'admissió, alhora que es procu-

rava millorar la qualitat tant dels doctorats com de la formació continuada.

Com sempre, els inicis van ser difícils (part de l'administració de l'Escola era als locals del SAF i va haver-hi reticències a l'hora de crear-la). El febrer de 2000 se'n va inaugurar la seu a la Masia de Can Miró. Des d'aquest moment, i no pas sense detractors, l'Escola va impulsar els estudis de postgrau i va donar resposta a les demandes de formació més especialitzada que requeria la societat a principis dels anys 2000.

L'arribada del procés de Bolonya, amb l'estructuració dels estudis universitaris en tres etapes, grau, màster i doctorat, i amb la importància que donava a la formació continuada i a la concepció del màster i doctorat com a part del postgrau de la UAB (de nou seguint el model anglosaxó), va tenir com a conseqüència que se li canviés el nom pel d'Escola de Postgrau (curs 2002-2003). Tanmateix, continuava havent-hi dues estructures administratives, una per al doctorat i una altra per a la formació continuada.

La publicació, l'octubre de 2007, del reial decret que establia l'ordenació dels ensenyaments universitaris oficials en estudis de grau de 180 o 240 ECTS i de màsters universitaris de 60 o 120 ECTS, i el nou marc normatiu del doctorat de l'any 2011, que indicava que els doctorats s'havien d'organitzar en escoles de doctorat, va provocar que aquest camí conjunt de tot el postgrau finalitzés. L'any 2014 es va crear l'Escola de Doctorat, segregada de l'Escola de Postgrau, i des d'aquell moment van quedar clarament separats doctorats i formació continuada.

EL PROCÉS DE BOLONYA I LA CREACIÓ DE L'ESPAI EUROPEU D'EDUCACIÓ SUPERIOR

La declaració de Bolonya (1999) va ser el tret de sortida que va impulsar el replantejament dels sistemes universitaris d'alguns països europeus, entre ells el sistema espanyol. La participació en l'espai europeu d'educació superior (EEES) va sacsejar la comunitat universitària i va comportar canvis significatius a tres nivells: renovació de metodologies docents, redefinició del mapa de titulacions de les universitats i introducció del sistema d'acreditació de les titulacions i d'assegurament de la qualitat.

RENOVACIÓ DE METODOLOGIES DOCENTS

En el marc de l'EEES, els European Credits Transfer System (ECTS) van gaudir d'un estatus privilegiat com a unitats curriculars basades en les hores de treball de l'estudiant. Basar l'estructura de les titulacions en ECTS permetia la comparació dels estudis de diferents universitats i facilitava la mobilitat dels estudiants tant de forma transversal com longitudinal. Tanmateix, el concepte d'ECTS de seguida es va associar amb els diferents tipus de competències que ha d'assolir l'estudiant i amb els resultats d'aprenentatge associats a les unitats curriculars. D'aquesta aliança va néixer la imperiosa necessitat de revisar a fons les metodologies docents imperants a la Universitat.

La UAB va ser pionera en la posada en marxa de proves pilot que acomplien dues finalitats. D'una banda, començar a repensar les titulacions de llicenciatura per dotar-les de l'estructura *bachelor* i *master* predominant a Europa, amb una durada de 3 + 2 anys, i, de l'altra, potenciar la innovació docent. La resposta institucional va ser molt bona, atès que un nombre important de llicenciatures i màsters van passar a ser de forma progressiva titulacions pilot. L'assistència del professorat a cursos de formació va créixer de forma exponencial i un nombre important de projectes d'innovació docent van rebre subvenció de la Generalitat de Catalunya o bé de la mateixa Universitat.

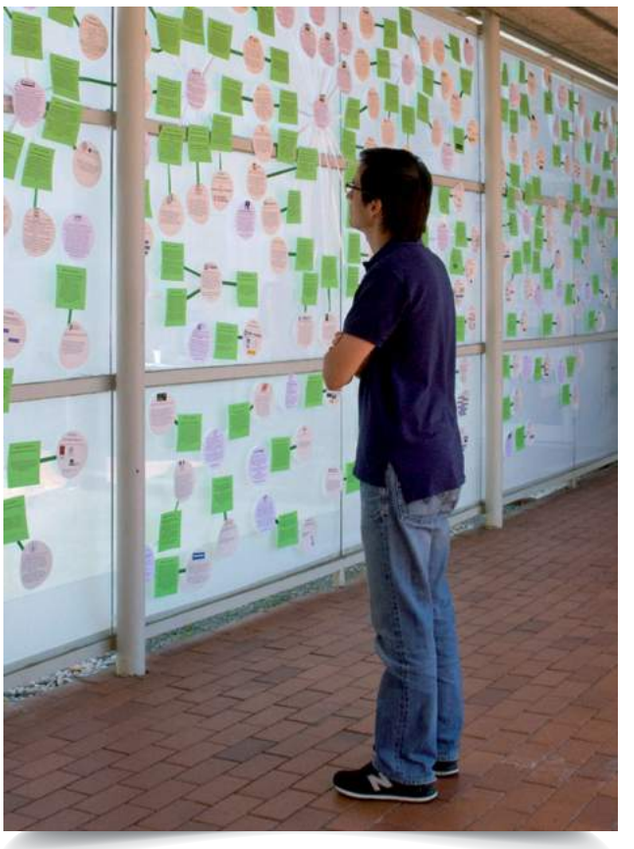
REDEFINICIÓ DEL MAPA DE TITULACIONS

Les universitats de Catalunya van començar a treballar aviat en l'adaptació dels estudis a l'EEES gràcies a l'im-

puls que va donar la Conselleria d'Universitats de la Generalitat a la realització de les proves pilot i a la definició de marcs de referència per part de l'Agència de Qualitat del sistema universitari de Catalunya (AQU). Això no obstant, l'aprovació del marc legal espanyol que ha regit l'adaptació de les universitats a l'EEES va tenir lloc el 2007 i va anar precedida d'anys de debats entre universitats i entre aquestes i els representants del Ministeri d'Universitats. D'aquest marc legal destacarem els dos aspectes que van tenir més impacte a la UAB: la uniformització dels crèdits que havien de tenir les titulacions i l'absència de directrius rígides que regulessin a priori la seva configuració, llevat dels estudis amb directrius europees.

L'exigència que a Espanya els graus havien de tenir 240 ECTS (és a dir, una durada de quatre anys) va suposar per a la UAB fer un pas enrere i no poder donar continuïtat a una part dels esforços esmerçats en la planificació i posada en marxa dels plans pilot. D'altra banda, si bé va quedar obert el nombre de crèdits que havien de tenir els màsters, entre 60 i 120 ECTS, la tendència predominant va ser la de programar màsters de 60 crèdits per tal de no carregar amb massa anys d'estudis els nostres estudiants i això va anar en detriment de la mobilitat i de la qualitat dels mateixos màsters.

Si per a les universitats la regulació de la durada dels estudis va ser una mesura constrenyedora, l'absència de directrius va ser una mesura trencadora amb la tradició vigent a l'Estat espanyol, tot i que no sempre s'ha sabut o volgut entomar la llibertat que suposava per a les universitats poder proposar un mapa de titulacions innovadores o bé configurar propostes de plans d'estudis sorgits d'una profunda revisió. Podríem dir que la UAB va anar força enllà a l'hora de fer propostes innovadores i es va dotar d'un mapa de titulacions, prou diferenciat del de partida, que incorporava nous camps d'estudi i en el qual s'articulaven graus i màsters diversificats en els diferents àmbits disciplinaris.

Jornada de presentació del Clúster d'Educació i Formació de la UAB (juny de 2011).

Pel que fa a l'estructuració dels plans d'estudi, els criteris aprovats a la UAB van estar encaminats a compatibilitzar els tres primers anys del grau amb l'opció d'un títol propi de *bachelor* per tal d'afavorir la mobilitat dels nostres estudiants per cursar un màster en una universitat europea. Això no obstant, els continguts de l'oferta final segurament podrien haver estat una mica més diferenciats dels oferts per la resta d'universitats si des de l'ANECA no s'hagués impulsat la creació de xarxes de facultats amb la finalitat de preparar llibres blancs de les titulacions més consolidades. A la pràctica, aquests llibres blancs van acabar fent la funció que tradicionalment havien fet les directrius ministerials de cadascun dels títols oficials.

ACREDITACIÓ DE LES TITULACIONS

Per a l'aprovació de les noves titulacions, el Ministeri es va trobar davant una situació insòlita, conseqüència del nou marc legal, com era l'absència d'un catàleg de titulacions que regís per a totes les universitats. Es partia, podríem dir, d'un catàleg en blanc que s'aniria emplenant a mesura que s'aprovessin els diferents títols que presentessin les universitats. Davant d'aquesta nova situació, el Ministeri va deixar d'avaluar la proposta de nous estudis i va delegar en l'ANECA l'elaboració dels informes preceptius per autoritzar els estudis, així com la capacitat per acreditar les titulacions un cop estiguessin desplegades. Així mateix, les universitats estaven obligades a sotmetre's periòdicament als esmentats processos d'acreditació.

La posada en marxa d'aquests processos, que a Catalunya liderava i lidera l'AQU, va suposar per a la UAB, igual que per a la resta d'universitats grans, una tasca força àrdua que van assumir els equips de deganat de les facultats i que va comportar la necessitat de reorganitzar les oficines i serveis de la Universitat que donen suport a la docència.

L'any 2010 era la data límit de referència per a la programació del gruix dels títols adaptats a l'EEES, la gran majoria dels quals a hores d'ara ja ha passat també el procés d'acreditació. La lliçó que se'n desprèn és que el model dissenyat és insostenible i ja ha entrat en una etapa de revisió i nova configuració, però la conseqüència menys reversible és que per a molts acadèmics qualitat ha passat a ser sinònim de paperassa i burocràcia.

ORIENTACIONS DE FUTUR

En el decurs d'aquests cinquanta anys, la UAB ha assolit una situació privilegiada en el sistema universitari internacional i ha estat capaç de desenvolupar un model d'internacionalització i transferència propi. En aquesta nova etapa de maduresa, té encara un ampli potencial per continuar aprofundint en les línies estratègiques, que, en termes de docència, implica principalment el següent:

Atès que l'educació sempre projecta un cert ideal de societat i de distribució del poder, pensem que la UAB haurà de vetllar per ser fidel als principis democràtics que ja van orientar la seva creació. La democràcia en educació demana llibertat entesa com a capacitat de pensament crític; igualtat com a reconeixement de la dignitat de tota persona humana, participació i coherència entre el pensament i l'acció.

La UAB haurà de continuar reformulant el seu catàleg de titulacions, incloent-hi les noves demandes de la societat. Alhora, ha de mantenir les ofertes que continuen tenint un fort arrelament en l'entorn cultural, social i econòmic, i aquelles que, malgrat les oscil·lacions de la demanda de l'alumnat, contribueixen a la comprensió del món, de la humanitat i de les finalitats de la ciència.

Convindrà enfortir la internacionalització estructurada creant dobles títols que complementin el nostre model docent amb altres tradicions educatives importants en els diferents àmbits de coneixement. Aquesta aposta s'ha de plantejar no només en l'àmbit dels màsters i doctorats sinó també especialment en el dels graus.

La UAB haurà de defensar la diversitat de requisits que han de regir en l'accés dels alumnes a diversos estudis. Davant una homogeneïtzació irracional, haurà de treballar per l'adequació dels criteris d'avaluació, acreditacions i promocions del professorat d'acord amb els supòsits de les funcions investigadores, docents, socials i professionals que ha d'exercir.

Igualment, haurà de definir un nou model metodològic docent, propi de la UAB, que combini al màxim la interdisciplinarietat que permeten el campus i les tecnologies. I també vetllar per la necessària relació entre la teoria i la pràctica, així com per les estades de pràctiques externes, especialment a les carreres professionals.

Caldrà tenir en compte les possibilitats que ofereixen les noves tecnologies de la informació i la comunicació i el possible pas d'una universitat presencial a una de no presencial. En aquest assumpte la UAB sempre ha optat, amb bon criteri, per un model bimodal.

També caldrà mantenir l'interès de la Universitat per la creativitat, la innovació i la investigació, però també per la qualitat de la docència i de la gestió. Un professor o professora de la UAB hauria de tenir formació docent perquè la docència exigeix saber i saber fer. Els càrrecs de gestió universitària haurien de rebre alguna formació perquè gestionar bé necessita competència i generositat.

Val a dir que el context actual no és senzill, però la UAB té la capacitat per fer-hi front emprant els seus punts forts: el treball, el talent, la capacitat d'innovació, la internacionalització, la transferència i la responsabilitat social.

NOMBRE DE TITULATS DE GRAU DE CENTRES PROPIS, PER ÀMBITS

	1973-1974	1983-1984	2000-2001	2016-2017
Arts i Humanitats	116	675	599	792
Ciències de la Salut	120	425	848	974
Ciències Experimentals	47	251	391	763
Ciències Socials i Jurídiques	36	1.762	2.190	1.984
Enginyeries			234	348
	319	3.113	4.262	4.861

L'agrupament per àmbits s'ha hagut de fer per centres i no per títols.

NOMBRE DE TESIS LLEGIDES, PER ÀMBITS

	1972-1973	1985-1986	2000-2001	2015-2016
Arts i Humanitats	7	23	31	130
Ciències de la Salut	24	40	84	426
Ciències Experimentals	2	34	104	205
Ciències Socials i Jurídiques	3	8	65	255
Enginyeries			16	35
Altres			21	
	36	105	321	1.051

OBJECTIUS
· Mesurar la velocitat a la qual circulen els cotxes
campus de la UAB.
· Aprendre a utilitzar noves tecnologies en una
pràctica de física.
CAMPUS
ÍTACA

8

LLUNY DE LA TORRE D'IVORI: EL COMPROMÍS AMB LA SOCIETAT*

Si alguna crítica es pot fer a la història de la UAB —i en els seus cinquanta anys se n'hi pot fer més d'una—, probablement no serà la d'haver-se refugiat en la torre d'ivori del tòpic popular sobre les universitats. De vegades per voluntat pròpia, de vegades per circumstàncies imprevistes, la UAB ha intentat situar-se molt a prop de la societat i de les seves transformacions. Així es manifesta en algunes característiques del seu naixement, en moments crítics del seu desenvolupament i en iniciatives d'irradiació extrauniversitària que han marcat el seu perfil institucional.

VINCULADA AL SEU ENTORN EN L'ORIGEN, EN LES CRISIS I EN LA CONSOLIDACIÓ

La UAB és filla d'un moment sociopolític clau en l'evolució de la dictadura franquista. Durant la dècada dels anys seixanta del segle passat, el règim va intentar adaptar-se institucionalment a una dinàmica socioeconòmica que començava a desbordar la seva capacitat de control. En aquest context, la creació de tres noves universitats —a Madrid i al País Basc i, de rebot, a Barcelona— va ser una iniciativa del sector reformista del règim, preocupat per modernitzar tecnocràticament la seva estructura polítco-administrativa i —amb ella— el sistema educatiu i universitari.

Però la segona universitat de Barcelona —la futura UAB— no va néixer com a Minerva armada del cap d'un Júpiter ministerial, radicat a Madrid. A diferència de les seves contemporànies —la UAM i la UPB/EHU—, la seva posada en marxa —molt difícil i laboriosa— es va fer sota el lideratge d'un equip d'acadèmics presidit pel rector Vicent Villar Palasí, però amb el suport decisiu d'altres actors socials i institucionals del país. Aquest suport va permetre, per exemple, la compra de terrenys amb crèdit bancari en comptes de recórrer a l'expropiació ministerial tradicional. Es va articular en un patronat força actiu que incloïa representants dels ajuntaments de Barcelona i Sabadell, de les diputacions de Barcelona i Girona i de membres significats de la burgesia industrial i financera del país. Alhora, volia entroncar simbòlicament amb la primera Universitat Autònoma de Barcelona, el

* Josep M. Vallès (coordinador), Ventura Bassegoda, Jordi Marquet i Juanjo Villanueva.

malaguanyat intent republicà de dotar Catalunya amb una institució que sentís com a pròpia. Aquests trets de la nova UAB la vinculaven més amb el seu context social, la relligaven amb la història del país i la separaven de la concepció d'una universitat entesa com a instrument —més administratiu que social— gestionat «des de dalt» i «des de lluny».

Tot i així, la UAB —com a universitat de titularitat i finançament públics— no podia prescindir de la relació amb l'Estat i, més endavant, amb la Generalitat. De l'Estat i de la Generalitat rep les regulacions bàsiques i els recursos personals i materials. Un sector del règim franquista va impulsar la creació de la UAB com a intent experimental de modernització universitària, però la va sotmetre immediatament a una tutela desconfiada que va acabar amb l'intent frustrat de suprimir-la. El moviment democràtic va obrir les portes a la recuperació d'una autonomia universitària més àmplia que s'expressava en uns nous estatuts que la UAB va ser la primera a aprovar en aplicació de l'LRU de 1983. Malgrat això, la inèrcia uniformista de la regulació estatal va continuar pesant com un handicap continuat en l'intent de la UAB d'explorar camins propis d'acord amb el seu entorn social.

L'assumpció de la competència en matèria universitària per part de la Generalitat podia haver representat una certa revisió d'aquella uniformitat burocràtica i facilitar un aprofitament més creatiu del potencial de la UAB. Ni les condicions externes, ni algunes dinàmiques internes ho van fer possible. D'altra banda, l'assumpció de competències per part de la Generalitat va comportar immediatament la creació de quatre universitats noves, una creació que responia a una certa demanda social, però també a una dinàmica de clientelisme polític. Per desgràcia, la pressió d'interessos partidistes i localistes va impedir una articulació ordenada, eficient i equilibrada del conjunt del sistema. La repercussió sobre la UAB d'aquesta expansió desordenada va comportar una certa descapitalització en efectius humans i materials. També és cert, però, que aquest fet va obligar a reexaminar el seu paper en el context nacional i internacional, un paper que va redefinir en condicions de suport públic limitat i de vegades poc equitatiu per part del govern de la Generalitat.

En resum, la peculiaritat de les relacions de la UAB amb el seu entorn social i polític-administratiu arrenca del seu origen. La seva creació —realitzada amb una intervenció social i territorial com la descrita— constituïa d'entrada una carta positiva per jugar. Però tenia també aspectes negatius. Sovint li costava disposar del recurs del suport estatal que necessitava, però que resultava incòmode de gestionar per ambdues parts. Simultàniament, la UAB va comprovar que aquelles «forces vives locals» en les quals s'havia fonamentat en el moment de la seva creació mostraven limitacions polítiques i materials en la intensitat del seu compromís, la qual cosa confirmava la ben coneguda feblesa de la tan elogiada «societat civil» catalana.

Un aspecte singular de les relacions de la UAB amb el seu entorn social ha estat una permeabilitat aguda a les transformacions sociopolítiques de cada moment. Ja des del seu mateix origen, la majoria dels estudiants i dels nous professors de la UAB respiraven a fons el clima de rebel·lió sociocultural que afectava les principals universitats dels EUA i de l'Europa occidental en els anys immediatament anteriors. La creació oficial de la UAB —7 de juny de 1968— coincidia cronològicament amb l'ocupació de la Sorbona de París, epicentre simbòlic dels «fets de Maig» d'aquell any i de les seves conseqüències econòmiques i polítiques, tant a França com en altres països europeus. Una cultura poc o gens jeràrquica, al·lèrgica als rituals formals de la tradició acadèmica, es va infiltrar en bona part de la joventut del país i, en particular, en el món universitari. Però, per a una UAB en plena etapa de formació, aquesta cultura de la informalitat i de la contestació va acabar convertint-se en una marca distintiva, gairebé inserida —com ara es diu— en el seu ADN.

Aquesta interacció intensa amb el món extrauniversitari es va mantenir malgrat l'aïllament físic inicial de la UAB. Dispersa inicialment en instal·lacions provisionals —Sant Cugat del Vallès, carrers de García Morato i de les Egipcíaques de Barcelona, Hospital de Sant Pau— i definitivament desplaçada a l'aleshores *no man's land* de Bellaterra, la UAB va fer de la necessitat virtut i va convertir aquell aïllament territorial en una oportunitat. Amb el pas dels anys, el campus de Bellaterra es va anar consolidant. Un pas endavant el constitueix la construcció de la Vila Universitària (1991-1992), una operació que és resultat també de la disposició de la UAB a la cooperació extrauniversitària, col·laborant en aquesta ocasió amb el programa dels Jocs Olímpics de 1992. Aquest campus consolidat va acabar constituint un actiu fonamental de la institució. Aquella situació inicialment excèntrica de Bellaterra s'ha convertit en el nucli central de la gran regió metropolitana de Catalunya, qualificada sovint com la «Barcelona real», que facilita el lligam de la Universitat amb el seu teixit social i productiu.

En aquest context, la qualitat d'universitat de campus de la UAB ha anat generant una identitat institucional prou definida que la distingeix d'altres universitats. Part d'aquesta identitat és un estil propi de debat lliure i d'inclinació a formes de participació que ha pogut practicar amb relativa llibertat gràcies a la seva ubicació perifèrica. Un estil —val a dir— no exempt de riscs si no s'ajusta als mínims exigibles de sentit de la realitat. Però és potser gràcies a aquestes condicions —identitat institucional i debat permanent— que la UAB va sobreviure a la seva gran crisi de 1973-1975, quan es va trobar amenaçada de liquidació per part del govern de l'Estat. Aquestes característiques li van permetre superar aquella crisi elaborant un ambiciós programa de renovació universitària: el denominat Manifest de Bellaterra, aprovat pel Claustre el 15 de març de 1975. Cal notar que aquest manifest o declaració no es presentava com un projecte universitari circumscrit a la mateixa UAB: era en realitat un autèntic programa de política universitària pensat per a «una democràcia econòmica, política i social [...] tendent a l'eliminació de les divisions socials». Aquesta visió de la vinculació entre societat i universitat i del seu compromís recíproc va tenir un impacte considerable sobre el conjunt universitari català i espanyol en el moment en què tocava deixar enrere la llarga etapa de la dictadura i oferir el seu servei públic en el marc d'un sistema de llibertats polítiques i socials.

Des d'aleshores, el compromís social de la UAB no ha estat solament un estat d'esperit o una marca cultural. S'ha traduït en un seguit d'iniciatives basades en la cooperació permanent amb altres actors institucionals i ciutadans. Des de l'inici i de forma continuada, l'Autònoma va anar temptejant les possibilitats de col·laboració amb l'exterior per ajustar millor la seva acció a la societat que l'envolta. Aquest compromís amb la societat s'ha manifestat en totes les dimensions de la missió universitària, destinada a transferir no solament coneixement sinó també els valors necessaris per a la cohesió social i per a la solidaritat.

TRANSFERIR CONEIXEMENT A LA SOCIETAT AMB ESPERIT DE COL·LABORACIÓ

El compromís social de la UAB amb la societat s'ha expressat en el compliment de les seves obligacions docents i de recerca. Ambdues són activitats de transferència de coneixement cap a la comunitat, el progrés de la qual es vol fomentar. En el cas de la UAB i des del seu origen, ha estat molt destacada la seva dimensió de recerca, amb la corresponent transferència dels seus resultats.

El moment de la creació de la UAB i el context polític, humà i territorial en què se situa n'han condicionat fortament el caràcter i l'evolució. Des de l'inici, els seus promotors es van inclinar —malgrat les dificultats del moment i la poca tradició al país— per definir la UAB com una universitat de model humboldtià, caracteritzada pel

paper essencial que concedeix a la investigació. Aquest impuls inicial va tenir com a conseqüència que la UAB es pensés i es mantingués com a universitat de recerca. Progressivament, va esdevenir una de les primeres i veritables universitats de recerca de l'Estat, tal com s'ha reflectit repetidament en els rànquings internacionals.

Un moment decisiu d'aquesta evolució es va produir quan, en la segona meitat dels anys setanta del segle passat, van aparèixer els primers programes públics de finançament de la recerca. La UAB en va saber treure partit gràcies al seu esperit fundacional. Al mateix temps, va començar a posar-se de manifest que l'activitat de recerca no era un exercici de consum estrictament acadèmic, perquè els coneixements de la universitat eren demanats per la societat amb vista a aplicar-los. Però aquesta activitat de transferència de coneixements i tecnologia es trobava sovint en un forat negre legal, sense regulació sobre la col·laboració del personal acadèmic amb empreses o entitats privades. L'LRU de 1983 va ocupar-se de la qüestió. El seu molt citat article 11 reconeixia la capacitat de les universitats i del seu professorat per col·laborar amb «altres entitats i persones físiques», expressió que incloïa les entitats privades.

Però l'activitat de «transferència de resultats de recerca» era aleshores una activitat voluntarista d'alguns investigadors, pràcticament sense suport ni impuls per part institucional. Per pal·liar aquesta situació i oferir un servei d'assessorament i acompanyament als investigadors en les seves relacions amb l'àmbit privat, l'equip del rector Antoni Serra Ramoneda va impulsar la creació, també l'any 1983, de la Fundació Empresa i Ciència (FEC), en col·laboració institucional amb la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona, com a organització empresarial.

Els mandats dels rectors Serra (1980-1985) i Pascual (1986-1990) van comportar la preparació i la posada en marxa d'una sèrie de centres de recerca consorciats amb altres institucions públiques. Aquestes iniciatives compartides (IMB-CNM, IFAE, CED, IERMB, ICMAB-CSIC, CREAF, CREM-IEC, CVC...) van convertir el campus de Bellaterra en l'àrea d'investigació més potent de l'Estat. Tot i que aquest aspecte de la història de la UAB serà comentat en el seu apartat corresponent, és important assenyalar aquí que aquesta voluntat de compartir projectes i entitats amb altres actors és una expressió molt representativa del compromís de la UAB per transcendir la institució en benefici general de la societat.

L'augment constant de la recerca en els anys vuitanta i noranta del segle passat va determinar la creació i el desenvolupament d'una entitat interna especialitzada, l'Oficina de Transferència de Resultats d'Investigació (OTRI).

Una sessió de les Aules d'Extensió Universitària per a la gent gran.

D'aquesta manera, es va facilitar que hi hagués una política de «transferència» directament lligada al govern de la Universitat. En aquesta etapa, la política era principalment reactiva (suport administratiu i assessorament a l'investigador) i amb poca activitat proactiva. De fet, aquesta activitat a la UAB, amb poques excepcions, continuava sent més aviat una activitat «consentida», però en cap cas «promoguda» per una estratègia universitària. L'activitat de transferència es considerava aleshores una conseqüència inevitable d'una petita part de la recerca, que pràcticament tenia lloc per decantació espontània, però en cap cas es qüestionava l'autonomia total de l'investigador en la seva cerca de l'«excel·lència científica».

Aquesta percepció va fer un tomb molt significatiu amb la publicació de l'*Informe Universidad 2000*, conegut com «Informe Bricall». En aquest informe es qüestionava l'autonomia total de l'investigador en l'elecció dels temes de recerca i hi apareixia la pregunta: ¿fins a quin punt no ha de ser la societat la que determini què és el que interessa investigar? Segons això, la ben coneguda «recerca d'excel·lència» hauria d'evolucionar cap a «recerca d'excel·lència i d'impacte en la societat». L'Informe va tenir una repercussió important en l'evolució decidida dels programes d'investigació cap a la investigació dirigida i amb objectius d'interès per a la societat.

A partir d'aquesta elaboració conceptual de principis del segle XXI, es van concretar dues línies determinants en la política de la UAB sobre la transferència i la innovació. La primera és l'evolució del concepte d'universitat humboldtiana, que incorporava al llenguatge corrent l'expressió «tercera missió» de la Universitat. A partir d'ara, les missions de la Universitat són la docència, la recerca i la transferència. La segona línia —procedent del sector privat— és el concepte d'«innovació oberta». Segons aquesta visió, les empreses han de buscar el coneixement allà on es trobi i molt d'aquest coneixement es troba a la Universitat. Com a resultat del desenvolupament de la innovació oberta i de la tercera missió de la Universitat, algunes empreses van començar a reduir els seus departament d'investigació i a subcontractar la recerca directament a la Universitat.

Paral·lelament i en la mateixa època, investigadors inquiets van començar a explorar el camí —poc transitat al nostre país— de la creació d'empreses basades en resultats de la investigació universitària, conegudes com a empreses derivades. Aquestes iniciatives van ser reconegudes i fomentades per la Llei orgànica d'universitats (LOU) de 2001. Tanmateix, a principis del nou mil·lenni, si els convenis de recerca amb entitats privades semblaven de vegades una activitat «tolerada» a la UAB, la creació d'empreses derivades per part d'investigadors de la UAB es pot dir que era considerada una activitat «amagada».

Igualment, els serveis científico-tècnics de la UAB, en principi dedicats al suport dels seus investigadors, van començar a rebre l'atenció del sector empresarial que demanava la seva assistència. D'aquesta manera, aquests serveis van passar a ser un element important de les relacions de la UAB amb les empreses de l'entorn geogràfic, i a constituir un gran actiu en les activitats de transferència i innovació dels grups de recerca.

En aquest context, l'equip del rector Lluís Ferrer (2002) va manifestar la voluntat decidida de promoure les activitats de transferència i innovació i treure-les de l'ombra on es trobaven. Amb aquesta intenció, es va posar en marxa el Parc de Recerca UAB (PRUAB) com a gran projecte estratègic de la UAB que potenciaria i ampliaria la relació de la recerca universitària amb la societat. Una peça central del Parc seria l'edifici Eureka, on s'ubica una molt necessària incubadora d'empreses derivades i les activitats sorgides de col·laboracions entre grups de recerca de la UAB i empreses privades. El Parc de Recerca UAB va ser concebut com un projecte compartit per les institucions públiques presents al campus, estructurat en forma de fundació. Així, el seu

patronat es va constituir amb la UAB, el Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC) i l'Institut de Recerca i Tecnologia Agroalimentàries (IRTA), a més de diverses entitats financeres que hi donaven suport econòmic, liderades pel Banc de Santander com a finançador de la incubadora d'empreses. Amb aquest projecte, la UAB procurava recuperar terreny i vertebrar l'acció investigadora i de transferència al campus de la UAB permetent l'accés a finançament públic per construir edificis (mòduls de recerca A, B i C), ocupats avui dia per instituts i centres de recerca i per empreses que col·laboren amb les institucions del campus.

Malauradament, la posada en marxa del PRUAB va coincidir amb la gran crisi iniciada el 2007-2008. La creació d'ocupació havia passat a ser la màxima prioritat política dels governs, a la qual la UAB no podia ser aliena. En aquest context, el PRUAB era una eina extraordinària. Els successius patronats n'han reorientat l'activitat reduint-ne el contingut com a instrument estratègic interinstitucional (UAB, CSIC, IRTA) de política científica —parcialment reemplaçat pel projecte de Campus d'Excel·lència Internacional— i impulsant el seu caire operatiu com a eina de transferència de coneixement i tecnologia i de creació d'ocupació en col·laboració amb el sector privat.

En un àmbit més limitat i vinculat a l'entorn metropolità de la UAB, cal destacar el paper de l'Autònoma —i del PRUAB com a eina executiva en alguns casos— com a element aglutinador d'iniciatives de transferència i innovació en el territori més immediat. Ja hem citat el Campus d'Excel·lència Internacional, que va permetre donar cos al concepte d'Esfera UAB (tractat en un altre apartat) i ampliar-lo. Aquell paper aglutinador ha tingut resultats moderats quan s'ha volgut exercir en successives iniciatives —per exemple, l'Associació B-30— destinades a proveir amb una articulació més eficient el clúster de coneixement i de manufactura avançada que ja existeix entorn de la B-30.

Com a resum, es pot afirmar que —tot i la voluntat original de ser una universitat de recerca— la incorporació de la tercera missió universitària als valors de la UAB no va ser immediata, ni en molts casos fàcil. Tanmateix, l'evolució de la societat en tots aquests anys ha comportat una redefinició de les relacions entre les universitats i el sector privat. En aquesta línia, la UAB i els seus membres han demostrat una gran capacitat primer d'adaptació i després de lideratge en tots els aspectes relacionats amb la transferència de coneixements i la innovació.

REFORÇAR VALORS SOCIALS DINS I FORA DE LA INSTITUCIÓ

La difusió de valors socials constitueix part essencial de la missió universitària, juntament amb la docència, la recerca i la transferència. Aquesta dimensió de la funció de la universitat ha estat sempre molt present en el treball de la UAB. Amb els anys, s'ha anat dotant de diversos organismes per gestionar amb la màxima eficiència la seva vocació clara de servei social. Entre totes elles, farem esment de cinc d'aquestes iniciatives: l'ICE, la FAS, el projecte Universitat a l'Abast, l'Associació d'Amics de la UAB i el projecte Alumni.

D'acord amb la Llei general d'educació de 1970, l'Institut de Ciències de l'Educació de la UAB es va posar en marxa des dels seus inicis. Els seus objectius eren i són vincular la Universitat amb tots els nivells del sistema educatiu i promoure i dissenyar la formació permanent del professorat, la innovació educativa i la transferència de coneixements en aquest àmbit. Tot i que en origen va ser constituït només com a institut de recerca, el seu gran actiu ha estat la transferència amb un enorme impacte sobre la comunitat educativa del país i més enllà. L'ICE va tenir cura durant molts anys del Curs d'Aptitud Pedagògica (CAP), instrument imprescindible per a la formació dels llicenciats que s'orientaven a la docència, fins que va ser substituït per un màster específic. Històricament, cal remarcar a més la seva contribució

a la normalització del català en l'ensenyament.

La seva tasca actual continua tenint com a objectiu central millorar la qualitat del sistema educatiu preuniversitari. Entre les actuacions més importants, consten la formació permanent del professorat en col·laboració amb el Departament d'Ensenyament, els plans de formació de zona, l'acompanyament als equips de les escoles de nova creació, el programa Espurna, adreçat a la dinamització de l'escola de primària, o el programa Argó, dedicat al professorat de secundària i als seus alumnes.

Imatge de grup dels voluntaris de la Fundació Autònoma Solidària (FAS).

Cal ressaltar com a iniciativa innovadora l'organització del campus Itaca o les beques salari d'aquest, que —amb el suport del Banc de Santander— s'adrecen a identificar bons estudiants de secundària procedents de famílies amb rendes baixes de municipis de l'àmbit territorial de l'ICE, amb la intenció d'estimular la seva vocació per continuar la seva formació i facilitar, si escau, la seva ulterior incorporació a l'ensenyament superior. La iniciativa —impulsada per l'ICE el 2004— és actualment gestionada per la FAS.

La línia bàsica de totes aquestes actuacions és fomentar la interrelació entre la universitat i el sistema educatiu en general, com a millor garantia per assegurar-ne la qualitat en tots els nivells i fer-la més adequada a les necessitats socials. L'ICE s'ha ocupat també de la denominada «extensió universitària» difonent coneixement entre sectors de la població que no han accedit a aquest nivell educatiu. Com a resultat, les Aules d'Extensió Universitària per a gent gran a la Casa de Convalescència s'han expandit per tot el territori i són tutelades des del Programa Universitat a l'Abast (cfr. infra).

L'ICE ha tingut a la UAB un paper especialment destacat respecte d'institucions similars en altres universitats. Ha exercit una gran influència sobre la comunitat educativa del nostre país. Tot i així, potser caldria aprofitar aquest actiu encara amb més intensitat si es vol assegurar la coordinació entre sistemes educatius per tal de millorar-ne el rendiment conjunt, des de la primària fins a la universitat.

En l'àmbit socioeducatiu, s'han implantat programes com el ja esmentat Ítaca (des de l'any 2004), CROMA (des del curs 2006-2007), UniX o Let's go!, que posen en contacte professors i estudiants de la UAB amb infants i joves de famílies sense experiències prèvies universitàries, i promouen el seu interès pel coneixement i la recerca. També cal esmentar l'acció formativa de l'IGOP en cooperació amb escoles de primària per incentivar que els seus alumnes

coneguin millor el seu propi barri i s'impliquin activament en el tractament dels problemes que hi ha plantejats.

La Fundació Autònoma Solidària (FAS) —constituïda l'any 1999— té les arrels en experiències de mobilització social de col·lectius de la UAB, inspirades en el moviment per la pau i l'objecció de consciència contra el servei militar (anys vuitanta i noranta), el suport a les víctimes de la guerra de Bòsnia (1992-1995) o les acampades a favor del 0,7 % (1994). La UAB va crear aleshores l'Oficina d'Afers Socials, que va canalitzar la prestació social substitutòria del servei militar. Per la seva banda i amb la consigna del 0,7 %, la Comissió Autònoma Solidària va promoure que la Universitat i el seu personal destinessin fons a la cooperació al desenvolupament.

En l'àmbit internacional, la cooperació per al desenvolupament s'ha formalitzat mitjançant una convocatòria competitiva anual adreçada a tota la comunitat universitària per intentar transferir les capacitats de la UAB a diversos països en desenvolupament, especialment en vinculació amb les seves universitats. Per exemple, amb la UNAN Managua, en els àmbits de la formació de postgrau, les ciències de l'educació i les ambientals. Al mateix temps, la FAS ha fet un esforç notable per promoure l'educació per al desenvolupament entre els estudiants de grau de la UAB.

També en l'acció internacional cal esmentar la creació de la Fundació Wassu-UAB (2012), que formalitza la tasca feta en aquest camp des de 1987 per a la prevenció de la mutilació genital femenina i la seva erradicació. Amb el suport de la Fundació La Caixa, organitza activitats de formació i sensibilització sobre aquesta qüestió, tant aquí com en altres països. Ha actuat a Gàmbia en la formació de més de vuit mil professionals de la sanitat i va treballar per aconseguir la proclamació d'una llei el desembre de 2015 que prohibeix aquesta pràctica.

La FAS ha ampliat i adaptat les seves actuacions a les circumstàncies socials canviants. L'atenció a la discapacitat

Fundació Autònoma Solidària, atenció a la discapacitat.

—originada en la prestació social substitutòria del servei militar— s'ha formalitzat en el programa PIUNE d'atenció a estudiants amb necessitats educatives específiques, pioner en el context universitari espanyol. En els últims anys s'ha treballat intensament en la línia de garantir la inserció laboral amb la creació d'un programa específic —UAB Impuls—, que és possible en el marc de la Xarxa Incorpora de la Fundació la Caixa.

La promoció del voluntariat entre els estudiants de la UAB és una activitat essencial de la FAS. Els voluntaris participen en projectes d'orientació social en àmbits com el penitenciari, l'educatiu, el sociosanitari, el dret d'asil, la promoció de la salut entre joves o l'ambiental. La guerra de Síria i la crisi de refugiats han portat la UAB a donar suport a les persones sol·licitants d'asil amb el programa Acollida, creat el 2016, i acollint persones refugiades a la Vila Universitària sota el paraigua de l'ONG CCAR.

El programa Universitat a l'Abast, ara vinculat a l'Escola de Postgrau, es va posar en marxa el curs 2000-2001, amb la voluntat d'apropar la formació universitària a persones que no han tingut l'oportunitat d'accedir-hi.

A diferència d'altres iniciatives de divulgació cultural adreçades en exclusiva a la gent gran, Universitat a l'Abast facilita la convivència intergeneracional a les aules universitàries, una característica totalment innovadora en aquell moment i que ha resultat de gran eficàcia. Persones més grans de cinquanta anys han cursat assignatures que formen part dels estudis de grau impartits a la UAB de manera integrada amb la resta d'estudiants ordinaris. La Facultat de Filosofia i Lletres és la que acull la gran majoria dels beneficiaris del programa, però cal destacar que n'hi ha a totes les facultats i escoles del nostre campus. La Universitat a l'Abast ha incorporat el pla Aprenent a la teva Ciutat, que s'ocupa de la tutela i l'assessorament de les Aules d'Extensió Universitària per a la gent gran, en tretze municipis, juntament amb altres iniciatives de foment de l'activitat de la gent gran i de formació al llarg de la vida, cada cop més necessàries si es tenen en compte les tendències demogràfiques de la nostra societat. En aquest mateix camp, cal recordar les iniciatives adreçades a les escoles d'adults del sistema educatiu general, amb la intenció d'apropar els seus estudiants a la realitat universitària i, fins i tot, assistint-los quan han tingut la intenció d'accedir-hi.

L'Associació d'Amics de la UAB va ser fundada l'abril de 1989 amb la voluntat d'impulsar la relació mútua entre la Universitat i la societat i de promoure i potenciar la transferència de coneixement al territori. L'Associació agrupa antics alumnes, professors, membres del PAS i altres persones que comparteixen algun tipus de vinculació amb la Universitat. La seva activitat se centra en la publicació d'un butlletí i en l'organització de debats, seminaris i cursos. A més, l'Associació concedeix els seus premis anuals a persones i col·lectius que han prestat serveis destacats a la UAB.

Finalment, el projecte Alumni pren forma com a fundació a partir de 2016, després de treballs preparatoris en etapes anteriors. Durant els seus cinquanta anys d'història, més de cent cinquanta mil persones han obtingut el seu grau, llicenciatura o doctorat a la UAB. L'objectiu del programa Alumni és la creació d'una comunitat de professionals en xarxa, dinàmica i interconnectada, a través de la qual es puguin generar projectes i iniciatives que afavoreixin la carrera professional i vital dels *alumni* i el retorn de coneixement i de saber fer a la Universitat. La culminació dels intents de constituir aquesta xarxa d'antics alumnes —tal com mantenen altres universitats— es podrà fer ara realitat i permetrà refermar la vinculació de la UAB amb la societat a través dels seus antics alumnes.

PROJECTAR EL SEU COMPROMÍS SOCIAL CAP A UN FUTUR COMPLEX PER DEFINIR

Com a nota final, és innegable que la formació d'una xarxa de vinculacions amb el seu entorn social s'ha convertit actualment en l'objectiu de qualsevol universitat amb vocació pública. Però cal remarcar que, en el cas de la UAB, aquesta interacció va esdevenir una pràctica normal des del seu mateix inici, una pràctica marcada probablement per les condicions de la seva creació, per la visió que animava els seus fundadors i de vegades —no cal negar-ho— per la necessitat de superar limitacions pròpies.

Anar teixint aquestes vinculacions ha estat sovint un procés complex en el qual no tots els intents han prosperat amb el mateix grau d'èxit. Probablement, l'entorn social, cultural, tecnològic i econòmic ha evolucionat de manera més ràpida que la mateixa Universitat, que —per les seves característiques institucionals— no reacciona sempre amb la celeritat que convindria. Aquesta diferència de ritme constitueix actualment i de forma accelerada un repte important per resoldre en les relacions entre la Universitat i la societat. Tot i així, un balanç de conjunt de cinc dècades d'història de la UAB sembla prou positiu i constitueix la prova visible d'un compromís social intens que ha volgut evitar la temptació de convertir la UAB en la torre d'ivori del tòpic universitari.

IWP
INTERNA
WELCO
UAB

9

LA PROJECCIÓ INTERNACIONAL*

La Universitat Autònoma de Barcelona va néixer ja amb una vocació internacional en la mesura que volia desenvolupar una recerca i docència de qualitat que pogués tenir presència en un àmbit global. El seu professorat de seguida va teixir les seves xarxes de contactes amb equips de tot el món i progressivament aquesta important activitat internacional es va anar gestionant, organitzant, normativitzant i incorporant a la vida acadèmica diària. Els equips de govern van ser conscients molt aviat de la importància de la internacionalització com a tasca institucional i van ser actius en el reclutament de professors estrangers, l'establiment de convenis i la creació d'infraestructures i serveis de suport a la internacionalització. Tot això ha transformat la nostra universitat i tota la seva comunitat, fruit sens dubte de la necessitat institucional i personal d'establir vincles amb altres entitats físicament llunyanes i científicament molt properes, però especialment posant en evidència la capacitat d'afrontar els nous reptes, tant locals com globals, que cada dia té al davant una institució capdavantera com és la UAB.

ELS INICIS (1968-1986, ENTRADA D'ESPANYA A LA UE)

Malgrat néixer en plena dictadura franquista, diverses iniciatives van accentuar la intenció internacionalista de la UAB i van ajudar a desenvolupar una activitat acadèmica oberta al món i al coneixement vingut de l'estranger. La docència de filologies modernes (anglès, alemany i francès) va començar ben aviat i l'any 1972 es va crear l'Escola Universitària de Traductors i Intèrprets (EUTI), la primera de l'Estat, on també s'incloïen altres llengües menys tradicionals a les universitats, com ara l'italià, el rus i l'àrab. Més tard, a partir del curs 1988-1989, s'hi van incorporar noves llengües —el portuguès, el japonès i el xinès— que van ampliar el ventall de possibilitats ofert als estudiants. La inclusió per primer cop a l'Estat de l'ensenyament de llengües de l'Àsia Oriental en un títol homologat va obrir la porta a la creació de grups propis de la UAB dedicats a la recerca sobre l'Àsia Oriental en el període següent.

La docència de llengües estrangeres va ser la base per a la contractació de professorat estranger, tot i les dificultats derivades de la legislació vigent al moment. Aquesta presència de professorat estranger va resultar cabdal per a la internacionalització de la Universitat, ajudada per altres iniciatives que permetien una interacció permanent i d'intercanvi científic amb altres parts del món. Els contactes amb l'Amèrica Llatina (Escola de Magisteri), les Filipines (Departament de Química), l'Àsia del sud-est (Departament de Geografia) o el Carib i l'Amèrica Central (Ciències Polítiques) s'inicien en aquest període i representen les arrels d'una activitat molt més gene-

* Lluís Tort (coordinador), Joan Anton Carbonell, Josep Maria de Dios, Sean V. Golden, Louis Lemkow, Miguel Molist, Mercedes Unzeta i Marta Vilalta. La comissió va ser presidida inicialment per Carles Solà, però posteriorment va haver d'abandonar-la per qüestions personals.

ral en els anys següents. Per tant, no només la presència d'acadèmics d'altres països va impulsar la internacionalització, sinó també l'actitud decidida d'aquells que van creure que l'espai natural d'activitat per a la UAB havia de ser el món i no només Catalunya i Espanya. A més, la docència de llengües estrangeres a l'EUTI i a la Facultat de Filosofia i Lletres va impulsar l'intercanvi acadèmic d'estudiants i professorat malgrat la inexistència d'ajuts oficials per a aquestes activitats. Així doncs, la manca de recursos per a activitats internacionals i d'una legislació que donés suport a aquesta política va ser superada amb iniciatives individuals i institucionals que permetien l'arribada de professorat estranger per a estades curtes o contractat per la Universitat. Alguns professors van arribar a la UAB en aquest període i van assolir un impacte notable els anys següents. Docents com Verena Stolcke, Louis Lemkow, Judith Astelarra, Seán Golden i d'altres es van incorporar als claustres per a activitats de docència i de recerca. Com a mostra de la vocació internacionalista de la UAB, tots ells també van ocupar càrrecs de responsabilitat en la gestió de la Universitat ben abans que la legislació ho permetés, utilitzant els buits legals possibles per evitar la discriminació per nacionalitat.

L'arribada de la democràcia va permetre una nova relació amb les institucions públiques i més portes obertes a l'activitat internacional. La restauració de la Generalitat i les primeres eleccions locals de la democràcia van dur al poder uns polítics amb una predisposició cap a la internacionalització que no s'havia vist fins llavors. L'activitat conjunta de la UAB amb la Generalitat de Catalunya des dels temps de Jordi Pujol i amb l'Ajuntament de Barcelona amb Narcís Serra i Pasqual Maragall va permetre noves iniciatives que van ajudar a reforçar la vocació internacional de la UAB, encara que aquest suport no es va consolidar en etapes posteriors. L'arribada de professorat estranger es va convertir en un costum i va crear les condicions per a iniciatives institucionals que marcarien el desenvolupament dels propers anys, com ara el Centre de Documentació Europea de la UAB, creat ja el 1984 per un conveni entre el Rectorat i la Comissió Europea, i l'Institut Universitari d'Estudis Europeus, creat l'any 1985 per un acord entre la UAB i la Generalitat de Catalunya. La creació del Màster d'Estudis Europeus des de les facultats de Dret, Ciències Econòmiques i Empresarials i Ciències Polítiques i Sociologia va servir per formar un bon nombre de professionals adaptats a la nova realitat de treball en l'àmbit europeu. En el terreny de les ciències polítiques i de les relacions internacionals i arran de les activitats d'estudi i de recerca sobre conflictes a l'Orient Mitjà i a l'Amèrica Llatina, es va impulsar la creació del Centre d'Estudis sobre la Pau i el Desarmament.

Quan l'adhesió a Europa es va concretar, la UAB es trobava en una situació preferent per beneficiar-se de les noves oportunitats. Anys d'activitat internacional, contactes amb altres universitats i centres de recerca d'arreu del món i, el que és més important, una actitud decidida per impulsar la internacionalització de la Universitat van crear les condicions per a una nova etapa de consolidació malgrat totes les dificultats experimentades i la manca de suport oficial a les intencions de la Universitat en els seus primers anys. Més professorat estranger contractat, visitants oferint els seus coneixements des de l'exterior, activitats conjuntes en recerca i docència i els primers intercanvis d'estudiants i professorat amb institucions internacionals havien permès una situació privilegiada per deixar pas a una actuació internacional institucionalitzada que ara tenia el suport de la integració en la Comunitat Europea.

CONSOLIDACIÓ (1994-2012)

La política institucional de la internacionalització de la UAB va començar l'any 1987 sota el mandat del rector Ramon Pascual, que va nomenar vicerectora d'Afers Europeus Blanca Vilà. Fins llavors, les relacions internacionals estaven força limitades a relacions bilaterals i a l'àmbit de la recerca, impulsada i gestionada en aquest

Grup d'estudiants estrangers durant l'International Welcome Day (setembre de 2015).

darrer cas a partir de relacions personals del professorat investigador. Amb la creació del primer vicerectorat en aquesta matèria, la UAB va fer un primer pas cap al que serien les actuals estructures d'internacionalització. Aprofitant l'experiència i el reconeixement de la Dra. Vilà a Europa, el seu nomenament va servir per impulsar el que es podria considerar «l'europeïtzació» de la UAB. Aquest primer pas es va anar enfortint i ampliant amb els posteriors vicerectorats, ja de relacions internacionals, encapçalats pels successius mandats de Victòria Camps, Joan Carles Bayón, Louis Lemkow, Muriel Casals, Mercedes Unzeta i, més recentment, Lluís Quintana i Màrius Martínez.

Però aquesta institucionalització de les relacions exteriors de la UAB no va comportar tan sols la creació d'estructures i serveis a la mateixa Universitat, sinó també un profund canvi en la docència, recerca i gestió. Al final dels anys vuitanta vam passar de la docència pensada i oferta a l'alumnat propi que no es desplaçava, a l'alumnat que feia part dels seus estudis en universitats estrangeres. Això va suposar gaudir d'un ambient multicultural a les aules i, per a la Universitat, veure la necessitat i l'oportunitat d'impartir les classes en anglès. Arribar a aquesta situació va comportar també esforços per superar la dificultat del reconeixement de matèries estudiades a l'estranger i canvis d'actitud de part de la comunitat universitària.

El mateix canvi es va produir en l'àmbit de la recerca, més internacionalitzada des del principi, però més enfortida des de la institucionalització de les relacions internacionals i l'ordenació de convenis, i també a partir de l'impuls fet tant des dels òrgans centrals com des de les facultats i sobretot dels departaments. La creació d'estructures i serveis adreçats a tota la comunitat universitària i la contractació d'experts per ajudar a l'aplicació de projectes europeus van suposar un avenç en la

Visita dels representants del Shanghai Institute of Tourism a la UAB (març de 2012).

internacionalització de la UAB. I en aquest avenç cal tenir en compte l'esforç dut a terme per part del personal d'administració i serveis, atès que la internacionalització suposava una feina addicional. Organitzar la mobilitat dels alumnes en tots els programes vigents, gestionar expedients amb terminis poc adaptables entre la UAB i les altres universitats, interpretar equivalències i qualificacions, etc. no va ser una tasca fàcil. Aquesta implicació va ser rellevant i va servir de pauta a l'exterior de la nostra universitat, reconeguda, per exemple, amb l'elecció de Joan Anton Carbonell com a president de l'European Association of International Education (EAIE).

Podem destacar cinc eixos rellevants d'aquesta consolidació de la internacionalització: els intercanvis d'alumnes, l'establiment de centres propis i l'obertura d'oficines al món, el foment i la participació en xarxes i consorcis internacionals, les estructures de suport i l'acció de cooperació.

I. INTERCANVIS

La mobilitat de l'alumnat (tant el sortint com l'entrant) va ser probablement l'element més rellevant que va impulsar la necessitat d'institucionalitzar les relacions internacionals de la UAB. Per gestionar la mobilitat i per garantir-ne la demanda i la qualitat, va ser necessària la creació d'estructures específiques i descentralitzades i la dotació de personal adequat. En aquesta línia, es van crear normes específiques que van ser aprovades pel Consell de Govern, i fins i tot ens vam dotar d'un programa propi de la UAB autofinançat d'intercanvis internacionals. L'origen d'aquests intercanvis «institucionalitzats» el van representar els programes Sòcrates/Erasmus (1986-1987) a partir de l'adhesió a la Unió Europea l'any 1986. D'aquesta manera, la Universitat va anar disposant de diferents programes de mobilitat i internacionalització que no només representaven intercanvis o mobilitat d'estudiants sinó també programes d'intercanvi de professorat i PAS, mobilitat professional o cooperació (Tempus, Medcampus, Alfa, AECI, Leonardo, Sèneca, Intercampus), en els quals la UAB com a universitat d'un país del sud d'Europa va tenir l'oportunitat d'unir-se a multitud de projectes. Des del seu inici el curs 1987-1988 fins al 2017, més de 22.500 estudiants de la UAB han pogut marxar a fer una estada d'intercanvi en una universitat estrangera i la UAB ha acollit prop de 27.000 estudiants d'intercanvi.

II. CENTRES PROPIS I OFICINES UAB A L'ESTRANGER

En aquest període de consolidació va ser necessària una política de selecció i priorització, d'acord amb l'experiència prèvia dels països de més interès per a la nostra universitat. En aquest context es va treballar en tres àmbits molt definits: Europa, Amèrica (sobretot l'Amèrica Llatina) i Àsia (sobretot l'Àsia Oriental). Aquestes polítiques no tan sols van enfortir els intercanvis, sinó que també van dotar el campus de centres i institucions que encara

perduren i que han estat i són referents. Així, cal destacar l'Institut d'Estudis Europeus esmentat abans o el Centre d'Estudis Olímpics, creat l'any 1989 arran de la celebració a Barcelona dels Jocs Olímpics. Els Jocs van mobilitzar diferents instàncies i personal de la UAB, en particular el professorat de l'antiga EUTI, que ja des de l'any 1986 s'ocupava de la traducció de la documentació de la candidatura olímpica. La UAB també va aportar el director dels serveis lingüístics dels Jocs, Oriol Carbonell, al Comitè Organitzador Olímpic de Barcelona. Posteriorment, tota aquesta activitat va comportar la creació de la Càtedra Internacional d'Olimpisme.

Durant aquest període la UAB també va enfortir la mirada cap a l'Àsia, impulsada en gran manera pel professor Seán Golden i amb la coordinació del professor Minkang Zhou, i que es va reflectir en la creació de dos centres d'estudis sobre la Xina i el Japó que es van integrar a l'actual Centre d'Estudis i Recerca sobre l'Àsia Oriental (CERAO), abans Centre d'Estudis Internacionals, Centre d'Estudis Internacionals i Interculturals i Institut d'Estudis Internacionals i Interculturals. Aquesta aposta cap al mon asiàtic es va consolidar posteriorment amb la participació en la creació de la Fundació Institut Confuci de Barcelona l'any 2008. La presència de la UAB a l'Àsia es va reforçar entre els anys 2008 i 2010 sota el mandat de la vicerectora Mercè Unzeta, que va col·laborar en la creació d'un lectorat de llengua catalana a la Beijing Foreign Studies University i va participar en la implantació d'estudis en català a la Shanghai International Studies University. Es va crear també un doble títol de màster de Llengua i Literatura Castellana entre el corresponent departament a la UAB i la Hankuk Foreign Studies University (Seül).

Però aquestes prioritzacions, més enllà de la creació de centres i participacions, han tingut també altres conseqüències especialment rellevants al nostre campus. Han permès, per exemple, l'obertura i el creixement d'intercanvis d'estudiants amb universitats de Califòrnia a partir del que es coneix com a Programa Califòrnia; ha obert la col·laboració amb nombroses universitats llatinoamericanes, especialment amb el TEC de Monterrey o la UNAM. Cal assenyalar també la importància d'aquestes prioritats en diversos àmbits, com ara l'impuls i el creixement de la recerca conjunta, la direcció conjunta de tesis doctorals o la direcció de tesis d'alumnat estranger. Així mateix, tampoc no cal oblidar l'oferiment de dobles títols amb universitats estrangeres i la participació destacada en el programa Erasmus Mundus, amb dotze màsters en els quals participem com a socis, un màster com a associat, un doctorat EM i el programa de màster Official Master's Degree in GLOBED – Erasmus Mundus in Education Policies for Global Development, coordinat per la UAB.

Una de les accions més rellevants de presència exterior en aquest període va ser l'obertura d'oficines a països asiàtics. Així, l'Oficina a Shanghai (Xina), inaugurada el 17 de novembre de 2008, i l'Oficina a Seül (Corea), inaugurada el 16 de novembre de 2009, van ser decisives per consolidar les relacions de la UAB amb ambdós països. Gràcies a aquestes oficines va ser possible la signatura de convenis amb les universitats més prestigioses de la zona i poder reclutar els millors estudiants xinesos per fer la tesi doctoral al nostre campus mitjançant el conveni signat amb el China Scholarship Council (CSC).

III. ACCIÓ INSTITUCIONAL: XARXES INTERNACIONALS

El progressiu increment de la presència de la UAB en activitats internacionals havia de comportar necessàriament la incorporació a xarxes d'universitats. A part de la creació de centres, la UAB va participar molt activament amb altres institucions en consorcis locals amb objectius clarament internacionals, com ara el CIDOB, l'Escola d'Estudis Diplomàtics i l'Institut Barcelona d'Estudis Internacionals (IBEI) com a centre interuniversitari amb participació activa de la UAB, el 2004.

D'aquestes xarxes internacionals cal destacar la participació activa de la Universitat Autònoma de Barcelona a la Venice International University (VIU); consorcis europeus com l'European Consortium of Innovative Universities (ECIU), integrat per onze universitats innovadores d'arreu d'Europa i una d'associada no europea, on la UAB va exercir-ne la presidència amb el vicerector Lluís Tort; el Young European Research Universities (YERUN), integrat per joves universitats europees, líders en recerca i ben posicionades en els rànquings de joves universitats, o de països no europeus, com el Consortium of Advanced Studies Abroad (CASA), integrat per universitats de l'Ivy League dels Estat Units. La UAB també participa en l'European University Association (EUA) i la International Association of Universities (IAU). Aquesta participació en xarxes, juntament amb la priorització abans esmentada, ha resultat altament positiva per la presència de la UAB en el debat i la presa de decisions en òrgans de primer nivell internacionals pel que fa a docència, recerca i gestió universitària.

En l'àmbit espanyol, la UAB ha participat en consorcis de prestigi, entre els quals destaquen l'Aliança 4 Universitats (A4U), formada per la UAB, la UC3M, la UAM i la UPF, que ha tingut com a objectiu l'obertura de les col·laboracions amb el conjunt BRICS (Brasil, Rússia, Índia, Xina i Sud-àfrica) i més recentment amb països de l'Orient Mitjà i del sud-est d'Àsia (Iran, Aràbia Saudita, Indonèsia o Malàisia). Les accions amb l'A4U en l'àmbit internacional han estat molt fructíferes i cal ressaltar la signatura d'acords amb organismes governamentals com el CAPES, institució brasilera responsable de la qualitat dels programes acadèmics i amb capacitat per concedir beques de grau, postgrau i doctorat.

Atenció als estudiants a l'estand de la UAB durant la Fira Internacional de Guayaquil (Equador).

IV. LES ESTRUCTURES DE SUPORT

Paral·lelament a la creació de centres, la participació en xarxes i la creació d'oficines internacionals, la dotació d'oficines al campus i el creixement de les estructures de suport al Rectorat i als centres han estat un altre pas important en aquesta vocació internacional de la UAB. Aquestes accions han contribuït a facilitar la incorporació de la comunitat estrangera al campus i fer-la fer més visible i a enfortir intercanvis. En aquest sentit, cal esmentar especialment la creació, l'any 2007, de l'International Welcome Point (IWP), una oficina que té la finalitat d'atendre i facilitar les gestions pertinents al professorat i alumnat estranger quan arriben a la UAB i la intensa col·laboració amb les infraestructures residencials existents a la UAB a la Vila Universitària i la Vila-2, que permeten l'allotjament tant d'estudiants com d'investigadors i professorat estranger. També cal esmentar els punts de suport als estudiants Erasmus i d'altres intercanvis a les facultats, que han resultat un element fonamental per ordenar, mantenir i consolidar una universitat internacionalitzada.

V. COOPERACIÓ

Però si una cosa caracteritza profundament la Universitat Autònoma de Barcelona ha estat, és i ho continuarà sent el seu compromís de contribuir a la millora social. I aquest compromís no s'ha limitat tan sols a l'entorn més proper (Ítaca o Argó), sinó que també s'ha estès cap a activitats internacionals com van ser les accions a Bòsnia en interès dels refugiats, a partir sobretot de la Fundació Autònoma Solidària i de la intervenció d'algunes facultats. Dintre de la cooperació internacional per al desenvolupament destaca la col·laboració durant vint anys amb la UNAN-Managua en educació i medi ambient, amb Angola en veterinària i alimentació o amb Bolívia, Argentina, Uganda o Nigèria. Cal destacar també el treball de la Fundació Wassu-UAB per a la prevenció de la mutilació genital femenina a Gàmbia, que va culminar en una llei que prohibeix la mutilació genital femenina a tot el país.

LA UAB I LA INTERNACIONALITZACIÓ EN EL MOMENT ACTUAL

El desenvolupament actual de la recerca està plenament associat a la pràctica d'un alt grau d'internacionalització que es manifesta en el desenvolupament de programes o projectes, la captació de recursos i la col·laboració internacional entre grups o investigadors. Mai com en aquests darrers anys s'havia assolit aquesta dinàmica que genera una alta projecció internacional de la UAB en totes les àrees de coneixement. Aquest fet es fa palès en els fòrums de recerca i en l'alta mobilitat de la comunitat universitària, que faciliten l'intercanvi d'informació, d'idees i de projectes en una institució universitària que està completament inserida en un món global i l'activitat de la qual és realitzada, visualitzada i monitoritzada amb criteris internacionals. Tot això amb diferents graus d'incidència però amb la clara i directa voluntat de la comunitat universitària per mantenir unes relacions globals, obertes i estables que afavoreixen la internacionalització de l'ensenyament i de la recerca.

En l'àmbit de les humanitats destaquen els grups de lingüística o literatura amb relacions i convenis de col·laboració amb nombroses universitats nord-americanes o europees. El mateix es pot dir de geografia i història, o del camp de l'arqueologia, on els grups de la UAB tenen projectes d'estudi i excavacions arqueològiques al Pròxim Orient (Síria, Turquia, Iraq) o a l'Amèrica Llatina (Nicaragua, Perú, Argentina, Xile) i estableixen dinàmiques de cooperació científica amb països emergents enriquidores per a tothom. Una situació similar es constata en les àrees d'història de l'art i musicologia o d'antropologia cultural, amb projectes a Mèxic, l'Equador, el Brasil, el Marroc o Gàmbia, que han tingut un fort impacte social, i en les d'educació i comunicació, amb incidència en diverses regions del món i una especial influència a Llatinoamèrica, o en les activitats de protecció del patrimoni cultural de la humanitat en estreta col·laboració amb la UNESCO.

En altres àrees com medicina, ciències o biociències, l'activitat internacional es fa especialment palesa en els programes-marc de la Unió Europea. Com a exemples institucionals destaca la creació de la International Medical Research Association (IMRA), impulsada per col·laborar en la recerca biomèdica i biotecnològica amb universitats i centres tecnològics de Daegu (Corea del Sud).

Cal esmentar també una activitat molt intensa i amb gran èxit de resultats en àrees com les ciències ambientals, amb la creació de l'Institut d'Estudis Ambientals EKO Institute UAB-HUFS a la Hankuk University of Foreign Studies (Corea del Sud), amb l'ICTA de la UAB, i també l'activitat internacional continuada en els àmbits de l'escola d'enginyeria, la veterinària i la ciència dels animals i els aliments o la química. La mobilitat dels estudiants és, sens dubte, una de les variables que indica de manera evident la internacionalització en l'àmbit de la formació superior.

La mobilitat dels estudiants tant de sortida com de rebuda presenta un panorama estable d'intercanvis al llarg dels darrers deu o dotze anys. La UAB participa en el programa Erasmus ininterrompudament des que es va crear l'any 1987, i la mobilitat d'estudiants tant de sortida com d'entrada ha anat creixent al llarg d'aquests trenta anys. A partir del curs 1994-1995, amb la creació del programa propi de la UAB, s'ha ampliat amb intercanvis amb universitats de països de tot el món i ha arribat a un nombre d'intercanvis anuals de prop de mil estudiants sortints i mil quatre-cents entrants.

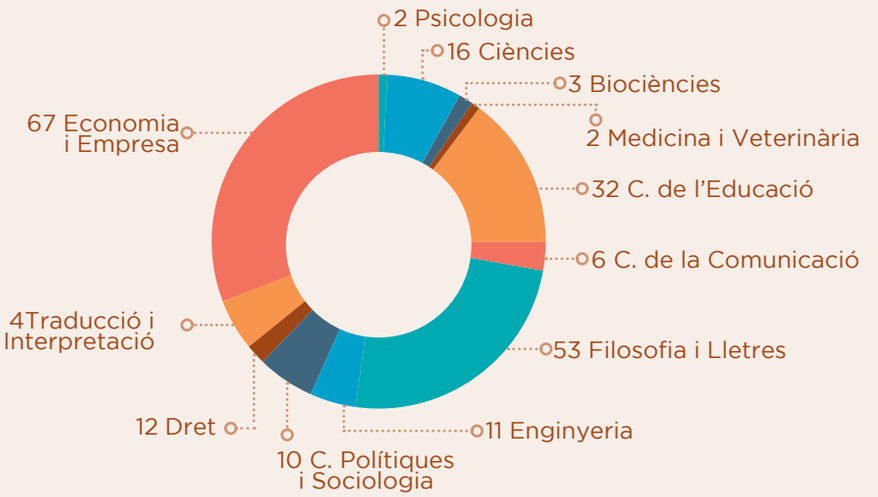
La consolidació dels programes tipus Erasmus, però sobretot la formulació de nous tipus d'estudis, programes o certificats per a estudiants internacionals (Study Abroad és el més representatiu) han significat un creixement i sobretot l'estabilització d'un nombre total cada vegada més significatiu.

Aquesta tasca institucional d'internacionalització de la UAB té una línia de continuïtat en els centres de l'Esfera UAB, centres altament globalitzats i de gran qualitat investigadora que conformen una aliança estratègica en investigació, internacionalització i, de manera creixent, en impacte social i transferència. D'aquesta manera, el personal de la UAB és membre de multitud de xarxes temàtiques en tots els àmbits del coneixement i la cooperació. En aquesta línia, la UAB va ser reconeguda amb el nomenament de Campus d'Excel·lència Internacional (Campus CEI) el novembre de 2009, atorgat pels ministeris d'Educació i de Ciència i Innovació.

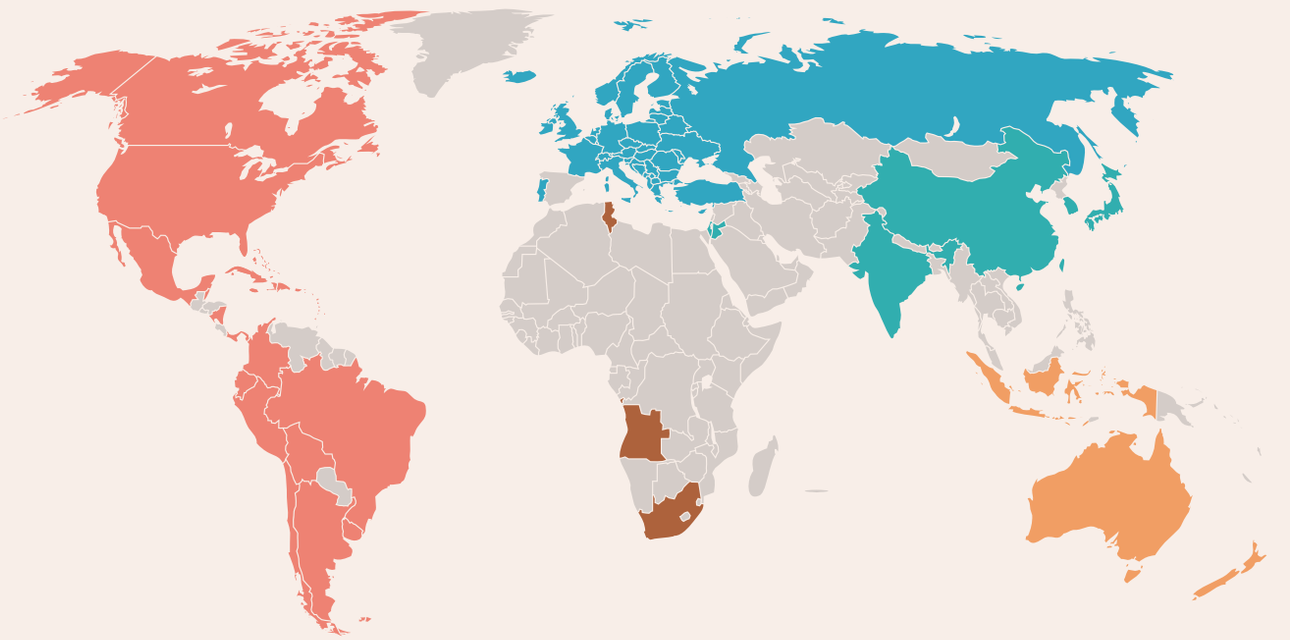
Com totes les institucions globals, la UAB també és observada i monitoritzada pel seu rendiment a través dels rànquings internacionals, que, malgrat els seus defectes, dibuixen una posició de les universitats en el context internacional. La UAB se situa sempre en els primers llocs de les universitats espanyoles i dintre de l'1 % de les millors universitats del món, i és especialment reconeguda com una de les millors universitats del món de menys de cinquanta anys.

El futur de la nostra universitat continuarà depenent, cada vegada més, de la internacionalització. No només els estudiants, el professorat i el personal incrementen els seus intercanvis internacionals, sinó que també hi ha molts elements de la vida universitària que se sumen a aquesta tendència consolidada, com ara la participació creixent en projectes internacionals per les convocatòries de grans projectes o de comunitats de recerca, la consolidació de convocatòries singulars de recerca (Sklodowska-Curie, ERC Grants, Synergy) necessàriament internacionalitzades, l'existència de programes de formació de doctors o postdoctorals d'àmbit europeu (COFUND) o les iniciatives euroasiàtiques o amb Llatinoamèrica. També la influència dels rànquings que valoren la internacionalització de les universitats, la incorporació de MOOCS d'àmbit global en la formació de grau o postgrau o la internacionalització com a element de prestigi i mèrit en l'accés i promoció del professorat.

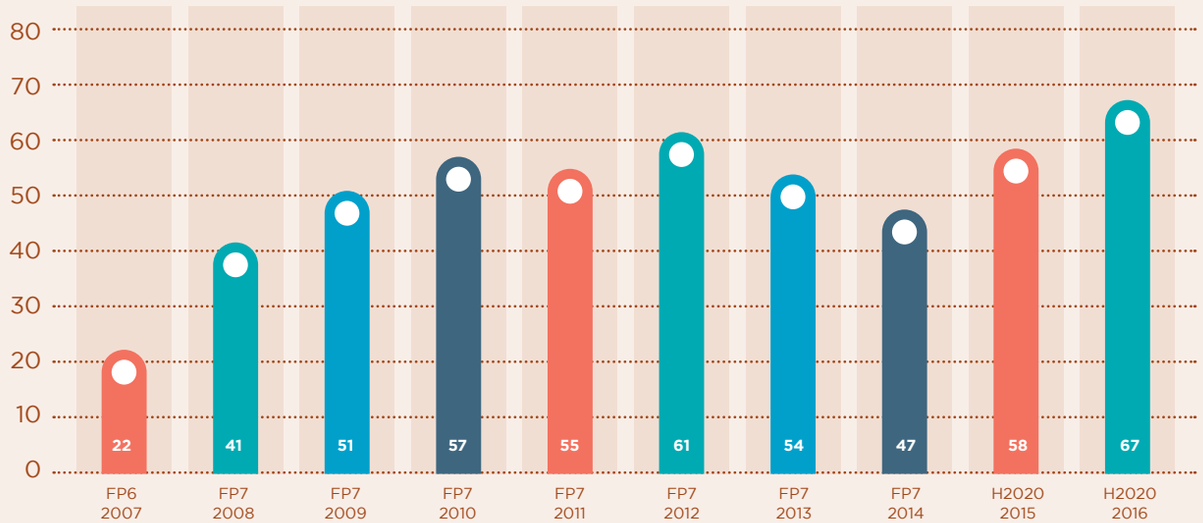
NOMBRE D'ASSIGNATURES IMPARTIDES EN ANGLÈS SEGONS FACULTATS

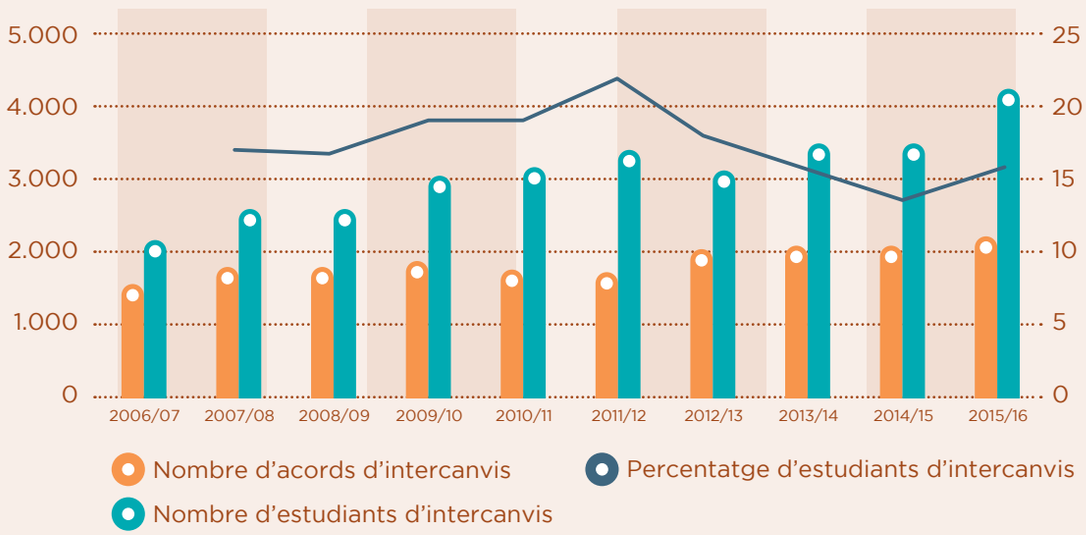
MAPA DELS PAÏSOS DEL MÓN QUE TENEN UNIVERSITATS AMB INTERCANVIS VIGENTS AMB LA UAB (INCLOU ELS PROGRAMES ERASMUS, SICUE I PROPIS)

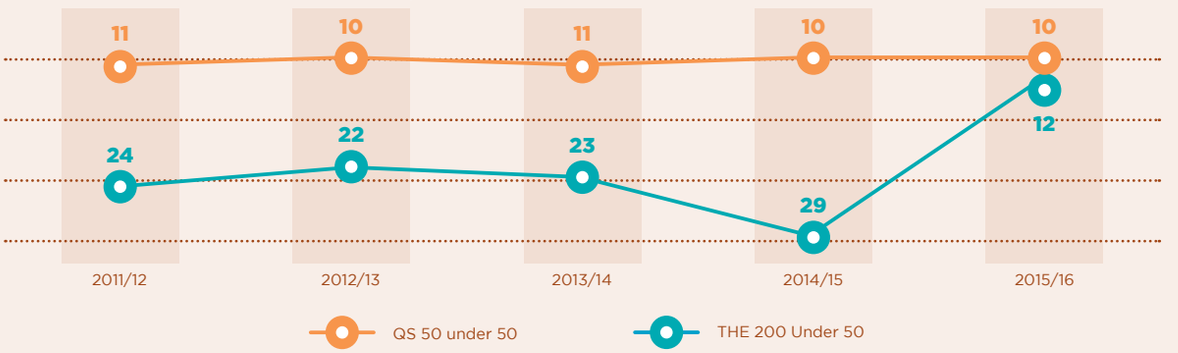
NOMBRE DE PROJECTES DE RECERCA OBTINGUTS ALS PROGRAMES MARC DE LA UE

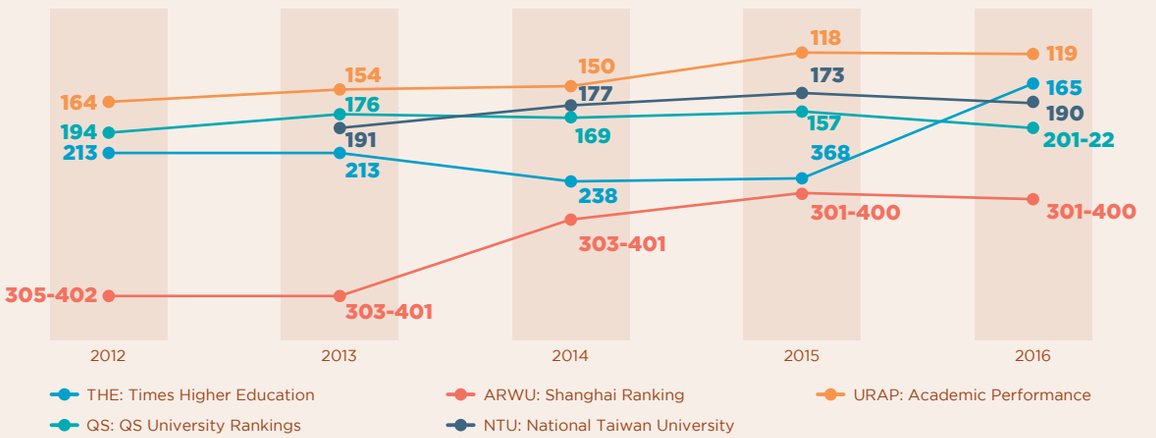
MOBILITAT D'ESTUDIANTS ENTRE 2006 I 2016: NOMBRE D'ACORDS, D'ESTUDIANTS I PERCENTATGES

POSICIÓ DE LA UAB EN ELS RÀNQUINGS INTERNACIONALS D'UNIVERSITATS DE MENYS DE CINQUANTA ANYS

EVOLUCIÓ DE LA POSICIÓ DE LA UAB EN ELS PRINCIPALS RÀNQUINGS UNIVERSITARIS INTERNACIONALS

FGC
U. Autònoma
FÒRUM DE L
UAB

10

UN CAMPUS, UNA VIDA O UNA VIDA EN UN CAMPUS*

Escriure sobre el nostre campus i ser objectiu no és possible. El campus no és una sola realitat, és un vitrall, molt fragmentat, *on cadascú posa el vidre del color amb què l'ha viscut. Per això aquest capítol no* és *un text homogeni,* és *un trencadís de vivències del campus que avui tenim.*

Per als primers usuaris, anar a Bellaterra era un càstig. Deia Josep Vendrell, un d'aquells primers estudiants i avui professor: «Quan vam arribar, *era un campus en blanc i negre i avui és ple de colors i exuberant de vida*».

La primera visió d'aquest vitrall ens la dona Assumpta Cros, que va ser vicerectora de Relacions Exteriors i Campus (1986-1990). Ella va iniciar un projecte cultural pensat per al campus, sempre amb l'escalf de Josep Egozcue. Al seu relat li he donat en el vitrall el color blau Ducados, tan presents en aquells anys.

Tot i que la UAB va ser creada per decret llei el juny de 1968 i que la seva docència es va posar en marxa el curs 1968-1969, els terrenys on s'havia de constituir el campus es van adquirir el 1969, les obres van començar el setembre de 1970 i l'activitat es va iniciar el curs 1971-1972.

Aquestes presses van suposar que les activitats docents i de recerca es duguessin a terme de forma força precària durant anys i que la vida universitària al campus fos molt poc confortable: obres, fang pertot arreu, pocs serveis i, sobretot, una manca de transport públic tan clamorosa que l'accés al campus esdevenia una aventura diària. Els primers anys no hi havia cap transport entre Bellaterra i el campus. Amb sol o pluja, riuades de persones emprenien un caminet a través del bosc que, des de l'estació, els duia a la seva destinació. Era la «ruta Ho Chi Minh».

I és que la Universitat Autònoma de Barcelona, com també les seves bessones, la Universitat Autònoma de Madrid i la Universitat del País Basc, no van néixer allunyades de ciutats importants —com Barcelona, Madrid o Bilbao— imitant universitats de campus anglosaxones, sinó per allunyar la conflictivitat estudiantil dels centres urbans; eren els anys convulsos del final de la dictadura. Sigui com sigui, el campus es vivia com un exili incòmode d'on es fugia tan aviat com es podia i que feia exclamar al Dr. José Manuel Blecua, parafrasejant algun clàssic: «No se construirá universidad ni en páramo ni en desierto».

Amb aquests inconvenients i incomoditats, la UAB no només es va anar consolidant i creixent sinó que també es va convertir en una de les millors universitats de

* Manel Sabés (coordinador), Jesús Aguilera, Assumpta Cross, Enric Font, Jèssica Jaques, Paco Muñoz, Reyes Pla i David Sirvent.

Lluís Llach durant el Concert per la Pau que va tenir lloc al campus de la UAB el febrer de 1991.

l'Estat. Un moviment estudiantil potent i un nucli de professors i PAS compromesos amb els principis de llibertat i democràcia van anar fent del campus un espai antifranquista on, per exemple, Raimon va oferir més d'un recital multitudinari, i on el març de 1975 es va aprovar el Manifest de Bellaterra, primer document públic des de la fi de la Guerra Civil en què es reivindicava una universitat autònoma, democràtica i socialment responsable.

En el mandat del rector Antoni Serra Ramoneda (1980-1985) es van millorar les comunicacions construint el ramal dels Ferrocarrils de la Generalitat fins al campus, i es van incrementar els edificis i centres docents, com les facultats de Veterinària i de Ciències de la Comunicació o la nova biblioteca d'Humanitats. Significativa va ser la construcció dels habitatges per a professorat i PAS, projecte de l'arquitecte Josep Lluís Sert per a la Universitat de Harvard, que va esdevenir l'embrió d'un campus per treballar-hi i viure-hi.

Els anys del rector Ramon Pascual, 1986-1990, van ser clau en la formulació i posada en marxa d'un projecte que pretenia fer de la UAB la primera universitat de campus de l'Estat, i que el fet de ser periurbana no fos un inconvenient sinó un avantatge.

El traspàs de les universitats catalanes a la Generalitat ho va facilitar. Els plans d'inversions universitàries endegats pel Govern de Catalunya van facilitar millores en la docència i la recerca i van permetre intervenir de manera decisiva en la consolidació del campus. El projecte dissenyat per aquest equip, amb el Vicerectorat de Relacions Exteriors i Campus, va ser la llavor que va germinar al llarg dels anys següents i va conduir a l'esplèndida realitat del campus actual.

Es va impulsar que la formació dels estudiants no acabés en les matèries dels currículums; calia estimular i incrementar les activitats culturals comunes a tot el campus, tant les sorgides a la Universitat com les vingudes de fora, establint relacions d'intercanvi amb ajuntaments, institucions culturals i altres universitats. Es plantejava que, a més de continuar impulsant el creixement i la millora de l'espai físic, el campus havia de convertir-se en un espai de convivència, viu i dinàmic, culturalment creatiu, com en una petita ciutat. Es va donar un nou impuls a l'associacionisme estudiantil, als grups culturals que ja existien, com l'Aula de Teatre (1984) i el Cor de la UAB (1982), o als de nova creació, com el Cine-club Fritz Lang i l'Espai Musical.

L'art contemporani va tenir una presència destacada en l'exposició «*Ars longa, vita brevis*», certamen en què van participar tretze artistes, escultors i pintors, en el context de la celebració del vintè aniversari de la creació de la UAB. Algunes de les obres creades llavors formen part del patrimoni de la Universitat i resten exposades al campus.

En un sentit més lúdic i amb la idea de recrear l'ambient d'un municipi, el 1986 es va celebrar la primera Festa Major, amb la qual es va iniciar una tradició que encara és viva. Estudiants, professors i PAS van formar una comissió que tenia cura de l'organització d'un esdeveniment que, com totes les festes majors, oferia pregó, gegants, capgrossos, concerts i actuacions diverses, ball d'envelat, menjar i beure i curses esportives.

El suport a l'activitat cultural va tenir continuïtat en el mandat de Josep Maria Vallès (1990-1994) amb la creació de Cultura en Viu, que des d'aleshores i amb èxit té cura de coordinar i impulsar l'acció cultural. També es van crear instruments de comunicació que informessin de manera «suficient i engrescadora» de tot allò que passava al campus protagonitzat per professors, estudiants o PAS. Es tractava de superar el constrenyiment del marc de treball per contribuir a la creació d'una única comunitat, enriquida per la diversitat de les persones que la conformaven. Van sorgir dues publicacions periòdiques: el *Full Informatiu*, més institucional, i la revista

Estudiants al campus davant la Biblioteca d'Humanitats.

Campus...Què?, amb vocació de ser portaveu i expressió de la comunitat universitària. El *Full Informatiu* va tenir una llarga vida i de la revista *Campus...què* en van sortir divuit números.

Al campus hi mancava una zona residencial que permetés l'allotjament d'estudiants i professors vinguts de fora, i una zona de serveis i equipaments culturals per a residents i usuaris. Aquestes propostes fetes l'any 1986 van quallar el 1992 amb la creació de la Vila Universitària.

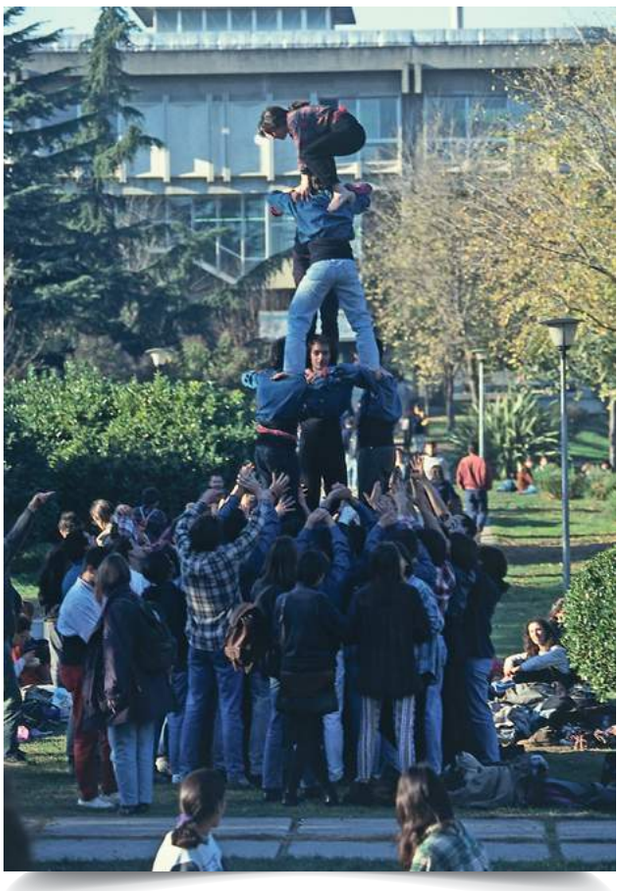
La voluntat de la nostra comunitat, expressada en l'acció successiva dels seus equips de govern, ha estat construir una institució d'excel·lència, al servei del país. Aquesta vocació s'ha expressat en les funcions que li són pròpies, la docència i la recerca, però també en la construcció i gestió de l'espai en què s'han desenvolupat aquestes activitats. L'èxit d'aquesta empresa ha convertit la UAB en la primera universitat de campus de l'Estat, on és un plaer estudiar i investigar, però també viure i conviure.

Saltant en el temps, Jèssica Jaques ens dona una visió més peripatètica i estètica del campus, ens captura i mostra una altra manera de fer i ser. Jèssica va ser assessora en temes culturals i delegada de Cultura (1998-2003), sempre amb el bullir proper de l'enyorada Mavi Dolç. Jèssica ens aporta al vitrall un vidre d'un color lila rogenc, com una orquídia del campus.

Poques universitats tenen un adjectiu com a vocatiu. El nostre adjectiu, femení, és *Autònoma*. Quan ens pregunten d'on som diem que «de l'Autònoma». Indiquem un lloc entre llocs, un territori intel·lectual, social i emocional on l'*autonomia* és un projecte nascut fa cinquanta anys i, per definició, inesgotable: es renova amb cada estudiant que arriba i que diu: «Sóc de l'Autònoma». *Autonomia* significa donar-se la llei a un mateix a cada moment tot tenint l'audàcia de ser responsable de les conseqüències en l'esfera pública. El nostre vocatiu és, doncs, ben propi per a una institució universitària que té per naturalesa, vocació i missió acollir joves sortits de l'ensenyament secundari en el trànsit cap a una formació adulta. El pas a la majoria d'edat, com deia Immanuel Kant en una tardoil·lustració que descobria perplexa què volia dir fer-se càrrec de la precarietat i vulnerabilitat de la humanitat, un cop deslliurada dels jous teològics i en el trànsit de l'*ancient régime* al *nouveau régime*, amb tot el pes de la passió per la democràcia. Nou règim i apassionat, però precari i vulnerable, atès que l'autonomia ens fa els únics responsables de les nostres accions.

L'Autònoma és un campus, peculiaritat que reforça el seu vocatiu. El campus de la UAB és un espai formatiu emergit d'un nòdul de territoris (Cerdanyola, el Vallès, Barcelona) on s'ha instal·lat un món on només hi havia precioses vinyes: el món de la formació superior en generació i transferència de coneixements, tant tangibles com intangibles. Formar-se a l'Autònoma significa assolir coneixements, però bàsicament treballar per a l'autonomia dels caràcters individuals i de macro i microcomunitats; això vol dir pensar per als altres elevant la nostra acció a un compromís d'esfera pública.

No hem inventat res, o poc. La *paideia* grega era un projecte de formació vital, on tant comptava una classe de filosofia o d'aritmètica com l'assistència a un festival de comèdies o de tragèdies, o una discussió a l'àgora, o participar en actuacions musicals, plàstiques o de dansa, per construir comunitat. L'Autònoma té una plaça pública física i milers d'entrecreuaments efímers o permanents d'identitats erràtiques. No es pot ser audaç sense nomadismes, i a l'Autònoma no hi ha més remei que ser peripatètic, fins i tot en els dies de boira els vespres d'hivern. En poques universitats hom es pot convertir en protagonista de les seves itineràncies i de la seva pròpia construcció d'identitat, tan engrescadora com mutable. Ara surto de Lletres i me'n vaig a Veterinària, travesso cap a Medicina i d'ací me'n vaig a Enginyeries i a la Visió per Computador o a l'Alba-Sincrotró per tornar al lloc de sortida. Un altre dia faig la ruta de les biblioteques, un altre interfereixo amb les preestrenes del Verdi, o

Els integrants de la Colla Castellera Els Ganàpies de la UAB durant un assaig al campus.

desenvolupant el meu potencial creatiu a Cultura en Viu, o descobreixo que el meu cos pensa al SAF. L'itinerari peripatètic no és només de cames sinó també d'ànim, que és allò que ens anima a continuar vius i no quedar-nos en zones de confort. Ser de l'Autònoma vol dir aprendre a pensar amb el propi cap, cor, dits, cames i esperit; vol dir ser major d'edat tot mantenint l'encís de sempre, ser original, és a dir, tenir l'audàcia de mirar amb ulls nous i de sortir de casa amb motxilla lleugera i pas prest.

Errare humanum est, i allò erràtic i daimònic corre per les venes de l'Autònoma. L'audàcia de ser autònoms té aquest preu i l'entomem com hem fet sempre. La Universitat, avui, o és autònoma o no serà. Erràtica, nòmada, lliure i compromesa amb l'audàcia de pensar, la generació de coneixements i el servei a l'esfera pública.

Ara una visió detallada, la d'Enric Font, responsable d'arquitectura, logística i manteniment. Malgrat que les ha vistes de tots colors, per a ell, el vitrall blau verd de la UAB. Descriu els autobusos Chausson, temps d'autoestop per entrar i sortir del campus. Diu que en aquests anys de gestió s'ha fet de tot, fins i tot reformar una estació de la Renfe; això sí, sempre pagant la UAB, per descomptat.

Llavors van mirar cap al nord, veient els arbres de ribes i rieres, arreu conreus i vinyes, la masia de Can Miró i la casa del pintor Vila-Puig, més enllà, al nord-est, Serragalliners. En baixar del castell del marquès de Cerdanyola, ja estava decidit, seria allà on s'ubicaria la UAB. En terrenys dels ajuntaments de Barcelona i Sabadell i de la Diputació, i amb la compra o expropiació d'altres parcel·les.

El projecte dels edificis A (Biblioteca), B (Lletres), C (Ciències) i M (Medicina) es va adjudicar a l'equip d'arquitectura de Pedro López, Xavier Subias i Guillermo Giráldez i va ser concebut en mòduls de formigó prefabricat. La construcció es va adjudicar a CFI Empresarios Agrupados, Cubiertas y Tejados, Fomento de Obras y Construcciones i Ingeniería y Construcciones Sala Amat. El 1971 es van construir els tres primers, A, B i C, i dos anys més tard, l'M.

Un sòl d'argiles expansives, «fetge de vaca», patologies en el disseny, el formigó i el ritme de construcció van generar ben aviat desperfectes i esfondraments. Això va obligar a estintolar gairebé tots els edificis, que des de 1976 es van reforçant. L'activitat universitària va començar amb poques infraestructures i un campus mal comunicat, sense arbres, que quan plovia s'inundava.

Des dels edificis A, B, C i M fins als més de 500.000 m^2 actuals, el ritme de creixement ha estat força constant, uns 100.000 m^2 per dècada, però amb una tipologia constructiva més moderna i creant places com la del Coneixement.

La voluntat inicial de viure a prop del campus va propiciar, al final dels anys vuitanta, la construcció dels habitatges del turó de Sant Pau per part de la Cooperativa de Viviendas de la UAB; a la primeria dels noranta, la construcció de les Cases Sert, la Vila Universitària 1 i l'Hotel Campus, i posteriorment la de la Vila Universitària 2. La necessitat de dotar de serveis la Universitat va generar la transformació de la plaça Cívica, on es va construir un reguitzell de locals comercials i d'altres per a estudiants, cinema, teatre, exposicions, etc.

S'accedia al campus amb els Ferrocarrils Catalans fins a l'estació de Bellaterra, des d'on caminant per la ruta Ho-Chi-Minh s'arribava a les facultats. Les vies del tren eren travessades per vehicles i això va comportar un desgraciat accident: un tren va envestir un SEAT 600. L'alternativa era arribar amb la Renfe fins a l'estació de Cerdanyola, on posteriorment vells autobusos (Chausson), recomprats i refets al Parc Mòbil, transportaven atapeïdament a tothom. També hi arribaven alguns cotxes particulars, pocs i farcits d'estudiants autoestopistes. El 1984 es va posar en marxa un ferrocarril llançadora que connectava l'estació de Bellaterra amb la nova estació, Universitat Autònoma. El 1995, amb la construcció d'un túnel i el pont de l'eix central, es va enllaçar aquesta estació amb la línia Barcelona-Sabadell. La Universitat també va rehabilitar i recuperar l'estació de la Renfe, situada a l'altre costat de l'autopista B-30; així, la Renfe va tenir una estació al campus.

Amb una rotonda es va donar accés a la B-30 i va canviar radicalment l'accés sud al campus, presidit per les quatre columnes.

Igual que en les comunicacions, l'evolució tecnològica ha estat espectacular. Una centraleta telefònica analògica, allotjada a l'edifici del Rectorat, era la connexió amb l'exterior. El Rectorat també tenia uns petits casellers elèctrics numerats perquè els bidells sabessin qui els reclamava sota l'avís d'una xitxarra sonora. Al final dels anys vuitanta, es va instal·lar la primera central telefònica digital, de manera que tothom podia tenir un número telefònic i connexió directa amb l'exterior.

El campus ha passat d'uns terrenys erms allunyats dels nuclis urbans, d'estar molt mal comunicat i tenir una urbanització precària i amb edificis amb greus patologies, de tenir poca activitat i estar molt tancat, a ser un campus modern, amb bons edificis, una urbanització que relliga espais i convida al passeig, on viuen més de dues mil persones i amb activitats per a més de quaranta mil, dotat de bones infraestructures de recerca, il·luminat per la llum blanca de l'Alba, envoltat i farcit de centres de recerca i algunes empreses, respectuós amb l'entorn, un campus ecològic, verd, ple d'arbres, de conreus i de pradera i molt sostenible energèticament; un campus reconegut internacionalment, des d'on l'Autònoma haurà d'impulsar-se per als futurs nous reptes.

El vitrall groc de la llum i de la cura el donem a l'escrit de Reyes Pla, on ens mostra el pas de «No em trobo bé!» a «Vivim *saludablement*». *Reyes Pla ha estat delegada del rector per a la prevenció i degana de Veterinària.*

L'evolució dels espais del campus és paral·lela a la cura de la salut de les persones que hi treballem, estudiem i en gaudim. La UAB té una llarga història de sensibilitat pels temes relacionats amb la salut de la comunitat universitària. L'any 1975 es va crear el Servei Assistencial de Salut, on es presten els primers auxilis a tota la comunitat. Passats vint-i-dos anys, la Generalitat en va autoritzar les tasques assistencials de salut. Des de 1986 s'ofereixen reconeixements mèdics generals i s'ha anat ampliant l'oferta en prevenció i promoció de la salut. Avui totes les persones que treballem a la UAB podem gaudir d'una revisió anual de salut.

El 1994 es va crear el Vicerectorat de Campus i de Qualitat Ambiental per fomentar la necessitat de cuidar l'entorn i la salut de les persones.

Panoràmica de la Cursa de la Universitat Autònoma de Barcelona passant per davant de l'Hotel Campus.

Amb la Llei de prevenció de riscos de 1995, es va iniciar el complex procés d'implantació i adaptació del seu contingut, malgrat ser una llei no pensada per a universitats.

El mateix 1995 es va crear l'Oficina de Seguretat i Higiene Ambiental (OSHA), embrió de l'actual Àrea de Prevenció i Assistència, amb la missió de vigilar l'entorn ecològic i la prevenció de la salut formant i vigilant l'activitat. Malgrat la manca de recursos, s'intentava complir amb els requisits de la llei i més. Tasca feixuga, ja que la prevenció no es percebia com un primer pas per a la salut. El 1996 es va constituir el Comitè de Seguretat i Salut (CSS), i el mateix any es van crear els primers ajuts per millorar la seguretat als laboratoris de recerca i, posteriorment, per als docents.

També el 1996 l'OSHA va crear la primera normativa de gestió dels residus de laboratori, i el mateix any, a la Facultat de Ciències de la Comunicació, es va fer el primer simulacre d'emergència, complementat amb els primers cursos de formació en prevenció de riscos.

El 2002 es van crear els Equips de Primers Auxilis (EPA), voluntaris distribuïts pels diferents centres i edificis que, en cas d'una emergència, són els primers a actuar, un grup reduït de «reincidents» que hi són quan els necessitem.

L'any 2003 es va iniciar el procés d'avaluació del risc psicosocial del personal de la UAB. L'11 de desembre de 2003, el CSS va acordar dur a terme l'avaluació de riscos de tots els edificis, instal·lacions i llocs de treball. Cal esmentar que l'any 2008 es va crear un espai d'informació preventiva a la intranet, i es va iniciar la dotació de desfibril·ladors semiautomàtics als diferents edificis del campus. Aleshores calia fer accions de caràcter

normatiu per intensificar l'activitat preventiva i la vigilància per la salut. El Consell de Govern va aprovar, al final de 2007, les funcions i les responsabilitats del personal de la UAB en matèria de prevenció de riscos laborals, i el 2008, la declaració per a la dignitat de les persones. Al final de 2010 es va presentar el projecte de Pla de prevenció de la UAB.

El campus no només té cura de la salut per complir la llei; el concepte de salut s'ha de considerar d'una manera holística. Així neix un projecte singular del qual ens hem de sentir orgullosos: Campus SiS. Es tracta d'un projecte de dues parts interdependents: el campus saludable i el campus sostenible, amb línies estratègiques i programes aprovats en el Consell de Govern el 2013.

El campus saludable pretén millorar la salut de la comunitat en un entorn saludable i amb un estil de vida sa promovent esport, activitat física, nutrició, consum responsable, salut i seguretat en el treball.

El foment d'entorns i estils de vida saludables i sostenibles vertebra les diverses accions i activitats de les diferents unitats, serveis i entitats que formen part del projecte.

No podia faltar en un campus un bon servei de restauració on fer una pausa per recuperar forces o fer petar la xerrada. En els últims anys s'han anat reformant els espais per fer-los més funcionals i atractius, però el Servei de Restauració també es cuida que els usuaris tinguem una alimentació saludable. Tots els locals disposen d'acreditacions concedides pel Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya com a establiments promotors de l'alimentació mediterrània i com a establiments promotors del consum de fruita fresca, variada, de qualitat i de proximitat, i que també ofereixen aliments sense gluten, vegetarians o ecològics. Els bars i restaurants de la UAB aposten per productes locals, de temporada i de proximitat. Tot pensat perquè ens hi trobem a gust.

Aquesta manera de veure i fer les coses és ben reconeguda i ha posicionat la UAB com una universitat singular que afavoreix l'interès d'altres universitats i ajuda a posicionar-nos en els rànquings. Aquests resultats són, sens dubte, el fruit d'un rector visionari, Carles Solà (1994-2002), i del seu successor, Lluís Ferrer (2002-2008), que van demostrar una gran dedicació per fer de la UAB la millor universitat possible.

El vidre més ric en colors és aquell que ens recorda un dia de sol a la darreria de gener a l'interior de la catedral de Mallorca. Aquesta riquesa cromàtica ens la dona l'escrit sobre Cultura en Viu de Jesús Aguilera, tècnic d'activitats culturals (1991–1999) i cap de Promoció Cultural (2000–2006), i David Sirvent, tècnic de producció artística (2000-2006) i actual responsable de Cultura en Viu.

— Quedem aquesta tarda?
— No, avui no, tinc assaig de teatre.
— Teatre? Que no fas medicina?
— Sí, però també sóc de l'Aula de Teatre.

Aquesta conversa s'ha anat repetint en els darrers vint-i-set anys. Cultura en Viu ha treballat, en aquests anys, amb rigor i entusiasme per oferir a la comunitat universitària la possibilitat d'acostar-se a la pràctica de la creació, la gestió i el consum culturals. Aquest apropament a la cultura ha permès assolir una formació més plena als estudiants i ha esdevingut una baula necessària en la vida del campus. Les accions de Cultura en Viu pretenen que els membres de la Universitat siguin més exigents a l'hora d'acostar-se als diferents codis artístics. També intenten estimular inquietuds creatives i facilitar patrons alternatius a ofertes més comunes fent propostes que no s'haurien pogut realitzar en cap altre espai.

Per Cultura en Viu han passat persones que treballaven i estudiaven en àmbits molts diversos, tot buscant altres maneres de viure la Universitat. Un estudiant de física ha cantat al costat d'una administrativa de departament;

L'edifici de la Facultat de Veterinària va ser inaugurat al sector nord del campus el novembre de 1988.

un estudiant de filologia ha ballat al costat d'una estudiant de veterinària; una professora de biologia ha assajat una peça de jazz al costat d'un doctorand de comunicació i, per posar-ne un darrer exemple, un grup d'estudiants de lletres han fet un taller de teatre amb un altre grup d'estudiants de ciències. En una universitat on les arts escèniques i la producció artística no formen part dels estudis acadèmics, estudiants, professorat i PAS han participat d'una forma activa en activitats culturals que han incorporat en el seu currículum vivencial.

Des dels seus inicis l'any 1991, hi han participat de forma directa o indirecta més de dues mil persones, s'han programat més de tres mil activitats, entre elles, unes cent exposicions, tres-cents tallers formatius, cinc-cents espectacles de teatre i dansa, set-cents concerts i mil tres-centes projeccions de cinema, i n'han gaudit més de cent cinquanta mil espectadors.

— No sabia que a la UAB es feia teatre.
— Sí, i dansa, pots cantar al cor, tocar en grups i en una orquestra, fer tallers de cinema, literatura. Anar al teatre, al cinema o a una exposició.

Segurament quan diem la paraula campus sempre l'associem a un color, el verd, el de les carpetes, el de la prada de la vall Moronta. L'escrit de Paco Muñoz és un vidre verd molt brillant. Sempre serà en Paco de l'OSHA, tota una vida professional, i sovint personal, dedicada a assolir un campus singular i excepcional per l'exemplaritat quotidiana.

La UAB va néixer com una universitat al camp, i avui és una universitat de campus. On hi havia boscos, vinyes i conreus de cereals i masos com Can Miró, ara hi broten facultats, centres de recerca i serveis. Del conreu dels camps al del coneixement. Les collites són des de fa cinquanta anys persones disposades a fer avançar les ciències, la cultura, la societat i el nostre entorn. La reminiscència d'un passat agrícola i feréstec roman encara en els itineraris de natura, els camps experimentals i els ramats de la Facultat de Veterinària.

Ben arrelada a les valls que solquen les rieres de Can Domènec, Can Miró i Can Magrans, la UAB ha tingut cura del seu entorn alhora que esdevenia un laboratori avançat d'iniciatives ambientals que sovint han vessat més enllà del campus.

Com? Doncs a l'inici dels noranta va començar la recollida selectiva dels residus de laboratori. No ens podíem permetre continuar llençant a l'aigüera o a les escombraries residus perillosos per al nostre entorn. Aquells protocols de segregació van servir posteriorment per a moltes altres universitats i organismes oficials.

També van començar les primeres recollides selectives de residus domèstics. Primer, el vidre i el cartró. A mitjan anys noranta es va endegar el reciclatge regular del paper i els envasos lleugers, i l'any 1999 es va inaugurar la deixalleria del campus. Dels antics drapaires que recollien els trastos vells es va passar a una instal·lació singular i moderna. La deixalleria va permetre crear un centre de triatge i prevenció de residus i la borsa de material reutilitzable, pionera a Catalunya, que ara s'anomena economia circular.

Propostes com les compres verdes i l'ambientalització de la contractació pública han anat amarant de sostenibilitat les compres. El paper reciclat i imprès per les dues cares, les màquines expenedores que ofereixen productes de comerç just i els envasos retornables —anant contra la tendència dels envasos d'un sol ús—, propostes fetes al final dels anys noranta i que avui són una realitat quotidiana.

El 60 % de l'espai del campus és agrícola o forestal. La protecció d'aquest patrimoni natural s'ha hagut de fer a força d'empescar-nos estratègies imaginatives i evitar l'escampall de ciment arreu. Els itineraris de natura i la difusió del coneixement del patrimoni natural, arqueològic i històric han servit per donar valor al campus no edificat. S'ha optat per un urbanisme compacte que preserva una part dels terrenys que formen part del corredor biològic entre Sant Llorenç i Collserola.

Durant aquests cinquanta anys hem après a passar-nos-ho bé sent més sostenibles. El got reutilitzable de la UAB va instaurar-se ja l'any 1998. Vam obrir un camí de festes més sostenibles pel qual han transitat centenars de ciutats i viles. A la primeria d'aquest segle es deia: «Això del got de la UAB només ho podeu fer vosaltres». Ara, a ningú no li sorprèn quan se'l troba arreu.

L'esperit de les festes sostenibles de la UAB s'ha transplantat a multitud de festivals i festes majors. Un festival no es concep ara si no es fa una bona gestió dels residus, si no es té en compte la mobilitat i el consum de recursos i d'energia.

Les festes de la UAB s'han convertit en un esdeveniment de celebració i a voltes de rauxa, però també de conscienciació i reivindicació: sostenibilitat, cultura, integració, solidaritat, salut, igualtat. En les festes del campus aquests valors s'acomboien alhora que la diversió flueix i els assistents es tornen més receptius a amarar-se d'aquests valors.

Les teulades de la UAB no només ens aixopluguen sinó que algunes d'elles també capten energia. En iniciar-se el segle, s'havia de contribuir a visualitzar la viabilitat de les tecnologies solar fotovoltaica i tèrmica, i per això se'n van instal·lar plaques als edificis de la plaça Cívica, al SAF i a la Vila Universitària.

Els universitaris actuals han anat canviant els seus patrons de consum i la UAB hi ha contribuït. Les ampolles d'un sol ús tenen encara una presència molt vistent, però cada vegada són més presents les cantimplores personals. La UAB va detonar aquest debat quan l'any 2008 va impulsar la gotimplora, un estri meitat got, meitat ampolla que va potenciar el consum d'aigua al doll de la xarxa de fonts de la Universitat, iniciativa que va ser reconeguda amb diversos premis. No podem deixar d'esmentar que des de la UAB es combat el malbaratament alimentari tant dins de la quotidianitat del campus com fora, col·laborant amb altres institucions i associacions.

Tot això i molt més s'ha fet gràcies a la col·laboració de tota la comunitat universitària, que en el seu trajecte

vital, més llarg o més curt al campus, ha contribuït a fer-la més sostenible.

No podem finalitzar aquest capítol sense parlar del Servei d'Activitat Física (SAF). En aquests cinquanta anys s'ha passat d'un pista de ciment a unes instal·lacions exemplars. Aquesta evolució és fruit de l'esforç diari d'un grup de gent coordinada per Andreu Benet, que amb tenacitat i insistència, «només ho saben els que el coneixen», ha construït aquesta realitat. Però el més singular és que s'ha passat del «fes esport» al «tingues una vida saludable», conduint programes integrals de salut que avui són un exemple arreu.

Si començàvem amb el blau Ducados, finalitzarem donant al SAF un vidre de color blau cel per l'efecte Tyndall. Qui escriu va entrar a la UAB quan n'era rector un bioquímic i té el propòsit de sortir-ne quan n'és rectora una farmacòloga. Una trajectòria vital: un bioquímic té cura dels primers passos dels éssers vius i una farmacòloga té cura que aquests continuïn en bones condicions. Aquesta bioprotecció del campus m'ha permès conèixer molts rectors i menys rectores, primer com a estudiant i després com a professor. Amb tres d'ells —Carles, Lluís i Ferran— he format part dels seus equips: d'ells he après què vol dir estimar la UAB.

El vitrall d'aquestes vivències al campus recorda la cançó «Colours» de Donovan, sí, però tenim una edat.

Nota dels autors: Poc temps després de finalitzar aquest escrit, en Paco Muñoz ens va deixar, va morir al campus, el campus que tant va estimar i on va esmerçar la meitat de la seva vida. Quan gaudiu d'aquest campus penseu en ell, ja que una part d'aquest gaudi és obra seva.

Estudiants asseguts a la gespa a l'Eix Central del campus, l'any 2008.

11

LES UNITATS DOCENTS HOSPITALÀRIES*

La Facultat de Medicina es va crear mitjançant un decret-llei el 27 de juliol de 1968. Des dels seus orígens es va voler una facultat que complís amb les exigències de l'Organització Mundial de la Salut, procurant que els ensenyaments teòrics es complementessin amb una bona formació pràctica clínica, model molt innovador respecte a l'imperant en aquella època.

Per aquest motiu, va ser imprescindible establir acords amb diverses institucions sanitàries que es van constituir com a unitats docents hospitalàries. La primera va ser la de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, que també va ser la primera seu de la Facultat de Medicina. Aquí és on van començar les classes, l'octubre de 1968, gràcies a la col·laboració de la Universitat de Barcelona, que va proporcionar suport administratiu en els primers moments. Així, el primer degà —comissari— de la Facultat va ser un professor de la UB i tots els tràmits de la matrícula d'aquest primer curs es van fer a la secretaria de la UB.

Posteriorment s'hi van incorporar com a unitats docents hospitalàries l'Hospital Vall d'Hebron (1971), el Parc de Salut Mar (1973), l'Hospital Germans Trias i Pujol (1987) i el Consorci Sanitari del Parc Taulí (2006). A les cinc unitats docents hospitalàries de la Facultat de Medicina, cal afegir-hi un important nombre d'institucions sanitàries. Entre elles, els instituts universitaris Barraquer, Dexeus i Guttmann, els consorcis sanitaris de Terrassa, del Maresme i de l'Anoia, i moltes altres institucions, hospitals i centres d'atenció primària amb conveni amb la UAB que complementen l'oferta docent.

UNITAT DOCENT SANT PAU

Les raons històriques van pesar molt en el fet que l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau (HSCSP) fos l'escollit com a hospital universitari. Tant la direcció del moment com el cos facultatiu estaven plenament compromesos amb el projecte. En certa manera, es va interpretar com la recuperació dels estudis de grau que l'Hospital havia perdut el 1906, quan l'antiga Facultat de Medicina de Barcelona, la del carrer del Carme, lligada a l'edifici gòtic de l'Hospital de la Santa Creu, es va traslladar a l'Hospital Clínic.

Els alumnes inscrits van ser 147 i les primeres classes es van fer a la sala d'actes del pavelló de l'administració de l'HSCSP. Posteriorment es van fer obres a l'antic pavelló de la farmàcia de l'Hospital, que es va habilitar com a aulari, laboratoris i sala d'autòpsies, i que constitueix l'actual edifici de la Unitat Docent.

* Manuel Armengol (coordinador), Jordi Casademont, Vicent Fonollosa, Antonio Mur, Salvador Navarro, Benjamín Oller i Miquel Vilardell.

Acte de graduació de Medicina al pati de la Unitat Docent Sant Pau, de Barcelona.

També es van instal·lar a la Casa de Convalescència altres dependències de la UAB.

Gran part del professorat era personal de l'hospital, encara que es va fer un esforç per atreure professionals catalans que destacaven en l'àmbit de la recerca i la docència a l'estranger o en altres universitats espanyoles.

Diverses raons, com ara la gran demanda i la pressió social, van fer que en anys successius s'anés incrementant el nombre d'alumnes. Tot plegat va diluir l'esforç de singularitat que la Facultat de Medicina pretenia i que la UD de Sant Pau representava, la qual cosa va dificultar molt dur a terme els projectes originals i va obligar a ampliar l'oferta de places a altres unitats docents.

El 2009, l'HSCSP es va traslladar a un nou recinte, el tercer després del gòtic del Raval i del modernista. És un nou edifici totalment adaptat a les tecnologies més avançades. D'altra banda, l'antiga unitat docent, de més de cent anys d'història, ha estat totalment remodelada i el curs 2016-2017, després de dos anys d'obres de condicionament, ha posat a disposició dels alumnes, del professorat i del PAS els mitjans i un entorn inigualables per a la formació dels millors professionals que requereix la medicina del segle XXI.

UNITAT DOCENT VALL D'HEBRON

A partir del segon any de la seva història, el nombre d'alumnes a la Facultat de Medicina es va anar incrementant considerablement. El 1969 eren 446 i en els anys següents van continuar augmentant. Al mateix temps, la UAB va començar les obres al campus de Bellaterra, de manera que, a partir del curs 1970-1971, també es van iniciar, i de forma simultània a les que ja

s'impartien a Sant Pau, les classes de primer de Medicina a l'edifici de la Facultat de Ciències.

En aquest context es feia imprescindible ampliar l'oferta hospitalària per poder garantir unes pràctiques clíniques de qualitat, i la UAB va emprendre negociacions amb altres institucions sanitàries.

L'any 1971, amb la firma d'un primer conveni amb l'Institut Nacional de Previsió, es va crear la Unitat Docent de la Seguretat Social o de l'Assegurança Obligatòria de Malaltia (SOE), a l'actual Hospital Vall d'Hebron.

L'Hospital General, emplaçat al barri de la Vall d'Hebron, a la part alta de Barcelona, havia estat inaugurat, l'any 1953, com a residència de la Seguretat Social. Al final dels anys seixanta es va ampliar amb l'Hospital de Traumatologia, l'Hospital Maternal i la Clínica Infantil, i va esdevenir una ciutat sanitària i un dels centres més grans i de més activitat del país. També per aquella època es va jerarquitzar l'hospital, es van crear els departaments i es va ampliar la seva oferta assistencial en totes les especialitats.

El curs 1971-1972, la meitat dels alumnes de la primera promoció de l'HSCSP, matriculats ja de quart curs, van ser enviats a la nova UD. La inauguració del curs va ser un gran esdeveniment i es va fer a sala d'actes del pavelló docent, amb presència de les màximes autoritats universitàries i de l'Institut Nacional de Previsió. El curs 1973-1974 es va ampliar la docència de la Unitat Docent amb el tercer curs i es va llicenciar la primera promoció que havia començat a l'Hospital de Sant Pau.

L'any 2009, es va incorporar a la UAB el professorat de l'Escola Universitària d'Infermeria de l'Hospital Vall d'Hebron. Es va crear el Departament d'Infermeria de la UAB i es van iniciar el estudis del grau d'Infermeria, de manera que la primera promoció es va graduar el curs 2012-2013. Els espais que ocupava l'antiga escola van quedar annexats a la UAB i van constituir l'ala sud de la Unitat Docent Vall d'Hebron.

UNITAT DOCENT PARC DE SALUT MAR

La història docent de l'Hospital del Mar arrenca amb un contracte signat entre l'Ajuntament de Barcelona i la Universitat Autònoma de Barcelona, aprovat pel ple municipal el mes de febrer de 1971.

No va ser fins uns anys més tard que els alumnes es van incorporar a aquesta unitat docent, durant el curs acadèmic 1973-1974, com a alumnes de quart curs. Els primers tres cursos de la llicenciatura es feien a la Unitat Docent de Bellaterra, on s'havia començat a impartir docència el curs 1971-1972.

L'Hospital del Mar està situat al barri marítim de la Barceloneta, just al mateix lloc on en el segle XVI es trobava la Casa de Sanitat, un centre de quarantena utilitzat pels possibles contagiats que venien d'ultramar. A causa de les epidèmies de còlera i febre groga del segle XIX, l'any 1905 es va inaugurar un llatzeret, que seria el futur hospital d'infecciosos.

Un dels impulsos definitius i que van ajudar l'Hospital del Mar a situar-se en el panorama sanitari de la ciutat com un dels principals centres hospitalaris, tant des del punt de vista assistencial comunitari com científic, va ser la decisió del Comitè Olímpic Internacional, el 17 d'octubre de 1986, que Barcelona fos la seu dels Jocs Olímpics de 1992, amb la proposta de l'Hospital del Mar com a centre sanitari de referència per a la família olímpica. Després de la nominació, es va produir una gran remodelació de part de les instal·lacions, fet que va comportar una millora assistencial que ha facilitat una nova i millor organització de les activitats clíniques i docents.

L'any 2006 es va inaugurar l'edifici del Parc de Recerca Biomèdica de Barcelona (PRBB), connectat no tan sols físicament amb l'Hospital, sinó també amb l'àmbit clínic, docent i de recerca avançada.

Aula de microscòpia de la Unitat Docent Germans Trias i Pujol.

A partir del curs 2008-2009, la docència del grau de Medicina a la Unitat Docent Parc de Salut Mar es realitza de forma compartida entre la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i la Universitat Pompeu Fabra (UPF). Aquests estudis són una experiència única en la universitat espanyola, aprofitant les sinergies d'ambdues universitats. El professors que pertanyen al cos docent de la UAB són els responsables de la part clínica del grau, mentre que els professors de la UPF desenvolupen la seva tasca docent en els cursos preclínics.

El curs 2010-2011 es va ampliar l'oferta docent de la UAB amb vuitanta nous alumnes de la primera promoció del grau de Fisioteràpia. Els seus cursos clínics es coordinen des de la Unitat Docent Parc de Salut Mar. Actualment, i des del curs 2009-2010, es disposa d'un nou i modern edifici docent compartit entre la UAB, la UPF i el Parc de Salut Mar.

UNITAT DOCENT GERMANS TRIAS I PUJOL

L'Hospital Germans Trias i Pujol, adscrit a l'Institut Català de la Salut, va ser inaugurat l'abril de 1983. Des dels inicis, els seus membres van tenir una inequívoca vocació docent i de recerca. Així, diferents convenis de col·laboració entre l'Hospital i la UAB signats els anys 1983, 1985 i 1988 van possibilitar la incorporació d'alumnes de tercer curs de la Facultat de Medicina a partir del curs 1984-1985.

En el marc del RD 1558/86, que establia les bases generals del règim de concerts entre les universitats i les institucions sanitàries, es va signar, el 19 de març de 1990, un nou conveni entre la UAB i l'ICS, publicat al DOGC el dia 22 de juliol de 1991. Definia la Unitat Docent de l'ICS, que comprenia dos hospitals que des d'aleshores van tenir el caràcter d'universitaris: la Ciutat Sanitària i Universitària de la Vall d'Hebron i l'Hospital Universitari Germans Trias i Pujol. En aquest marc es va constituir com a òrgan de govern del concert de la UAB-ICS una comissió mixta de quatre membres de la UAB i quatre de l'ICS. L'any 1990, es va fer la separació entre els dos centres de l'ICS i cada hospital constitueix una unitat docent independent, amb el seu propi coordinador de docència.

Actualment, la Unitat Docent Germans Trias i Pujol està ubicada en un edifici propi de la Facultat de Medicina de la Universitat Autònoma de Barcelona, annex a l'Hospital, al terme municipal de Badalona, a la zona denominada Campus de Can Ruti.

UNITAT DOCENT PARC TAULÍ

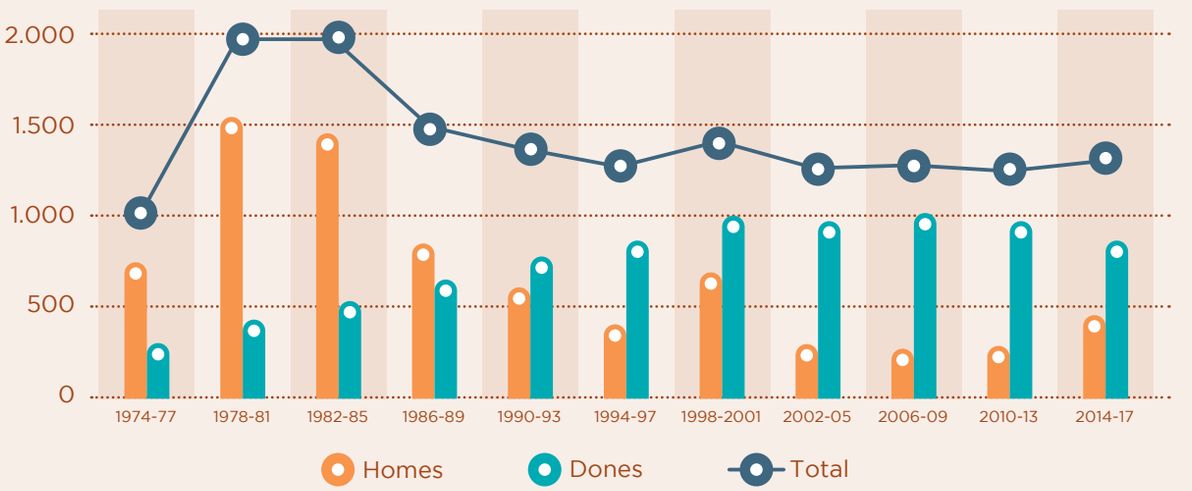
El Consorci Hospitalari del Parc Taulí es va crear el 31 de desembre de 1986 sota els auspicis del Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya, l'Ajuntament de Sabadell i les entitats propietàries de les clíniques de Sabadell: la Caixa d'Estalvis de Sabadell, Sabadell Mutual i la Fundació Hospital i Casa de Beneficència de Sabadell; la Universitat Autònoma de Barcelona va tenir un paper clau en aquesta creació. Encara que amb una clara vocació universitària, no va ser fins l'any 2006 que representants de la comissió de docència del Parc Taulí i el Deganat de Medicina de la UAB van iniciar converses per engegar una nova unitat docent de la UAB al Taulí.

El curs 2008-2009, un grup de vint-i-dos alumnes de tercer curs de la Llicenciatura de Medicina van constituir l'anomenat grup docent del Parc Taulí i van començar el seu període de formació clínica en aquest centre.

Els acords del Consell de Govern i del Consell Social de la UAB, dates 7 i 27 d'abril de 2010, van aprovar el conveni entre aquesta universitat i la Corporació Sanitària Parc Taulí, i en el DOGC, data 1 de febrer de 2011, es va publicar el conveni subscrit entre ambdues institucions. Com a conseqüència, el Taulí va adquirir la condició d'hospital universitari i és una nova unitat docent de la Facultat de Medicina.

Els inicis no van ser fàcils, però el suport dels equips de deganat i de rectorat, la il·lusió d'uns professionals que sempre havien volgut ser universitaris, l'aposta decidida de molts estudiants per cursar els anys clínics al Taulí i els bons resultats obtinguts han fet que, gradualment, la Unitat Docent Parc Taulí hagi anat creixent i actualment estigui plenament consolidada a la nostra universitat.

NOMBRE DE LLICENCIATS EN MEDICINA (PER QUADRIENNIS) I DISTRIBUCIÓ PER GÈNERE (1974-2017)

12
LA UAB I LES TIC*

ELS INICIS

Quan es va crear la UAB, si bé ja existien ordinadors relativament estesos en els camps de la recerca, no eren encara una eina de primera necessitat. En aquells inicis hi havia alguna universitat que disposava d'algun ordinador, com eren els casos de la Universitat Politècnica de Catalunya, la Universitat de València (una IBM 1620 de relativa fàcil programació en llenguatge Fortran) o la Universitat Complutense de Madrid, que tenia un ordinador en un edifici especial de l'arquitecte Fisac a la ciutat universitària.

Els cinquanta anys d'història de la UAB corren en paral·lel a l'evolució del que ara en diem tecnologies de la informació i la comunicació (TIC). Al llarg dels anys, la UAB s'ha esforçat a invertir gran quantitat de recursos en cada moment per seguir aquestes evolucions estant sempre en una posició relativament avançada.

De fet, els primers professors que en van manifestar la necessitat per a la seva recerca van ser adreçats per alguns membres del Patronat, sense gaire èxit, a utilitzar un gran ordinador del Centre de Càlcul de Sabadell. El que sí que s'anava generalitzant era la compra de petites màquines de butxaca que permetien càlculs senzills.

Les creixents necessitats de les universitats van ser ateses aviat pel Ministeri d'Educació i Ciència facilitant l'accés remot al seu gran UNIVAC. En el cas de la UAB, es va instal·lar un accés remot, un mal anomenat «centre de càlcul», a la Facultat de Ciències. Allà els professors podien perforar (fins al 1976 no es va disposar d'una segona màquina perforadora!) les seves targetes i enviar els seus programes a Madrid, d'on tornaven els resultats amb més o menys poc temps. Com a curiositat, al final de novembre de 1975, la mort de Francisco Franco va imposar una setmana de dol en què l'ordinador es va tancar i tots els càlculs es van paralitzar.

Les necessitats de càlcul no venien només de les facultats científiques. A la Facultat de Ciències Econòmiques i Empresarials es va adquirir un ordinador de taula (un Hewlett Packard HP 9828 i 9830, com el que ja hi havia al Departament de Física Teòrica), que permetia programar en Basic, disposava de targetes magnètiques i va constituir el seu «centre de càlcul».

* Ramon Pascual i Ana Ripoll.

LA INFRAESTRUCTURA: DEL PRIMER VAX AL SERVEI D'INFORMÀTICA

La situació va millorar ostensiblement quan el 1980 es va adquirir un ordinador propi, un VAX 11/780 de Digital Equipment Corporation (DEC) que es va instal·lar en una ala de la Facultat de Ciències, es va nomenar un director i va començar a funcionar un servei als usuaris.

Aquest ordinador va ser el primer que s'instal·lava a l'Estat. La configuració era: 1 processador amb 500 K de memòria; 3 unitats de disc de 67 Mb de capacitat cada un; 2 unitats de cinta magnètica; 1 impressora de 600 línies per minut; 1 lectora de targetes perforades; 2 pantalles VT100 per a la sala central; i 4 pantalles més per a la sala d'usuaris. Donem aquest detall perquè se'n pugui apreciar la capacitat.

El gener de 1982 es va donar de baixa la connexió amb l'UNIVAC del Ministeri, que a la nostra universitat pràcticament ja no es feia servir. La desconnexió no va satisfer gens el Ministeri, que perdia així la seva centralitat i el seu poder.

Aquell Centre de Càlcul va anar progressant amb ampliacions posteriors d'equips cada vegada més potents. A partir de 1984, la xarxa d'ordinadors va començar a expandir-se amb altres VAX per atendre tant les necessitats de càlcul com les primeres aplicacions de gestió. La primera aplicació va ser la nòmina (gener de 1981). La UAB va ser la primera universitat espanyola que va pagar directament la nòmina sense passar pel Ministeri. L'any 1989, el Centre de Càlcul (CC) va fer un salt qualitatiu en comprar dos ordinadors, un VAX 8800 i un IBM 3090, per donar suport no solament a la gestió sinó també a les necessitats de càlcul dels equips de recerca.

Cap als primers anys de 1980 van començar a sorgir en alguns departaments petits ordinadors com els Commodore o d'altres, que, llevat d'altres usos domèstics, no eren més que màquines de tractament de textos: Spectrum o Atari, que responien a les necessitats de bona part del professorat. Fins que, el 1981, la casa IBM va anunciar el primer ordinador personal, el PC 5100, que va revolucionar el panorama i va constituir el model que van clonar molts altres fabricants, llevat dels Apple Macintosh, en una lluita entre els compatibles i Apple, que ha dominat gran part de la història recent. És quan es va crear el grup de microinformàtica, dedicat al suport de programari dels ordinadors personals.

D'aquest entorn radial d'una màquina única amb pocs terminals, el 1986 es va passar a connectar els ordinadors a una xarxa Ethernet que es va estendre per tot el campus. Anava a 10 megabits per segon, i els mòdems, a 300 bits per segon. Era una xarxa de poca capacitat, però tampoc no es necessitava més, ja que la capacitat de generar trànsit era baixa.

Les creixents necessitats de càlcul dels professors i les noves eines de gestió es van anar afrontant amb sistemes propis, amb el desenvolupament de la microinformàtica i amb el reforçament de la xarxa. Cap al final dels anys vuitanta, es va implantar un sistema per carregar el cost del càlcul als departaments amb un sistema de tarifes i de cues de diferents prioritats. La creació del Centre de Supercomputació de Catalunya (CESCA) va cobrir les necessitats dels grans usuaris.

Al mateix temps, va quedar clar que els locals del CC serien insuficients per albergar el gran ordinador central que pogués respondre a les necessitats futures de la Universitat, per la qual cosa es va encarregar a un dels equips d'arquitectes que treballaven per a la UAB que visités alguns centres de càlcul interessants. De tornada, van fer un projecte que es va sotmetre al finançament dels Fons Europeus per al Desenvolupament Regional (FEDER). En aquell moment, la UAB, situada a Cerdanyola del Vallès, zona de reindustrialització, era l'única universitat catalana que podia sol·licitar-los.

El nou edifici es va començar a utilitzar el 1993. La gran velocitat a què avançaven les tecnologies va provocar que, quan l'edifici va estar acabat, ja no hi hagués ordinadors de tant de volum i la informàtica estigués molt més distribuïda.

Afortunadament, la part de l'edifici que no seria utilitzada per la gran màquina es va dedicar a albergar els Serveis d'Informàtica i, des de l'any 2004, el Port d'Informació Científic, organització dedicada a l'emmagatzemament de dades de grans projectes de recerca científica i de la qual la UAB és membre.

En els darrers anys, des de 2010, s'ha avançat en la utilització d'arquitectures obertes i virtualització de servidors, i en la incorporació de sistemes d'emmagatzemament centralitzat amb alta capacitat. Paral·lelament, s'ha continuat l'extensió de la xarxa, cablejada i sense fils, i l'ampliació de l'amplada de banda, que permet disposar de més capacitat de connexió a Internet.

Darrerament, la participació de la UAB al CESCA ha derivat cap a la participació en el Consorci de Serveis Universitaris de Catalunya (CSUC). Alguns dels reptes que es gestionen des dels darrers anys són l'eficiència energètica i les tecnologies verdes.

LES COMUNICACIONS

Al final dels anys vuitanta també es va començar a estendre la utilització de formes més o menys primitives de comunicació electrònica entre ordinadors per les autopistes de la informació, sota diversos protocols i noms. La primera connexió va ser el 1988 a la xarxa EARN (European Academic and Research Network), amb un node que va estar actiu fins que la xarxa va finalitzar. Es tractava d'una xarxa *peer-to-peer* (P2P), és a dir, una xarxa entre iguals.

La primera xarxa a Espanya va ser FAENET (Física d'Altes Energies Network), creada pels físics el 1984 per

Sala de màquines del Servei d'Informàtica, l'any 1991.

Aula d'informàtica amb estudiants treballant en un segon pla.

connectar-se al CERN (Centre Europeu de Física de Partícules), homòloga a l'europea HEPNET (High Energy Physics NETwork), de la qual formava part el Laboratori de Física d'Altes Energies (actual IFAE) de la UAB. Més endavant la xarxa es va integrar a la RedIRIS d'Internet. Al campus, el primer programari de correu electrònic el va implantar l'esmentat Laboratori de Física d'Altes Energies, amb el seu VAX 780 utilitzant la xarxa EARN. La seva utilització, però, no es va generalitzar fins a la primeria dels anys noranta a través de comptes, primer departamentals (un compte per departament), fins a convertir-se en un instrument de comunicació imprescindible i que a la UAB avui dia té la forma «nom.cognom@uab.cat».

Una mica posterior va ser la implantació del web. Cal recordar que el que ara coneixem com a *World Wide Web* va ser ideat per un investigador del CERN, Timothy John Berners-Lee, amb la finalitat de compartir informació entre els participants en els grans experiments. El seu nom actual es va implantar el 1990 i el CERN el va declarar d'ús públic el 1993. La participació de la UAB en aquests experiments va ser la causa que un dels primers nodes web d'Espanya s'instal·lés a l'IFAE el 1992. La seva ràpida expansió és ben coneguda i el web de la UAB diverses vegades ha estat reconegut com un dels millors webs universitaris.

Si bé no parlarem aquí del Servei de Biblioteques, cal esmentar la reforma i la informatització d'aquestes amb un programari específic. S'ha avançat, així, en el procés d'informatització i s'ha començat a substituir les fitxes manuals i els microfilms per noves tecnologies interactives.

En els darrers temps hem vist un gran creixement de la infraestructura de xarxa. S'ha aconseguit tancar la connexió física al campus amb una estructura de malla instal·lant i renovant punts de connexió sense fils i augmentant considerablement l'amplada de banda cap a Internet fins als actuals 5 Gbps.

DOCÈNCIA: DE LES AULES D'INFORMÀTICA AL CAMPUS VIRTUAL

Al principi dels anys vuitanta es va començar a introduir els ordinadors personals com a eina de treball docent i a analitzar les possibilitats que tenen en la docència, i es va iniciar el treball amb ordinadors en xarxa.

Així, a més dels estudis d'Informàtica, en els quals la UAB va ser pionera, les TIC es van anar incorporant a la docència en molts casos per iniciativa pròpia d'alguns professors. Paral·lelament, de manera institucional, van néixer projectes d'introducció de les TIC en algunes facultats. Es van crear aules d'informàtica i centres de recursos que depenien de les mateixes facultats. Aquestes aules actualment es complementen amb tots els ordinadors personals de què avui dia disposen quasi tots els estudiants.

El maig de 1996 es va crear l'Oficina Autònoma Interactiva Docent amb l'objectiu que expliciten aquestes paraules: «Hem de fer tot el possible perquè la UAB pugui participar, com a pionera, en els plans que s'impulsen des de diverses institucions per a l'aplicació de les noves tecnologies a l'ensenyament. Creiem que així contribuirem a fer que els ensenyaments a la nostra universitat siguin de qualitat i apropiats al temps actual».

En un primer moment, aquest espai virtual de relació professor-alumne es va anomenar «tutories electròniques», però aviat es va convertir en el Campus Virtual de la UAB, una plataforma tecnològica creada per la mateixa Oficina. El Campus Virtual va començar a funcionar de forma experimental amb els professors i els alumnes de tres titulacions, però ràpidament es va estendre a tota la UAB.

Aquesta experiència va generar dins de la UAB un interès docent sobre el com, el quan i el per què de la utilització de les noves tecnologies en l'àmbit docent. Fruit d'aquest interès van ser les Jornades d'Innovació Docent, celebrades l'abril de 1997, organitzades per l'Institut de Ciències de l'Educació i dedicades a «Les noves tecnologies a l'ensenyament superior», amb una participació massiva del professorat.

Posteriorment, la mateixa tecnologia es va aplicar a diversos programes docents de la UAB, com ara Intercampus, Intracampus, Metacampus i Campus Global.

L'any 2010 es va introduir Moodle, que va coexistir amb el Campus Virtual tradicional fins al 2017, en què finalment l'ha substituït com a plataforma tecnològica de suport a la docència i a l'aprenentatge.

LA GESTIÓ UNIVERSITÀRIA

També els ordinadors han revolucionat la gestió universitària a tots els nivells. Després de la nòmina va arribar la comptabilitat, la matrícula i l'entrada de notes, les PAAU, el catàleg de revistes, etc. Grans aplicacions per a uns temps de grans escasseses de recursos de maquinari. Un gran esperit d'obertura va ampliar l'abast de les aplicacions per donar solucions directes en diferents àmbits de l'administració.

El 1989, la UAB, la UPF, la UAM i la UC3M van constituir l'Aliança 4 Universitats (A4U) i van decidir desenvolupar conjuntament un sistema de gestió acadèmica. Van ser pioneres a realitzar una actuació d'aquest estil. Així, es van desenvolupar aplicacions com ara les de plans docents (Samas, 1995), de gestió de la recerca

(Fènix, 1998) i de suport a la docència (MSD, 1998). En aquesta unió, la UAB es va responsabilitzar de crear l'oficina del projecte Sigma.

El 1992 es va realitzar la primera matrícula amb el model client/servidor i, per tant, la UAB va ser pionera a fer una primera matrícula automatitzada en comptes de fer-la des de les secretaries. Aquell any es van fer més de trenta mil matrícules, la qual cosa va marcar, en aquell moment, una fita tecnològica d'un sistema automatitzat de gestió de matrícula i expedient de l'alumne.

Sigma sempre ha fet molt d'èmfasi, des dels seus orígens i des que les tecnologies ho han permès, en un model d'autoservei en què sigui l'alumne, el professor, l'investigador, etc. el que pugui fer les seves pròpies gestions de forma autònoma. Això que ara sembla obvi amb l'administració electrònica i els dispositius mòbils, en aquells anys no ho era, i Sigma va ser pioner en aquest model. Com a exemple de gestió autònoma, es van dissenyar els terminals d'autoservei universitari (TAU), connectats a la xarxa.

A partir de 2001, va finalitzar el model de client/servidor de Sigma i es va migrar cap a un model web en Java. Es va començar a desenvolupar nous mòduls de Sigma, com la gestió de la formació permanent (formació contínua o estudis propis), i també tota la part de gestió i planificació de l'ordenació docent (assignació de professors, aules, assignatures, dedicació docent, transparència, etc.).

Tots els desenvolupaments importants es finançaven de forma consorciada entre diverses universitats. Les noves

Tècnic treballant en una sala del Servei d'Informàtica.

possibilitats d'infraestructura permetien un major desenvolupament de les aplicacions de gestió. A poc a poc, en van aparèixer de noves o es van completar les existents: el SIDEC (gestió econòmica) i la seva transparència informativa —posteriorment migrat a SUMMA—, les aplicacions de gestió de recursos humans (Hominis) i de les dades i la informació (magatzem de dades), fins a arribar a tots els àmbits de la Universitat.

Va ser un model d'èxit que va permetre un important estalvi de costos de desenvolupament de programari i avenços molt més ràpids, per exemple, en moments clau, com ha estat l'adaptació a l'euro, l'efecte 2000 o l'adaptació al pla Bolonya.

Instal·lacions al Servei d'Informàtica.

El 2009 es va marcar una fita important en l'àmbit de la recerca amb la creació del primer autoservei per a l'investigador amb el Portal Web de l'Investigador, que, a més, permetia la consulta pública de la producció científica de la Universitat, que es recollia en un repositori central.

El setembre de 1994, es va posar en marxa el que s'anomenaria Servei 2000: la xarxa que uniria els servidors i els ordinadors, i posteriorment el Servei 2002, que tenia per objectiu dotar de servidors cadascun dels centres de la Universitat, amb serveis de disc, impressió, web i correu electrònic.

Això va exigir també la creació del Servei d'Informàtica Distribuïda (SID): centres d'informàtica nascuts al caliu de les aules d'informàtica de cada centre l'objectiu dels quals era proporcionar els serveis d'informàtica territorial. Les necessitats de suport exigien la creació d'infraestructures potents: es va crear el Centre d'Assistència i Suport (CAS). Totes aquestes estructures van anar prenent forma fins al febrer de 1998, en què es van fusionar tots els serveis formant una única estructura: el Servei d'Informàtica.

Diguem que, al cap de cinquanta anys del seu naixement, quan els ordinadors eren quasi inexistents, tots els membres de la Universitat tenen un ordinador o un terminal a la seva taula i les TIC són essencials per al progrés de la Universitat Autònoma de Barcelona.

13

CINQUANTA ANYS DE BIBLIOTEQUES[1]

EL FRACÀS D'UN MODEL «AMERICÀ» DE BIBLIOTECA

Els promotors de la UAB i, sense cap mena de dubte el seu primer valedor i rector, Vicent Villar Palasí, pretenien crear una universitat «de campus». Això volia dir localitzada en un espai periurbà on se situessin les diverses facultats, espais de recerca, residències, serveis, etc. El model dominant, encara que no pas l'únic, era el model de moltes universitats nord-americanes que s'organitzen entorn d'una gran biblioteca central, habitualment la més important del campus, que sovint es complementa amb biblioteques de facultats, d'instituts de recerca, d'hospitals, d'escoles o de departaments.

El primer degà de la Facultat de Filosofia i Lletres, Frederic Udina, així ho rememorava:

> Respecte al tipus de biblioteca que volia implantar-se, s'imposà el criteri defensat des del primer dia pel Dr. Villar, el qual somiava amb la construcció d'una biblioteca per a 600.000 volums i era contrari a les biblioteques de facultat.
>
> [...] Existí, des de la primeria, la idea d'una gran biblioteca central, per la qual cosa es projectà de seguida un vast edifici al campus; és el que actualment, si bé conté en part la Biblioteca, està ocupat principalment pel Rectorat i la Gerència, amb totes les oficines centrals.[2]

La UAB va aconseguir recursos per a la construcció de la Biblioteca General (actual edifici del Rectorat), però no per a la construcció de l'edifici que havia d'acollir el Rectorat, la Gerència i els serveis administratius centrals de la Universitat.[3] Això va comportar que, des de bon començament, a l'edifici situat «a la muntanyeta», els espais inicialment pensats per a «biblioteca general», «centre de documentació», «cinemateca» i «musicoteca» (més de 14.000 m^2)[4] s'anessin reduint progressivament fins que, l'any 2002, els últims espais d'ús bibliotecari es van traslladar a l'edifici de la Biblioteca de Comunicació i Hemeroteca General, a la plaça Cívica.

L'altra raó del fracàs d'aquest model va raure en la ubicació de l'esmentat edifici, ja que el que havia de ser l'edifici de la «biblioteca central» quedava molt lluny de les facul-

1 Joan Gómez Escofet.

2 Frederic Udina i Martorell, op. cit., p. 64.

3 Ibíd., p. 64.

4 «Programa de necesidades para el concurso de anteproyectos para la Universidad Autónoma de Barcelona. Junio 1969» (mecanoscrit).

tats i mal comunicat per fer possible un ús quotidià dels seus fons i serveis. Així doncs, tot i que el rector Vicent Villar Palasí defensava un sistema de biblioteca central de campus, aquesta idea no devia estar prou consolidada, ja que, en una data tan primerenca com juny de 1973, el Dr. Martí de Riquer, vicerector i president delegat de la Comissió Promotora, afirmava:

> Un altre punt —no pas problema— és l'eterna discussió sobre si la Universitat Autònoma de Barcelona ha de centralitzar tots els seus fons bibliogràfics en un sol recinte (la Biblioteca General de la Universitat) o si ha de tenir alguns fons en biblioteques especialitzades situades a les facultats.[5]

Les biblioteques de facultat es van acabar imposant. Bàsicament perquè, arran de la creació dels primers estudis i facultats, es van començar a acumular fons bibliogràfics que, una vegada traslladats al campus de Bellaterra, no van anar a parar a la Biblioteca General sinó a espais de les facultats.

CRÉIXER DINS LA PRECARIETAT

Un cop construïts els edificis B i C i el del Rectorat, les inversions materials van ser molt escasses i les biblioteques que s'anaven formant a totes les facultats s'ubicaven en aules habilitades, amb una sola sala de lectura sense fons documentals i amb una finestreta que connectava amb el magatzem a la qual havien de dirigir-se els usuaris que volien sol·licitar qualsevol document.

L'interès per dotar de suport documental els nous estudis i la recerca va existir des de bon començament, però els recursos van ser força limitats, i la col·lecció bibliogràfica va créixer a un ritme força moderat. L'any 1973, quatre anys després de la seva creació, la UAB disposava d'uns 97.100 llibres, dels quals únicament se n'havien pogut catalogar 12.300.[6] El fons de les biblioteques es va incrementar en aquells anys amb uns 20.000 volums a l'any, comptant tots els centres, Girona, Lleida i les Illes incloses, i sumant-hi compres i donacions. Així, l'any 1988 es va arribar a disposar d'una col·lecció formada per 430.468 volums.

Ultra les mancances d'espai i equipaments i la limitació de recursos per a les adquisicions documentals, un altre dels dèficits que es van arrossegar durant molts anys és el relatiu al personal. Als anys setanta, per exemple, a les biblioteques de la UAB hi treballaven tres bibliotecàries i nou persones com a «personal assimilat a bibliotecaris». A la plantilla, hi figuraven també quinze auxiliars, cinc dels quals eren estudiants. La reclamació d'un adequat reconeixement professional dels bibliotecaris va ser permanent, ja que eren contractats com a auxiliars de biblioteques malgrat llurs titulacions de grau mitjà o superior. Era també una reclamació permanent de la UAB al Ministeri d'Educació i Ciència (del qual depenia a tots els efectes) la creació d'una Escala d'Ajudants d'Arxius i Biblioteques, com existia en altres institucions de l'Estat. La direcció de la biblioteca parlava, expressament, de la «penúria de salaris que aquesta Direcció pot oferir».[7] Va ser una lluita perenne fins a l'any 1987, quan la UAB, ja veritablement autònoma, va crear el seu propi cos d'Ajudant d'Arxius i Biblioteques.

Un altre dels problemes va ser la manca d'una direcció professional estable. Segons l'esquema institucional vigent en aquells moments, la plaça de director corresponia

5 Martí de Riquer, «Proyecto de una posible solución de los problemas planteados en la biblioteca de la Universidad Autónoma de Barcelona» (mecanoscrit), març de 1973.

6 Ídem, op. cit.

7 Carta d'Amadeu-J. Soberanas al rector de la Universitat de 23 de novembre de 1973.

Estudiants a la Biblioteca Universitària de Sabadell.

a un membre de l'Escala Facultativa d'Arxivers, Bibliotecaris i Arqueòlegs de l'Estat, però sovint aquesta plaça era ocupada per funcionaris estatals acabats d'ingressar al cos que romanien de manera transitòria en el càrrec, i la direcció de la biblioteca era exercida per professors nomenats pel rector (Amadeu-J. Soberanas, Manuel Mundó) que havien de compatibilitzar aquesta responsabilitat amb les seves tasques com a docents i investigadors.

COMENÇA LA RECUPERACIÓ

A partir de 1980, des del mandat del rector Antoni Serra Ramoneda, i més clarament a partir de 1985, quan les competències sobre el sistema universitari van ser assumides per la Generalitat de Catalunya, la UAB va encetar un període de franca expansió, amb la més que rellevant evolució dels pressupostos de la UAB, que van créixer de manera notable, sovint espectacular, i que van permetre construir espais dissenyats específicament per a biblioteca.

L'Escola de Formació del Professorat es va traslladar al campus de Bellaterra, amb un espai dedicat a la seva biblioteca. També es va instal·lar, el 1981, la Biblioteca Carandell, d'història econòmica, als espais de la biblioteca d'Econòmiques.

L'any 1985 es va construir una nova biblioteca de Lletres (fins aleshores ubicada en aules de la Facultat). Situada al costat d'un nou auditori, la biblioteca (actualment Sala de Revistes de la Biblioteca d'Humanitats) disposava de 2.000 m^2 de superfície, dotació d'espai inimaginable en temps anteriors.

La Facultat de Ciències de la Comunicació —aleshores de Ciències de la Informació— va disposar, a partir de 1986, d'un edifici propi, dotat amb espais per a la biblioteca i l'hemeroteca.

L'any 1987 es va inaugurar l'edifici de la Facultat de Veterinària, amb una nova biblioteca que va ser ampliada l'any 1992.

Estudiants treballant a la Biblioteca de Ciències de la Comunicació.

DUES «DÈCADES PRODIGIOSES»

Aquest període va començar amb la construcció de la nova Biblioteca de Ciències Socials, la primera biblioteca d'àrea, que va integrar els fons de Ciències Econòmiques i Empresarials, Dret i Ciències Polítiques i Sociologia.

El Reglament del Servei de Biblioteques, aprovat l'any 1989 per la Junta de Govern, va establir un nou model bibliotecari (vigent fins avui dia) per al conjunt de la UAB. Es va abandonar l'esquema d'una gran biblioteca general compartint servei amb biblioteques de facultat, departament o seminari i es va establir el Servei de Biblioteques, que «s'estructura en grans unitats temàtiques o atenent a criteris de territorialitat».[8] Aquestes biblioteques de grans àrees temàtiques o territorials tindran vinculades (mitjançant les comissions d'usuaris) les facultats, els departaments i els centres de recerca i dependran directament del govern de la UAB (equip de govern i gerència).

Progressivament, es va anar implantant aquest model: Biblioteca de Ciències Socials, Biblioteca d'Humanitats, Biblioteca de Ciència i Tecnologia, Biblioteca Universitària de Sabadell, etc. Es va establir clarament que la regulació del sistema bibliotecari era competència exclusiva de la Junta de Govern de la Universitat.

El mateix 1989 es va aprovar la Carta de Serveis i va començar la informatització de les biblioteques, un projec-

8 Reglament del Servei de Biblioteques.

te generosament finançat per la UAB i que es va fer en aliança amb altres universitats catalanes. Es va iniciar també la participació en projectes europeus, el més important dels quals va ser el projecte Decomate, amb la Universitat de Tilburg i la London School of Economics and Political Science. Aquest projecte, que tenia com a socis l'empresa Digital i les editorials Elsevier, Kluwer i Academic Press, va significar que la nostra institució se situés entre el petit nombre d'universitats del món amb capacitat per fer arribar als usuaris revistes científiques en format electrònic.

Pel que fa a les tecnologies, cal destacar la creació de la xarxa de bases de dades en CD-ROM l'any 1994, el web del Servei de Biblioteques l'any 1996, el desenvolupament del Catàleg Col·lectiu de les Universitats de Catalunya (CCUC) i la creació del primer dipòsit digital d'Espanya (TDX, tesis doctorals en xarxa, del Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya).

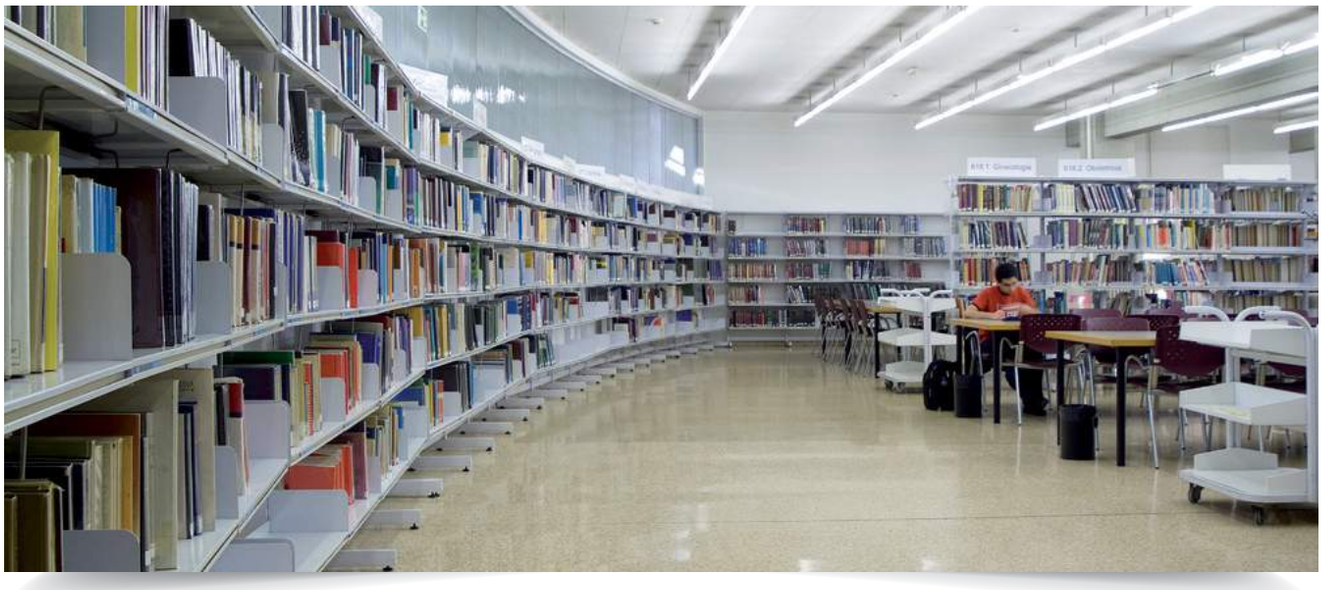
El Servei de Biblioteques, que des de 1991 implementa el sistema de direcció per objectius, va posar en funcionament l'any 2000 un sistema certificat de gestió de la qualitat amb la norma ISO 9001.

El nou mil·lenni es va iniciar mantenint l'embranzida dels anys anteriors i es va consolidar l'aposta pels mitjans i serveis digitals. L'any 2002 es va inaugurar un dels equipaments cabdals al campus: la Biblioteca de Comunicació i Hemeroteca General, que va assumir, entre d'altres, les funcions de l'antiga Biblioteca General. L'any 2002 es va aprovar el Pla Estratègic del Servei de Biblioteques 2003-2006, que preveia línies d'acció per al manteniment i desenvolupament d'un conjunt de serveis d'alta qualitat i eficiència. Paral·lelament, les primeres avaluacions externes (AQU, ANECA) van confirmar l'encert en les estratègies de gestió encetades.

Durant la primera dècada (1988-1998), les col·leccions es van incrementar significativament, amb una mitjana de 31.500 llibres anuals i un augment de més del 70 % del nombre de les subscripcions «vives». El Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya (CBUC) va engegar una política de compra massiva de publicacions periòdiques dels principals editors internacionals. La despesa dedicada a les adquisicions bibliogràfiques va passar de 106 milions de pessetes l'any 1988 a 364 milions l'any 1998.

Vista general de la sala de revistes de la Biblioteca d'Humanitats.

Vista parcial de la Biblioteca de Medicina, al campus de la UAB.

La resposta dels usuaris va ser molt positiva: l'any 1998 es van comptabilitzar 4.625.727 usuaris presencials a les biblioteques (quatre vegades més que al final de la dècada anterior). Al mateix temps, cap al final de la dècada, la plantilla de bibliotecaris va arribar a la xifra de 70 (39 l'any 1987). L'any 2003 es va atènyer la xifra rècord de 683.723 documents prestats, i l'any 2006 les biblioteques van arribar a la xifra d'un milió de libres, que va situar la nostra col·lecció entre les primeres d'Espanya.

Durant la segona d'aquestes dècades «prodigioses» es van desenvolupar enormement els serveis digitals: els dipòsits digitals del CBUC; el Dipòsit Digital de Documents de la UAB (DDD) va assolir posicions, encara vigents, de lideratge en els rànquings espanyols i internacionals, es van posar en marxa plans de renovació dels equipaments informàtics, es va posar en servei el multicercador Trobador, el gestor bibliogràfic Refworks i el servei de referència en línia Pregunt@. També es va desenvolupar el Pla General de la Col·lecció i el 2008 es va aconseguir arribar a 13.000 revistes digitals, el 51 % de les revistes subscrites.

CONVIURE AMB LA CRISI

La crisi econòmica va començar a Espanya l'any 2008. En aquest apartat explicarem quin va ser l'impacte de la crisi en el conjunt de biblioteques de la UAB i, alhora, quins àmbits no van ser afectats i també quins àmbits, malgrat els ajusts pressupostaris, van continuar progressant. Els principals impactes negatius que es van produir són:

La paralització de noves inversions en infraestructures, que va comportar l'abandonament del projecte d'un nou edifici per a la Biblioteca de Ciència i Tecnologia, la reducció al mínim de les obres de manteniment i renovació d'espais i la supressió dels recursos per a la renovació d'equipaments tecnològics.

Una política d'estalvis màxims en temes de personal (baixes, jubilacions i excedències no es cobreixen i es congelen les retribucions).

La davallada dramàtica en la compra de monografies, atès que bàsicament depenia de pressupostos de facultats, departaments i projectes de recerca, els recursos

dels quals van minvar radicalment. Durant aquests anys, només una tercera part dels llibres ingressats a les biblioteques van ser de compra.

En altres esferes de l'activitat, la crisi, però, no va tenir cap impacte significatiu. En especial, volem destacar les dotacions per a la contractació de revistes científiques i bases de dades, que depenen gairebé de manera absoluta del pressupost general de la UAB, i que els diferents equips de govern han fet un gran esforç per continuar-ne les dotacions econòmiques. Així, no només s'han mantingut les revistes i bases de dades subscrites abans de la crisi, sinó que, fins i tot (amb la inestimable ajuda de l'esforç cooperatiu del CBUC), es van poder incrementar. Així, la UAB va arribar a disposar l'any 2016 d'una de les col·leccions de publicacions periòdiques més importants d'Espanya: 75.752 títols, 30.671 dels quals són publicacions periòdiques «vives», un 87 % de les quals són ja en suport digital.

Durant tot aquest període (encara inacabat), es continua treballant i fent aportacions molt positives de cara als usuaris. El Dipòsit Digital de Documents (ddd.uab.cat) es consolida com un dels més rellevants a escala espanyola i internacional. Un servei cooperatiu del CBUC, el sistema de préstec consorciat PUC, fa que, de manera molt àgil, el conjunt de fons documentals de totes les biblioteques universitàries sigui a l'abast de tots els universitaris.

Les biblioteques focalitzen bona part del seu treball en el suport a la docència i a la recerca, i uns bons exemples en són el portal de Suport a l'Acreditació i Avaluació de la Recerca i el portal de Propietat Intel·lectual i Accés Obert. Més exemples: la presència a les xarxes socials, els resultats de les enquestes de satisfacció dels usuaris, l'oferta de cursos de formació, la gestió dels fons personals i els treballs de digitalització dibuixen un servei que, malgrat les reduccions dels pressupostos, manté la seva orientació d'oferir serveis i productes de qualitat al seus usuaris.

CONSULTES (2004-2016)

Any	Consulta bases de dades en línia (cerques)	Consulta revistes digitals (articles recuperats)
2004	196.776	1.021.647
2008	1.132.341	1.437.118
2013	1.863.758	1.288.927
2016	2.757.935	1.588.592

NOMBRE DE LLIBRES, REVISTES I LECTORS (1972-2017)

Any	Nombre de monografies	Nombre de revistes	Nombre de revistes «vives»	Lectors
1972	97.100			
1988	430.468	15.684	7.000 (?)	1.072.985
1993	536.773	26.289	11.059	3.415.143
1998	700.948	37.910	12.984	4.625.727
2003	889.550	46.766	16.475	4.194.433
2008	1.077.074	58.516	22.685	3.754.050
2013	1.226.136	69.374	27.713	3.031.009
2017	1.331.444	76.120	30.869	2.535.735

UNA UNIVERSITAT JOVE DINS D'UNA SOCIETAT QUE CANVIA

14

ELS REPTES DE FUTUR EN L'HORITZÓ 2030*

Quan una universitat arriba als seus primers cinquanta anys d'existència, és moment d'aturar-se i de respondre a les tres preguntes clàssiques: per què som el que som, d'on venim i, sobretot, cap a on anem. En els capítols precedents d'aquest llibre s'ha donat resposta a les dues primeres qüestions. La tercera pregunta la intentarem respondre en aquest capítol.

La UAB s'ha caracteritzat des de la seva fundació, i durant tots aquests anys, per avançar-se al seu temps: ha estat pionera en la implantació de nous plans d'estudi i en innovació docent; ha situat la seva recerca en els nivells més alts, tant nacionals com internacionals, mitjançant aliances amb diferents grups de tot el món, de manera que ha aconseguit ser campus d'excel·lència internacional; ha apostat per la transferència de coneixement, com un dels valors fonamentals de la Universitat, establint relacions tant dintre com fora del seu territori; i ha posat en valor ser una universitat de campus establint lligams entre els diferents centres que la conformen i les diverses comunitats que la formen (personal acadèmic, d'administració i serveis i alumnat).

Tot això ha estat possible perquè sempre s'ha anat un pas per endavant. Ara toca fer una altra vegada un gran esforç davant els reptes de futur, que no són pocs, posant-nos com a horitzó el model d'universitat que voldríem tenir l'any 2030. Amb aquest objectiu, la UAB ha engegat un procés de reflexió estratègica amb una mirada a llarg termini. Aquest Pla Estratègic de la UAB per als pròxims anys s'ha concebut com un procés molt participatiu de tota la comunitat universitària (Equip de Govern, membres del Consell Social, personal acadèmic i d'administració i serveis, alumnat), així com de professionals externs coneixedors del sector universitari, per tal d'aconseguir la implicació dels diferents actors que configuren la nostra comunitat. D'aquesta manera es pretén que tots els membres de la comunitat acabin compartint i assumint els resultats obtinguts.

* Equip de Govern (juny de 2018).

Passadís a la Facultat de Veterinària.

Ens trobem al mig d'un context contínuament canviant, que comportarà grans desafiaments, on la globalització i la internacionalització són eixos fonamentals. Estem assistint a grans canvis socioeconòmics i demogràfics, fins i tot de la forma de crear i transmetre el coneixement, de relacionar-nos amb els estudiants, amb l'entorn. Tot això implicarà necessàriament canvis en el funcionament de la Universitat per donar resposta a nous problemes (com hem fet sempre!).

ELS SIS EIXOS DE LA UAB EL 2030

El eixos bàsics que s'aborden són la docència, la recerca, la transferència, les persones, la governança i el campus: a partir d'aquests eixos s'analitzen els canvis i les tendències de l'entorn del sector universitari, la missió i visió de la UAB per al 2030, els reptes als quals s'haurà d'enfrontar i els elements clau que aquesta universitat hauria d'aconseguir.

1. UNA DOCÈNCIA INNOVADORA, DE QUALITAT, INTERNACIONALITZADA I AL SERVEI DE LA SOCIETAT

En un entorn de competència creixent en el qual les universitats estan perdent el monopoli en la transmissió de coneixement, es farà imprescindible mostrar el valor afegit que aporta la universitat i el caràcter diferencial de la seva oferta acadèmica particular. Un dels trets característics de la UAB des de la seva fundació el 1968 ha estat la visió crítica i la voluntat transformadora del seu entorn. D'altra banda, la principal característica distintiva de la UAB, allò que fins ara ens ha fet únics dins del sistema universitari català, és el fet que es tracta d'una universitat de campus, on s'ofereixen estudis de totes les branques de coneixement: ciències experimentals, ciències humanes, ciències de la salut, ciències socials i enginyeries. La UAB de 2030 ha d'assumir aquests trets com a vertebradors de la seva oferta acadèmica diferenciadora: ha de ser reconeguda per la seva rellevància social,

per la seva voluntat de contribuir a la resposta als reptes socials i per l'enfocament multidisciplinari, característic d'una universitat de campus.

OFERTA D'ESTUDIS UAB

L'oferta d'estudis de la UAB el 2030 ha de ser innovadora i estar adaptada a les necessitats de la nostra societat. Els estudis fonamentals han de continuar presents en l'ensenyament universitari, però s'hauran d'adaptar a la realitat canviant (p. e., incorporant a l'àmbit de les humanitats ofertes d'estudis en humanitats digitals o incorporant disciplines humanístiques a les ciències i tecnologies), i les noves propostes d'estudis s'hauran de plantejar atenent a les necessitats de la societat en cada moment. En general, la programació i actualització dels estudis haurà de ser més dinàmica i adaptativa, especialment en àmbits que evolucionen molt ràpidament. Tot mantenint els estudis fonamentals, la programació i la renovació d'estudis hauran de tenir en compte l'opinió dels eventuals ocupadors dels titulats, als quals caldrà escoltar.

En el disseny de l'oferta formativa caldrà incorporar la multidisciplinarietat com a factor diferencial de la UAB tot impulsant estudis de caràcter interdisciplinari (interfacultatius i interuniversitaris), de manera que una part important de la nova oferta formativa haurà de tenir aquest caire interdisciplinari. S'haurien de potenciar les fórmules d'estudis que facilitin aquesta hibridació: currículums oberts, dobles titulacions en el nivell de grau i de màster. Per fer-ho, caldrà obrir espais de contacte entre branques de coneixement tradicionalment allunyades trencant la barrera clàssica de ciències i lletres, experimentals i teòriques i adaptant-se al criteri dels nous perfils professionals que combinen coneixements científics, humanístics i tecnològics.

Avançant cap a una universitat més internacionalitzada, caldrà incrementar el nombre d'estudis impartits en anglès i, en certs camps estratègics, completar l'oferta formativa amb propostes d'estudis compartits amb diferents universitats d'altres països: dobles titulacions, graus i màsters duals. Per tal de facilitar la creació de les sinergies necessàries, es potenciarà la participació de personal acadèmic de la UAB en programes europeus com ara l'Erasmus+ i altres programes internacionals de col·laboració acadèmica. Institucionalment, caldrà fomentar la participació de la UAB en les xarxes internacionals de col·laboració universitària que facilitin la creació de propostes d'estudis amb universitats estrangeres.

El 2030, seguint el paradigma de l'aprenentatge permanent, tindrà un impuls considerable la **formació continuada** de la UAB, oferta formativa que té la virtut de ser encara més adaptativa i dinàmica que la formació oficial i que tendirà cap al model de formació dual, en la qual les institucions i les empreses col·laboren en el marc de les pràctiques externes.

QUALITAT DELS ESTUDIS UAB

La UAB de 2030 hauria d'haver aconseguit l'acreditació institucional i, amb ella, el reconeixement de la seva capacitat de dissenyar, implementar i millorar constantment una oferta formativa de qualitat. La **cultura de qualitat** i de millora contínua haurà d'estar plenament implantada en la nostra universitat, per la qual cosa els processos de gestió de la qualitat dels estudis seran menys costosos i implicaran menys burocràcia. Com a fita per al 2030, almenys un 50 % de les titulacions de grau i un 75 % de les de màster que s'impartiran a la UAB haurien de tenir una acreditació d'excel·lència.

Un eix fonamental de la qualitat dels estudis el constituiran els **nous models de formació i aprenentatge**. La UAB es proposa desenvolupar un model pedagògic innovador, que combini la presencialitat i el treball virtual, l'equilibri teoria-pràctica i la vinculació de la docència amb la recerca en un context d'aprofitament de les potencialitats de les TIC, per tal de proporcionar les noves competències que requeriran els nous llocs de treball.

- **Docència presencial / virtual**. Els models d'aprenentatge basats en l'ús de les TIC seran imprescindibles, atès el nou perfil d'estudiants joves, nadius digitals acostumats a accedir a una gran quantitat d'informació i a establir relacions a través de la xarxa. En aquesta línia, caldrà aprofitar les fórmules mixtes, virtuals-presencials, amb menys classes magistrals i més formació bàsica virtual en línia. Bona part de la docència presencial s'hauria de desenvolupar fent ús de metodologies que potenciïn el diàleg, l'anàlisi, el debat i el contrast de punts de vista diferents.

- **Docència teòrica / pràctica.** Buscant l'equilibri en el binomi teoria-pràctica, s'haurien de buscar fórmules com les d'aprenentatge basat en problemes i projectes (AbP) i assegurar que els docents de les titulacions professionalitzadores siguin molt propers a la pràctica de les pròpies professions. També seran d'ús freqüent fórmules com la de l'aprenentatge per serveis (ApS), que tot just ara es comença a institucionalitzar a la UAB. L'ApS oferirà als estudiants de la UAB oportunitats de desenvolupar coneixements dels seus estudis de manera crítica, socialment compromesa i amb implicacions concretes sobre el context proper, la qual cosa encaixa perfectament amb el compromís social de la nostra universitat. D'altra banda, s'incrementarà substancialment la connexió amb el món de les institucions i de l'empresa consolidant programes d'emprenedoria i innovació social.

- **Docència / recerca.** En aquest període haurem d'aconseguir apropar docència, recerca i transferència millorant-ne la permeabilitat i incorporant els resultats de les activitats de recerca com a contingut docent per a l'alumnat.

En línies generals, aquest model pedagògic innovador ha de promoure un perfil d'estudiant més autònom, crític, actiu i responsable del propi procés d'aprenentatge. Així, en culminar els seus estudis universitaris, els estudiants de la UAB haurien d'haver incorporat les competències generals definides en les seves titulacions, competències que encaixaran amb els valors de la UAB de promoure un coneixement que tingui impacte sobre la societat.

2. UNA RECERCA AMB COCREACIÓ DE CONEIXEMENT I VINCULACIÓ MÉS ESTRETA AMB L'ENTORN

Les universitats són un dels actors clau en la construcció de la societat basada en el coneixement i en la generació d'innovació en el seu entorn. Universitats amb un nivell considerable d'excel·lència investigadora com la UAB esdevenen pols de creativitat, capaces d'atraure inversions i catalitzar la innovació en riquesa al seu entorn.

CONNEXIÓ DE RECERCA, DOCÈNCIA I INNOVACIÓ

La UAB, com a universitat generalista amb un alt nivell de qualitat docent i investigadora, ha de convertir-se en referent de l'anomenat «triangle del coneixement» connectant recerca, educació i innovació per maximitzar l'impacte social de la seva activitat. Per assolir aquest objectiu, la recerca i la docència a la UAB han d'incrementar el seu grau de multidisciplinarietat, on estudiants i professors, en interacció amb els ecosistemes locals d'empreses i administració, generin cocreació de coneixement i innovació. Una estreta col·laboració en el «triangle del coneixement» resulta essencial per a l'aparició d'aquelles innovacions disruptives amb impacte real sobre el benestar dels ciutadans. Aquest aspecte ha estat recollit en els documents sobre el futur programa marc de recerca FP9 de la UE, que reconeixen les sinergies entre recerca i docència, i promouen el desenvolupament d'estratègies per transferir els resultats de la recerca a la docència i incorporar de manera més efectiva els estudiants en les activitats de recerca i transferència.

Caldrà, doncs, desenvolupar noves polítiques per implicar més en les activitats de recerca i en les de transferència els estudiants de grau i de postgrau, així com el personal d'administració i serveis. Els treballs de fi de grau i de màster constitueixen un bon instrument per articular aquestes polítiques, sense oblidar les oportunitats que la comunitat d'antics alumnes ens pot oferir en aquest àmbit.

L'antiga masia de can Miró és l'actual seu de l'Escola de Postgrau i de l'Escola de Doctorat.

Clarificar i reconèixer les activitats del personal tècnic de suport a la recerca, tant de l'àmbit dels serveis cientificotècnics com en els grups de recerca, detectar necessitats i prioritzar la distribució de recursos humans de suport és imprescindible per al bon funcionament dels nostres grups de recerca. Tot i les previsibles limitacions pressupostàries que continuarem patint, caldrà dedicar més esforços econòmics dels que fins ara han estat possibles en aquest apartat estratègic per al futur de la recerca a la UAB.

En la línia del document de posicionament sobre l'FP9 de l'European Consortium of Innovative Universities (ECIU), del qual la UAB forma part, és necessari treure més avantatges de les sinergies entre els programes actualment existents a la UE, com l'Erasmus+ i l'European Social Fund, per avançar cap a la integració de les polítiques de recerca, docència i innovació a la Unió Europea.

Alineats amb les prioritats dels programes marc de la Unió Europea (UE), caldrà orientar una part important de la nostra recerca a afrontar els reptes i els problemes socials per millorar la vida de la ciutadania i l'economia del nostre entorn territorial. En aquest sentit, la mesura de l'impacte de les nostres activitats de recerca s'ha d'avaluar en un sentit ampli. Resulta essencial que l'excel·lència i l'impacte de la recerca, com a eines tradicionals d'avaluació, tinguin en compte elements com la ciència oberta, el desenvolupament de talents, els resultats docents, la innovació, la interdisciplinarietat i l'impacte regional de l'activitat dels investigadors i de les universitats.

Els actuals «reptes» en què s'articulen els programes estatal (Plan Nacional) i europeus (H2020) de recerca probablement evolucionaran cap a conceptes més transversals (en els documents de l'FP9 es parla de «missions»). La UAB té les capacitats per esdevenir capdavantera en l'àmbit estatal en aquesta estratègia. Esperem que una definició ambiciosa de les «missions» per part de la UE permeti generar pensament innovador amb reptes proposats «de baix a dalt» i objectius ambiciosos que, sent importants a escala transfronterera, permetin consoli-

dar la política d'aliances que en l'actualitat la nostra universitat té establerta internacionalment.

NIVELL D'EXCEL·LÈNCIA AMB RECONEIXEMENT INTERNACIONAL

La diversitat del campus és un dels nostres punts forts. Cal potenciar la recerca de frontera establint connexions entre els diferents centres del campus i l'esfera UAB. Hem de retenir i atraure talent i millorar el lideratge internacional.

Les nostres comunitats de recerca estratègica (CORE), com a xarxes estables de recerca amb un enfocament multidisciplinari, són un bon exemple pioner de política de recerca que cal potenciar i ampliar. Donar visibilitat i posicionar la recerca de la UAB a escala local i internacional, generant sinergies entre els grups de recerca entorn de reptes estratègics, situen les CORE a l'avantguarda de les polítiques de recerca avui plantejades a la UE.

La UAB se situa entre les cent millors universitats del món en setze disciplines i en disset disciplines més entre les millors dues-centes universitats del món, segons el *QS World University Rankings by subject* 2018. Caldrà desenvolupar polítiques per aprofitar adequadament aquest potencial incrementant el suport als grups de recerca amb capacitat contrastada per liderar internacionalment recerca d'excel·lència. El reconeixement en el lideratge de projectes internacionals (ERC, FP9...) en el model de carrera acadèmica dels nostres investigadors i la millora en el suport administratiu i en els programes de captació i retenció de talent han d'ajudar la UAB a mantenir i millorar aquests nivells de reconeixement.

Caldrà articular estratègies diferenciades en funció dels àmbits que permetin desenvolupar tot aquest potencial de recerca de la UAB. Així, per exemple, les problemàtiques en els àmbits de les ciències socials i les humanitats, on la manca de recursos dificulta el creixement de molts dels nostres grups de recerca, exigeixen polítiques diferents de les del sector de la biomedicina, on calen estratègies conjuntes i coordinades amb els nostres hospitals docents i els seus instituts de recerca, en la línia de reforçar la recerca dels nostres instituts propis i departaments en aquest àmbit.

Estudiants fent pràctiques al laboratori.

És necessari incrementar el nombre de grups de la UAB amb posicions de lideratge internacional en aquells àmbits amb capacitat demostrada. La política de distribució de tècnics de suport a la recerca (TSR) i de suport administratiu haurà de prioritzar els grups de recerca (SGR) que acreditin aquest lideratge.

Les xarxes de col·laboració estatal i internacional en què la UAB participa institucionalment (Aliança 4 Universitats, ECIU, Young European Research Universities) han d'esdevenir instruments més

útils per a la recerca dels nostres grups. Caldrà detectar i prioritzar aquelles accions de col·laboració amb més impacte tant científic com social, i consolidar les relacions existents fruit de projectes coordinats o de consorcis internacionals mitjançant accions proactives de suport als nostres grups de recerca que hi estan involucrats.

La UAB del futur mantindrà el seu nivell d'excel·lència investigadora si és capaç d'incrementar la seva internacionalització, tant en el nivell de grau com en el de postgrau (màster i doctorat). En aquest sentit, resultarà estratègic incrementar substancialment el nivell actual (20 %) de tesis amb menció internacional, com també l'encara molt escàs nombre de cotuteles internacionals de doctorat. Un suport més actiu a la participació en convocatòries internacionals, del tipus Innovative Training Networks (ITN) o European Joint Doctorates (EJD) de la Unió Europea, haurà de ser objecte de priorització institucional i de reconeixement en les activitats del PDI a la UAB.

UN NOU MODEL DE CAPTACIÓ, RETENCIÓ I DINAMITZACIÓ DE TALENT EN ELS NOSTRES GRUPS DE RECERCA

Com a resultat de la pràctica congelació de plantilles del personal docent i investigador (PDI) patida els darrers anys, la UAB té un nivell d'envelliment del seu PDI permanent molt preocupant. En els propers cinc anys, es produiran al voltant de tres-centes jubilacions de PDI, en bona part les dels investigadors que han estat capaços de posicionar la UAB en llocs de privilegi de tots els indicadors de recerca. Una bona política de relleu generacional serà imprescindible per mantenir el nivell d'excel·lència desitjat.
Caldrà articular processos consensuats de captació i formació d'investigadors amb talent prioritzant aquelles incorporacions de perfils que aportin garanties de contribucions significatives als nostres departaments i instituts. Tots els programes de captació de talent, tant externs (ICREA, Ramón y Cajal, Beatriu de Pinós, Beatriz Galindo...) com propis (Programa Talent), han de formar part de l'estratègia de relleu generacional de la UAB.

La retenció de talent jove a la UAB ha de merèixer atenció preferent amb polítiques proactives que permetin garantir l'estabilització dels investigadors d'excel·lència contrastada (lideratge de projectes internacionals, de l'European Research Council, etc.).

Haurem de continuar avançant en el nou model de dedicació acadèmica, basat en el reconeixement intern de les activitats de docència, recerca, transferència i gestió, amb indicadors i incentius plenament consensuats i adaptats a les diferències existents entre àmbits de coneixement. La UAB del futur ha de poder establir una metodologia interna d'avaluació de la recerca, basada en indicadors objectius i consensuats adaptats a cada àmbit de coneixement, que esdevingui un instrument útil per a la priorització de recursos.

UN SISTEMA DE GESTIÓ MÉS FLEXIBLE, ÀGIL I PRODUCTIU, AMB SIMPLIFICACIÓ DE PROCESSOS I LA INTRODUCCIÓ DE LA TECNOLOGIA EN TOTS ELS ÀMBITS ADMINISTRATIUS

Tot i les limitacions imposades per la legalitat vigent (noves lleis de contractes i de protecció de dades, auditories i requeriments estatals i de la UE), cal fer un esforç important per reduir la càrrega burocràtica dotant-nos de més autonomia i d'unes estructures descentralitzades.

Les estructures de gestió de la UAB han de ser flexibles i adaptables als canvis. Resulta imprescindible fer un esforç organitzatiu per simplificar i flexibilitzar els procediments interns evitant duplicitats i prioritzant la transformació digital dels procediments amb aplicacions més eficients i simples. En els pròxims anys hem d'aconseguir reduir el temps que els nostres docents i investigadors dediquen a tasques burocràtiques amb molt poc valor afegit. Cal avançar en un model de suport a les estructures basat en indicadors objectius i capaç de prioritzar els àmbits més necessitats de personal de su-

port. No podrem ser la universitat d'excel·lència docent i investigadora amb reconeixement internacional i al servei de la nostra societat que tots volem sense dedicar els recursos necessaris per assolir aquests objectius.

3. UNA UAB CAPDAVANTERA EN LA TRANSFERÈNCIA DE CONEIXEMENT

IMPULS DE LA TRANSFERÈNCIA DE CONEIXEMENT A LA SOCIETAT

Les estratègies de recerca i innovació per a l'especialització intel·ligent (RIS3) que s'implementen arreu de la Unió Europea són un element clau de l'estratègia Europa 2020 i comporten la utilització d'un model d'innovació de quàdruple hèlix, basat en la interacció entre els agents de recerca i innovació, les administracions públiques i les empreses, i que situa en el centre del procés d'innovació els usuaris de productes i de serveis.

Per reeixir en aquesta missió, la Universitat ha d'entomar el repte de contribuir a generar un veritable ecosistema innovador i emprenedor al seu entorn, que permeti incrementar l'impacte social i econòmic de les activitats de transferència de coneixement amb una projecció territorial però també internacional.

En els pròxims anys, la UAB ha de posar el focus de la transferència en els principals reptes socials des d'un punt de vista multidisciplinari, que permeti potenciar el paper de la UAB com a institució transformadora de la societat en col·laboració amb entitats socials, administracions públiques i el teixit empresarial.

Per incrementar aquestes interaccions, s'ha d'estrènyer la relació amb aquests actors a través de la generació d'espais i dinàmiques d'interlocució i col·laboració estables i implicant-los en projectes concrets. Un element clau per assolir aquests objectius ha de ser visualitzar i quantificar l'impacte social de les activitats de la Universitat, especialment en els àmbits socials i d'humanitats.

Per potenciar la connexió amb el teixit social, a la UAB disposem de tres elements clau: el Parc de Recerca de la UAB, amb col·laboració amb el CSIC i l'IRTA, el Hub d'Innovació B30 i l'Esfera UAB. Aquest ecosistema d'innovació ens ha de permetre crear noves oportunitats de desenvolupament i transferència de coneixement.

El Parc de Recerca UAB ha esdevingut, al llarg dels anys, una peça clau per contribuir a fomentar un entorn innovador i competitiu facilitant a les empreses l'accés als serveis, als coneixements i a les tecnologies generades en el nostre entorn científic. A més, per apropar les empreses al Parc i ajudar a detectar les necessitats del territori, el Parc disposa d'un Consell de Representació Empresarial format per representants d'empreses que situen la innovació en el centre de la seva estratègia. El Consell té la funció d'assessorar el patronat del Parc en l'estratègia que ha de seguir, col·laborar en la detecció de necessitats sectorials i participar en l'organització de trobades i activitats.

L'Esfera UAB és un ecosistema de coneixement d'excel·lència en el qual conviuen i col·laboren les institucions vinculades a la UAB per contribuir al desenvolupament socioeconòmic del territori. L'agregació Esfera UAB suposa incrementar la massa crítica, compartir recursos i sinergies, optimitzar inversions i millorar la sostenibilitat del sistema, la qual cosa té com a resultat una conseqüent millora de la competitivitat internacional. En la seva definició ha tingut un paper important el desenvolupament del projecte de Campus d'Excel·lència Internacional de la UAB.

L'Esfera UAB és, per tant, un actiu per incrementar la competitivitat de cadascuna de les institucions que la configuren a partir de les sinergies, la col·laboració i la cooperació. Però aquest entorn també cal planificar-lo des

del punt de vista estratègic perquè no esdevingui simplement un conjunt d'entitats vinculades que competeixen per les mateixes fonts de finançament.

L'últim element introduït a l'ecosistema ha estat el Hub d'Innovació B30, fruit de la interrelació creixent entre els agents del territori al voltant de la B30. La UAB, conjuntament amb Eurecat i l'Associació Àmbit B30, ha configurat una plataforma que, des que es va crear, pretén ser un sistema d'innovació obert que posi a l'abast de la societat les capacitats tecnològiques i el coneixement científic de les institucions i empreses que hi participen per tal de resoldre necessitats i reptes d'innovació, amb l'objectiu final de millorar la competitivitat del territori B30.

Zona de treball a l'interior de l'edifici Eureka, al Parc de Recerca de la UAB.

D'altra banda, la UAB gestiona la cartera de patents i altres formes de propietat intel·lectual i industrial provinents de resultats de recerca, i en promou la transferència al sector productiu per generar un impacte socioeconòmic. Cal tenir en compte que la mitjana anual d'invencions de la UAB està substancialment per sobre de les mitjanes de les universitats espanyoles i europees i que, aquests darrers anys, la UAB ha liderat les universitats de l'Estat en les sol·licituds de patents a l'Oficina Europea de Patents. En els pròxims anys s'ha de consolidar i incrementar aquest posicionament.

PROJECCIÓ EXTERNA DE LA UNIVERSITAT

Un punt important per incrementar la projecció de la UAB és disposar del mapa de coneixement de la UAB i difondre'l a escala global. Cal que la societat i, en particular, el teixit social i empresarial coneguin el que es fa a la UAB per poder fer més factible una interrelació entre les necessitats socials i la docència i la recerca que desenvolupi la UAB.

Cal potenciar la comunicació entre la societat i els grups de recerca i docència universitaris per facilitar la transferència del coneixement des de la UAB, amb l'objectiu d'estimular-la i incrementar-ne la visualització, fent especial èmfasi en l'impacte social dels valors i els atributs diferencials de la UAB.

En els pròxims anys, s'ha d'incrementar l'impacte comunicatiu a la societat destacant aquells aspectes en què la UAB és un referent en l'àmbit nacional o internacional: assolint una capacitat més gran d'incidència en la societat des de la Universitat, en particular des dels grups de recerca i docència de qualitat, gràcies a la difusió i la transferència del coneixement a diferents nivells; esde-

venint un referent en responsabilitat social universitària; i, finalment, augmentant la visibilitat del balanç social de la UAB.

UN CAMPUS DE LA UAB GLOBAL, NODE DE CONEIXEMENT

Un objectiu per al futur proper és l'impuls d'una estratègia compartida entre totes les institucions de l'Esfera UAB que permeti avançar cap a un campus de la UAB global i que, pensat com un centre de connexió d'una xarxa global d'educació superior, enforteixi la relació i la connectivitat tecnològica amb les seves extensions territorials nacionals i internacionals.

Un cop garantida la formació bàsica en el desenvolupament d'habilitats i competències emprenedores, cal posar a disposició de la comunitat universitària eines i espais per a la creació i incubació d'idees. L'objectiu és potenciar el treball col·laboratiu i interdisciplinari a partir d'experiències del món real que generen problemes, reptes o necessitats. Aquest plantejament vol incloure experiències del món real que permetin vincular el treball de l'alumnat amb contextos reals. En aquesta fase, es vol cultivar les idees que, si es desenvolupen, podrien ser l'embrió de futures iniciatives emprenedores i generar nous projectes institucionals o empresarials.

El territori ha de disposar d'espais físics i digitals oberts i accessibles, que facilitin i reforcin la col·laboració entre els diversos agents en els àmbits del coaprenentatge i de la cocreació de solucions efectives als reptes de la societat. Per exemple, els *labs (fab labs o living labs)* són un dels exponents d'aquests espais: es defineixen com espais en els quals diversos agents (empreses, entitats públiques, universitats, usuaris i altres) interactuen i col·laboren per fer prototips, millorar, desenvolupar, crear, validar o provar tecnologies, serveis, productes i sistemes en entorns reals. Així mateix, en els *labs* la creativitat i l'experiència dels usuaris esdevenen un input clau per al desenvolupament de productes i serveis. En els pròxims anys, caldrà constituir una xarxa de *labs* a diferents espais de la Universitat que permetin aquesta interacció dels elements de la quàdruple hèlix.

Però la transferència de coneixement no s'ha d'entendre des de criteris econòmics i de mercat en exclusiva, sinó des de criteris de desenvolupament humà sostenible. Per aquest motiu, les actuacions que s'han de fer en el futur han de respondre també a criteris de solidaritat i cooperació, i a un compromís de la institució universitària per construir una globalització més justa socialment.

Per tant, la UAB ha de ser un exemple de solidaritat en què el seu capital més important, el coneixement i l'expertesa, estigui al servei dels sectors i les societats més desfavorides, amb una major implicació en la cooperació amb el desenvolupament de l'entorn més proper. S'han de fer accions encaminades a la col·laboració de caràcter docent, científic, amb institucions educatives o d'interès sociocultural per al país per desenvolupar oportunitats d'accés a la formació i al coneixement.

4. UNA COMUNITAT UNIVERSITÀRIA DIVERSA, INTERCONNECTADA I SOLIDÀRIA

Davant dels reptes de futur, la UAB no es pot pensar sense la comunitat universitària que la integra. L'alumnat, com a raó de ser de la Universitat, el personal d'administració i serveis (PAS) i el personal docent i investigador configuren un subjecte amb identitat pròpia: són de l'Autònoma. Aquesta identificació amb la Universitat s'ha construït durant els cinquanta anys d'història acumulada entorn del compromís social, l'acció solidària i la diversitat. En aquest sentit, entre els reptes de futur, cal continuar fomentant la identitat «Autònoma», vinculada als principis que inspiren l'activitat de la Universitat i que recullen els seus Estatuts: llibertat, democràcia, justícia, igualtat i solidaritat. Un repte que ens plante-

gem abordar des de la formació integral, l'impuls de la participació i l'anhel de canvi social, amb l'objectiu de contribuir a la millora de la societat a través de la formació d'una ciutadania crítica i amb valors democràtics. Un repte que parteix del reconeixement d'una comunitat universitària diversa que busca garantir la igualtat d'oportunitats i el principi de no discriminació. En definitiva, la Universitat s'ha d'erigir no només en un laboratori d'idees, sinó també en una institució de referència per al foment del pensament crític i en l'avantguarda de la justícia social.

En primer lloc, cal tenir present que una de les funcions importants de la Universitat és la formació integral dels estudiants: a més dels coneixements i aptituds específics dels seus estudis, la Universitat ha d'estimular les inquietuds socials i culturals, d'innovació social i d'expressió cultural. És important acompanyar el procés de capacitació dels estudiants per exercir una ciutadania activa tant en el pas per la Universitat com en el futur. El fet que la majoria de la població que integra la comunitat universitària tingui hàbits enfocats a l'estudi i al treball intel·lectual representa un escenari òptim per al desenvolupament d'activitats culturals, esportives, polítiques i de recerca de noves formes de relació social. La Universitat té l'obligació de canalitzar i permetre el desenvolupament de totes aquestes iniciatives amb l'objectiu de formar persones en la seva concepció més integral.

En segon lloc, el foment de l'activitat és clau per mantenir i cohesionar la comunitat acadèmica. Des d'aquesta perspectiva, cal oferir espais on l'alumnat, el PDI i el PAS de diferents procedències i objectius professionals coincideixin en la consecució d'un objectiu comú, sigui artístic, esportiu, polític o de qualsevol altre interès més enllà dels estudis o àmbits de coneixement. Per aquesta raó, entre els reptes de futur cal mantenir el compromís d'impulsar la participació de la comunitat com un factor que permet afavorir el desenvolupament de competències participatives i socials imprescindibles per a la construcció d'una ciutadania crítica. En aquest sentit, cal aprofitar la potència del campus de Bellaterra com un espai que afavoreix la relació, la confluència i la cohesió dels diferents col·lectius tot dinamitzant una comunitat universitària diversa (interdisciplinària, intergeneracional, intercultural i internacional), innovadora i oberta.

El programa CROMA dona suport a centres de primària amb alumnat amb risc d'exclusió social.

En la mesura que aquest espai es potencia, el campus esdevé font d'experiències vitals i de relacions personals que generen sentiment de pertinença i una cultura pròpia. Aquesta col·laboració entre persones dins del món universitari, tal com

s'ha evidenciat al llarg de la història arreu, ha permès concebre i realitzar grans idees del canvi social, artístic i també tecnològic: canvis dràstics que han mogut la societat. Per això, en tercer lloc, la Universitat ha de fomentar l'anhel de canvi i millora de les condicions socials, anhel expressat amb el feminisme, l'ecologisme, la cooperació o el desenvolupament sostenible, entre molts d'altres. A la Universitat, amb més de quaranta mil estudiants, totes aquestes reivindicacions i anhels de canvi social s'han de canalitzar a través de l'associacionisme: la Universitat ha d'estimular tot tipus d'organització i moviment estudiantil en un marc de respecte, tolerància i convivència.

5. UNA GOVERNANÇA AL SERVEI DEL PROJECTE I DE LES PERSONES

La governança de la Universitat s'ha de concebre com la millor manera de dissenyar i d'articular les relacions entre les persones que treballen a la Universitat i entre aquesta i altres institucions, per tal de donar la millor resposta als desafiaments que la institució afronta i per abordar els canvis que es produeixen en el seu entorn d'acord amb la nostra visió i missió i amb els valors d'una universitat pública i de qualitat.

Ningú no dubta que els canvis en el nostre entorn de tota naturalesa obliguen també a repensar la governança, tenint sempre present les persones que formen part de l'organització, la identitat de la UAB, la seva trajectòria i també una visió i missions renovades, que han de permetre desenvolupar-la de manera àgil, compromesa i orientada a un projecte de futur.

La qüestió de la governança i la seva reforma no és un tema nou. El 2013 una comissió del Claustre de la UAB ja va posicionar-se respecte a la *Ponència per a l'estudi de la governança del sistema universitari de Catalunya* amb una visió crítica del model actual. Diversos estudis, com l'informe de la comissió de l'Associació d'Universitats Europees del 2005, el mateix esborrany del pla estratègic de la UAB 2019-2030, com també l'estudi que un equip de PDI i PAS va fer durant el 2017 en el marc de l'ECIU, *Leadership Development Program*, posen de manifest de manera coincident que el nostre sistema d'estructures de govern planteja dificultats més enllà del que seria desitjable en una organització del segle XXI. Sense cap mena de dubte, el funcionament democràtic i el servei a les persones són elements fundacionals de la UAB i cal preservar-los de manera decidida, però cal alhora fer-los compatibles amb les necessitats i els desafiaments que planteja un entorn tecnològic, de canvi accelerat, d'emergència de noves necessitats i dificultats, que ens exigeix agilitat i eficiència en la nostra capacitat de resposta. En aquest sentit, cal no perdre de vista la nostra voluntat d'avançar cap a una administració pública moderna, capaç de gestionar processos de canvi i de crear valor des de la coexistència de dos nivells de decisió: el polític i el tècnic.

Les tensions i demandes del nostre entorn presenten també riscos evidents que s'han apuntat freqüentment: la pèrdua d'autonomia de decisió, la disminució de la capacitat d'incidència econòmica, política i social i la mercantilització o privatització del seu funcionament amb la pèrdua de valors de servei públic, entre d'altres. Cal, efectivament, pensar com ha d'organitzar-se i funcionar una universitat pública de qualitat, compromesa amb el seu entorn i amb les persones, per donar respostes igualment de qualitat.

A partir dels elements anteriors i de la diagnosi que s'ha fet per construir un pla estratègic de la UAB amb vista al 2030, caldrà repensar la governança a la nostra universitat, tot refermant el caràcter públic de la institució, el principi d'autonomia, el desenvolupament d'un lideratge col·laboratiu i la introducció de mesures que permetin gestionar amb eficiència i flexibilitat per afrontar

els canvis amb una visió estratègica que es concreta en un pla i una agenda, en el marc d'una cultura de la participació, la comunicació, la transparència i la rendició de comptes.

La diagnosi esmentada indica alguns dels eixos clau que caldrà afrontar, com els que es presenten a continuació.

Vista del campus amb la plaça Cívica al fons.

Un és el reforçament del model de governança i l'increment de l'autonomia associada a la rendició de comptes, a través de la redefinició d'algunes de les estructures de govern que, mantenint irrenunciablement el seu caràcter participatiu, incrementin la capacitat de presa de decisions i de resposta a les necessitats. L'eficàcia es concreta en múltiples accions i activitats, entre les quals volem destacar la participació, la presa de decisions, la capacitat resolutiva, el treball en òrgans col·legiats i la gestió de recursos, tots ells aspectes en els quals es pot fer un recorregut de millora, eficàcia, eficiència, transparència i rendició de comptes.

Les estructures de govern de la UAB, els òrgans centrals, les facultats i els departaments també poden ser objecte de revisió, a partir dels principis ja esmentats, probablement en la línia d'identificar estructures intermèdies que facilitin la interlocució i l'abordatge conjunt dels principals desafiaments presents al campus. Els centres són peces clau en aquest disseny i probablement veuran incrementat el seu rol en la gestió de la programació acadèmica, en molts casos multidisciplinària, en el seguiment i l'avaluació de la docència i potser, també, en la gestió del professorat. En aquest sentit, caldrà pensar quina és l'estructura necessària per dur a terme aquesta tasca amb garanties de qualitat, d'eficiència, de formació i de cura de les persones, mitjançant l'impuls de plans de treball per objectius i, en conseqüència, l'establiment d'un sistema més eficaç de treball col·laboratiu amb major autonomia.

La creixent necessitat i demanda d'interdisciplinarietat i la col·laboració en projectes transversals interpel·len també els departaments, les seves estructures i relacions al campus, i qüestionen directament el model de governança i estructuració actual, probablement excessivament fragmentat i compartimentat.

La governança també està íntimament relacionada i es concreta en la quotidianitat en la gestió, que haurà de ser més flexible, àgil, transparent i productiva. Per tal que sigui així, caldrà simplificar-la i dotar-la dels recursos necessaris que tenen a veure amb l'estructuració, la formació, la incorporació de la tecnologia i els recursos digitals per agilitar-los i fer-los més eficients.

Finalment, la governança de la Universitat ha de considerar no només les estructures, relacions, dinàmiques i resultats interns de la mateixa universitat, sinó també una interlocució, presència i impacte decidits en l'entorn proper i també en el global. Per això, s'ha d'afavorir que l'entorn polític, social i econòmic mantingui una relació de col·laboració fluida i també dialèctica i sigui, per tant, part indissociable del seu marc d'actuació.

6. UN CAMPUS DEL SEGLE XXI LOCAL I GLOBAL, PRESENCIAL I VIRTUAL

La mida física de la UAB d'avui segurament no canviarà gaire. En canvi, la dotació instrumental i de materials de telecomunicacions creixerà en quantitat i potència, és a dir, hem d'esperar un creixement de la Universitat en paràmetres relacionats amb la informàtica i amb les xarxes telemàtiques i un canvi d'usos de l'espai físic.

L'any 2030, l'àrea metropolitana estarà interconnectada per línies de ferrocarril, incloent-hi estacions intermodals, metro automàtic, vies ràpides i aeroports. La circulació interior serà essencialment sense emissions. La conducció automàtica i silenciosa de la majoria de vehicles canviarà la manera d'utilitzar les vies i els carrers, també al nostre campus. Per tant, la integració amb els operadors de mobilitat haurà d'augmentar i fer possibles fórmules més flexibles i eficaces per arribar i moure's pel campus.

L'amplada de banda disponible de forma ubiqua per a cada ciutadà serà comparable a la que gaudeix ara una residència d'altes prestacions. La qualitat de les operacions que facin els nostres usuaris a través de la xarxa serà la mateixa tant si les fan des del seu domicili com al campus o mentre viatgen pel territori.

Probablement es desdibuixarà la dualitat entre xarxes públiques de subscripció i recursos propis de connectivitat, atès que oferiran prestacions iguals, fet que també obligarà a una relació més estreta entre la institució i els operadors de telecomunicació. Les empreses del nostre entorn es relacionaran només telemàticament amb els centres de negocis urbans, amb els seus centres d'I+D+I i amb les seves factories.

Aquestes característiques de forta ubiqüitat i capacitat de telepresència fan indispensable repensar el campus com un espai de trobada per a activitats on la presencialitat dona un valor afegit. Interactuar amb materials i altres éssers vius als laboratoris és una de les barreres a

Instal·lacions de descans a l'edifici Eureka del Parc de Recerca de la UAB.

la telepresència que, no obstant això, podrà alleugerir-se i significarà, en tot cas, una forta adaptació dels llocs d'experimentació.

La interdisciplinarietat, els nous formats de graus, els estudis interuniversitaris, les noves professions i una formació continuada més intensa significaran una rotació més elevada de persones que visitaran el campus provinents d'arreu. Serà molt important crear mecanismes de gestió del visitant perquè les activitats no siguin rítmiques o repetitives, sinó molt variades i adaptades a la mida de cadascú.

Les aules hauran de continuar el seu procés d'adaptació tant pel que fa a l'aforament com, sobretot, als recursos que han de contenir: seran imprescindibles el mobiliari flexible i els aparells que obrin la finestra al món digital.

Les biblioteques s'hauran transformat i els recursos en paper seran pràcticament inexistents. Els espais tradicionals d'estudi (sales de lectura) hauran deixat pas a espais d'ús d'aparells de descoberta, col·laboració i treball en grup, amb el suport de professionals. Estem en el camí de redissenyar el campus integrador i natural, una de les característiques principals que defineixen la nostra universitat, per prioritzar la sostenibilitat, la mobilitat i la gestió energètica eficient.

Caldrà desenvolupar el concepte de campus global amb una estratègia comuna de tots els centres i àrees de la Universitat i de totes les institucions de l'Esfera UAB, que promogui els projectes transversals tant per a la docència com per a la recerca.

També caldrà potenciar el campus per a les persones: definir espais que afavoreixin relacions i comunicacions entre els diferents col·lectius de la comunitat UAB i la generació de relacions socials, l'intercanvi d'experiències i la realització d'activitats que permetin un desenvolupament personal i professional alhora. La Vila Universitària també es fomentarà com a espai de dinamització social i convivència internacional, intercultural i intergeneracional.

CONCLUSIÓ

Un cop plasmada la història dels cinquanta anys de vida de la nostra universitat, aquest capítol vol ser una mostra del camí que se'ns obre per als pròxims anys. Si volem que la UAB continuï sent una universitat capdavantera, de reconegut prestigi nacional i internacional, és vital que tots els membres de la comunitat universitària s'impliquin i col·laborin en el disseny del nou Pla Estratègic 2018-2030, que ens haurà de guiar en la construcció de la Universitat que imaginem per al futur proper. Aquest pla ens ha de permetre millorar la nostra oferta docent de qualitat; avançar en la recerca innovadora i orientada als reptes socials; donar un impuls a la transferència en tots els àmbits del coneixement; fer una universitat de i per a les persones; aconseguir una autonomia financera, unes millors estructures organitzatives i uns processos més eficients de governança amb una gran projecció externa; i remodelar el nostre campus per fomentar l'activitat transversal i convertir-lo, en definitiva, en un espai de relacions i interacció entre les persones i les organitzacions.

No volem acabar aquest capítol sense fer al·lusió al títol d'aquest llibre: *L'audàcia del coneixement. 50 anys UAB*. És el lema triat per commemorar el nostre cinquantè aniversari, inspirat en la locució llatina *sapere aude* ('atreveix-te a saber, a pensar'), del poeta líric i satíric llatí del segle I aC Horaci, i divulgada el segle XVIII pel filòsof Immanuel Kant amb el sentit de tenir el valor de servir-te del teu propi enteniment. Hem volgut fer un pas més enllà i convertir aquesta «audàcia del saber» en «audàcia del coneixement» com a valor fonamental que inspira la nostra comunitat: tinguem el coratge, l'atreviment, en definitiva, l'audàcia de continuar cercant, generant i transmetent aquest coneixement potent i alliberador!

ANNEXOS

15

DADES ESTADÍSTIQUES*

En cinquanta anys de vida, una institució genera un gran volum d'informació relacionada amb la seva activitat. La UAB no n'és una excepció i, en aquest període, la quantitat d'informació i la diversitat de les fonts és notable. Atesa aquesta pluralitat, per al recull de les dades estadístiques i de les relacions nominals de persones que figuren en aquest llibre, s'ha mantingut el criteri de recórrer a les fonts publicades per la UAB, principalment la *Memòria* de cada curs acadèmic i els diferents fulls informatius. Per tant, es tracta d'informacions que la Universitat ha fet públiques en algun moment de la seva història.

L'objectiu d'aquest recull és donar una visió de l'evolució que han tingut durant els cinquanta anys de vida de la UAB les principals magnituds que en descriuen l'activitat, i posar de manifest de forma agregada el conjunt de persones que han ocupat càrrecs de direcció en aquest període.

Si bé en els primers anys de la Universitat la disponibilitat de dades és reduïda, amb el transcurs del temps la quantitat i, sobretot, la qualitat de la informació han millorat notablement. En conseqüència, les fonts consultades són discontínues en el temps i les informacions que contenen no sempre es presenten agrupades o classificades de la mateixa manera. No obstant això, malgrat les probables llacunes i amb el risc d'algunes imprecisions, s'ha volgut mostrar les sèries tan completes com ha estat possible. Pel que fa a les dades estadístiques, s'han fet els ajustaments mínims per aconseguir una homogeneïtat. Quan d'algun dels anys que s'han pres com a referents no se'n tenen dades, es presenten les del curs anterior o posterior més proper amb la finalitat d'oferir una mostra de quatre anys que permeti avaluar l'evolució de la magnitud en qüestió.

Sempre que ha estat possible, s'ha mostrat la tendència de les xifres a partir d'escollir les corresponents a quatre cursos acadèmics, separats per un interval de quinze anys, que abasten el període comprés entre el curs 1970-1971 i el 2016-2017, i que coincideixen amb anys que marquen una fita en el període considerat. En concret, es parteix del curs 1970-1971, que, tot i no ser el d'inici de l'activitat de la UAB, n'és el primer amb un volum considerable. El segon curs triat és el 1985-1986, que tanca l'etapa anterior a l'LRU i en el qual s'aproven els Estatuts de la UAB

* Immaculada Vilardell, exceptuant les dades que figuren als capítols 3, 6, 11 i 13.

adaptats a la nova normativa universitària. El tercer curs, 2000-2001, coincideix amb el darrer de vigència de l'LRU per l'aprovació de la LOU i la LLUC i clou un període de reformes continuades en els plans d'estudis (1986-1987 i 1992-1993). Com no podia ser d'altra manera, la sèrie finalitza amb el curs 2016-2017. En el cas d'activitats que s'han iniciat en anys posteriors a la creació de la UAB o d'aspectes que s'han mesurat més tardanament, malgrat que l'espai de temps observat és menor, també se n'ha mostrat la tendència escollint tres o quatre anys d'aquest.

Finalment, volem fer esment de la dificultat de ser precisos en el període de dedicació institucional de les persones que han ocupat càrrecs de direcció. En alguns casos, la informació de base ve donada en termes de curs acadèmic i en d'altres, d'any natural, per la qual cosa es pot alterar lleugerament la data d'inici o de finalització del mandat. En d'altres, no ha estat possible completar la relació nominal. Tot i aquestes deficiències, el recull constitueix una bona mostra de la magnitud del col·lectiu implicat en la direcció de la UAB en aquests cinquanta anys, alhora que esdevé una forma de reconeixement a la seva dedicació a la Universitat.

FONTS CONSULTADES

- Universitat Autònoma de Barcelona, *Anuario del curso*, 1971-1972 i 1973-1974.
- *Full Informatiu*, de 1986 a 1993.
- *Guia 1970*.
- *Guia de l'estudiant* de les diferents facultats i escoles.
- *Inauguració del curs acadèmic*, de 1980-1981 a 1991-1992.
- *L'Autònoma. Publicació del Rectorat de la Universitat Autònoma de Barcelona*, de 1993 a 2012.
- *Liquidació del pressupost*, de 1993 a 1995 i 1998.
- *Memòria del curs acadèmic*, de 1991-1992 a 2016-2017.
- *Memòria econòmica*, de 1983 a 1993.
- *Memòria estadística*, de 1982-1983 a 1984-1985.
- Sindicatura de Comptes de Catalunya, *Agregat de les universitats públiques de Catalunya* (exercicis de 1994 a 2016).

AGRAÏMENTS

Un agraïment a les persones de la Unitat de l'Arxiu General i Registre i de la Direcció d'Arquitectura i Logística per la seva amabilitat i eficàcia en cercar i proporcionar els documents i la informació sol·licitats.

EQUIPS DE GOVERN

COMISSIÓ PROMOTORA
Juliol 1968 - 26.08.1970

President
Vicent Villar Palasí

Secretari
Antoni Serra Ramoneda

Vicepresident
Martí de Riquer Morera

Vocals
Felipe Calvo Calvo
Jaime Delgado Martín
Frederic Udina Martorell
Rafael Entrena Cuesta
Vicent Gandia Gomar
Francesc Noy Ferré
Pere Piulachs Oliva
Joan Sardà Dexeus
Carles Soler Durall
Antoni Subías Fages
Joan Vilà Valentí

JUNTA DE GOVERN[1]
27.08.1970 - 28.07.1973

President (rector)
Vicent Villar Palasí

Secretari
Antoni Serra Ramoneda

Vicerector
Martí de Riquer Morera

Vocals
Josep Antoni Salvà Miquel
Frederic Udina Martorell
Vicente Gandia Gomar
Joan Sardà Dexeus
Rafael Jiménez de Parga
Víctor Reina Bernáldez
Alejandro Nieto García
José Méndez Espino
Francesc Noy Ferré

JUNTA DE GOVERN[2]
28.07.1973 - 16.09.1974

President (rector)
Vicente Gandia Gomar

Secretari
Josep Castells Guardiola

Vicerectors
Josep Antoni Salvà Miquel
José González Ibeas
Martí de Riquer Morera

Vocals
Josep Cabré Piera
Joaquim Molas Batllori
Josep M. Costa Torres
Lluís Barbé Duran
Joaquim Cerdà Ruiz-Funes
Víctor Reina Bernáldez
Antoni Roig Muntaner
Bernat Oliver Ferrer
Soledad Aramendia Goñi
Francesc Noy Ferré
Antoni Perramon Dalmau

JUNTA DE GOVERN[2]
16.09.1974 - 13.09.1975

President (rector)
Vicente Gandia Gomar

Secretari
Josep Castells Guardiola

Vicerectors
Josep Antoni Salvà Miquel
Martí de Riquer Morera

Vocals
Josep Cabré Piera
Joaquim Molas Batllori
Josep M. Costa Torres
Lluís Barbé Duran
Joaquim Cerdà Ruiz-Funes
Víctor Reina Bernáldez
Antoni Roig Muntaner
Bernat Oliver Ferrer
Soledad Aramendia Goñi
Francesc Noy Ferré
Antoni Perramon Dalmau

1 Els vocals de la Junta de Govern eren els degans de les facultats, l'administrador general, el gerent i el director de l'ICE.
2 Els vocals de la Junta de Govern eren els degans de les facultats i escoles universitàries, el gerent i el director de l'ICE.

JUNTA DE GOVERN[3]
13.09.1975 - 07.05.1976

President (rector)
Josep Cabré Piera

Secretari
Josep Castells Guardiola

Vicerectors
Martí de Riquer Morera
Josep Antoni Salvà Miquel
Antoni Roig Muntaner

Vocals
José Luis Balibrea Cantero
Eusebio García Manrique
Josep M. Costa Torres
Lluís Barbé Duran
Joaquim Cerdà Ruiz-Funes
Eugeni Giral Quintana
Frederic Udina Martorell
Bernat Oliver Ferrer
Soledad Aramendia Goñi
Francesc Noy Ferré
Ramon Pascual de Sans
José Luis Mensua Fernández
Claudi Cuchillo Foix
Jordi Dagà Sancho
Jordi Ayet Puigarnau
Miguel Parra Ortega

EQUIP DE GOVERN
07.05.1976 - 12.12.1977

Rector
Josep Laporte Salas

Secretari
Josep Grifoll

Vicerectors
Jordi Nadal Oller /
Josep Fontana Lázaro
J.S. Muñoz Domínguez
Rafael Jiménez de Parga

EQUIP DE GOVERN
12.12.1977 - 25.01.1980

Rector
Josep Laporte Salas

Secretaria General
Ismael Pitarch (des de 1978)

Vicerectors
Lluís Barbé Duran /
Ramon Pascual de Sans
José Manuel Blecua Perdices
Josep Font Cierco
Ramon Segura Cardona
Pilar Benejam Arguimbau
Joan Clavera Monjonell
Hortensia Iturriaga Martínez
Manuel Parés Maicas

EQUIP DE GOVERN
25.01.1980 - 28.03.1980

Rector
Ramon Pascual de Sans

Secretaria General
Ismael Pitarch

Vicerectors
José Manuel Blecua Perdices
Josep Font Cierco
Ramon Segura Cardona
Pilar Benejam Arguimbau
Joan Clavera Monjonell
Hortensia Iturriaga Martínez
Manuel Parés Maicas

EQUIP DE GOVERN
28.03.1980 - 18.04.1985

Rector
Antoni Serra Ramoneda

Secretaria General
Francesc de Carreras Serra /
Josep Egozcue Cuixart

Vicerectors
Ramon Pascual de Sans /
Càndid Genovard Rosselló
Josep Font Cierco
Josep Trilla Arrufat
José Manuel Blecua Perdices
Marcelo Blanco Romia
Francesc Bonamusa Gaspà
Manuel Parés Maicas
Màrius Foz Sala
Pilar Figueras Bellot
Carmen Azcárate Giménez
Joaquim Vergés Jaime

EQUIP DE GOVERN
18.04.1985 - 13.02.1986

Rector
Càndid Genovard Rosselló

3 Els vocals de la Junta de Govern eren els degans de les facultats, l'administrador general, el gerent i el director de l'ICE.

Secretaria General
Josep Egozcue Cuixart

Vicerectors
Marcelo Blanco Romia
Francesc Bonamusa Gaspà
Màrius Foz Sala
Josep Trilla Arrufat
Manuel Parés Maicas
Joaquim Vergés Jaime

EQUIP DE GOVERN
13.02.1986 - 20.03.1990

Rector
Ramon Pascual de Sans

Secretaria General
Joan Botella Corral (fins al febrer de 1988) / Josep Egozcue Cuixart

Vicerectors
Enric Genescà Garrigosa
Julià Cufí Sobregrau
Josep Llorens Terol
Josep Nadal Farreras (fins al febrer de 1988) / Joan Botella Corral
Pere Lluís Font
Blanca Vilà Costa
Joan Martínez Alier
Carles Solà Ferrando (fins al febrer de 1988) / Francesc Sànchez Ferrando
Miquel de Moragas Spà
Assumpta Cros Alavedra
Josep Nadal Farreras (coordinador del campus de Girona)

EQUIP DE GOVERN
20.03.1990 - 25.03.1994

Rector
Josep M. Vallès Casadevall

Secretaria General
Enric Casany Cels

Vicerectors
Manuel Ramon Alarcón Caracuel (fins a l'1 de desembre de 1991) / Joan Subirats Humet
Jordi Balasch Martín
Antoni Oliva Cuyàs
Santiago Estaún Ferrer / Josep Oliver Alonso
Jordi Maluquer de Motes Bernet (fins al desembre de 1992) / Josep Oliver Alonso
Josep Font Cierco
Maria Ysàs Solanes
Victòria Camps Cervera (fins a l'octubre de 1993) / Joan Carles Bayon Rueda
Jordi Prats Viñas
Manuel Castellet Solanas (des d'octubre 1993)

EQUIP DE GOVERN
25.03.1994 - 21.04.1998

Rector
Carles Solà Ferrando

Secretaria General
Salvador Alegret Sanromà

Vicerectors
Antoni F. Tulla Pujol
Mercè Izquierdo Aymerich
Jordi Berrio Serrano
Julià Cufí Sobregrau
Louis Lemkow Zetterling
M. Teresa Espinal Farré
Montserrat Ponsà Fontanals
Núria Pujol Moix
Pere Riera Micaló
Tomás Ibáñez Gracia

EQUIP DE GOVERN
21.04.1998 - 21.03.2002

Rector
Carles Solà Ferrando

Secretaria General
Enric Marín Otto

Vicerectors
Jordi Bartrolí Molins (fins al juny de 2001) / Francesc Sánchez Ferrando
Lluís M. Ferrer Caubet
Manel Sabés Xamaní
M. Lluïsa Hernanz Carbó
Tomás Ibáñez Gracia (fins al 1999) / Ferran Sancho Pifarré
Mercè Izquierdo Aymerich
Louis Lemkow Zetterling
Montserrat Llinés Soler
Antoni F. Tulla Pujol
Ferran Sancho Pifarré / Carme Picallo Soler (des de 1999)

EQUIP DE GOVERN
21.03.2002 - 16.12.2005

Rector
Lluís Ferrer Caubet

Secretaria General
Rafael Grasa Hernández

Vicerectors
Francesc Gòdia Casablancas
Manel Sabés Xamaní (fins a l'octubre de 2003) /
Joan Carbonell Manils
Joan Gómez Pallarès
Jordi Marquet Cortés
Josep Santaló Pedro
M. Dolors Riba Lloret
Miquel Vilardell Tarrés
Muriel Casals Couturier
Santiago Guerrero Boned
Rafael Grasa Hernández

EQUIP DE GOVERN
16.12.2005 - 14.01.2009

Rector
Lluís Ferrer Caubet

Secretaria General
Rafael Grasa Hernández

Vicerectors
Ana Ripoll Aracil
Anna Cros Alavedra
Antoni Méndez Vilaseca
Immaculada Vilardell Riera
Joan Carbonell Manils
Jordi Marquet Cortés
M. Dolors Riba Lloret
Mercedes Unzeta López
Miquel Vilardell Tarrés
Montserrat Pallarès Barberà

EQUIP DE GOVERN
14.01.2009 - 22.06.2012

Rectora
Ana Ripoll Aracil

Secretaria General
Isabel Pont Castejón

Vicerectors
Bonaventura Bassegoda Hugas
Joan Gómez Pallarès (fins al febrer de 2011) / Manuel López Béjar
Jordi Marquet Cortés (fins al febrer de 2010) / Carles Jaime Cardiel
Magda Solà Tey (fins a l'octubre de 2010) / Josep Enric Llebot Rabagliati (fins al febrer de 2011) / Joan Gómez Pallarés (fins al gener de 2012)
María José Recoder Sellarès
Mercedes Unzeta López
Miquel Àngel Senar Rosell
Montserrat Farell Ferrer
Santiago Guerrero Boned
Carles Jaime Cardiel

EQUIP DE GOVERN
22.06.2012 - 06.06.2016

Rector
Ferran Sancho Pifarré

Secretaria General
Judith Solé Resina

Vicerectors
Sílvia Carrasco Pons (fins al juny de 2015) / Núria García Muñoz
Pilar Dellunde Clavé
Jordi Barbé García (fins al gener de 2013) / Juan Jesús Donaire Benito
Montserrat Farell Ferrer
Glòria González Anadón
Lluís Quintana Trias
Manel Sabés Xamaní
Lluís Tort Bardolet

EQUIP DE GOVERN
22.06.2016 -

Rectora
Margarita Arboix Arzo

Secretaria General
Cristina Riba Trepat

Vicerectors
Carles Gispert Pellicer
Virginia Luzón Fernández
Màrius Martínez Muñoz
Francisco Morente Valero
Josep Ros Badosa
Armand Sánchez Bonastre
José Aguilera Ávila
Javier Lafuente Sancho
Sara Moreno Colom
Carlos Sánchez Lancis

PRESIDENT DEL PATRONAT

1970 - 1976
Josep Lluís Bruna de Quixano

PRESIDENTS DEL CONSELL SOCIAL

1985 - 1993
Anton Cañellas Balcells

1993 - 1997
Joan Uriach Marsal

1997 - 2004
Pere Miró Plans

2004 - 2009
Rosa Cullell Muniesa

2009 - 2014
Alícia Granados Navarrete

2014 -
Gabriel Masfurroll Lacambra

GERENTS

1968 - 1972
José Méndez Espino

1972 - 1974
Antoni Perramon Dalmau

1975 - 1977
Miguel Parra Ortega

1977 - 1986
Albert Busquets Blay

1986 - 2000
Joan Turró Vicens

2000 - 2003
Jordi Montserrat Garrocho

2003 - 2005
Miquel Espinosa Sáenz

2005 - 2009
Gustau Folch Elosua

2009 - 2013
Santiago Guerrero Boned

2013 - 2016
Joan Melción Tenas

2016 -
Jaume Tintoré Balasch

SÍNDIC DE GREUGES

1996 - 2000
Enric Casassas Simó

2000 - 2009
Jordi Porta Ribalta

2009 - 2017
Josep Font Cierco

2017 -
Manuel Gerpe Landín

LLIÇONS INAUGURALS DEL CURS ACADÈMIC

2017-2018
Federico Mayor Zaragoza
La universitat, capdavantera en la invenció del futur

2016-2017
Rosa Maria Calaf
Sortim de l'ombra. Contra la ignorància i la desigualtat

2015-2016
María Josefa Yzuel
La ciencia de la luz y las tecnologías basadas en la luz.

2014-2015
No hi va haver acte d'inauguració

2013-2014
Ignacio Morgado Bernal
El cervell i la ment humana: és la consciència un epifenomen?

2012-2013
Ramon Pascual de Sans
Els meus temps a la UAB

2011-2012
Josep M. Vallès
Política: una reivindicació a contra corrent

2010-2011
Salvador Alegret
La química i Catalunya. A propòsit de l'Any Internacional de la Química 2011

2009-2010
José M. Ricarte Bescós
Ciència i creativiat a l'era de la comunicació

2008-2009
Antoni Serra Ramoneda
Al voltant de la fundació de la Universitat Autònoma de Barcelona

2007-2008
Wendy Hall
Towards a Science of the Web

2006-2007
Antonio Fondevila
Reconstruint Darwin: mosques, genètica i evolució

2005-2006
Jonathan Spence
Shaping China: is the Past still Present?

2004-2005
Josep Antoni Grífols
El Big Bang: una cosmologia per al segle XXI

2003-2004
Jaume Terradas
Ulisses i les tortuges. L'home en els ecosistemes mediterranis

2002-2003
Jordi Castellanos
Quan les torres cauen. Reflexions entorn de la crisi de les humanitats

2001-2002
Juan Bertrán
A la recerca de la recerca

2000-2001
Claudio Cuchillo
Ètica i acció humanitària

1999-2000
Isabel Allende Bussi
Tema: Relacions entre ètica i política

1998-1999
Miquel Martí i Pol
La poesia, encara

1997-1998
Manuel Cardona
La investigació a l'Amèrica Llatina: entre convulsions socials i revolucions militars

1996-1997
Salvador Barberà
Mètodes de decisió col·lectiva: mercats, vots i altres espècies

1995-1996
Josep Laporte Salas
La universitat catalana: una reflexió històrica

1994-1995
Jordi Carbonell
Llengua catalana a Sardenya

1993-1994
Antoni Ruberti
Les universitats europees en les estructures de recerca / Formació, identitat i cooperació

1992-1993
Jean-Marie Luton

1991-1992
Emilio Colombo

1990-1991
Victòria Camps
L'humanisme a la universitat

1989-1990
Edgard Morin

1988-1989
Lluís Pasqual

1987-1988
Albert Dou Masdexexàs
Evolució dels fonaments de la matemàtica i relacions amb la física

1986-1987
Pere Darder
Aproximació a un model de formació inicial i permanent de mestres

1985-1986
Miquel de Moragas Spà
Les repercussions culturals de les noves tecnologies de la comunicació. Prospectiva i experiència de l'ús dels satèl·lits.

1984-1985
Joaquim Cerdà Ruiz-Funes
«Estatut» en la terminología jurídica catalana (1283-1932)

1983-1984
Lluís Barbé Duran
De Quincey, Von Neumann i el valor (fantasia teòrica)

1982-1983
Creu Casas Sicart
Aproximació a la història de la botànica. L'escola catalana de botànica

1981-1982
Amadeo Fox Tena
Los mecanismos de adquisición de resistencia bacteriana a los antibióticos

1980-1981
Frederic Udina Martorell
Els orígens de l'ètnic i el corònim del nostre país

DOCTORS *HONORIS CAUSA*[4]

Margarita Salas (2018)
Biociències i Ciències
Montserrat Llagostera

Manuel Castells (2017)
Ciències de la Comunicació
Enric Marín i Joan Manuel Tresserras

Jagat Narula (2017)
Medicina
Ignasi Carrió

Josep Maria Flotats Picas (2017)
Filosofia i Lletres
Roser Gauchola

Timothy J. Kehoe (2016)
Economia i Empresa
Jordi Caballé

Tatsuo Itoh (2015)
Escola d'Enginyeria
Ferran Martín

Francisco J. Ayala (2015)
Biociències i Filosofia i Lletres
Antonio Fontdevila i Víctor Gómez Pin

Janice J. Monk (2013)
Filosofia i Lletres
Maria Dolors Garcia-Ramon

Jordi Porta i Ribalta (2013)
Ciències Polítiques i Sociologia
Josep Maria Vallès Casadevall

4 S'indica el nom del doctor *honoris causa*, la facultat que ho proposa i el nom del padrí.

Isabel Steva Hernández «Colita» (2012)
Ciències de la Comunicació
Francesc Vilanova i Vila-Abadal

Roberto Romero (2012)
Medicina
Lluís Cabero Roura

Jean Vezin (2010)
Filosofia i Lletres
Jesús Alturo i Perucho

Germán Elías Berríos (2010)
Medicina
Antoni Bulbena Vilarrasa

Katarzyna Chalasinska-Macukov (2009)
Biociències i Ciències
María Josefa Yzuel Giménez i Juan Campos Coloma

Albert Fert (2009)
Ciències
Josep Fontcuberta Griño i Jordi Bartrolí Molins

Pere Portabella (2009)
Ciències de la Comunicació
Josep Maria Català

Montserrat Torrent i Serra (2009)
Ciències de l'Educació
Cèsar Calmell Piguimell i Joan Casals Clotet

Miquel Siguán Soler (2008)
Psicologia
Josep Maria Blanch i Ribas

Jacques H. Drèze (2008)
Economia i Empresa
Salvador Barberà Sandez

Lynn Margulis (2007)
Biociències
Isabel Esteve Martínez

Ramon Folch i Camarasa (2006)
Traducció i Interpretació
Montserrat Bacardí Tomàs

Nicolás Sánchez-Albornoz Aboín (2006)
Economia i Empresa
Jordi Maluquer de Motes

Carmen Balcells Segalà (2005)
Filosofia i Lletres
Carme Riera Guilera

Estela Barnes de Carlotto (2005)
Ciències Polítiques i Sociologia, Dret i Filosofia i Lletres
Josep Lluís Martín Ramos

James D. Watson (2005)
Medicina
Antoni Bayés de Luna

Roberto Torretti (2005)
Filosofia i Lletres
Xavier Roqué Rodríguez i Carl Hoefer

Peter Josef Ell (2005)
Medicina
Ignasi Carrió Gasset

Alberto Basso (2004)
Filosofia i Lletres
Francesc Bonastre i Bertran

John Elliott (2003)
Ciències de l'Educació
Joan Rué Domingo

Anatoli Georgievich Vitushkin (2003)
Ciències

Miquel Batllori i Munné (2003)
Institut Joan Lluís Vives
Martí de Riquer

Asim Kurjak (2003)
Medicina
Lluís Cabero Roura

Germà Colón Domènech (2003)
Filosofia i Lletres
Amadeu-Jesús Soberanas i Lleó

Robert Huber (2000)
Ciències - IBF
Francesc Xavier Avilés Puigvert

Robert E. Scully (2000)
Medicina
Jaume Prat Díaz de Losada

Noël Duval (2000)
Filosofia i Lletres
Isabel Rodà de Llanza

Peter C. Doherty (2000)
Veterinària
Lluís Ferrer i Caubet

René G. Favaloro (2000)
Medicina
Antoni Bayés de Luna

Michael Berger (1999)
Medicina
Alberto de Leiva Hidalgo

Joan Brossa Cuervo (1999)
Filosofia i Lletres
Fèlix Ibáñez Fanés
i Joan M. Minguet

Marta Mata Garriga (1999)
Ciències de l'Educació
Pilar Benejam

Miquel Martí i Pol (1999)
Filosofia i Lletres
Jaume Aulet Amela

Jordi Camps Reverter (1999)
Traducció i Interpretació
Francesc Parcerisas Vázquez

Manuel Vázquez Montalbán (1997)
Ciències de la Comunicació
Josep Lluís Gómez Mompart

Carles Vallbona i Calbó (1997)
Medicina
Josep Vaqué Rafart

Lukas Hottinger (1997)
Ciències
Esmeralda Caus

Jordi Sabater Pi (1997)
Ciències
Josep Llorens i Terol

Samuel Ruiz (1997)
Ciències de l'Educació
Jaume Botey
Ciències Polítiques i Sociologia
Rafael Grasa Hernández

Giorgio Strehler (1995)
Filosofia i Lletres
Jordi Castellanos

William Strauss (1995)
Medicina
Ignasi Carrió Gasset

Bernard Lown (1995)
Medicina
Antoni Bayés de Luna

Valentí Fuster Carulla (1994)
Medicina
Antoni Bayés de Luna

David Cardús Pascual (1994)
Medicina
Enric Domingo

Hugo F. Sonnenschein (1994)
Economia i Empresa
Salvador Barberà Sandez

Jean Serra (1993)
Ciències (Enginyeria)
Juan José Villanueva

Miquel Querol Gavaldà (1993)
Filosofia i Lletres
Francesc Bonastre i Bertran

Pierre Bonnassie (1993)
Filosofia i Lletres
Frederic Udina i Martorell

Jack Steinberger (1992)
Ciències
Enrique Fernández

Pere Calders Russinyol (1992)
Filosofia i Lletres
Jordi Castellanos

John D. Bonagura (1992)
Veterinària
Margarita Arboix

Sheila Sherloch (1991)
Medicina
Rafael Esteban Mur

Paolo Grossi (1991)
Dret
Carlos Petit

Nelson Mandela (1991)

Paul Puech (1990)
Medicina
Antoni Bayés de Luna

Thomas N. Bisson (1990)
Filosofia i Lletres
Frederic Udina i Martorell

Leonid Hurwicz (1989)
Economia i Empresa
Xavier Calsamiglia

Federico Mayor Zaragoza (1989)
Institut de Biologia Fonamental
Claudi M. Cuchillo

Peter H. Hilton (1989)
Ciències
Manuel Castellet i Solanas

Frederick C. Goetz (1988)
Medicina
Alberto de Leiva

Géza Alföldy (1988)
Filosofia i Lletres
Marc Mayer

Paul Fraisse (1988)
Psicologia
Santiago Estaún

Oswaldo A. Reig (1988)
Ciències
Antonio Fontdevila

Maurice Duverger (1988)
Ciències Polítiques
i Sociologia
Josep M. Vallès Casadevall

John H. Exton (1987)
Ciències (Biociències)
Joan J. Guinovart

Lluís Antoni Santaló (1985)
Ciències
Joan Girbau

Manuel Cardona Castro (1985)
Ciències
Jordi Pascual i Gainza

Gabriel Germain (1984)
Ciències
José Luis Briansó

Serafín Fraga Sánchez (1984)
Ciències
Josep Font Cierco

Raymond Daudel (1984)
Ciències
Joan Bertran Rusca

Joan Vallet de Goytisolo (1984)
Dret
Pablo Salvador Coderch

Maurice E. Müller (1984)
Medicina
Antoni Navarro Quilis

Joan Fuster Ortells (1984)
Filosofia i Lletres
Lola Badia

Eduard Nicol (1983)
Filosofia i Lletres
Octavi Fullat

Ramon Xirau i Subias (1983)
Filosofia i Lletres
Jordi Maragall

Xavier Montsalvatge Bassols (1983)
Filosofia i Lletres
Francesc Bonastre

Saul B. Gusberg (1983)
Medicina
Joan Esteban-Altirriba

Pere Cuatrecasas (1983)
Institut de Biologia Fonamental
Joan Oró

Koldo Mitxelena Elissalt (1983)
Filosofia i Lletres
José Manuel Blecua Perdices

Louis Michel (1983)
Ciències
Manuel García Doncel

María Victoria de la Cruz (1982)
Medicina
Josep M. Domènech Mateu

Silvio Garattini (1982)
Medicina
Francesc Jané i Carrencà

Jacques Alphonse Ruffié (1982)
Ciències
Josep Egozcue Cuixart

Francesc Español Coll (1982)
Ciències (Biociències)
Andrés de Haro Vera

Eugeni Sierra Ràfols (1982)
Ciències
Creu Casa i Sicart

Josep Puig Brutau (1981)
Dret
Vicente Torralba Soriano

Jordi Folch Pi (1979)
Medicina

Josep Ferrater Mora (1979)
Filosofia i Lletres
Victòria Camps

Pau Vila Dinarés (1979)
Filosofia i Lletres
Enric Lluch

Joan Coromines Vigneaux (1976)
Filosofia i Lletres
No es va fer l'acte

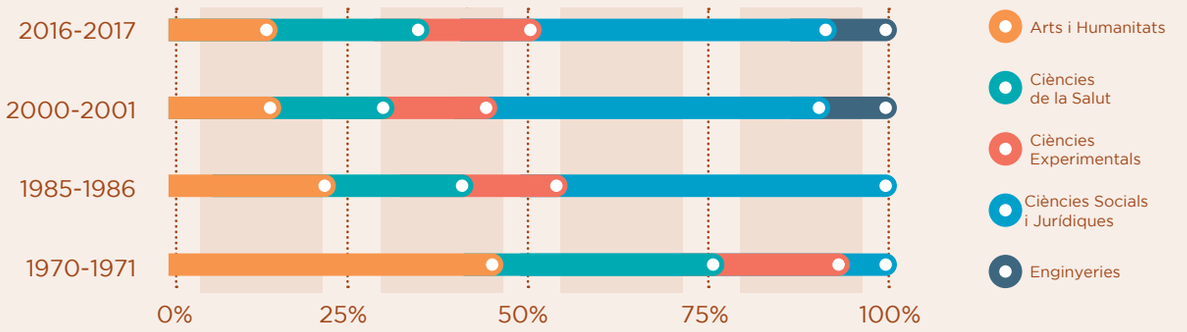
Jordi Rubió i Balaguer (1976)
Filosofia i Lletres
No es va fer l'acte

Guillermo Colom Casanovas (1976)
Ciències de Palma de Mallorca
Antoni Roig Muntaner

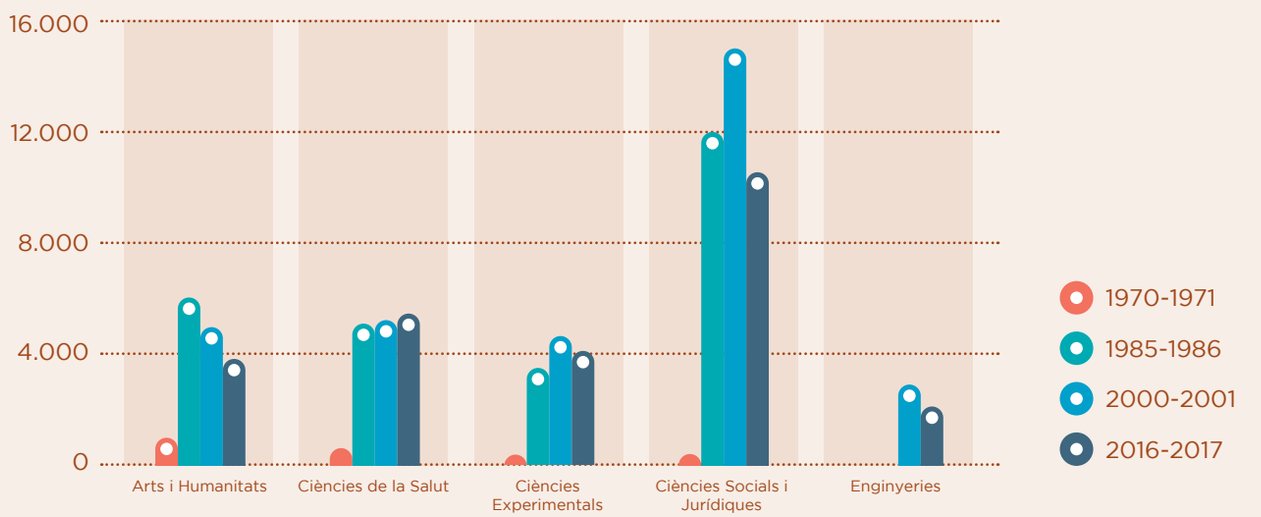
Josep Trueta Raspall (1976)
Medicina
Antoni Puigvert Gorro
i José Luís Balibrea Cantero

TAULES I GRÀFICS

DISTRIBUCIÓ PER ÀMBITS DEL NOMBRE D'ESTUDIANTS DE GRAU MATRICULATS EN CENTRES PROPIS (PERCENTATGE SOBRE EL TOTAL)

NOMBRE D'ESTUDIANTS DE GRAU MATRICULATS EN CENTRES PROPIS, PER ÀMBITS

DISTRIBUCIÓ PER GÈNERE DEL NOMBRE D'ESTUDIANTS DE GRAU MATRICULATS EN CENTRES PROPIS

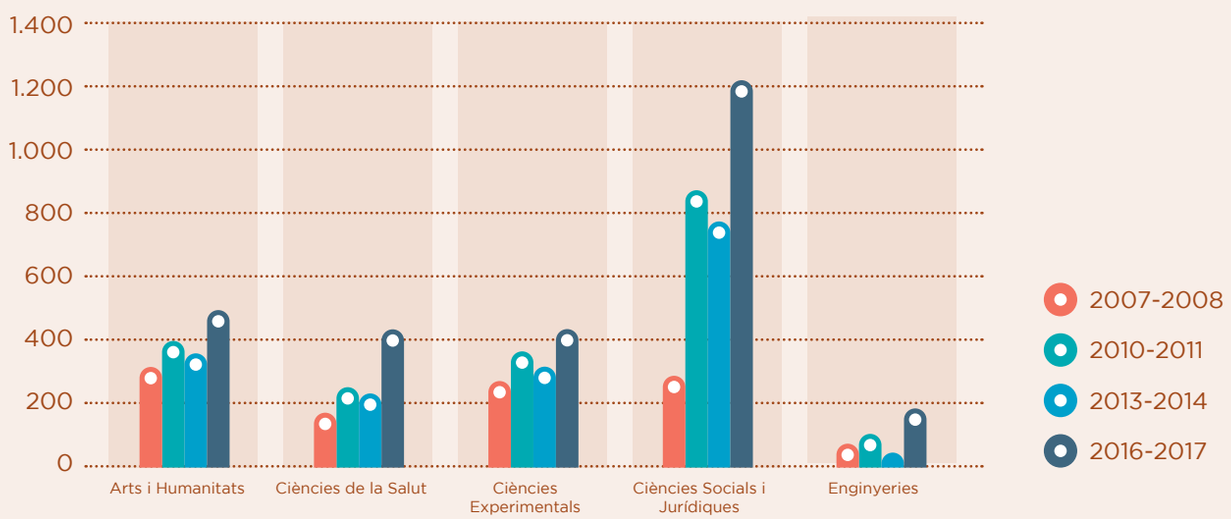
	1979-1980*	1984-1985	2000-2001	2015-2016
Home	42,0%	38,8%	39,0%	40,8%
Dona	58,0%	61,2%	61,0%	59,2%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

NOMBRE D'ESTUDIANTS DE MÀSTERS OFICIALS MATRICULATS EN CENTRES PROPIS, PER ÀMBITS

	2007-2008*	2010-2011	2013-2014	2016-2017
Arts i Humanitats	349	440	401	540
Ciències de la Salut	197	285	268	494
Ciències Experimentals	306	413	358	481
Ciències Socials i Jurídiques	322	968	858	1.346
Enginyeries	83	121	54	217
Total	1.257	2.227	1.939	3.078

* No inclou els màsters del programa de postgrau.

NOMBRE D'ESTUDIANTS DE MÀSTERS OFICIALS MATRICULATS EN CENTRES PROPIS, PER ÀMBITS

DISTRIBUCIÓ PER GÈNERE DEL NOMBRE D'ESTUDIANTS DE MÀSTERS OFICIALS MATRICULATS EN CENTRES PROPIS

	2007-2008*	2010-2011	2013-2014	2016-2017
Home	43,9%	42,6%	40,6%	39,7%
Dona	56,1%	57,4%	59,4%	60,3%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

NOMBRE D'ESTUDIANTS DE DOCTORAT, PER ÀMBITS

	1970-1971	1983-1984	2000-2001	2016-2017
Arts i Humanitats	25	148	653	709
Ciències de la Salut		1.209	1.089	1.805
Ciències Experimentals	54	156	502	1.004
Ciències Socials i Jurídiques	42	125	728	1.123
Enginyeries				207
Total	121	**1.638**	**2.972**	**4.848**

DISTRIBUCIÓ PER ÀMBITS DEL NOMBRE D'ESTUDIANTS DE DOCTORAT (PERCENTATGE SOBRE EL TOTAL)

	1970-1971	1983-1984	2000-2001	2016-2017
Arts i Humanitats	20,7%	9,0%	22,0%	14,6%
Ciències de la Salut	0,0%	73,8%	36,6%	37,2%
Ciències Experimentals	44,6%	9,5%	16,9%	20,7%
Ciències Socials i Jurídiques	34,7%	7,6%	24,5%	23,2%
Enginyeries				4,3%

NOMBRE D'ESTUDIANTS DE FORMACIÓ CONTINUADA, PER TIPUS D'ESTUDI

	1988-1989*	2000-2001	2008-2009	2015-2016
Màster propi	466	1.176	2.823	2.755
Diplomatura de postgrau	1.565	3.579	2.417	1.409
Curs d'especialització		2.592	4.137	2.246
Total	2.031	7.347	9.377	6.410

* Primer any del qual es disposa de dades desagregades.

DISTRIBUCIÓ DEL NOMBRE D'ESTUDIANTS PER TIPUS D'ESTUDI DE FORMACIÓ CONTINUADA (PERCENTATGE SOBRE EL TOTAL)

	1988-1989*	2000-2001	2008-2009	2015-2016
Màster propi	22,9%	16,0%	30,1%	43,0%
Diplomatura de postgrau	77,1%	48,7%	25,8%	22,0%
Curs d'especialització		35,3%	44,1%	35,0%

NOMBRE DE TESIS LLEGIDES, PER GÈNERE

	2002-2003*		2007-2008		2011-2012		2015-16	
	Home	Dona	Home	Dona	Home	Dona	Home	Dona
Total	162	154	160	227	260	296	448	623

* Primer any del qual es disposa de dades desagregades.

DISTRIBUCIÓ PER ÀMBITS DEL NOMBRE DE TESIS LLEGIDES (PERCENTATGE SOBRE EL TOTAL)

	1972-1973	1985-1986	2000-2001	2015-2016
Arts i Humanitats	19,4%	21,9%	9,7%	12,4%
Ciències de la Salut	66,7%	38,1%	26,2%	40,5%
Ciències Experimentals	5,6%	32,4%	32,4%	19,5%
Ciències Socials i Jurídiques	8,3%	7,6%	20,2%	24,3%
Enginyeries			5,0%	3,3%
Altres			6,5%	

DISTRIBUCIÓ DEL PDI PER CATEGORIA I GÈNERE

	2002-2003*			2008-2009			2016-2017		
	Home	Dona	Total	Home	Dona	Total	Home	Dona	Total
Professorat permanent	968	515	1483	970	516	1486	958	551	1509
Professot temporal	846	474	1320	1093	754	1847	1072	895	1967
Professorat emèrit	17	3	20	17	4	21	67	38	105
Ajudants *	75	72	147						
Total	1906	1064	2970	2080	1274	3354	2097	1484	3581

* A partir de 2004-2005 han estat substituïts per investigadors en formació.

NOMBRE DE PDI, PER TRAMS D'EDAT

	1982-1983	1995-1996*	2005-2006	2016-2017
Menys de 25	83	20	56	3
De 25 a 34	633	739	434	241
De 35 a 44	516	924	949	827
De 45 a 54	193	660	942	1.204
De 55 a 65	78	238	609	1.025
Més de 65	18	59	92	281
Total	1.521	2.639	3.082	3.581

* Dades estimades.

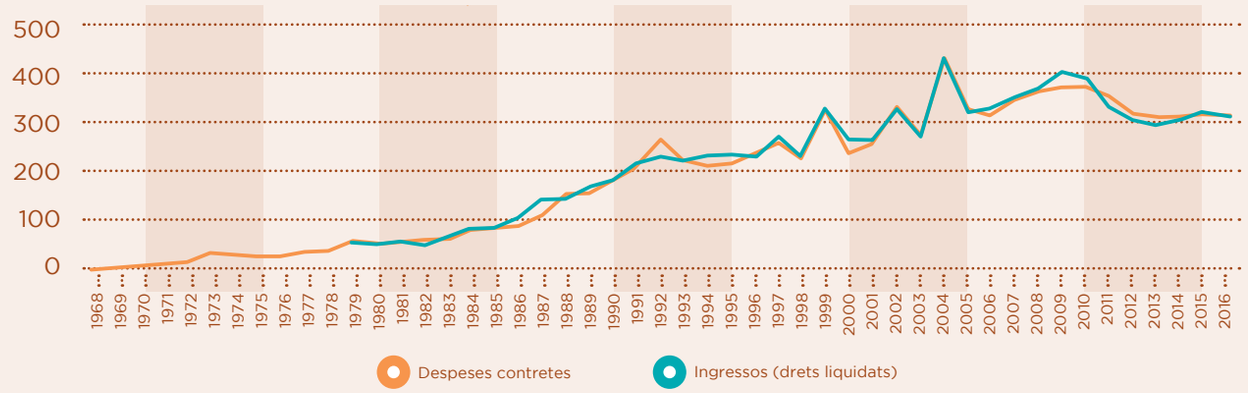
DISTRIBUCIÓ DEL PDI, PER TRAMS D'EDAT (PERCENTATGE SOBRE EL TOTAL)

	1982-1983	1995-1996	2005-2006	2016-2017
Menys de 35	47,1%	28,8%	15,9%	6,8%
De 35 a 54	46,6%	60,0%	61,4%	56,7%
De 55 a 65	5,1%	9,0%	19,8%	28,6%
Més de 65	1,2%	2,3%	3,0%	7,8%
Total	100%	100%	100%	100%

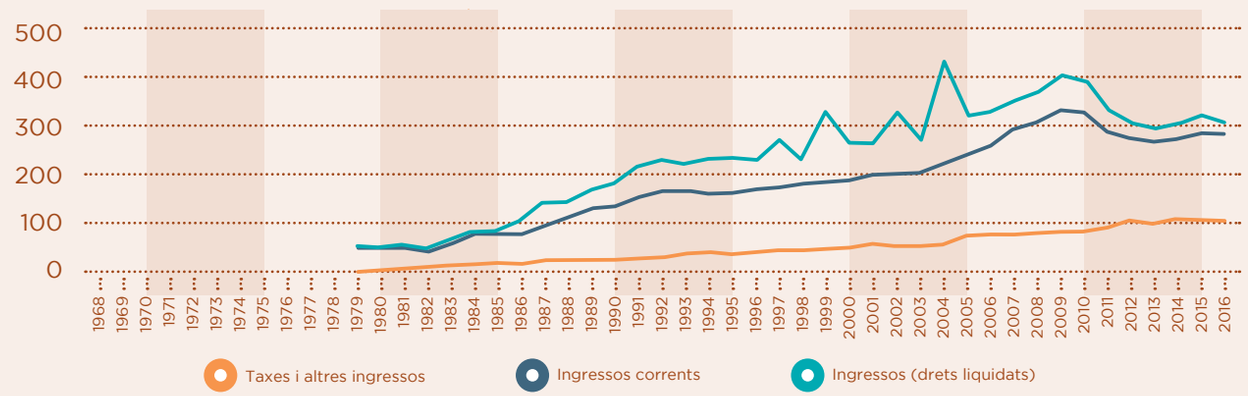
EVOLUCIÓ DEL NOMBRE DE PAS, PER TRAMS D'EDAT

	2002	2009	2016
Menys de 35	870	765	420
De 35 a 54	694	1.411	1.542
De 55 a 65	30	221	413

PRESSUPOST LIQUIDAT (MILIONS D'EUROS, BASE 2016 = 100)

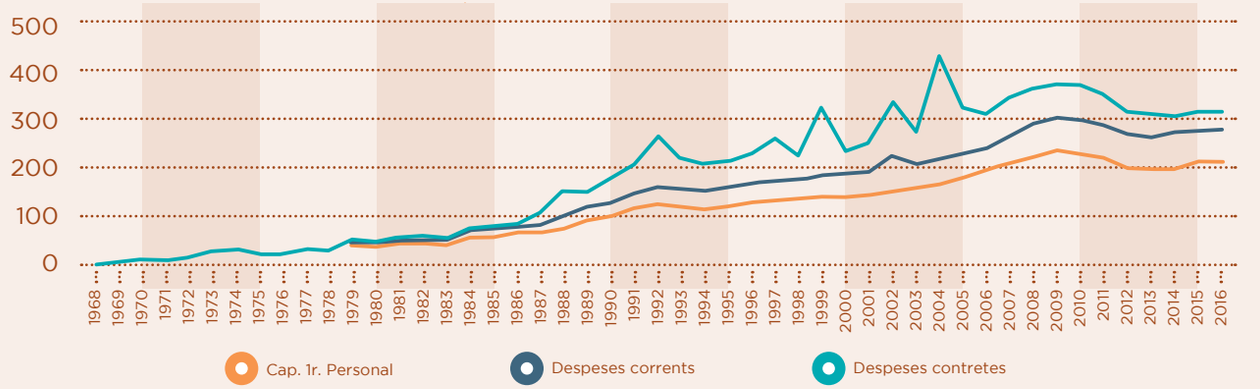
INGRESSOS LIQUIDATS (2016 = 100)

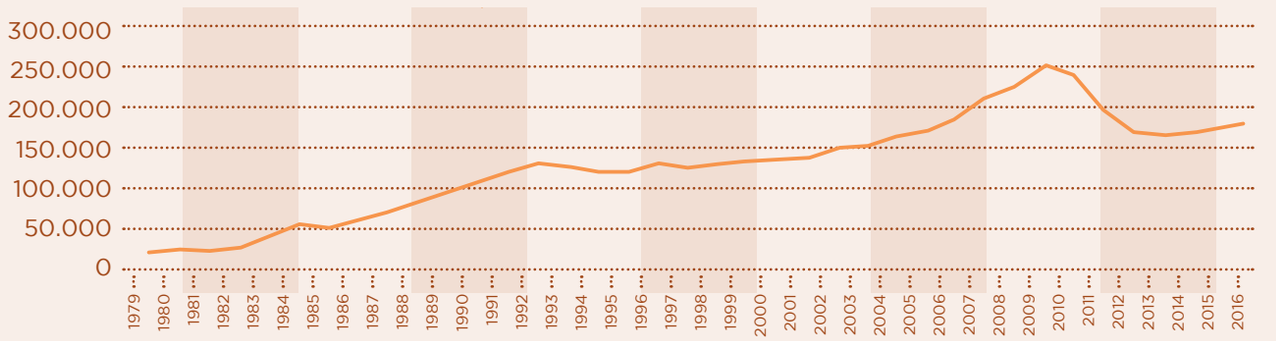
TRANSFERÈNCIES CORRENTS, EN EUROS CONSTANTS (BASE 2016 = 100)

	1979	1995	2005	2016
Transferències corrents (milers €)	22.731	121.256	170.410	175.400
Transferències corrents per estudiant (€)	1.058	3.752	5.136	6.834

DESPESES CONTRETES (2016 = 100)

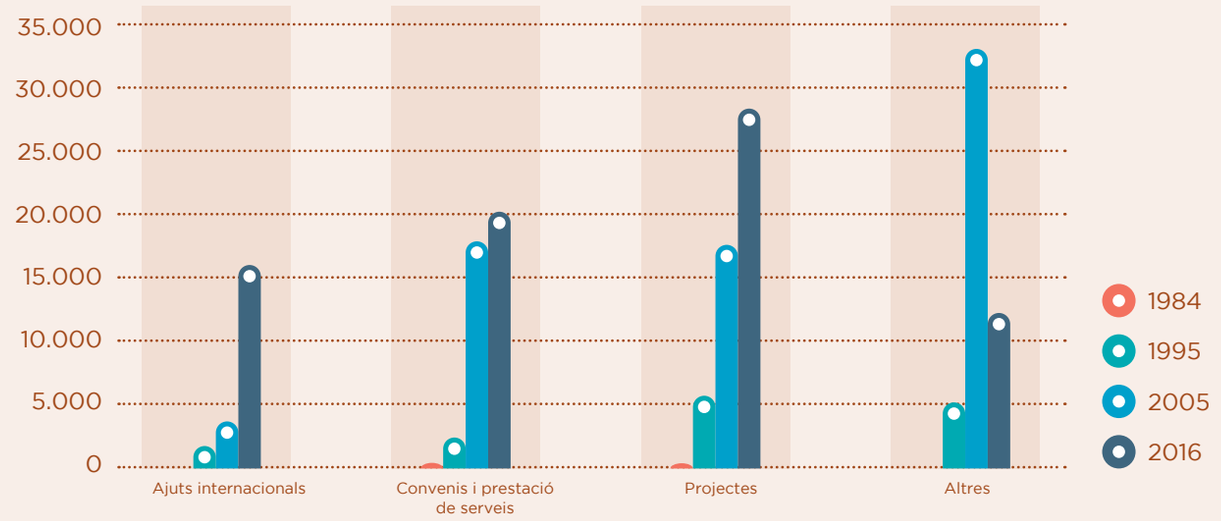
TOTAL TRANSFERÈNCIES CORRENTS (MILERS €, BASE 2016 = 100)

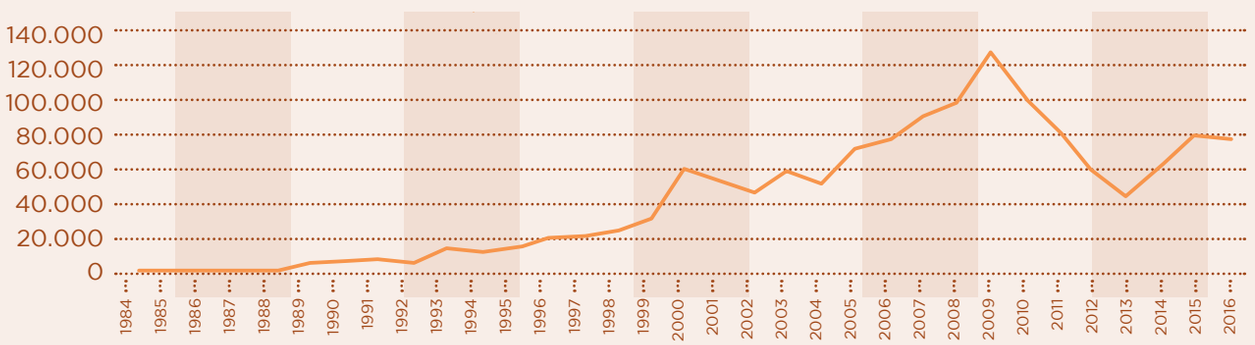
RECURSOS CAPTATS PER A RECERCA (MILERS D'EUROS CONSTANTS, BASE 2016 = 100)

	1984	1995	2005	2016
Ajuts internacionals		1.514	3.408	15.995
Convenis i prestació de serveis	16	2.214	17.885	20.223
Projectes	204	5.599	17.624	28.308
Altres		5.051	33.031	12.313
Total	220	14.378	71.948	76.840

RECURSOS CAPTATS PER A RECERCA (MILERS D'EUROS, 2016 = 100)

EVOLUCIÓ DELS RECURSOS CAPTATS PER A RECERCA (MILERS D'EUROS, 2016 = 100)

Aquest llibre
ha estat publicat a Bellaterra (Cerdanyola del Vallès)
per la Universitat Autònoma de Barcelona
per commemorar
el cinquantè aniversari de la seva fundació
el dia 6 de juny de 1968.
En recordatori i homenatge
a tothom que ha contribuït a fer-la créixer.
Primavera de 2018

Amb el patrocini de

Sabadell

Commemorar el mig segle d'existència d'una institució tan rellevant com una universitat pública no pot ser ni un simple tràmit formal ni tampoc un exercici purament nostàlgic. La rellevància social de la Universitat Autònoma de Barcelona, un dels principals centres de recerca i de formació superior de l'Estat espanyol, obliga a posar, si se'n vol repassar la història, un especial èmfasi en l'avaluació de l'obra realitzada i en l'esforç intel·lectual esmerçat pels milers de persones que l'han integrada aquests cinquanta anys.

Creiem que és una obligació, i també una gran oportunitat, analitzar amb un cert aprofundiment la trajectòria de la UAB, avaluar-ne la significació acadèmica i cívica i l'aportació científica, i fer-ho amb la clara voluntat de posseir un balanç global de la tasca realitzada en tots els àmbits durant aquest mig segle.

Per això, el present llibre, obra col·lectiva de més de mig centenar de persones, va ser pensat com un instrument que servís per fer aquesta reflexió entre els mateixos membres de la UAB; per forçar-nos a contrastar entre nosaltres experiències i visions i posteriorment sintetitzar-les per tal d'explicar com hem arribat on som.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

50